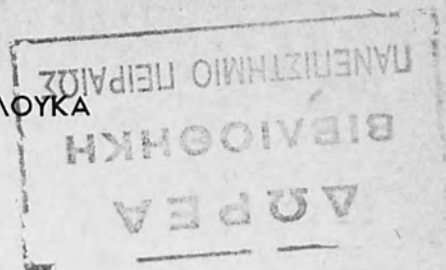

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Α. ΔΕΛΟΥΚΑ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ
ΤΩΝ
ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

**ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ
ΔΩΡΕΑΝ**

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Σ Α Κ Κ Ο Υ Λ Α
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1977

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Α. ΔΕΛΟΥΚΑ

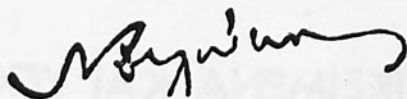
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ
ΤΩΝ
ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ
ΔΩΡΕΑΝ

*

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΡΓΥΡΗΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ
ΑΘΗΝΑΙ-1957

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τήν ιδίόχειρον ὑπογραφήν
τοῦ συγγραφέως

A handwritten signature in Greek script, appearing to read "Μαζαρέου" (Mazareou), written in a cursive style.

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΝΗΜΗΝ
ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

- Α. Ι. Δ.** = 'Αρχεῖον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, νομικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Π. Ζέπου.
- Α. Κ.** = 'Αστικός Κώδιξ.
- 'Αναστασιάδης** = Ἡλ. 'Αναστασιάδου, 'Ελληνικὸν 'Εμπορικὸν Δίκαιον. Τόμ. Α', ἔκδ. 5η 1949.
- Α. Π.** = 'Αρείου Πάγου (ἀπόφασις).
- 'Αρμ.** = 'Αρμενόπουλος, νομικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης.
- Ascarelli** = T. Ascarelli, *Appunti di Diritto Commerciale*, 1936.
- Archiv Ziv. Praxis** = *Archiv für die zivilistische Praxis*, περιοδικόν.
- Γεν. Εὔρετ.' Νομολ.** = Γενικὸν Εὔρετήριον Νομολογίας 1834 - 1936. *Ἐκδ. Ι. Ζαχαροπούλου, 'Αθήναι.
- C. comm.** = Code de commerce.
- Δ. Α. Ε.** = Διάταγμα περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων.
- Δασασκηγός** = Ν. καὶ Σ. Δασασκηνοῦ, Σύστημα 'Εμπορ. Δικαίου, 'Αθήναι 1902.
- Δ - κή** = Δικαστική, νομικὸν περιοδικόν.
- Δ - νη** = Δικαιοσύνη, νομικὸν περιοδικόν.
- ἔ. Ν.** = 'Εμπορικὸς Νόμος.
- Εἰσαγωγικαὶ ἔννοιαι** = Ν. Δελούκα, Εἰσαγωγικαὶ ἔννοιαι τοῦ 'Εμπορικοῦ Δικαίου, 'Αθήναι 1957.
- ΕΞΔ** = 'Επιθεώρησις 'Εμπορικοῦ Δικαίου, περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ρόκα.
- ΕΕΝ** = 'Εφημερίς 'Ελλήνων Νομικῶν, περιοδικόν. Οἱ ἑλληνικοὶ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τοὺς τόμους, οἱ δὲ ἀραβικοὶ εἰς τὰς σελίδας τοῦ οἰκείου τόμου.
- 'Εφ. 'Ελλ. 'Αλλοδ. Νομ.** = 'Εφημερίς 'Ελληνικῆς καὶ 'Αλλοδαπῆς Νομολογίας, περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Π. Βάλληνα.
- Ε. Α.** = 'Εφετείου 'Αθηνῶν (ἀπόφασις).
- Ε. Αιγ.** = 'Εφετείου Αἰγαίου (>).
- Ε. Θ.** = 'Εφετείου Θεσσαλονίκης (ἀπόφασις).
- Ε. Θρ.** = 'Εφετείου Θράκης (>).
- Ε. Κρ.** = 'Εφετείου Κρήτης (>).
- Ε. Ν.** = 'Εφετείου Ναυπλίου (>).
- Ε. Π.** = 'Εφετείου Πατοῶν (>).
- Escarra** = J. Escarra, *Cours de droit commercial*, Paris 1952.
- Escarra, Principes** = J. Escarra, *Principes de droit commercial*, Paris 1934.
- Frédéricq** = L. Frédéricq, *Traité de droit commercial belge*, 11 τόμοι, Bruxelles, 1946—1954.
- Θέμ.** = Θέμις, νομικὸν περιοδικόν, ἐκδιδ. ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Χ. Πράτσικα.
- Gierke** = J. v. Gierke, *Handelsrecht u. Schiffahrtsrecht*, 5η ἔκδ., Βερολίνον. Τόμ. Ι, 1938, Τόμ. ΙΙ, 1941.

VIII

- Hamel - Lagarde** = J. Hamel et G. Lagarde, *Traité de droit commercial*, t. I. Paris 1954.
- Καραβάς** = Κ. Καραβά, 'Εμπορικόν Δίκαιον, Τόμ. Α', τεύχος α', Θεσσαλονίκη 1947, τεύχος β' 1950, τόμ. Β' τεύχ. α' 1952.
- Καραβάς**, 'Αρχαί = Κωνστ. Καραβά, 'Αρχαί 'Ελλην. 'Εμπορικοῦ Δικαίου, τεύχ. α', Θεσσαλονίκη 1954.
- Κροκιδᾶς** = Σ. Κροκιδᾶ, 'Εγχειρίδιον τοῦ 'Εμπορικοῦ Δικαίου, 'Αθήναι (ἀνατύπωσις) 1926.
- Lacour-Boutieron** = Lacour et Boutieron, *Précis de droit commercial*, 3me éd., 1925.
- La Lumia, Corso** = La Lumia, *Corso di diritto commerciale*, Milano, 1950.
- Lyon Caen et Renault** = Lyon Caen et Renault, *Traité de droit commercial*, ἑλλην. μετάφρ. ἐκ τῆς 5ης ἐκδ., 1932 - 1936.
- Messineo, Manuale** = F. Messineo, *Manuale di diritto civile e commerciale* Τόμ. 3, Milano 1947 - 1951.
- Μπαλ. - Γκίν.** = Μπαλάνου & Γκίνη, Νομολογία τοῦ 'Αρείου Πάγου.
- Navarrini** = Navarrini, *Trattato teorico-pratico di diritto commerciale*, 1919 - 26.
- ΝοΒ** = Νομικόν Βῆμα, νομικόν περιοδικόν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου 'Αθηνῶν.
- Ν.Δ.** = Νέον Δίκαιον, νομικόν περιοδικόν ἐκδιδ. ὑπὸ Π. Ζήση.
- Περιφανάκης** = Κων. Περιφανάκη, 'Ερμηνεία τοῦ 'Εμπορ. Δικαίου, τεύχ. 1ον, 'Αθήναι 1956.
- Π. Δ.** = Πολιτικὴ Δικονομία.
- Πέρδικας** = Π. Πέρδικα, 'Εγχειρίδιον 'Εμπορικοῦ Δικαίου, ἐκδ. Β', 1951.
- Πετιμεζᾶς** = Θ. Πετιμεζᾶ, 'Εμπορικόν Δίκαιον, Τόμ. Α', 1929.
- Ράλλης** = Γ. Α. Ράλλη, 'Ερμηνεία τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Εμπορικοῦ Δικαίου, τόμ. 1ος, ἐκδ. 3η, 'Αθήναι 1883.
- Ripert** = G. Ripert, *Traité élémentaire de droit commercial*, 2me éd., Paris 1951.
- Riv. Dir. Comm.** = Rivista del Diritto Commerciale e del diritto generale delle obbligazioni, περιοδικόν.
- Rocco** = A. Rocco, *Principii di diritto commerciale*, Torino 1923.
- Scialoja** = A. Scialoja, *Saggi di vario diritto*, 2 τόμοι, 1928.
- Σημίτης** = Σπ. Σημίτου, 'Εγχειρίδιον 'Εμπορικοῦ Δικαίου, Πειραιεύς 1883 - 97.
- Σηλιοπούλος** = Κυρ. Σηλιοπούλου, Στοιχεῖα 'Εμπορικοῦ Δικαίου, Τόμ. Α', 'Αθήναι 1956.
- Συμπλ. Νομολ.** = Συμπλήρωμα Νομολογίας 1935 - 1952, ἐκδ. Ι. Ζαχαροπούλου.
- Thaller - Perceyrou** = Thaller, *Traité élémentaire de droit commercial*, 8η ἐκδ., 1931 (συμπλ. 1936) ἀναθεωρ. ὑπὸ J. Perceyrou.
- Τσάγκαρις** = 'Ηλ. Τσάγκαρι, 'Εμπορικός Κώδιξ καὶ εἰδικοί ἔμπορικοί νόμοι. 'Ερμηνεία κατ' ἄρθρον, τόμ. Α', τεύχ. 1, 'Αθήναι 1955.
- Τσιριντάνης** = Στοιχεῖα 'Εμπορικοῦ Δικαίου, κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ Α. Τσιριντάνη, 'Αθήναι τεύχ. Α', 4η ἐκδ. 1955, τεύχ. Β', 3η ἐκδ. 1953.
- Van Ryn** = J. Van Ryn, *Principes de droit commercial*, t. 1er, Bruxelles 1954.
- Vivante** = Cesare Vivante, *Trattato di diritto commerciale*, εἰς 4 τόμοις, τόμ. 1ος 1922.
- Wahl, Précis** = Wahl, *Précis théorique et pratique de droit commercial*, 1922.
- Wieland** = Carl Wieland, *Handbuch des Handelsrechts*, τ. 1ος 1921, τ. 2ος 1931.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΤΗΤΟΣ

1. Βασικαί έννοιαι τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ πεδῖον ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ὑπεισέρχονται δύο κυρίως κατηγορίαι ἐννοιῶν :

α) Ὁρισμέναι ἐνέργειαι, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζωνται ἐμπορικαὶ πράξεις¹ καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐν λόγῳ συναλλαγῶν καὶ

β) Ὁρισμένα πρόσωπα, φυσικὰ ἢ νομικά, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ ὑποκείμενον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καὶ τὰ ὁποῖα, ὑφ' ὀρισμένας προϋποθέσεις, ἐφ' ὅσον δηλ. ἐπιδίδονται κατὰ σύστημα (ἐπαγγελματικῶς) εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν ὡς ἄνω ἐνεργειῶν, ὀνομάζονται ἔμποροι.

Κατὰ τινὰς, αἱ ἐννοιαι τῶν «ἐμπορικῶν πράξεων» καὶ τῶν «ἐμπόρων» εἶναι ἀπηρχαιωμέναι καὶ ἀναχρονιστικάι. ἀπὸ ἀπόψεως τῶν συγχρόνων ἐξελίξεων καὶ κατευθύνσεων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, προτείνεται δὲ ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν διὰ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως², ἥτις θὰ εἶχεν οὕτω διπλὴν ἄποψιν, ὑποκειμενικήν, δι' ἧς νοεῖται ὁ φορεὺς τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἀντικειμενικήν, δι' ἧς νοεῖται ἡ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀσκουμένη δραστηριότης³. Ἡ πρότασις αὕτη, ἀναγνωρίζουσα, οὕτω, διφυᾶ ὑπόστασιν εἰς τὸν ὅρον ἐπιχειρήσεως, δὲν θίγει τὴν οὐσίαν τοῦ ἐνταῦθα ἐξεταζομένου ζητήματος τῆς διακρίσεως τῶν ὑποκειμένων ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, ἀλλὰ μόνον τὴν

1. Ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω (§§ 5, 30), ὁ ὅρος «ἐμπορικὴ πράξις» ἔχει διττὴν ἐννοιαν, τὴν στενὴν, ὑφ' ἣν νοεῖται μεμονωμένη τις ἐνέργεια (πράξις κατὰ κυριολεξίαν), καὶ τὴν εὐρείαν, ὑφ' ἣν νοεῖται ἀντίστοιχος δραστηριότης, περιλαμβάνουσα ἐνδεχομένως ὀλόκληρον σύστημα ἢ σύμπλεγμα τοιούτων μεμονωμένων πράξεων.

2. Οὕτω V a n R y n, Νοῦ 8, 33 ἐπ., ὑπερθεματίζων τοῦ E s c a r r a, Νοῦ 79.

3. Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως βλ. κατωτέρω §§ 17 καὶ 30.

ὄρολογίαν. Πράγματι, ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην ὄρολογίαν, ἡ ὑποκειμενικὴ ἔννοια τοῦ φορέως τῆς ἐπιχειρήσεως ἀντιστοιχεῖ πλήρως πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπόρου, ἡ δὲ ἀντικειμενικὴ ἔννοια τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν ἐμπορικῆς πράξεως.

2. Ἀντικειμενικὸν καὶ ὑποκειμενικὸν σύστημα. Ἐν ὄψει τῆς ἀνωτέρω διακρίσεως καὶ προκειμένου νὰ προσδιορίσωμεν τὴν σφαῖραν τῶν συναλλακτικῶν σχέσεων, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, ὑπάρχουν ἀντιστοίχως δύο τρόποι :

α) Δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ποῖαι ἐνέργειαι ἔχουν χαρακτηρὰ ἐμπορικόν, ἀποτελοῦν τούτέστιν ἐμπορικὰς πράξεις, δεχόμενοι οὕτω ὅτι ἐπὶ τῶν πράξεων τούτων ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, ἀδιαφόρως τῶν προσώπων ὑφ' ὧν ἀσκοῦνται αὐταί. Τὸ σύστημα τοῦτο προσδιορισμὸς τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων λέγεται ἀντικειμενικόν, διότι ἀποβλέπει εἰς τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, εἰς τὴν φύσιν τῆς πράξεως, καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ὑποκείμενον, τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ ταύτην. Ἐάν, εἴτα, θελήσωμεν, κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, νὰ προσδιορίσωμεν ποῖοι εἶναι ἔμποροι, δὲν ἔχομεν παρά νὰ ἴδωμεν ποῖοι ἐνεργοῦν κατὰ σύστημα τῶν αὐτῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἀπλῶς συμπτωματικῶς ἐπεχειρήσα' ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐμπορικὴν πράξιν.

β) Δυνάμεθα, ἐξ ἀντιθέτου, νὰ προβῶμεν πρῶτον εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ποῖα πρόσωπα εἶναι ἔμποροι. Εὐλογον θὰ εἶναι νὰ δεχθῶμεν, ἔπειτα, ὅτι ἐμπορικαὶ πράξεις εἶναι ἐκεῖναι τὰς ὁποίας τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐπιχειροῦν ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματός των, αἱ ὁποῖαι δηλ. συνιστοῦν τὴν ἐπαγγελματικὴν τῶν δραστηριότητα. Τὸ σύστημα τοῦτο καλεῖται ὑποκειμενικὸν σύστημα, διότι πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων ἀποβλέπει εἰς τὸ ὑποκείμενον τῆς σχέσεως, ἤτοι εἰς τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον λαμβάνει μέρος εἰς αὐτήν. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο μία καὶ ἡ αὐτὴ νομικὴ σχέσις, π.χ., ἡ ἀγορὰ ἐμπορευμάτων τινος, δύναται νὰ κριθῇ κατὰ τὰς περιστάσεις διαφοροτρόπως: ὡς ἐμπορικὴ μὲν πράξις, ὅταν ἀσκήται ἀπὸ ἔμπορον, ὡς ἀστικὴ δὲ, ὅταν ἀσκήται ἀπὸ μὴ κεκτημένον τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου.

Ἱστορικῶς παλαιότερον ἐκ τῶν δύο ἀνωτέρω συστημάτων εἶναι τὸ ὑποκειμενικόν. Τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον ὡς ἐπαγγελματικὸν δίκαιον τῶν ἐμπόρων καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου ἰσχύσαντες κανόνες, καθ' ὄλον τὸν Μεσαίωνα καὶ μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1789, ἦσαν κανόνες ἐφαρμοζόμενοι ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν μεταξὺ ἐμπόρων σχέσεων. Καὶ αἱ Οἰκονομαίαι

τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' διεπνέοντο ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τοῦ ὑποκειμενικὸν σύστημα. Διὰ πρώτην φοράν ὁ Ναπολεόντειος Ἐμπορικὸς Κώδιξ τοῦ 1807 ἐπεχείρησε νὰ καθιερῶσιν τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα, διότι οἱ συντάκται του ἐνεφοροῦντο ὑπὸ τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος τῆς Ἐπαναστάσεως, τὸ ὁποῖον διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν πρὸς ταύτην συμπαρομαρτοῦσαν ἀποκλειστικότητα καὶ μονοπώλησιν τοῦ ἐμπορίου ὑφ' ὧρισμένης τάξεως ¹. Ὅπως ὁμως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἀπέτυχαν εἰς τὴν προσπάθειάν των ταύτην καὶ καθιέρωσαν μικτὸν σύστημα, μετέχον τόσο τοῦ ἀντικειμενικοῦ ὅσον καὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς τὸ ὅτι εὐρέθησαν πρὸ νέας καταστάσεως, ὄντες ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναπροσαρμόσουν σύστημα καθιερωμένον ἀπὸ πολλῶν αἰώνων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀπολύτου διαχωρίσεως τῶν δύο συστημάτων. Πράγματι, ἂν θεωρητικῶς εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇ τις τὰ δύο αὐτὰ συστήματα κεχωρισμένα, εἰς τὴν πράξιν ἐμφανίζονται πάντοτε ἀναμειγμέα, διότι αἱ δύο ἔννοιαι οἱ ὁποῖαι μᾶς δίδουν τὸ μέτρον ἑκατέρου, δηλαδὴ τὰ πρόσωπα (ἔμποροι) καὶ αἱ πράξεις (ἐμπορικαὶ πράξεις), ἐμφανίζονται ἀλληλένδετοι εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις.

Ὅτω, καὶ εἰς τὰς χώρας ὅπου ἐγένετο ἀποδεκτὸν τὸ ὑποκειμενικὸν σύστημα, ἡ ἰδιότης τοῦ ἐμπορίου κρίνεται πολλάκις ἀπὸ τὴν ἄσκησιν ὧρισμένου ἐπαγγέλματος ἀπαριθμοῦνται δ' ἐν τῷ νόμῳ τὰ ἐμπορικὰ ἐπαγγέλματα ². Ἄλλὰ τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα ἔχουν ὡς περιεχόμενον ὧρισμένας κατ' ἰδίαν πράξεις, αἵτινες εἶναι ἐμπορικαὶ πράξεις. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ ἰδιότης τῆς ἐμπορικῆς πράξεως καθορίζεται ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ προσώπου, ἣτις πάλιν καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἄσκησιν ὧρισμένου ἐπαγγέλματος, ἀναλυομένου περαιτέρω εἰς μερικωτέρας (ἐμπορικὰς) πράξεις ³.

Ἐνάλογον συνέβη καὶ μὲ τὸν Ναπολεόντειον Ἐμπορικὸν Κώδικα, ἐπιχειρήσαντα τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ συστήματος. Καὶ οὗτος ἠναγκάσθη νὰ προσφύγῃ εἰς ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα πρὸς

1. Πρβλ. *Escargat*, N° 85, *Ripert*, N°s 274, 276, *Van Ryn* N° 69.

2. Τοῦτο, π.χ., συμβαίνει εἰς τὴν § 1 τοῦ Γερμανικοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος· βλ. κατωτέρω § 87.

3. Ὅτω, κατὰ τὴν § 1 τοῦ Γερμ. Ἐμπ. Κώδικος, ἔμποροι κατ' ἀρχὴν εἶναι οἱ ἀσκοῦντες ἐν ἑκ τῶν αὐτόθι ὡς ἐμπορικῶν χαρακτηριζομένων ἐπαγγελμάτων, ὡς τοῦ ἀσφαλιστοῦ, τραπεζίτου, μεταφορέως, παραγγελιοδόχου, κτλ. Διὰ νὰ ἀνεύρωμεν, ὁμως, ἐάν πρόσωπόν τι ἀσκῇ ἐν ἑκ τῶν ἀνωτέρω ἐπαγγελμάτων, πρέπει νὰ ἐξακριβώσωμεν προηγουμένως, ἂν ἀσκῇ κατὰ σύστημα ἀσφαλίσεις, τραπεζιτικὰς ἐργασίας, μεταφοράς, παραγγελιοδοχικὰς ἐργασίας κτλ.

προσδιορισμόν τῆς ἐμπορικότητος, δηλ. νά ἀρυσθῇ τὴν ἐμπορικότητα τῶν πράξεων ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος τῶν ἀσκούτων ταύτας προσώπων. Καὶ γενικῶς εἰπεῖν, οὐδαμοῦ τῆς γῆς ἰσχύει καθαρὸν καὶ ἀμιγῆς ἀντικειμενικὸν σύστημα. Ἐάν ἡδύνατό τις νά φαντασθῆ, τοιοῦτον ἀπόλυτον ἀντικειμενικὸν σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον οὐδὲ ἄλλως νά ὑπείσέρχωνται ὑποκειμενικά στοιχεῖα, εἰς τὸ τοιοῦτον σύστημα, ἡ ἔννοια τοῦ ἐ μ π ὄ ρ ο υ, δηλ. τοῦ κατ' ἐπάγγελμα ἀσκούτος τὴν ἐμπορίαν, θά ἦτο τελείως περιττή, ἀφοῦ ἡ ἐμπορικότης καὶ αἱ συνέπειαι ταύτης θά ἐξηρτῶντο ἀπολύτως ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἀσκουμένων πράξεων, οὐδεμίαν δ' ἐπιρροὴν θά εἶχεν ἡ ἐμπορικὴ ἢ μὴ ιδιότης τοῦ ἀσκούτος τὴν πράξιν ¹.

Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως σκοπιμότητος ἀξιολόγησιν τῶν δύο τούτων συστημάτων, ὑπάρχει σχεδὸν ὁμοφωνία, ὅτι πρῶτον μὲν εἶναι τὸ ὑποκειμενικόν, διότι εἶναι τὸ ἱστορικῶς καὶ τεχνικῶς μᾶλλον προσαρμοζόμενον πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, ἐνῶ τὸ ἀντικειμενικόν, ὡς θά ἴδωμεν κατωτέρω, ὀδηγεῖ εἰς ἀντιφάσεις καὶ ἀδιέξοδα ².

3. Τὸ σύστημα τοῦ ἡμετέρου Ἐμπορικοῦ Κώδικος. Τὸ σύστημα τοῦ Ναπολεοντείου Κώδικος, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησε καὶ ὁ ἡμέτερος, εἶναι, ὡς ὑπεῖηλώσαμεν ἤδη, μικτόν. Εἰς τὸ ἄρθρ. 1 ὀρίζει ὅτι εἶναι ἔμποροι ὅσοι ἐπιχειροῦν ἐμπορικὰς πράξεις κατὰ σύνηθες ἐπάγγελμα. Ὁ ὁρισμὸς οὗτος εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα, ἀφοῦ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου ἐξαρτᾷ ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων. Ὅσον ἀφορᾷ, ὅμως, τὸν ὁρισμὸν τῆς ἐμπορικῆς πράξεως, ματαιῶς θ' ἀναζητήσῃ τις τοῦτον εἰς τὸν Ἐμπορικὸν μᾶς Κώδικα. Τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ἐπιχειρεῖ ὁ Γαλλικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων, εἰς τὰ ἄρθρ. 632 καὶ 633, δηλ. εἰς τὸ τέ-

1. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὑπὸ ἐν τοιοῦτον σύστημα, ἡ διενέργεια πάσης ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ἐμπορικῆς χαρακτηριζομένης πράξεως θά ἐπέφερε τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς συνεπείας, εἴτε μεμονωμένως ἐνηργήθῃ ἢ πράξῃς αὐτῆ, εἴτε ὡς μία ἐκ πολλῶν πράξεων συνιστωσῶν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐπιχειρήσαντος αὐτὴν προσώπου. Καὶ ἀντιστρόφως, ἡ συστηματικὴ (κατ' ἐπάγγελμα) ἀσκῆσις ἐμπορικῆς τινος δραστηριότητος οὐδὲν θά προσέθετεν, ἀπὸ ἀπόψεως νομικῶν συνεπειῶν, εἰς τὴν μεμονωμένην ἀσκήσιν αὐτῆς. Συνέπεια τούτου θά ἦτο ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος θά ἦτο ἀχρηστος ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως.

2. Ἀντιθετὸν ἀποψιν βλ. ἐν Κ. Ρ ὁ κ α, Τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον ὡς δίκαιον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ἐν Ἐπιθ. Ἐμπορ. Δικαίου, Δ' (1953), σελ. 101 ἐπ., καὶ εἰς αὐτοτελὲς τεύχος (ἀνάτυπον) ἐπίσης H a m e l · L a g a r d e, N° 144.

ταρτον βιβλιον, τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν εἰσήχθη: παρ' ἡμῖν ἄμοῦ μετὰ τοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος, ἀλλ' εἰς χωριστὸν νομοθέτημα: τὸ Διάταγμα περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων. Οὕτως, εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος τούτου, τὰ ὁποῖα, ἄλλωστε ἀποτελοῦν μετάφρασιν τῶν ἄρθρ. 632 καὶ 633 τοῦ Γαλλικοῦ Κώδικος, ἐπανευρίσκομεν τὴν ἀπαρίθμησιν ταύτην¹.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων: «Ὁ νόμος θεωρεῖ πράξεις ἐμπορικὰς τὰς ἀγορὰς προϊόντων γῆς ἢ τέχνης, τὰς ὁποίας ἤθελε κάμει τις, εἴτε διὰ νὰ μεταπωλήσῃ ταῦτα ἀκατέργαστα, ὡς τὰ ἡγόρασεν, ἢ κατειργασμένα καὶ μεταποιημένα εἰς χειροτεχνήματα, εἴτε ἐπὶ σκοπῶ νὰ μισθώσῃ ἀπλῶς τὴν χρῆσιν αὐτῶν· πᾶσαν ἐπιχείρησιν χειροτεχνιῶν, παραγωγείας ἢ μετακομίσεως διὰ γῆς ἢ δι' ὕδατος· πᾶσαν ἐπιχείρησιν προμηθείας, πρακτορίας, πλειστηριάσεως καὶ δημοσίων θεαμάτων· ὅλας τὰς κολλυβιστικὰς, τραπεζιτικὰς καὶ μεσιτικὰς ἐργασίας· ὅλας τὰς ἐργασίας τῶν δημοσίων τραπεζῶν· ὅλας τὰς μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις· τὰς συναλλαγματικὰς καὶ τὰς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἀποστολὰς χρημάτων, ὁποιοῖδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ συναλλαττόμενοι».

Τὸ δ' ἄρθρ. 3 ΔΑΕ περιέχει ὁμοίως ἀπαρίθμησιν ὠρισμένων δραστηριοτήτων σχετιζομένων πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς ναυτικῆς ἐμπορίας (κατωτ. § 68 ἐπ.).

Ἦδη εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀπαρίθμησιν τῶν πράξεων, τὰς ὁποίας ὁ νόμος θεωρεῖ ἐμπορικὰς, βλέπομεν ὅτι, παραλλήλως πρὸς ἐνεργείας, αἵτινες συνίστανται εἰς μίαν μόνον πράξιν, ὡς εἶναι, π.χ., ἡ ἀγορὰ προϊόντος τινὸς μὲ τὴν πρόθεσιν τῆς μεταπωλήσεώς του καὶ ἡ ὑπογραφή συναλλαγματικῆς, ἀπαριθμοῦνται καὶ ὠρισμένοι ἄλλαι ἐνέργειαι, τὰς ὁποίας ὁ νόμος ἀποκαλεῖ «ἐπιχειρήσεις». Αἱ ἐνέργειαι αὗται, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω (§§ 36 ἐπ.), δὲν συνίστανται—τούλάχιστον κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἄποψιν—εἰς ἀπλᾶς μεμονωμένας πράξεις, ἀλλ' εἶναι σύνθετοι, προϋποθέτουσαι κάποιαν ὀργάνωσιν καὶ συστηματικὴν ἄσκησιν. Οὕτως ὁμως, εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν ταύτην, ἥτις προϋποτίθεται ὅτι γίνεται κατὰ τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα, ὑπεισέρχονται στοιχεῖα ὑποκειμενικά, δεδομένου ὅτι ἡ ἐμπορικότης τῶν ἐν λόγῳ «ἐπιχειρήσεων» κρίνεται ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ προσώ-

1. Ἐν Βελγίῳ, βάσει τοῦ νόμου τῆς 15 Δεκεμβρίου 1872, ἡ ἀπαρίθμησις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων γίνεται εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3 τοῦ Κώδικος, ἀμέσως μετὰ τὸν ἐν ἄρθρ. 1 ὀρισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐπὶ ἐμπορικῶν διαφορῶν δικαιοδοσίαν. Ἡ διάταξις αὕτη τῆς ὕλης εἶναι ἐναμφιβόλως συνεπεστέρα ἀπὸ τὴν τοῦ ἡμετέρου Κώδικος.

που τοῦ ἀσκοῦντος ταύτας. Ἰσοῦ μία πρώτη παρέκκλισις πρὸς τὸ ὑποκειμενικὸν σύστημα, περιεχομένη ἐν αὐταῖς ταύταις ταῖς διατάξεσιν, αἱ ὁποῖαι ὑποτίθεται ὅτι εἰσάγουν τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα εἰς τὴν ἡμετέραν ἐμπορικὴν νομοθεσίαν.

Ἔτι πλέον τούτου, ὅμως, τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος περὶ ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀριθμηθεῖ μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν πράξεων «ὄλας τὰς μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις», κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 1 τοῦ αὐτοῦ Διατάγματος: «τὰ ἐμποροδικεῖα κρίνουν: α) πᾶσαν διαφορὰν ἀφορῶσαν τὰς μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις καὶ συναλλαγὰς. . . » Πρόκειται πλέον ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ συστήματος, ἀφοῦ ἡ ἐμπορικότης τῶν ἐν λόγῳ πράξεων κρίνεται ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος τοῦ ἐπιχειροῦντος ταύτας προσώπου καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς φύσεως τῆς πράξεως.

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων, ὅθεν, προκύπτει, ὅτι τὸ συνήθως λεγόμενον, ὅτι εἰς τὸν Γαλλικὸν Ἐμπορικὸν Κώδικα, καὶ παρ' ἡμῶν, ἰσχύει τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα προσδιορισμοῦ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, εἶναι ἀνακριβές. Τὸ σύστημα τόσον τοῦ Γαλλικοῦ Κώδικος ὅσον καὶ τῆς ἡμετέρας ἐμπορικῆς νομοθεσίας εἶναι μικτόν, καὶ δὴ μᾶλλον ὑποκειμενικὸν παρὰ ἀντικειμενικόν, ἂν κριθῇ ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ καὶ σημασίας τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ἡ ἐμπορικότης κρίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἐκατέρου τῶν ἐν λόγῳ συστημάτων. Μάλιστα, ἔφθασε νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Code de Commerce ἐν τῇ οὐσίᾳ δὲν ὑπάρχουν ἀντικειμενικαὶ ἐμπορικαὶ πράξεις, ἀλλὰ τοῦτο ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ὀργανωμένην (κατ' ἐπάγγελμα) ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας¹.

4. Ἔτεροι διατάξεις προσδιοριστικαὶ τῆς ἐμπορικότητος. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων διατάξεων τοῦ Διατάγματος περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων, ἡ νομοθεσία μας περιέχει καὶ πληθὺν ἄλλων νεωτέρων διατάξεων προσδιορίζουσων τὴν ἐμπορικότητα, τόσον κατὰ τὸ ἀντικειμενικὸν ὅσον καὶ κατὰ τὸ ὑποκειμενικὸν σύστημα. Οὕτω, π.χ., ἐκηρύχθη ὡς ἐμπορικὴ πρᾶξις δι' ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους ἢ σύμβασις τραπεζιτικῆς ἐνεργούσης πιστώσεως (crédit confirmé)². Ὁμοίως αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαὶ τοῦ

1. Rousseau, *Commerçants et Actes de commerce en droit français*, ἐν τιμητικῷ τόμῳ Wieland, Basel 1934, σελ. 318, Ripert, Nos 281 - 285. Ὁ ἰδιαίτερος τόνισμός τῆς ἀντικειμενικῆς πλευρᾶς τοῦ συστήματος τοῦ Code de Commerce εἶναι ἔργον ἀποκλειστικῶς τῶν γάλλων συγγραφέων τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Πρβλ. Hamel - Lagarde, N° 141.

2. Βλ. ἄρθρ. 25 παρ. 4 Ν.Δ. «περὶ ἐιδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνώνυμων ἑταιριῶν» τῆς 17-7-1923.

χρηματοτηρίου αξιών¹, καθώς και οι έκ τραπεζιτικής έπιταγής σχέσεις².

Έπίσης έθεσπίσθη ότι ο Συνεταιρισμός έχει έμπορικόν ιδιότητα³, ότι π'όσα άνωνύμος έταιρία και π'όσα έταιρία περιορισμένης εϋθύνης είναι έμπορικά και εάν σκοπός αυτών δέν είναι έμπορικη έπιχείρισις⁴, και ότι ο χρηματιστής θεωρείται έμπορος⁵.

-
1. Άρθρ. 15 παρ. 5 Ν. 3632/1928 «περί χρηματοτηρίων αξιών».
  2. Άρθρ. 59 Ν. 5960/1933 «περί έπιταγής».
  3. Άρθρ. 12 Ν. 602/1914 «περί συνεταιρισμών».
  4. Άρθρ. 1 Ν. 2190/1920 «περί άνωνύμων έταιριών» και άρθρ. 3 Ν. 3190/1955 «περί έταιριών περιορισμένης εϋθύνης».
  5. Άρθρ. 12 παρ. 1 Ν. 3632/1928 «περί χρηματοτηρίων αξιών».

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΤΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ
ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
(ΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΓΕΝΙΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑΙ

**Ι. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ
ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΥΤΗΣ**

5. Ὁρολογία τοῦ νόμου καὶ νομικὴ φύσις. Ὡς ἀνεπτύχθη ἀνωτέρω, ἡ ἡμετέρα ἐμπορικὴ νομοθεσία οὐδαμοῦ περιέλαβεν ὄρισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς «ἐμπορικῆς πράξεως». Ἔτι δὲ μᾶλλον, οὔτε κἀν ἡ σχετικὴ ὁρολογία εἶναι ἐνιαία ἐν αὐτῇ. Τὸ Διάταγμα περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων μεταχειρίζεται ἐν ἄρθροις 1, 2 καὶ 3 τοὺς ὅρους «ἐμπορικαὶ πράξεις», «ἐπιχειρήσεις» καὶ «ἐργασίαι» πρὸς ἀπόδοσιν τῶν γαλλικῶν ὄρων «actes de commerce», «entreprises» καὶ «opérations», ἐνῶ ὁ Γαλλικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ εἶναι ἀκόμη πολυσχιδέστερος, μεταχειριζόμενος ἐν ἄρθροις 2 καὶ 3 τὸν ὄρον «faits de commerce»¹, ὅν ἡ ἐπίσημος ἐλληνικὴ μετάφρασις ἀποδίδει ἐσφαλμένως διὰ τοῦ ὄρου «ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις».

Πάντως, κατὰ τὴν ὁρολογίαν τῶν τοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος καὶ τοῦ Διατάγματος περὶ ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἐπικρατήσασαν ὁρολογίαν, ὁ ὄρος «ἐμπορικαὶ πράξεις» ἔχει εὐρυτάτην ἐννοίαν, περιλαμβάνων ἐν αὐτῷ καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνωτέρω ὄρους.

Ἄμφισβητεῖται μόνον, ἂν ὑπὸ τὸν ἐν λόγῳ ὄρον νοοῦνται μόνον δικαιοπραξίαι (δηλ. δηλώσεις βουλήσεως παραγωγικαὶ ἐννόμων ἀποτελεσμάτων) ἢ καὶ ἄλλαι ἐνέργειαι, μὴ ἔχουσαι τὸν χαρακτηριστικὴν δικαιοπραξίας. Ἐκ τῆς ἀπλῆς παρατηρήσεως τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἀναφερομένων ὡς ἐμπορικῶν πράξεων, συνάγεται ἀβιάστως τὸ δεύ-

1. Ὁ ὄρος οὗτος περιείχετο καὶ εἰς τὴν Ordonnance τοῦ 1673, καὶ δὴ εἰς τὸν 12^{ον} τίτλον αὐτῆς, ἀφορῶντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν προξενικῶν δικαστῶν.

τερον. Οὕτω, π.χ., ἡ δραστηριότης τοῦ μεσίτου, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει ὡς ἐμπορικὴν τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων, δὲν συνίσταται εἰς δικαιοπραξίας συναπτομένας ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ μεσίτου, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπλήν μεσολάβησιν διὰ τὴν παρ' ἄλλων (τῶν πελατῶν του) σύναψιν δικαιοπραξιῶν.

6. Χαρακτήρ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ τοῦ νόμου. Ζήτημα ἠγέρθη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ νομολογίᾳ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἂν ἡ ἐν τῷ Διατάγματι περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων γινομένη ἀπαρίθμησις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι ἀποκλειστικὴ ἢ ἐπιτρεπτικὴ, ἂν δηλ. ἐπιτρέπεται ἢ ὄχι ἢ διὰ τῆς ἀναλόγου ἐρμηνείας ἀναγνώρισις ὡς ἐμπορικῶν πράξεων καὶ ἄλλων ἐνεργειῶν, μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ νόμου¹. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἐπεζητήθη ὑπὸ τινῶν, καὶ δη ἀπὸ λίαν ἐγκύρου πλευρᾶς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διατυπώσεως τοῦ νόμου². Ἐκ τοῦ ὅτι, δηλαδή, εἰς τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Δ.Α.Ε. γίνεται χρῆ

1. Συνήθως τὸ ζήτημα τοῦτο τίθεται ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ἂν ἡ ἐν τῷ νόμῳ ἀπαρίθμησις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι περιοριστικὴ ἢ ἐνδεικτικὴ. Οἱ ὅροι οὗτοι ἔχουν προφανῶς διάφορον ἔννοιαν τῶν ἐν τῷ κειμένῳ ὄρων « ἀπαρίθμησις ἀποκλειστικὴ ἢ ἐπιτρεπτικὴ ». Ἐνδεικτικὴ εἶναι ἡ ἐν τῷ νόμῳ γινομένη ἀπαρίθμησις, ὅταν, κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν πρόθεσιν τοῦ νομοθέτου, δὲν ἐξαντλοῦνται αἱ ἀναφερόμεναι περιπτώσεις, ἀλλ' εἶναι ἐλευθέραι, καὶ δὴ ἐπιβάλλεται, ἡ ἐπέκτασις αὐτῆς διὰ τῆς ἐρμηνείας, εἴτε τῆς ἀναλόγου, εἴτε καὶ ἀπλῶς τῆς διασταλτικῆς. Περιοριστικὴ εἶναι ἡ ἀπαρίθμησις, ὡσάκις ὀλόκληρος ἡ πρόθεσις τοῦ νομοθέτου ἐξαντλεῖται διὰ τῆς γενομένης ὑπ' αὐτοῦ ἀπαριθμήσεως, χωρὶς ὅμως ν' ἀποκλείεται ἀναγκαστικῶς καὶ ἡ κατ' ἀνάλογον ἐρμηνείαν ἐπέκτασις, εἰς περιπτώσεις τὰς ὁποίας δὲν εἶχε κἄν ὑπ' ὄψιν τοῦ νομοθέτου, πρβλ. Κροκιδᾶν, § 42 σημ., Πετιμεζᾶν, § 31, Τσιριντάνην, § 25, Σπηλιόπουλον, § 30. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ περιοριστικὴ ἀπαρίθμησις δύναται νὰ εἶναι ἐπιτρεπτικὴ, νὰ ἐπιτρέπεται δηλ. ἡ κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασις αὐτῆς, ἢ ἀποκλειστικὴ, ὡσάκις κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ νομοθέτου δέον ν' ἀποκλείεται καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασις, τοῦθ' ὅπερ συνήθως συμβαίνει ὅταν εἰς τὴν συγκεκριμένην ρύθμισιν ἐνδιαφέρεται ἡ δημοσία τάξις.

Ἄφ' ἑτέρου, ὀρθῶς ὑπεστηρίχθη ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἀποκλειστικότητος ἢ περιοριστικότητος τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ἀφορᾷ μόνον τὰς εἰς τὸ ἄρθρ. 2 Δ.Α.Ε. ἀπαριθμουμένας πράξεις τοῦ χερσαίου ἐυκρείου, διότι ἢ εἰς ἄρθρ. 3 Δ.Α.Ε. ἀπαρίθμησις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων τοῦ θαλασσοῦ ἐμπορίου εἶναι, τοῦλάχιστον διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν δικαιοπραξίας, σαφῶς ἐνδεικτικὴ, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς φράσεως « . . . καὶ ὅσα ἄλλα (συναλλάγματα) ἀφορᾷ τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν ». Βλ. Καραβᾶν, § 59 ἐπίσης Τσάγκαριν, σ. 8.

2. Οὕτω παρ' ἡμῖν ἰδίως Καραβᾶς, § 59.

σις τῆς ἐκφράσεως «ὁ νόμος θεωρεῖ πράξεις ἐμπορικός». ἥτις δὲν εἶναι ἀπολύτως κατηγορηματικὴ, συνάγεται τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ αὐτόθι ἀπαριθμησις εἶναι ἐπιτρεπτικὴ, καὶ δὴ ἐνδεικτικὴ. Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τοῦτο βαίνει, νομίζομεν, πέραν τῆς προθέσεως τοῦ νομοθέτου καὶ ὡς τοιοῦτον δὲν εἶναι ἀπολύτως συντελεστικόν¹.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ἡ πρόθεσις τῶν συντακτῶν τοῦ Code de Commerce, ὡς δεικνύται τόσο ἀπὸ τὰς προπαρασκευαστικὰς τοῦ ἐργασίας ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν γραμματικὴν του διατύπωσιν, ἦτο νὰ εἰσαγάγουν ἀποκλειστικὴν ἀπαριθμῆσιν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τότε κρατουσῶν ἀντιλήψεων περὶ ἐμπορικότητος, οὕτως ὥστε νὰ δημιουργήσουν σαφῆ ὅρια διακρίσεως μεταξὺ ἐμπορικῆς καὶ ἀστικῆς συναλλαγῆς καὶ συνεπῶς νὰ καθορίσουν ἐπακριβῶς τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐμποροδικείων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ παλαιότερα Γαλλικὴ θεωρία ἐδέχετο, κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος, τὴν ἀποκλειστικότητα τῆς ἀπαριθμῆσεως². Ἐπεκαλοῦντο ὅτι αἱ διατάξεις δι' ὧν κηρύσσονται ὠρισμέναι σχέσεις ὡς ἐμπορικαὶ ἀποτελοῦν, ὡς ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων συνεπειῶν των³, διατάξεις δημοσίας τάξεως καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι ἐπιδεκτικαὶ ἐπεκτάσεως διὰ τῆς ἀναλόγου ἐρμηνείας.

Ἡ ἐμπορικὴ συναλλαγή, ὅμως, δὲν εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ στενὰ πλαίσια τὰ καθοριζόμενα ὑπὸ τοῦ γράμματος διατάξεων νομοθετικῶν. Ἀποτελεῖ, τούναντίον, τμῆμα τῆς σφυζούσης κοινωνικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία προχωρεῖ καὶ ἐξελισσεται ἀγνοοῦσα, πολλάκις, τὰ ἄρθρα καὶ παραγράφους τοῦ νόμου, τὰ ὁποῖα ἀφίνει ὀπισθὲν τῆς ἀπολιθωμένας, κενῆ περιεχομένου καὶ ἐστερημένας ζωῆς. Οὕτω, μολονότι ἡ ἐν τῷ νόμῳ ἀπαριθμησις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ἐγένετο διὰ νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς ἡ περιοχὴ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἔναντι τοῦ Ἀστικοῦ, τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητος ἐπιβάλλει σιδηρὰ ἀνάγκη, δηλ. ἡ προϋποθέσα κατάκτησις ὑπὸ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς διαρκῶς νέων πεδίων τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου. Τὰς νέας ταύτας κατακτήσεις τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς ἀτελῶς μόνον καὶ χω-

1. Περὶ τῆς ἐννοίας ὑφ' ἣν αἱ συντάκται τοῦ Code de Commerce ἐρημοποίησαν τὴν ἐκφρασιν ταύτην καὶ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς βλ. κατωτέρω § 11, σελ. 17 σημ. 4.

2. Πρβλ. Delamarre et Le Poitvin, *Traité*, τ. 1^{ος}, 1861, Νο 37, Lyon-Caen et Renault, I, Νο 104, Thaller, Νο 9 καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπὰς.

3. Ἡ κυριωτέρα τῶν συνεπειῶν τούτων εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ σχέσεων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἀντὶ τοῦ Ἀστικοῦ, κατ. § 12 ἐπ.

λαίνουσα δύναται νά παρακολουθη ή νομοθεσία' ὅθεν ἐπιβάλλεται νά δίδεται εἰς τὸν ἐφαρμοστήν τοῦ δικαίου ποιά τις ἐλαστικότητα, ὡς πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, διὰ τῆς κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασεως τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητας, ἐτι δὲ καὶ ἐναντίον τῆς προθέσεως τοῦ ἀρχικοῦ νομοθέτου (contra legem). Τοῦτο ἀποτελεῖ τόσον φανεράν ἀλήθειαν, ὥστε ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη καὶ νομολογία τάσσονται πλέον κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὲρ τῆς δυνατότητος τῆς ἐπέκτασεως τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἀπαριθμήσεως τῶν ἐμπορικῶν πράξεων διὰ τῆς ἀναλόγου ἐρμηνείας, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο ἀποτελεῖ ἐντελῶς ἐλευθερίαν (contra legem) ἐρμηνείαν¹.

Ἔργον, ὅμως, τῶν νομικῶν εἶναι τὰς ἐπιταγὰς τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς σκοπιμότητος νά προσαρμόζουσι πρὸς τὰ νομικὰ δεδομένα. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ προσπάθεια τῶν θεωρητικῶν καὶ ἐφαρμοστῶν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ὅπως δικαιολογήσουσι νομικῶς τὴν κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικῆς πράξεως. Ἀνάλογος ἐπέκτασις νομικῆς τινος διατάξεως χωρεῖ κατὰ τὴν γενικὴν θεωρίαν τοῦ δικαίου ἐπὶ ὑπάρξεως ταυτότητος νομικοῦ λόγου. Ἀναγκαῖον, ὅθεν, προαπαιτούμενον τῆς ἀναλόγου ἐρμηνείας τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι ἡ ἐξεύρεσις ἐνὸς κοινοῦ κριτηρίου τῆς ἐμπορικότητας, τὸ ὅποιον ν' ἀνταποκρίνεται εἰς ὅλας τὰς ὑπὲρ τοῦ νόμου ὡς ἐμπορικὰς κηρυσσομένας πράξεις καὶ τὸ ὅποιον, ἀπαντῶμενον εἰς ἄλλας τυχόν ἐνεργείας, μὴ ἀναφερομένας ἐν τῷ νόμῳ, νά ἐπιτρέπη τὴν ἀποδοχὴν καὶ τούτων ὡς ἐμπορικῶν πράξεων².

7. Κριτήρια τῆς ἐμπορικότητας. α) Τὸ κριτήριον τῆς κερδοσκοπίας. Ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῆς ἀνευρέσεως ἐνιαίου κοινοῦ χαρακτηριστικοῦ ἀπασῶν τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἀπαριθμουμένων ἐμπορικῶν πράξεων διευτυπώθησαν διάφοροι ἀπόψεις καὶ ἐπροτάθησαν διάφορα κριτήρια, τὰ ἐπικρατέστερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ τῆς κερδοσκοπίας, τὸ τῆς διαμεσολαβήσεως, τὸ τῆς κυκλοφορίας καὶ τελευταίως τὸ τῆς ἐπιχειρήσεως.

Συναφῶς πρὸς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἀνωτέρω κριτηρίων, εἰς τὴν

1. Βλ. Ἀναστασιάδην, § 17, Καραβᾶν, § 59, Τσιριντάνην, § 25, Πετιμεζᾶν, § 31, Σπηλιόπουλον, § 30, Περιφανῆ, ἀρ. 4, Ripert, N° 42, Lacour-Bouteron, N° 25, Escarra, N° 85, Hamel-Lagarde, N° 145, Rocco, N° 41.

2. Κατὰ τὸν Ἰσπανικὸν Ἐμπορικὸν Κώδικα τοῦ 1885 (ἄρθρ. 2 ἐδ. 2) «θεωροῦνται ἐμπορικαὶ πράξεις αἱ πράξεις αἱ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτοῦ κώδικος καὶ ὅσαι εἶναι ἀναλόγου φύσεως». Οὕτως, ἐν Ἰσπανίᾳ, ἡ κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ἐπιβάλλεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ νόμου, πρᾶγμα καθιστῶν, διὰ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν νομολογίαν, ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξευρέσεως ἐνὸς κριτηρίου τῆς ἐμπορικότητας.

έπιστήμην τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη ἡ γνώμη ὅτι ἡ κερδοσκοπία εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ἐμπορικότητος¹, ἐνῶ ἄλλοι ἀντιτάσσουσιν ὅτι οὐδαμοῦ τῆς ἐμπορικῆς νομοθεσίας ἀπαιτεῖται ρητῶς ὡς στοιχεῖον τῆς ἐμπορικότητος ἡ πρόθεσις τῆς ἐπιτεύξεως κέρδους² καὶ ὅτι ὑπάρχουσιν ὠρισμένοι περιπτώσεις, ὅπου τὸ στοιχεῖον τοῦτο προφανῶς ἐλλείπει, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὡς ἐμπορικαὶ πράξεις αἱ περιπτώσεις αὗται, π.χ., ἐπὶ πωλήσεων παρ' ἐμπόρου ὠρισμένων ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων του εἰς τιμὰς κόστους ἢ καὶ κάτω τοῦ κόστους³. Ἡ τελευταία αὕτη ἀντίρρηση ἐξουδετεροῦται ἀν δεχθῆ τις ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ κέρδους ἐνυπάρχει πάντως ἐν τῇ ἐμπορικῇ δραστηριότητι, λαμβανομένη ὅμως ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, ἐνῶ δύναται νὰ ἐλλείπη ἀπὸ συγκεκριμένην πρᾶξιν μεμονωμένως κρινομένην. Οὕτως, εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα, ἡ ἠθελημένη πώλησις τῶν ἐμπορευμάτων ἀνευ κέρδους γίνεται ἐν ὄψει τοῦ γενικωτέρου οικονομικοῦ συμφέροντος τοῦ ἐμπόρου, ὅπως ἀποδεσμευθοῦν κεφάλαιά του ἐπενδεδυμένα εἰς ἐλαττωματικὴν ἢ πεπαλαιωμένον ἐμπόρευμα, καθιστάμενα παραγωγικώτερα, ἢ ὅπως, διευρυνομένου τοῦ κύκλου τῆς πελατείας του διὰ τῆς μειώσεως τῶν τιμῶν, ἐπιμερίζωνται τὰ γενικὰ ἔξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς μεγαλύτερον κύκλον καταναλώσεως, οὕτως ὥστε εἰς τὸ μέλλον νὰ προκύπτῃ κέρδος μὲ τὴν αὐτὴν τιμὴν πωλήσεως.

Ἐν τούτοις δεόν νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι τὸ κριτήριον τῆς κερδοσκοπίας εἶναι ἐν πολλοῖς εὐρύτερον τοῦ σκοπομένου προσδιορισμοῦ τῆς ἐμπορικότητος, δεδομένου ὅτι βάσει αὐτοῦ ἡ ἐμπορικότης θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπεκταθῆ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ὅπου ἐπιζητεῖ τις ν' ἀποκτήσῃ ἐκ τινος ἐνεργείας του οικονομικὸν ὄφελος. Οὕτως, ὅμως, θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆ ἐμπορικὴ ἡ πώλησις ἀντικειμένου τινός, π.χ., καλλιτεχνήματος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀγοράσει τις ἀνευ προθέσεως μεταπωλήσεως, πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, ὅταν ἐλκυσόμενος τυχόν ἀπὸ προσφερομένην μεγαλύτεραν τιμὴν ἀποφασίσῃ νὰ τὸ πωλήσῃ, ἐνῶ ἡ τοιαύτη πώλησις δὲν θεωρεῖται ἐμπορικὴ πρᾶξις κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Δ/τος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων. Ἐπίσης τὸ κίνητρον τοῦ κέρδους διέπει καὶ ὅλα τὰ λεγόμενα ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα (μηχανι-

1. P a r d e s s u s, I, N° 5, L y o n - C a e n e t R e n a u l t, I, N° 103. Τὸ κριτήριον τῆς κερδοσκοπίας ἔχει τὴν ἐπικρατεστέραν ἀπήχησιν εἰς τὴν παρ' ἡμῶν νομολογίαν. Βλ. Α.Π. 260/1934 Θέμ. ΜΕ' 661, Α.Π. 396/1938 Θέμ. Ν' ἰδί, Α.Π. 57/1944 ΕΕΝ ἰα' 23.

2. Πρβλ. V a n R y n, N°s 11, 80.

3. Οὕτως E s c a r r a, N° 89.

κοῦ, (ιατροῦ, δικηγόρου κλ.), ἄτινα δὲν θεωροῦνται ἐμπορικά. Καί ναι μὲν διδάσκεται ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς κερδοσκοπίας ἐνυπάρχει ἡ ἀ β ε β α ι ὅ τ η ς τῆς ἐπιτεύξεως κέρδους, ἡ ριψοκινδύνευσις¹, ἀλλὰ καὶ πάλιν παραμένουν οὕτως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐμπορικότητος δραστηριότητες, ὡς ἡ τοῦ γεωργικοῦ παραγωγοῦ, τὰς ὁποίας ὁ νόμος ρητῶς ἐξαιρεῖ τῆς ἐμπορικότητος², ἢ ἡ ἐπὶ ἀκινήτων κερδοσκοπία, τὴν ὁποίαν ὁμοίως ἡ ἐρμηνεία καὶ νομολογία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξαιροῦν τῆς ἐμπορικότητος (κατωτέρω § 27).

Κατὰ ταῦτα, τὸ κριτήριον τῆς κερδοσκοπίας δὲν ἀρκεῖ ὅπως μᾶς δώσῃ μόνον αὐτὸ τὸ μέτρον τῆς ἐμπορικότητος.

8. 6) Τὸ κριτήριον τῆς διαμεσολαβήσεως. Ἐπεχείρησαν νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἐμπορικότητα βάσει τοῦ κριτηρίου τῆς διαμεσολαβήσεως³. Μάλιστα, κατὰ τινες, ἡ ἐννοια τῆς διαμεσολαβήσεως ἐμπεριέχεται εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς κερδοσκοπίας⁴. Κατὰ τὴν ἀποψιν ταύτην, τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν πάσης ἐμπορικῆς πράξεως εἶναι ὅτι ὁ ἐνεργῶν αὐτὴν παρεντίθεται (μεσολαβεῖ) κατὰ τινὰ τρόπον εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Εἰς τὴν κυριωτέραν ἐμπορικὴν πράξιν, τὴν ἀγορὰν προϊόντος πρὸς μεταπώλησιν, καθὼς καὶ εἰς τὰς μεσιτικὰς καὶ κολλυβιστικὰς ἐργασίας, ἡ διαμεσολαβητικὴ ἐνέργεια εἶναι ἐμφανεστάτη. Ἄλλὰ, καὶ πέραν τούτου, εἰς τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας, αἵτινες συνίστανται κυρίως εἰς τὴν διὰ τῶν καταθέσεων τοῦ κοινοῦ συγκέντρωσιν κεφαλαίων, ἄτινα διατίθενται περαιτέρω εἰς πιστώσεις πρὸς τοὺς ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους, τὸ κριτήριον τοῦτο ἐμφανίζεται ὡς διαμεσολαβήσις ἐν τῇ πίστει. Εἰς τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐργασίας, ὅπου ὁ ἀσφαλιστής, διὰ τῆς συγκεντρώσεως ἀσφαλιστῶν παρὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ἀσφαλιζομένων, συντελεῖ εἰς τὸν ἐπιμερισμὸν τῶν κινδύνων μεταξὺ τῶν, τὸ κριτήριον τοῦτο ἐμφανίζεται ὡς διαμεσολαβήσις ἐν τῷ καταμερισμῷ τῶν κινδύνων. Τέλος, εἰς τὰς διαφόρους «ἐπιχειρήσεις», τὰς ἀναφερομένας εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων, ἡ μεσολαβήσις ἐμφανίζεται ὡς διαμεσολαβήσις ἐν τῇ χρησιμοποίῳ τῆς ἐργασίας ἄλλων διὰ τὴν παραγωγὴν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν (βλ. κατωτ. § 39). Οὕτως, ὅμως, τὸ κριτήριον τοῦτο διασπᾶται καὶ λαμβάνεται ὑπὸ ἄλλην ἐννοίαν εἰς τὰς διαφόρους ἐμπορικὰς πράξεις. Κυρίως ὅμως μειονεκτεῖ κατὰ

1. Πρβλ. Τσιριντάνην, § 3.

2. Ἄρθρ. 8 Δ.Α.Ε.

3. Ροσσο, Νο 44 ἐπ.

4. Εξσαργα, Νο 89.

τό ὅτι ἀφίνει ἀκαλύπτους πολλὰς πράξεις κηρυσσομένας ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ἐμπορικὰς, καὶ δὴ τὰς πλείους ἐκ τῶν εἰς τὸ ἀρθρ. 3 Δ.Α.Ε. ἀπαριθμουμένων, τὰς ὁποίας τὸ κριτήριον τῆς διαμεσολαβήσεως ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ αἱ ὁποῖαι ὀφείλου, κατὰ τὴν προκειμένην θεωρίαν, τὴν ἐμπορικότητα τῶν εἰς τὴν συνάφειάν των πρὸς ἐτέρας βασικὰς ἐμπορικὰς πράξεις¹. Καὶ πάλιν ὁμως εἰς πράξεις ὡς ἡ ἔκδοσις, ὀπισθογράφαις κλπ. συναλλαγματικῆς καὶ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς, αἵτινες θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ἐμπορικαί, ἀνεξορτήτως τῆς αἰτίας δι' ἣν γίνονται, τὸ κριτήριον τῆς διαμεσολαβήσεως ὀργεῖ ἀπολύτως².

9. γ) Τὸ κριτήριον τῆς κυκλοφορίας. Τὰ μειονεκτήματα τοῦ προαναφερθέντος κριτηρίου ἐνόμισάν τινες ὅτι ἀποσοβοῦνται, ἂν τὴν ἐννοιαν τῆς διαμεσολαβήσεως ἀντικαταστήσουν διὰ τῆς κάπως εὐρυτέρας ἐννοίας τῆς κυκλοφορίας τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν (συμπεριλαμβανομένων τοῦ χρήματος καὶ τῶν ἀξιογράφων ἐν γένει)³. Κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀστικὰς ἐνεργείας, αἵτινες ἀποσκοποῦν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀξιῶν τὰς ὁποίας κτᾶται τις (π.χ., ἀγορὰ μιᾶς οἰκίας πρὸς ἐνοίκησιν, ἀγορὰ χρηματιστηριακῶν ἀξιῶν πρὸς ἐπένδυσιν κεφαλαίων κ.ο.κ.), ἐμπορικὴ εἶναι πᾶσα ἐνέργεια συντείνουσα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν κατανάλωσιν. Οὕτως ἐπιτυγχάνεται νὰ περιληφθοῦν εἰς τὴν ἐννοιαν τῆς ἐμπορικότητος, ὄχι μόνον ἐνεργεῖαι ἀποσκοπούσαι ἀμέσως εἰς τὴν τοιαύτην κυκλοφορίαν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ὡς εἶναι ἡ ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν, ἀλλὰ καὶ τοιαῦται, ὡς ἡ μεταφορά, ἡ μεσιτεία, ἡ παραγγελία, ἡ ἀσφάλισις, αἱ τραπεζικαὶ ἐργασίαι, ἡ ἔκδοσις πιστωτικῶν τίτλων κ.ἄ., διὰ τῶν ὁποίων ὑποβοηθεῖται ἐμμέσως ἡ κυκλοφορία τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Ἐναντίον τοῦ κριτηρίου τούτου ἀντετάχθη ὅτι δὲν ἐξηγεῖ ἐπαρκῶς τὴν ἐμπορικότητα τῆς ἐπιχειρήσεως χειροτεχνίας (βιομηχανίας), ἥτις κατευθύνεται εἰς τὴν παραγωγὴν, καὶ ὄχι εἰς τὴν κυκλοφορίαν, οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Ἄλλ' οἱ ὁπαδοὶ τοῦ κριτηρίου τῆς κυκλοφορίας ὑποστηρίζουν ὅτι καὶ ἡ χειροτεχνία, συνισταμένη εἰς τὸν μετασχηματισμὸν τῶν προϊόντων (πρώτων ὕλων), οὐδὲν ἄλλο ἀποτελεῖ ἢ βαθμίδα εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν διευκολύνουσαν τὴν κατανάλωσιν αὐτῶν. Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει οὔτε ἡ προκειμένη θεωρία εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐμπορικότητα τῆς συναλλαγματικῆς, οὐακίς αὕτη δὲν

1. R o c c o, N° 48 ἐπ.

2. Βλ. S c u t o, ἐν Riv. Dir. Com. 1928, σελ. 323.

3. T h a l l e r, N° 6 ἐπ., 14.

ζικδίδεται ἐν σχέσει πρὸς ἐμπορικὴν τινα ὀφειλὴν, ἀλλὰ, π.χ., σχετικῶς πρὸς συναφθὲν ἀστικὸν δάνειον.

10. 5) Τὸ κριτήριον τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ νεωτέρα τάσις εἶναι ν' ἀναζητηθῆ τὸ ἐνιαῖον κριτήριον τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως¹. Τὴν ἔννοιαν τῆς «ἐπιχειρήσεως» ἐν τῷ Ἐμπορικῷ Δικαίῳ θὰ ἐξετάσωμεν διεξοδικώτερον κατωτέρω (§§ 36 ἐπ.). Ἐνταῦθα ἀρκεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι οἱ κυριότεροι ὑποστηρικταὶ τῆς παρούσης ἀπόψεως θεωροῦν τὴν ἐπιχείρησιν ὡς «οἰκονομικὴν δραστηριότητα ὠργανωμένην ἐμπορικῶς»² ἢ ὡς «ἐπαγγελματικὴν ἐπανάληψιν ἐμπορικῶν πράξεων βασιζομένην ἐπὶ ὀργανώσεως προκαθορισμένης»³. Δέχονται, οὕτως, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἐπιχειρήσεως συμπίπτει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος⁴. Κατὰ τὴν ἄποψιν διηλ. ταύτην τὸ κοινὸν γνῶρισμα τῆς ἐμπορικότητος συνίσταται εἰς τὴν ἄσκησιν ὀρισμένων πράξεων ὑπὸ προσώπων φυσικῶν ἢ νομικῶν διαθετότων κάποιαν ἐπαγγελματικὴν ὀργάνωσιν. Τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, λέγει ἡ θεωρία αὕτη, οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ τὸ δίκαιον τῶν ἐπιχειρήσεων. Οὕτως, ὅμως, ἡ ἔννοια τῆς ἐμπορικότητος ἀφ' ἑνὸς μὲν στενεύει, διότι ἀφίνει ἐκτὸς αὐτῆς τὰς μεμονωμένας ἐμπορικὰς πράξεις, τὰς ἐπιχειρουμένας συμπτωματικῶς καὶ ἄνευ προϋπαρχούσης ὀργανώσεως⁵, ἀφ' ἑτέρου δὲ διευρύνεται, διότι ἐπεκτείνεται καὶ εἰς δραστηριότητας ὠργανωμένας μὲν ἐπαγγελματικῶς, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιδιώκουν σκοπὸν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀναγνωριζομένων ὡς ἐμπορικῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κριτήριον

1. Wieland, Handelsrecht, τ. 1ος σ. 136 ἐπ., L. Mossa, ἐν Riv. Dir. Comm. 1926, I, σ. 232 ἐπ., αὐτόθι 1928, I, σ. 16 ἐπ., τοῦ αὐτοῦ Il diritto della impresa, Pisa 1933, τοῦ αὐτοῦ, L'impresa nell'ordine corporativo, Firenze 1935, Escarrea, Principes, I, N°s 192 ἐπ., τοῦ αὐτοῦ Cours, N°s 91 ἐπ., J. Guarguès, Trattado de derecho mercantil, Madrid, 1947, τ. 1ος σελ. 207 ἐπ., Van Ry n, N°s 33 ἐπ.

2. Mossa, Riv. Dir. Comm. 1928, σ. 21 σημ. 1.

3. Escarrea, N° 91.

4. Τοῦτο ἴδια συμβαίνει ἐπὶ φυσικῶν προσώπων, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἀρμόζει ἡ ἔννοια τοῦ ἐπαγγέλματος.

5. Κατὰ ταῦτα οὕτε τὸ κριτήριον τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπαρκεῖ ὅπως περιλάβῃ ὅλας τὰς εἰς τὰ ἀρθρ. 2 καὶ 3 Δ.Α.Ε. ἀριθμουμένας ἐμπορικὰς πράξεις, ἔνθα περιλαμβάνονται καὶ μεμονωμένα πράξεις. Πρὸβλ. Escarrea, N° 93. Κατὰ τὸ «κριτήριον τῆς ἐπιχειρήσεως», αὐστηρῶς ἐφαρμοζόμενον, θὰ ἔπρεπε οἱ πιστωτικοὶ τίτλοι νὰ μένουν ἐκτὸς τοῦ πεδίου τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, διότι δὲν προϋποθέτουν ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα. Ἐν τούτοις οὗτοι δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀποκλεισθοῦν τῆς ἐμπορικότητος, μεθ' ἧς ἔχουν συνδεθῆ ἐκ καταγωγῆς, ἀπὸ αἰώνων.

της κερδοσκοπίας, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς τὸ κίνητρον (σκοπὸν) τῆς πράξεως, καὶ πρὸς τὰ κριτήρια τῆς διαμεσολαβήσεως καὶ κυκλοφορίας, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν εἰς τὴν οἰκονομικὴν λειτουργίαν τῆς πράξεως, τὸ κριτήριον τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποβλέπει εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀσκήσεως τῆς πράξεως, δηλ. εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν ὑφ' ἣ ἀσκεῖται ἡ σχετικὴ οἰκονομικὴ δραστηριότης. Τὸ κριτήριον τῆς ἐπιχειρήσεως ἐγένετο μερικῶς μόνον δεκτὸν εἰς τὸν Ἰταλικὸν Ἀγτικὸν Κώδικα τοῦ 1942. Οὗτος, ἐνῶ εἰς τὸ ἄρθρον 2082 δίδει ἓνα γενικὸν ὄρισμόν τοῦ ἐπιχειρηματίου ἐν γένει, προβαίνει κατόπιν εἰς διακρίσιν μεταξὺ ἀγροτικῆς ἐπιχειρήσεως (ἄρθρ. 2135 ἐπ.) καὶ ἐμπορικῆς τοιαύτης (ἄρθρ. 2195 ἐπ.) καὶ ὑπάγει ἐκατέραν ὑπὸ διάφορον ρύθμισιν. Δύναται, ὅθεν, νὰ λεχθῆ, ὅτι κατὰ τὸν Ἰταλικὸν Κώδικα τοῦ 1942, τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἶναι τὸ δίκαιον τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐν τῷ προσδιορισμῷ, ὅμως, τοῦ τί εἶναι ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις, ὁ ἐν λόγῳ κώδιξ προβαίνει εἰς ἀπαρίθμωσιν ὀρισμένων δραστηριοτήτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνευρίσκομεν καὶ τὸ ἀνωτέρω ἐκτεθὲν κριτήριον τῆς διαμεσολαβήσεως¹.

11. Βασικὸν κριτήριον τῆς ἐμπορικότητος ἢ συνείδησις τῶν συναλλαγασομένων. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως κατεδείχθη, νομιζομεν, ἐπαρκῶς, ὅτι, μολοντί ἐκίτερον τῶν προαναφερθέντων κριτηρίων ἀνταποκρίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ἐμπορικότητος καὶ ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλου ἀριθμοῦ ἐμπορικῶν πράξεων ἐκ τῶν ἀπαραριθμουμένων εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 Δ]τος ἀρμοδ. ἐμποροδικείων, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξηγήσῃ ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς πράξεις ταύτας. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι καὶ ἡ κρατοῦσα μεταξὺ τῶν συγγραφέων². Ὡς ἐκ τούτου, συγγραφεῖς τινες ἐπεχείρησαν νὰ ἐξεύρουν τὸ κριτήριον τῆς ἐμπορικότητος διὰ τοῦ συνδυασμοῦ δύο ἢ περισσοτέρων ἐκ τῶν ἀνωτέρω κριτηρίων, τοῦθ' ὅπερ, ὡς εἰκόσ, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν στένευσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητος. Οὕτω, γίνεται συνδυασμὸς τῶν κρι-

1. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 2195 Ἰταλ. Α.Κ. ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ ἀσκοῦσαι μίαν τῶν ἐπομένων δραστηριοτήτων: 1) βιομηχανικὴν, κατευθυνομένην εἰς τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν, 2) διαμεσολαβητικὴν κατὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀγαθῶν, 3) μεταφορικὴν διὰ γῆς, ὕδατος ἢ ἀέρος, 4) τραπεζιτικὴν ἢ ἀσφαλιστικὴν καὶ 5) ἐτέρας δραστηριότητας βοηθητικῆς τῶν ἀνωτέρω.

2. Κρόκιδαξ, § 37. Καρὰξας, § 61, Πέρδικας, § 14 ἀρ. 3, Ripert, Nos 134, 279, Vivante, Trattato, I, No 34, Ascarelli, Lez. IV, No 14, Van Ryn, Nos 41, 70.

τηρίων της διαμεσολαβήσεως και κυκλοφορίας¹ ή ακόμη και των κριτηρίων της κερδοσκοπίας, διαμεσολαβήσεως και κυκλοφορίας². Καθ' ἡμᾶς, λόγω της κατά βάσιν διαφορωτάτης φύσεως τῶν ἐν τῷ ἄρθρ. 2 και 3 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀπαριθμουμένων δραστηριοτήτων, και κυρίως λόγω της παρεμβολῆς και πράξεων, αἵτινες κηρύσσονται ὡς ἐμπορικαὶ ἀπλῶς και μόνον λόγω της τυπικῆς αὐτῶν μορφῆς, ὡς εἶναι ἰδίᾳ ἢ συναλλαγματική, δὲν εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐξεύρεσις ἐνιαίου κριτηρίου της ἐμπορικότητος, ἀκόμη και διὰ τοῦ συνδυασμοῦ πλειόνων ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξετασθέντων κριτηρίων³.

Ἡ αἰτία της ἐμπορικότητος τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἀπαριθμουμένων ἐμπορικῶν πράξεων δέον μᾶλλον ν' ἀναζητηθῆ εἰς λόγους ἐμπειρικούς και ἱστορικούς. Γνωστὸν εἶναι ὅτι τὸ σημερινὸν Ἑμπορικὸν Δικαίον ἔλκει τὴν καταγωγὴν του ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς συνηθείας τοῦ Μεσαίωνα. Συνεπῶς, και ἡ ἔννοια της ἐμπορικότητος (δηλ. τὸ ποια σχέσις εἶναι ἐμπορικὴ) ἔχει τὴν ἀπωτέραν βάσιν της εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἐμπορικῶς συναλλασσομένων. Τὰ ἄρθρα 632 και 633 τοῦ Code de Commerce (μετάφρασιν τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν τὰ ἄρθρα 2 και 3 τοῦ ἡμετέρου Δ/τος ἀρμοδ. ἐμποροδικείων) ἀπλῶς ἐπανέλαβον ἀντίστοιχον ἀπαρίθμησιν τῶν Ordonnances τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, μετὴν προσθήκην ἐνεργειῶν τινῶν τῶν ὁποίων ἡ ἐμπορικότης εἶχεν ἐμπειρωθῆ εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῶν συναλλαγῶν κατὰ τὸ ἔκτοτε διαρρεῦσαν διάστημα⁴. Καὶ αἱ Ordonnances αὐταὶ οὐδὲν ἄλλο ἔπραξαν εἰμὴ νὰ συγκεντρώσουν ὅ,τι ἐθεωρεῖτο ὡς ἐμπορικαὶ σχέσεις κατὰ τὰς μέχρι της ἐποχῆς ἐκείνης συνηθείας και ἀντιλήψεις τῶν συναλλαγῶν. Ἀλλὰ και ἀπὸ της δημοσιεύσεως τοῦ Code de Commerce ἡ αὐτὴ διαδικασία ἠκολουθήθη ὡς πρὸς τὴν ἐπέκτασιν της ἐννοίας της ἐμπορικότητος: Κατὰ τα πρῶτα ἔτη της ἰσχύος του ἡ ἐν τῷ Κώδικι ἀπαρίθμησις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εὗρισκετο ὁπωσοῦν ἐν ἄρμονίᾳ

1. Ἀναστασιάδης, § 18.

2. Τσιριντάνης, § 25, Περιφανάκης, § 7.

3. Βλ. Καραβάν, § 61.

4. Ἡ ἔκφρασις τῶν ἄρθρ. 632 και 633 C. Comm., καθ' ἣν ὁ «νόμιος θεωρεῖ πράξεις ἐμπορικῆς...», ἔκφρασις ἣτις εἶναι παράδοξος ὡς ἐξωτερικεῖσις νομοθετικῆς ἐπιταγῆς, ἐξηγεῖται μόνον μετὴν τὴν διαπίστωσιν ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ Code de Commerce παρεσύρθη εἰς αὐτὴν ἔχοντες ὀπ' ὄψιν τῶν τῶν δραστηριότητος τῶν ὁποίων οἱ συναλλασσόμενοι ἐθεώρουσαν ὡς ἐμπορικῆς (και ὡς ἐκ τούτου οἱ ἀσκούντες ταύτας ἐθεωροῦντο ὡς ἐμποροὶ ὑπαγόμενοι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν εἰδικῶν ἐμπορικῶν δικαστηρίων), ὅς και ἤθελαν νὰ περιβάλλουν διὰ της νομοθετικῆς ἀναγνωρίσεως. Πρβλ. R i p e r t, N^ο 276.

πρὸς τὴν περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητος ἀντίληψιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλακτικῶν κύκλων. Ὅθεν, οὐδεμία ἀνάγκη ἀναλογικῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐννοίας ταύτης. Θεωρία καὶ νομολογία συμφώνουν ἐπὶ τοῦ ἀποκλειστικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἀπαριθμήσεως τῶν ἐμπορικῶν πράξεων. Ἡ ἐμπορικὴ ὁμῶς συναλλαγή, ὡς ἐπανειλημμένως ἤδη ἐτονίσαμεν, δὲν ἀποτελεῖ στατικόν τι καὶ ἀμετάβλητον στοιχεῖον, ἀλλ' ἀπενὰ τίας ἐξελλίσσεται καὶ μεταβάλλεται συνεχῶς. Ἀρκετὰ ἤδη ἔτη μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ κώδικος ἀρχίζει νὰ γίνεταί αἰσθητὴ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἀπαριθμήσεως τοῦ Κώδικος, ὅπως περιλάβῃ τὰς βάσει τῶν νεωτέρων συναλλακτικῶν ἀντιλήψεων θεωρουμένας ὡς ἐμπορικὰς δραστηριότητας. Οὕτως, ἡ ἐπιχειρήσις γενικῶν ἀποθηκῶν, καίτοι μὴ περιλαμβανομένη εἰς τὴν ἀπαριθμῆσιν τοῦ Κώδικος, θεωρεῖται γενικῶς ὡς ἐμπορικὴ εἰς τοὺς συναλλακτικοὺς κύκλους, τοῦθ' ὅπερ ἀναγκάζει τὴν ἐπιστήμην καὶ νομολογίαν νὰ προβῇ εἰς ἀναγνώρισιν αὐτῆς ὡς ἐμπορικῆς πράξεως, μάλιστα μὲ νομικὴν δικαιολόγησιν λίαν βεβιασμένην¹. Τὸ αὐτὸ φαινόμενον παρατηρεῖται ὡς πρὸς τὴν χερσαίαν ἐπ' ἀσφαλιστῶν ἀσφάλισιν, ἧτις ἐθεωρήθη ἀνεκαθεν ὡς ἐμπορικὴ πρᾶξις διὰ τὸν ἀσφαλιστὴν, καίτοι δὲν χαρακτηρίζεται ὡς τοιαύτη εἰς τὸν Κώδικα². Τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητος ἀντικατοπτρίζουν καὶ οἱ νεώτεροι τοῦ Ναπολεοντείου Code de Commerce ἐμπορικοὶ κώδικες, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ κατάλογος τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι πολὺ ἐκτενέστερος. Οὕτω, π.χ., ὁ βελγικὸς νόμος τοῦ 1872 προσέθεσεν ὄρισμένας τινὰς πράξεις εἰς τὸν κατάλογον τοῦ ἄρθρ. 632 τοῦ Ναπολεοντείου Κώδικος, ἐνῶ ὁ Ἰταλικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ τοῦ 1882 περιελάμβανε 26 ὅλας κατηγορίας ἐμπορικῶν πράξεων. Ἡ ἐπέκτασις αὕτη τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητος εἰς τοὺς νεωτέρους κώδικας δὲν ὀφείλεται βεβαίως εἰς τὴν γόνιμον φαντασίαν τῶν συντακτῶν τῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῶν συναλλακτικῶν κύκλων.

Τοῦτο λοιπὸν ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητος: ἡ ἐκ ἀστοτε περὶ αὐτῆς ἀντίληψις τῶν συναλλαγῶν³. Μόνον κατόπιν, ἀφοῦ εἰς τοὺς κύκλους τῶν

1. Λόγῳ συναφείας πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν πλειστηριάσεων!

2. Βλ. κατωτέρω § 63. Ὁμοίως ἐν Ἰταλίᾳ δὲν ἀμφισβητεῖται καὶ μετὰ τὸν Κώδικα τοῦ 1942 ἡ ἐμπορικότης τῶν πιστωτικῶν τίτλων, μολονότι ὁ Κώδιξ οὗτος ἐμφορεῖται ὑπὸ τοῦ κριτηρίου τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ δὲ ἐκδοσις κακυκλοφορία τῶν πιστωτικῶν τίτλων δὲν προϋποθέτει ἐπιχειρηματικὴν ὀργάνωσιν καὶ δραστηριότητα. Βλ. προηγουμένην παράγραφον σελ. 15 σημ. 5.

3. Τὴν ἀποψιν ταύτην, διατυπωθεῖσαν εἰς τὰ ἡμέτερα Μαθήματα Ἐμπορικοῦ Δικαίου, Λιθόγραφος ἐκδοσις, Ἀθήναι 1953, § 50, ἀποδέχεται καὶ ὁ Κ. Σπηλιόπουλος, § 24.

συναλλασσομένων έμπεδωθῆ ἡ αντίληψις ὅτι ὠρισμένη δραστηριότης εἶναι έμπορικῆ, έρχεται ἡ νομοθεσία ἵνα καθιερώσῃ καὶ νομοθετικῶς τὴν ἐν λόγῳ έμπορικότητα. Περιθώριον αξιολογήσεως τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς, βάσει νομικῶν ἢ ἄλλων έπιστημονικῶν κριτηρίων, δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ πρώτῳ ἐκείνῳ σταδίῳ τῆς καθ'ερώσεως τῆς έμπορικότητας σχέσεώς τινος. Οὕτως, ἡ έπιστήμη, ἡ νομολογία καὶ τέλος ἡ νομοθεσία, έμφανίζονται ὡς οὐραγοὶ ἐξελιξεως, τῆς διαμορφώσεως τῆς ὁποίας τὸ ἀποκλειστικὸν κριτήριον ἀπετέλεσαν τεχνικὰ καὶ ψυχολογικὰ δεδομένα. Ἀκριβῶς δέ, έπειδὴ τὰ τεχνικὰ αὐτὰ δεδομένα καὶ αἱ συμφώνως πρὸς ταῦτα διαμορφούμεναι συναλλακτικαὶ ἀντιλήψεις διαφέρουν κατ' ἐποχὰς καὶ τόπους, ἡ έννοια τῆς έμπορικότητας ποικίλλει καὶ αὕτη κατὰ χρόνον καὶ τόπον. Ἡ διατύπωσις, ὅθεν, ἐνός έπιστημονικοῦ κριτηρίου ένιαίου καὶ ἀμεταβλήτου εἶναι ἀνέφικτος.

Τοῦτο, φυσικά, δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀναζήτησις τῶν οἰκονομικοτεχνικῶν δεδομένων, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν τὴν έμπορικότητα, καὶ ἡ βάσει αὐτῶν διατύπωσις κριτηρίων, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν τοὺς συναλλακτικοὺς κύκλους εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς έμπορικότητας ὠρισμένων σχέσεων, ἀλλὰ τὰ κριτήρια ταῦτα κατ' ἀνάγκην θὰ εἶναι χρονικῶς, πολλάκις δέ καὶ τοπικῶς, προσδιωρισμένα καὶ περιορισμένα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, νομίζομεν, ὅτι τὸ μᾶλλον προσαρμολόμενον πρὸς τὰς συγχρόνους τεχνικὰς καὶ συναλλακτικὰς ἀντιλήψεις κριτήριον τῆς έμπορικότητας εἶναι τὸ τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὑπάρχει, πράγματι, εἰς τοὺς συναλλακτικοὺς κύκλους ἡ τάσις νὰ θεωρηθῆ ὡς έμπορικῆ πᾶσα οἰκονομικῆ δραστηριότης ὠργανωμένη ὑπὸ τὸν τύπον ὅφ' ὃν συνήθως εἶναι ὠργανωμένοι αἱ έμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις. Νομοθετικῆ ἐκδήλωσις τῆς τάσεως αὐτῆς παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου 2190/1920 περὶ ἀνωνύμων εταιριῶν, καθ' ἣν ἡ ἀνώνυμος εταιρία θεωρεῖται ὡς έμπορικῆ, ἀκόμη καὶ ὅταν σκοπὸς αὐτῆς δὲν εἶναι ἡ ἐπιχειρήσις έμπορικῶν πράξεων, καὶ ἡ ἀπολύτως ὁμοία πρὸς αὐτὴν διάταξις τοῦ ἄρθρου 3 § 1 τοῦ Ν. 3190/1955, ὅσον ἀφορᾷ τὴν εταιρίαν περιορισμένης εὐθύνης.

Εἰς τὸν Γερμανικὸν Ἑμπορικὸν Κώδικα τοῦ 1897 ἡ τάσις αὕτη ἐξεδηλώθη εἰς τὴν διάταξιν τῆς § 2, καθ' ἣν: «ἐπαγγελματικῆ ἐπιχειρήσις ἥτις, ὡς ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ἐκτάσεώς τῆς, ἀπαιτεῖ ὀργανωσιν τοιαύτην, οἷαν συνήθως ἔχει μίᾳ έμπορικῆ ἐπιχειρήσις, θεωρεῖται, καὶ ἐν ἐλλείψει τῶν προϋποθέσεων τῆς § 1 ἐδ. 2, ὡς έμπορικὸν ἐπάγγελμα, κατὰ τὴν έννοιαν τοῦ παρόντος Κώδικος, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπωνυμία τοῦ ἐπιχειρηματίου κυτεχωρήθη εἰς τὸ έμπορικὸν μητρώον». Ὁμοίως, ὡς ἐξετέθη ἀνωτέρω, ὁ Ἰταλικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ

τοῦ 1942 ἐδέχθη τὸ κριτήριον τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀποβαλὼν ἐκ τῆς ἐμπορικότητος δραστηριότητας ἀσκουμένας μεμονωμένως, περιορίσας ταυτοχρόνως τὴν ἐφαρμογὴν τῶν εἰδικῶν ἐμπορικῶν διατάξεων εἰς μόνας τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις (ἄρθρ. 2195).

Ἐν τούτοις, δὲν δύνανται νὰ ἀγνοηθῇ, ὅτι κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον θετικὸν δίκαιον (ἄρφ.) 2 καὶ 3 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων) καὶ μεμονωμένα πράξεις, ὡς μία ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν, ἢ ἀπλὴ ὑπογραφὴ συναλλαγματικῆς κ.ο.κ., ἀποτελοῦν ἐμπορικὰς πράξεις, καὶ συνεπῶς ἢ ἀποδοχὴ τοῦ κριτηρίου τῆς ἐπιχειρήσεως, παρ' ἡμῖν, προσκρούει εἰς θετικὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἐξηγεῖ τὴν ἀδυναμίαν τῆς συναγωγῆς ἐνιαίου κριτηρίου τῆς ἐμπορικότητος εἰς πᾶσαν νομοθετικὴν ἀπαρίθμησην. Αὕτη ἀποτελεῖ συνήθως μωσαϊκῶν κριτηρίων ἐπικρατησάντων κατὰ καιροὺς εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν συναλλακτικῶν κύκλων, τὰ ὁποῖα ἀπεκρυσταλλώθησαν κατόπιν εἰς νομοθετικὰς διατάξεις, ἐπισωρευθέντα ἐπ' ἀλλήλων, ἄνευ ἐξετάσεως ἂν ἐξακολουθοῦν ἅπαντα ν' ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὰς νεωτέρας συναλλακτικὰς ἀντιλήψεις.

Ἡ ἀνωτέρω γενομένη ἀνάπτυξις μᾶς δίδει καὶ τὸ μέτρον τῆς καθ' ἐρμηνείαν ἐπεκτάσεως τῆς ἐννοίας τῆς ἐμπορικότητος. Ἡ ἐμπορικὴ συνθήκη, ὡς ἐκφάνσις τῆς ἀντιλήψεως τῶν συναλλακτικῶν κύκλων, εἶναι ἡ μόνη ἥτις, ἐξακριβουμένη ὑπὸ τοῦ ἐρμηνευτοῦ τοῦ δικαίου, θὰ ἐπιτρέψῃ ἐκάστοτε τὴν ἀναγνώρισιν ὡς ἐμπορικῶν καὶ νέων δραστηριοτήτων, μὴ ἀπαριθμουμένων ἐν τῷ νόμῳ.

II. Η ΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΤΗΤΟΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΤΙΝΟΣ

12. α) Οὐσιαστικαὶ συνέπειαι τοῦ χαρακτηρισμοῦ μιᾶς σχέσεως ὡς ἐμπορικῆς. Ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον καταβάλλεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς νομολογίας τόση προσπάθεια διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, εἶναι ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς σχέσεως τινος ὡς ἐμπορικῆς συνεπάγεται ὀρισμένας νομικὰς συνέπειας, οὐσιαστικὰς, δικονομικὰς, φορολογικὰς καὶ ποινικὰς. Αἱ κυριώτεραι τῶν οὐσιαστικῶν δικαίου συνεπειῶν εἶναι αἱ ἑξῆς¹:

α) Κατὰ πρῶτον ὁ χαρακτηρισμὸς σχέσεως τινος ὡς ἐμπορικῆς ἔχει ὡς συνέπειαν ὅτι ἐπ' αὐτῆς ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον. Προσδιορίζεται, οὕτω, τὸ πεδῖον τῆς Ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Ἀστικόν.

1. Πρβλ. ἐν τοῖς κατωτέρω Πετιμεζᾶν, § 29, Ἀναστασιάδην, § 21, Καραβᾶν, § 56, Τσιριντάνην, § 31, Τσαγκαρινεὺς σελ. 35 ἐπ.

β) Βάσει τοῦ ἀντικειμενικοῦ συστήματος, ὅπερ, ὡς εἶδομεν, ἰσχύει παρ' ἡμῶν, ἀναμειγμένον μετὰ τοῦ ὑποκειμενικοῦ, διὰ τῆς κατ' ἐπάγγελμα ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων ἀποκτᾶ ὁ ἀσκῶν αὐτάς τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου, ἢ ὅποια ἰδιότης πάλιν συνεπάγεται περαιτέρω νομικὰς συνεπειὰς¹.

γ) Ἐπὶ ἐμπορικῶν ὀφειλῶν, δηλ. τοιούτων αἵτινες προέκυψαν ἐξ ἐμπορικῆς διὰ τὸν ὀφειλέτην σχέσεως, ἰσχύουσι ὠρισμένοι βραχυπρόθεσμοι παραγραφαί. Οὕτως, ἐναντι τῆς 20ετοῦς γενικῆς παραγραφῆς τῶν ἀξιώσεων (ἄρθρ. 249 Α.Κ.) καὶ τῆς πενταετοῦς ὠρισμένων ἀστικῶν ἀξιώσεων (ἄρθρ. 250 Α.Κ.), ἔχομεν μόνον ἐξάμηνον παραγραφὴν τῶν κατὰ τοῦ παραγγελιοδόχου μεταφορᾶς καὶ ἀγωγιᾶτου ἀξιώσεων διὰ τὰς ἐντὸς τοῦ Κράτους, καὶ ἑτησίαν διὰ τὰς ἐκτὸς αὐτοῦ μεταφορᾶς (ἄρθρ. 107 Ε.Ν.), ἑτησίαν παραγραφὴν τῶν κατὰ τοῦ θαλασσοῦ μεταφορῶς ἐκ τῆς συμβάσεως τῆς ναυλώσεως προκυπτουσῶν ἀξιώσεων (ἄρθρ. 510 Ε.Ν.) κ.ο.κ. Ἡ σημασία τῆς προκειμένης διαφορᾶς ἦτο μεγαλύτερα πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς βραχυπρόθεσμων παραγραφῶν ἐπὶ ὠρισμένων ἀστικῶν ἀξιώσεων τὸ πρῶτον διὰ τοῦ νόμου ΓΥΛΓ' τοῦ 1909, ἃς παρέλαβε καὶ ἐπεξέτεινε τὸ ἄρθρ. 250 Α.Κ.

δ) Ἡ ἱκανότης πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῆς πράξεως κρίνεται, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, κατὰ τρόπον διάφορον ἢ προκειμένου περὶ ἀστικῆς δικαιοπραξίας. Οὕτως, ὁ χειράφεται ἀνήλικος, ἐνῶ εἶναι ἱκανὸς πρὸς ἐπιχειρήσιν ὠρισμένων ἀστικῶν δικαιοπραξιῶν², εἶναι ἀπολύτως ἀνίκανος πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων, ἂν δὲν λάβῃ εἰδικὴν ἄδειαν κατὰ τὰς προϋποθέσεις τοῦ νόμου (βλ. κατωτέρω §§ 108 ἐπ.). Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἅπαξ ἐπιτευχθείσης τῆς ἀδείας νὰ ἐμπορευθῇ, καθίσταται πλήρως ἱκανὸς ὡς πρὸς τὰς συνιστάσας τὴν ἐμπορίαν του πράξεις, ὡς ἐάν ἦτο ἑνήλικος³.

ε) Κατ' ἀρχὴν σήμερον, τῶσων ἐπὶ ἀστικῶν ὅσων καὶ ἐπὶ ἐμπορικῶν χρεῶν, ὑπάρχει κοινὸν ἀνώτατον ὄριον συμβατικοῦ τόκου, ἢ ὑπέρβασις τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύεται, ἐκθέτουσα καὶ τὸν δανειστὴν εἰς τὰς ποινὰς τῆς τοκογλυφίας. Εἰς ὠρισμένα δὲ μὴ εἶδη ἐμπορικῶν δανείων, τὰ ναυτοδάνεια καὶ τὰ δάνεια ἐπὶ ναυτικῇ ὑποθήκῃ, οὐδὲν ὄριον ὑπάρχει εἰς τὸν συνομολογούμενον τόκον⁴. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς ἐξαιρετικοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἐκτίθεται ὁ ναυτοδανειστής, ὅστις χάνει τὰ χρήματά του ἂν ἀπολεσθῇ τὸ πλοῖον ἢ τὸ φορτίον ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρεσχέθη τὸ δάνειον.

1. Βλ. κατωτέρω § 97.

2. Ἄρθρ. 1674 - 1675 Α.Κ.

3. Ἄρθρ. 2 Ε.Κ., 1681 Α.Κ.

4. Ἄρθρ. 4 Ν. ΓΩΛΖ/1911, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄρθρ. 22 Εισ.ΝΑΚ.

*Άλλοτε υπήρχε διαφορά και ως προς τον τόκον υπερημερίας, οστις ήτο υψηλότερος επί έμπορικων χρεων παρά επί αστικων. Η διαφορά αυτη εξέλιπεν από τοθ νόμου 3849/1929, κυρώσαντος σχετικα προγενέστερα Νομοθετικά Διατάγματα της 4-9-1925 και 11 8-1926, ισχύουν όμως ήδη ώρισμένα έπηυξημένα έπιτόκια υπερημερίας προκειμένου περι τραπεζιτικων χρεων (Τραπεζιτικός τόκος υπερημερίας. Ηδη τον τρόπον καθορισμού τοθ τόκου υπερημερίας προβλέπει το άρθρ. 109 Εισ. Νόμου Α.Κ.).

ς) Ένψ επί αστικων χρεων δια να έρχιση να όφειλεται τόκος υπερημερίας δέον να προηγηθῆ δχλησις τοθ όφειλέτου¹, επί απαιτήσεων έξ έμπορικης σχέσεως, αλλά μόνον έφ' όσον δ τε δανειστής και ό όφειλέτης είναι έμποροι, όφειλεται τόκος και έννευ δχλήσεως άφ' ής ήμέρας το χρέος κατέστη απαιτητόν².

13. β) Δικονομικαι συνέπειαι. Ό χαρακτηρισμός σχέσεως τινος ως έμπορικης συνεπάγεται και ώρισμένης δικονομικου δικαίου συνεπειας. Ούτω :

α) Ένψ επί αστικων υποθέσεων οι μάρτυρες γίνονται δεκτοί ως αποδεικτικόν μέσον μόνον έφ' όσον ή έπίδικος αίτησις δέν υπερβαίνει ώρισμένον ποσό, όριζόμενον υπό τοθ νόμου³, επί των έμπορικων υποθέσεων οι μάρτυρες είναι δεκτοί προς απόδειξιν απαιτήσεων ολουδήποτε ποσοθ, έφ' όσον ήθελεν έπιτρέψει το ύττους το δικαστήριον⁴. Ειδικως επί έμπορικης αγοραπωλησις ή απόδειξις αυτης είναι πολλάκις άπλουστερα ή επί αστικης τοιαύτης⁵.

β) Έν αντίθεσει προς δ,τι κατά κανόνα συμβαίνει επί αστικων υποθέσεων, τας δικαστικας αποφάσεις τας έκδοόμενας επί έμπορικων υποθέσεων δ ύναται το δικαστήριον, κατ' αίτησιν τοθ νικωντος διαδίκου, να κηρύξη προσωρινως έκτελεστάς, όπερ σημαίνει ότι ή άσκησις των τακτικων ένδίκων μέσων, ως και ή προθεσμία προς άσκησιν αυτων, δέν αναστέλλει την δυνατότητα της άναγκαστικης έκτελέσεως των έν λόγω αποφάσεων⁶. Μάλιστα δέ, επί των απαιτήσεων έκ συναλλαγματικης, γραμματίου εις διαταγήν και έπι-

1. Άρθρ. 345 και 340 Α.Κ.

2. Άρθρ. 111 Εισ.ΝΑΚ.

3. Άρθρ. 300 Π.Δ. Το όριον τοϋτο ηόξησεν ό Ν. 1484/1950 εις δρ. 500.

4. Άρθρ. 304 Π.Δ.

5. Το άρθρ. 108 Ε.Ν. δέχεται ως αποδεικτικά μέσα τα σημειώματα ή πινακίδια των μεσιτών, αποδεδεγμένα τιμολόγια, άλληλογραφίαν κλπ.

6. Άρθρ. 136 Π.Δ., ως έτροποποιήθη υπό τοθ Α.Ν. 2407/1940.

ταγής, τὸ δικαστήριον ὑποχρεοῦται νὰ κηρύξη τὴν ἀπόφασιν προσωρινῶς ἐκτελεστέην ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ διαδίκου¹.

γ) Κατὰ τὸ ἀρθρ. 78 Π.Δ., ἵνα ἀλλοδαπὸς ἐναγάγη ἡμεδαπὸν ἐνώπιον ἐλληνικοῦ δικαστηρίου, ὀφείλει νὰ καταθέσῃ ἐγγύησιν, ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, πρὸς κάλυψιν τῶν ἐξόδων τοῦ ἐναγομένου ἐν περιπτώσει ἀπορρίψεως τῆς ἀγωγῆς. Τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης ἀπαλλάσσονται οἱ ἀλλοδαποί, ὅταν ἡ ἐπίδικος ὑπόθεσις εἶναι ἐμπορικὴ². Ἡ σημερινὴ πρακτικὴ σημασία τῆς παρούσης διακρίσεως ἔχει μειωθῆ σημαντικῶς λόγῳ τῶν μετὰ τῶν πλειστων ξένων Κρατῶν ὑφισταμένων ἐμπορικῶν συμβάσεων, ἐν αἷς προβλέπεται ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ὑπηκόων τῶν ἀπὸ τῆς ἐν λόγῳ ὑποχρέωσεως πρὸς ἐγγυοδοσίαν, ρητῶς, ἢ ἐμμέσως, διὰ τῆς ρήτρας τοῦ μέλλον ἐθνουμένου Κράτους.

δ) Ἐπὶ ἐκδικάσεως ὀρισμένων ἐμπορικῶν σχέσεων (ἐκ συναλλαγμ.τικῶν, γραμματίων εἰς διαταγὴν καὶ ἐπιταγῶν) ἐφαρμόζεται εἰδικὴ συνοπτικὴ διαδικασία³.

Ἄλλοτε, καὶ δὴ μέχρι τοῦ ἔτους 1887, ὅλαι αἱ ἐμπορικαὶ ὑποθέσεις ἐξεδικάζοντο ὑπὸ εἰδικῶν δικαστηρίων, τῶν ἐμποροδικεῶν. Ταῦτα κατηργήθησαν τὸ 1887 καὶ ἡ ἀρμοδιότης τῶν μετεβιβάσθη εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, παρέμεινεν ὅμως εἰδικὴ διαδικασία, ἢ λεγομένη ἐμπορικὴ, βάσει τῆς ὁποίας τὰ τακτικὰ δικαστήρια ἐδικάζον τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις. Ἀπὸ τοῦ 1914 ἡ ἐμπορικὴ διαδικασία, ὡς καὶ ἡ λεγομένη τεκτικὴ τοιαύτη, κατηργήθησαν, παρέμεινε δὲ μόνον ἡ μέχρι τοῦδε καλουμένη συνοπτικὴ διαδικασία, βάσει τῆς ὁποίας δικάζονται ἔκτοτε ὅλαι αἱ ὑποθέσεις, ἀστικαὶ καὶ ἐμπορικαί.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρατηρεῖται παρ' ἡμῖν, ὡς καὶ ἀπανταχοῦ, τάσις ἀναβιώσεως χωριστῶν δικαστηρίων διὰ τὰς ἐμπορικὰς

1. Ἄρθρ. 185α Π.Δ. ὡς ἐτροποποιήθη.

2. Ἄρθρ. 79 ἀριθ. 3 Π.Δ. Ἐνάλογον ρύθμισιν εὐρίσκομεν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀττικὸν δίκαιον, ὅπου κατ' ἀρχὴν ἡ ἱκανότης τοῦ παρίστασθαι ἐπὶ δικαστηρίου ἐπεφυλάσσετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους πολίτας. Ἐξαιρέσις ἐγένετο διὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς «ἐμπόρους» καὶ «ναυκλήρους», οἵτινες εἶχον τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐνάγειν εἰς τὰ εἰδικὰ ἐμποροδικεῖα εἰς «δικὰς ἐμπορικὰς»: «τοῖς ἐμπόροις καὶ τοῖς ναυκλήροις εἶναι τὰς δίκας πρὸς τοὺς θεσμοθέτας ἐπὶ τι ἀδικῶντι ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἢ ἐνθένδε ποι πλέοντος ἢ ἐτέρωθεν δεῦρος» [Δημοσθ] πρ. Ἀπατ. § 1. Βλ. ἡμετέρας Εἰσαγωγικὰς ἐννοίας, § 21, Ρ α ο 11, ἐν Α.Ι.Δ. Γ' (1935) σ. 20 σημ. 38.

3. Β.Δ. τῆς 29/31 Δεκεμβρίου 1953 κωδικοποίησαν τὰς προγενεστέραις διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 13/19 Σεπτεμβρίου 1925, ὡς ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ Ν. 4287/1929, ἀρθρ. 77 Ν. 5960/1933, Ν.Δ. 2629/1953.

υποθέσεις Ούτω, π.χ., έχομεν τὴν εἰδικὴν διαιτητικὴν διαδικασίαν παρὰ τοῖς Ἐμπορικοῖς καὶ Βιομηχανικοῖς Ἐπιμελητηρίοις πρὸς ἐπίλυσιν τῶν μεταξὺ τῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων διαφορῶν¹, τὰ χρηματιστηριακὰ δικαστήρια πρὸς ἐπίλυσιν τῶν μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν χρηματιστηρίων διαφορῶν², τὰ δικαστήρια σημάτων³ κ.ο.κ.

14. γ) Φορολογικαὶ καὶ ποινικαὶ συνέπειαι. Ἡ ἐμπορικότης σχέσεως τινος ἐπισύρει καὶ ὠρισμένας φορολογικὰς συνέπειας. Οὕτω, π.χ., ἐπὶ τῆς χαρτοσημάσεως τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ἔχει ἐφαρμογὴν ἡ λεγομένη ἐμπορικὴ κλίμαξ χαρτοσήμου, ἐνῶ αἱ ἄστικαι δικαιπραξίαι χαρτοσημαίνονται βάσει τῆς ὑψηλοτέρας ἀστικῆς κλίμακος.

Ὁμοίως ὑπάρχουν ὠρισμένοι ποινικαὶ συνέπειαι, συνδεόμεναι πρὸς ὠρισμένας ἐμπορικὰς πράξεις. Οὕτως, ὀλόκληρος ἡ ἀγορανομικὴ νομοθεσία, μὲ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ποινικὰς κυρώσεις τῆς, ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν διατάξεων τῆς ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς μόνον συναλλαγῆς. Ἐπίσης οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ προβλεπόμεναι ποινικαὶ κυρώσεις προϋποθέτουν πᾶσαι τὴν ὑπαρξιν ἐμπορικῶν πράξεων.

15. Ἐμπορικότης καὶ δημοσία τάξις. Ὡς ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων νομικῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ὁ χαρακτηρισμὸς συναλλαγῆς τινος ὡς ἐμπορικῆς, δεόν νά γίνῃ δεκτὸν ὅτι τὸ ζήτημα, ἂν συναλλαγῆτις εἶναι ἐμπορικὴ, εἶναι ζήτημα κατὰ βάσιν νομικόν, καὶ διὸ κατ' ἐξοχὴν δημοσίας τάξεως⁴. Τοῦτο πάλιν ἔχει τὰς ἐξῆς εἰδικωτέρας συνεπειάς:

α) Ὅτι ἡ ἐμπορικότης τῆς σχέσεως, ἐφ' ὅσον αὕτη προκύπτει ἐκ τῶν περιστατικῶν τῆς δίκης, δεόν νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἂν δὲν προταθῇ ὑπὸ τινος τῶν εἰσδίκων.

β) Ὅτι ὁ δικαστὴς ὀφείλει νά κρίνῃ περὶ τῆς ἐμπορικότητος ἢ μὴ τῆς σχέσεως, βάσει τῶν ὑπ' ὄψιν του τεθέντων πραγματικῶν περιστατικῶν, ἀδιαφόρως τοῦ χαρακτηρισμοῦ ὡς ἐμπορικῆς ἢ μὴ, τὸν ὅποιον δίδουν εἰς τὴν ἐπίδικον σχέσιν ἀπὸ συμφώνου οἱ διάδικοι. Εἰς τούτους, δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νά μεταβάλλουν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τὸν χαρακτήρα τῆς πράξεως, ἔστω καὶ ἂν συμφωνοῦν πρὸς τοῦτο⁵.

1. Ἄρθρ. 40 ἐπ. Ν. 184/1914.

2. Ἄρθρ. 23 ἐπ. Ν. 3632/1928.

3. Ἄρθρ. 6 ἐπ. Ν. 1998/1939.

4. Πρβλ. Ἀναστασιάδην, § 21. Καραβᾶν, § 57, Σπηλιόπουλον, § 26, Ε.Α. 1212/1892 Θέμ. Β' 601, Α.Π. 208/1904 Θέμ. ΙΕ 613, Α.Π. 388/1905 Θέμ. ΙΖ' 425.

5. Βλ. Πρωτ. Ναυπλίου 340/1953 Ε.Ε.Δ., Δ' (1953) 300, Ε.Π. 388/1953.

γ) Το ζήτημα, αν σχέσις τις εἶναι ἐμπορικῆ, ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἀρείου Πάγου, χωρεῖ δηλ. ἐνώπιον αὐτοῦ ἀναίρεσις διὰ κακὸν χαρακτηρισμὸν τῆς σχέσεως, ὡς ἐμπορικῆς ἢ ἀστικῆς, ὑπὸ τῶν κατωτέρων δικαστηρίων.

III. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

16. Ἀντικειμενικαὶ καὶ ὑποκειμενικαὶ ἐμπορικαὶ πράξεις. Συστήματα διακρίσεως τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων ἐκάστοτε κριτηρίων, διευτυπώθησαν πλεῖστα ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Ἡ πλέον διαδεδομένη, ἀλλὰ καὶ ἔχουσα τὴν μεγίστην πρακτικὴν σημασίαν, ἐκ τῶν διακρίσεων τούτων, εἶναι ἡ εἰς ἐμπορικὰς πράξεις ἀντικειμενικὰς ἢ ἀπολύτους καὶ εἰς τοιαύτας ὑποκειμενικὰς ἢ σχετικὰς. Ἀντικειμενικαὶ ἢ ἀπόλυτοι εἶναι ἐκεῖναι ἐκ τῶν ἐμπορικῶν πράξεων αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς «ἐμπορικαί», ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ὁ ἐπιχειρῶν αὐτὰς εἶναι ἔμπορος ἢ ὄχι. Ὁ νόμος ἀποβλέπει ἐνταῦθα εἰς τὴν φύσιν τῆς πράξεως (τὸ ἀντικείμενον) καὶ ὄχι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀκούοντος αὐτῆν. Τοιαῦται εἶναι, π.χ., ἡ ἀγορὰ προϊόντος τινὸς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μεταπωλήσεως αὐτοῦ, ἡ ὑπογραφή συναλλαγματικῆς ἢ γραμματίου εἰς διαταγὴν ἢ ἐπιταγῆς, κ.ο.κ., ὁπότε καὶ μίᾳ μόνῃ ἐκ τῶν πράξεων τούτων, συμπτωματικῶς ἐπιχειρουμένη ὑπὸ μὴ ἐμπόρου, εἶναι ἐμπορικῆ.

Ἀντιθέτως, αἱ ὑποκειμενικαὶ ἢ σχετικαὶ ἐμπορικαὶ πράξεις ὀφείλουσιν τὴν ἐμπορικότητά των ὄχι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν των φύσιν, ἀλλ' εἰς τὴν ιδιότητα τοῦ προσώπου τὸ ὁποῖον τὰς ἀσκει (τὸ ὑποκείμενον τῆς πράξεως), ὅπερ εἶναι κατ' ἐπάγγελμα ἔμπορος. Αἱ πράξεις, δηλονότι, αὗται, ἐνῶ ἐπιχειροῦνται ὑπὸ μὴ ἐμπόρου εἶναι ἀστικά, ὅταν ἐπιχειροῦνται ὑπὸ ἐμπόρου ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐμπόριόν του θεωροῦνται ἐμπορικαὶ (βλ. ἀνωτ. § 2). Οὕτω, π.χ., ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πράξιν ἡ ὑπὸ ἐμπόρου σύναψις δανείου διὰ νὰ χρηματοδοτήσῃ τὴν ἐπιχείρησίν του, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ σύναψις δανείου ὑπὸ σπουδαστοῦ διὰ νὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιον τοῦ δωματίου του εἶναι ἀστικὴ πράξις. Ἀστικός, ὅμως, εἶναι καὶ ὁ δανεισμὸς χρημάτων ἐκ μέρους τοῦ ἐμπόρου, ὅταν τὰ χρήματα δὲν σκοπεύῃ νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ ἐμπόριόν του ἀλλὰ νὰ πληρώσῃ, π.χ., τὸ ἐνοίκιον τῆς κατοικίας του ἢ νὰ προκρίσῃ τὴν θυγατέρα του. Ἄν, πάλιν, μὲ τὰ χρήματα ταῦτα σκοπεύῃ νὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιον τοῦ καταστήματός του ἢ τῆς ἐμπορικῆς του ἀποθήκης, τὸ ἐν λόγῳ δά-

Θέμ. ΞΕ' 107, πρβλ. Γνωμ. β. Ἀναστασιάδου, ἐν Θέμ. ΜΑ' 874, καὶ σχόλια Θέμιδος ΜΒ' 63.

νειον αποτελεί ἐμπορικὴν πράξιν, διότι διατίθεται ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἐμπορίου του.

Τὰς ὑποκειμενικὰς ἐμπορικὰς πράξεις ὀνομάζουσι καὶ παρρησιόμοπως ἢ παραγωγῶς ἐμπορικὰς, διότι ἡ ἐμπορικότης των εἶναι παρεπόμενον ἢ παράγωγον τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀσκοῦντος ταύτας προσώπου.

17. Ἀμφιμερῶς καὶ μονομερῶς ἐμπορικαὶ πράξεις. Νομικὴ τις ἰδιωτικὴ σχέσηις ὑφισταμένη μεταξὺ δύο μερῶν καὶ κρινομένη ὡς πρὸς ἑκάτερον ἐξ αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἀστική ὡς πρὸς ἀμφοτέρα, ὁπότε δὲν ἐνδιαφέρει ποσῶς τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, ἢ νὰ εἶναι ἐμπορικὴ ὡς πρὸς ἀμφοτέρα τὰ μέρη, ὁπότε εἶναι σχέσις ἀμφιμερῶς ἐμπορικὴ, ἢ νὰ εἶναι ἐμπορικὴ ὡς πρὸς ἓν μόνον τῶν ἐν λόγῳ μερῶν, ἐνῶ ὡς πρὸς τὸ ἕτερον μέρος νὰ εἶναι ἀστική, ὁπότε εἶναι μονομερῶς μόνον ἐμπορικὴ ἢ μικτὴ σχέσηις. Οὕτω, π.χ., ἐὰν βιομήχανος συνάψῃ πρὸς Τράπεζαν δάνειον πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιχείρησίν του, τὸ ἐν λόγῳ δάνειον ἀποτελεῖ ἀμφιμερῶς ἐμπορικὴν πράξιν, δηλ. τόσον ὡς πρὸς τὸν βιομήχανον (διότι εἶναι δάνειον συναπτόμενον ὑπὸ ἐμπορίου χάριν τοῦ ἐμπορίου του), ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν Τράπεζαν (διότι περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας τὸ ἄρθρ. 2 ἐδ. 4 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδ. ἐμποροδικείων κηρύσσει ἐμπορικὰς πράξεις). Ἀντιθέτως, ἐὰν γεωργικὸς παραγωγὸς πωλῆσῃ προϊόντα τοῦ κτήματός του πρὸς τινα ὁστις σκοπεύει νὰ τὰ μεταπωλῆσῃ, ἢ ἀγοραπωλησία αὕτη ἀποτελεῖ μονομερῶς ἐμπορικὴν πράξιν, εἶναι, δηλ., αὕτη ἐμπορικὴ ὡς πρὸς μόνον τὸν ἀγοραστήν, δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 2 ἐδ. 1 Διατάγματος ἀρμοδ. ἐμποροδικείων, ἐνῶ ὡς πρὸς τὸν γεωργικὸν παραγωγὸν εἶναι πράξις ἀστική, κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου (ἄρθρ. 8 ἐδ. 1 Διατάγματος ἀρμοδ. ἐμποροδικείων).

18. Αἱ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος ἐπὶ τῶν μονομερῶς ἐμπορικῶν σχέσεων. Σχετικῶς πρὸς τὰς μονομερεῖς ἐμπορικὰς σχέσεις γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: ὑπὸ ποίου δικαίου θὰ ρυθμισθῶσιν αὗται, τοῦ ἐμπορικοῦ ἢ τοῦ ἀστικοῦ; καὶ περαιτέρω, πῶς θὰ ἐφαρμοσθοῦν ἐπ' αὐτῶν αἱ νομικαὶ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος τῆς σχέσεως;

Τὸ ζήτημα θὰ ἦτο κατ' ἀρχὴν ἐπιδεκτικὸν τριῶν λύσεων: α) νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς σχέσεως τὸ ἀστικὸν δίκαιον, αἱ δὲ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος νὰ ἀγνοηθοῦν παντελῶς, β) νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς σχέσεως τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, αἱ δὲ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος νὰ ἐφαρμοσθοῦν ὡς πρὸς πάντα τὰ συμμετέχοντα τῆς σχέσεως πρόσωπα. Τὴν λύσιν αὐτὴν, μὲ ὀρισμένας

ἐξαιρέσεις, καθιεροῖ ὁ Γερμανικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ (§ 345) καὶ ὁ Ἰσπανικὸς τοῦ 1885, καθιέρωνε δὲ καὶ ὁ καταργηθεὶς Ἰταλικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ τοῦ 1882 (ἄρθρ. 54) γ) Τρίτη, τέλος, λύσις θά ἦτο νὰ γίνεται, διάκρισις, καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν εὐθύνην τῶν ἐμπορικῶς ἐκ τῆς σχέσεως ἐνεχομένων μερῶν νὰ ἐφαρμόζεται τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον καὶ νὰ χωροῦν αἱ νομικαὶ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴν εὐθύνην τῶν ἀστικῶς ἐκ τῆς σχέσεως ἐνεχομένων μερῶν νὰ ἐφαρμόζεται τὸ ἀστικὸν δίκαιον. Ἡ τελευταία αὕτη λύσις ἐπεκράτησεν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἡμετέραν ἐπιστήμην καὶ νομολογίαν¹. Ὑποστηρίζεται, δηλ., ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ πνεύματος τοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος, ὅτι αἱ νομικαὶ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος τῆς σχέσεως χωροῦν κατὰ κανόνα, (ἢτοι ἐφ' ὅσον δὲν ὀρίζεται ἄλλως ἐν νόμῳ), εἰς βᾶρος μόνου τοῦ ἐμπορικῶς ἐκ τῆς σχέσεως ἐνεχομένου, ὅχι δὲ καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀστικῶς ἐξ αὐτῆς ἐνεχόμενον. Οὕτω, π.χ., εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα, ἐάν ὁ γεωργός, ὅστις πωλεῖ τὰ γεωργικά του προϊόντα, ἐναγάγῃ δικαστικῶς τὸν ἀγοραστὴν μεταπράτην, δύναται, ἐφ' ὅσον τοῦ ἐπιτρέψῃ τοῦτο τὸ δικαστήριον, ν' ἀποδείξῃ κατ' αὐτοῦ τὴν ἀπαίτησίν του διὰ μαρτύρων, ἀνεξαρτήτως ποσοῦ τῆς διαφορᾶς, ἐπίσης ἢ ἐκδοθησομένη ἀπόφασις δύναται νὰ κηρυχθῇ προσωρῶς ἐκτελεστή, καὶ ἐν γένει χωροῦν πάσαι αἱ δυσμενεῖς συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος εἰς βᾶρος τοῦ ἐναγομένου, ὅστις εὐθύνεται ἐμπορικῶς ἐκ τῆς σχέσεως. Ἀντιθέτως, ἐπὶ ἀγωγῆς τοῦ ἀγοραστοῦ κατὰ τοῦ πωλητοῦ οὐδεμίαν ἐκ τῶν συνεπειῶν τούτων θά ἐπήρχετο, διότι ὁ τελευταῖος οὗτος εὐθύνεται ἀστικῶς ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ἀγοραπωλησίας.

19. Ἄλλαι διάκρισις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων. Ἡ Ἐπιστήμη τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου² προβαίνει καὶ εἰς περαιτέρω διάκρισις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἑξῆς:

α) Εἰς ἐμπορικὰς πράξεις λόγῳ τῆς τυπικῆς αὐτῶν μορφῆς. Εἰς ταύτας, ἐκ τῶν εἰς τὸ ἄρθρ. 2 Δ.Α.Ε. ἀριθμουμένων πράξεων, κατατάσσεται, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, ἡ συναλλαγματικὴ. Αὕτη, ὅμως, ἀποτελεῖ τὴν κλασσικωτέραν μορφήν τῆς ἀντικειμενικῆς ἐμπορικῆς πράξεως, δηλ. τῆς πράξεως ἢ ὁποία εἶναι ἐμπορικὴ ἔστω καὶ μεμονωμένως ἐμφανιζομένη. Βάσει νεωτέρων νόμων ἀποτελοῦν πράξεις ἐμπορικᾶς, λόγῳ τῆς τυπικῆς αὐτῶν

1. Hamel-Lagarde, N° 186, Πετιμεζᾶς, § 29, 2, Ε.Α. 323/1894 Θέμ. Ε' 171, Ε.Ν. 475/1901 Θέμ. ΙΔ' 143.

2. Ripert, N°s 299-312. Διάφορος κ.ἄπως εἶναι ἡ συστηματοποίησης τοῦ Ascarelli, Appunti, Lez. IV, N°s 7 ἐπ.

μορφής, και τὸ γραμμάτιον εἰς διαταγὴν (ἄρθρ. 78 Ν. 5325/1932) και ἡ τραπεζικὴ ἐπιταγὴ (ἄρθρ. 59 Ν. 5960/1933).

β) Εἰς ἐμπορικὰς πράξεις λόγῳ τοῦ ἀντικειμένου των. Ἐνταῦθα, ἐκ τῶν πράξεων τῶν ἀριθμουμένων εἰς τὸ Διάταγμα ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων, κατατάσσονται αἱ μεσιτικαί, τραπεζικαί, κολλυβιστικαὶ ἐργασίαι καὶ αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν θαλασσοπλοίαν, ἐκ δὲ τῶν εἰς νεωτέρους νόμους ἀναφερομένων, αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαὶ καὶ ἡ χερσαία ἀσφάλις.

γ) Εἰς ἐμπορικὰς πράξεις λόγῳ τοῦ σκοποῦ των, εἰς αὐς κυρίως κατατάσσεται ἡ ἐμπορικὴ ἀγοραπωλησία (ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν), ἀλλ' ἐνδεχομένως καὶ ἄλλαι συμβάσεις, ὡς ἡ ἐντολὴ (παραγγελία), ἡ παρακαταθήκη, τὸ δάνειον, ἐφ' ὅσον συνάπτονται ἐν ὄψει ἐμπορικῆς τινος ἐνεργείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

I. ΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΧΕΡΣΑΙΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

20. Προσπάθειαι συστηματικής κατατάξεως. Είδομεν ἤδη, ὅτι τὸ Διάταγμα ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀπαριθμεῖ τὰς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὰς πράξεις εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3, καὶ δὴ εἰς μὲν τὸ ἄρθρ. 2 τὰς τοῦ χερσαίου ἐμπορίου, εἰς δὲ τὸ ἄρθρ. 3 τὰς σχετικὰς πρὸς τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον. Ἐτέρου, εἶδομεν ἐπίσης, ὅτι ὠρισμένοι ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις προσετέθησαν διὰ νεωτέρων νόμων. Συγγραφεῖς τινες¹ προβαίνουν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν κατ' ἰδίαν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων μετὰ προηγουμένην συστηματικὴν κατάταξιν τῶν βάσει ὠρισμένων κριτηρίων, διακρίνοντες αὐτάς, π.χ., εἰς δικαιοπραξίας τοῦ κυρίως ἐμπορίου (ἀγοραὶ πρὸς μεταπώλησιν), βοηθητικὰς τοῦ κυρίως ἐμπορίου ἐπιχειρήσεις (ἐπιχειρήσεις παραγγελίας καὶ ἐπιχειρήσεις μεταφορᾶς), ἐπιχειρήσεις γενικωτέρας σημασίας (ἐπιχειρήσεις προμηθείας, χειροτεχνίας, πρακτορίας, πλειστηριάσεων καὶ δημοσίων θεσμάτων) καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις λόγῳ τῆς τυπικῆς τῶν μορφῆς (μεσιτικά, κολλυβιστικά, τραπεζιτικά ἔργασια, συναλλαγματικά καὶ ἀποστολαὶ χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον). Ἡ συστηματικὴ αὕτη κατάταξις δὲν ἐξυπηρετεῖ σπουδαῖον τινὰ πρακτικὸν ἢ θεωρητικὸν σκοπὸν² περιοριζόμεθα ὅθεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐν λόγῳ πράξεων κατὰ τὴν σειράν καθ' ἣν αὐταὶ ἀναφέρονται ἐν τῷ νόμῳ.

Α'. Ἡ ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν

21. Τὰ στοιχεῖα τῆς πράξεως. Ὡς πρώτην κατηγορίαν ἐμπορικῶν πράξεων τὸ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀναφέρει «... τὰς ἀγορὰς προϊόντων γῆς ἢ τέχνης, τὰς ὁποίας ἤθελε κάμει τις, εἴτε διὰ τὴν μεταπώλησιν ταῦτα ἀκατέργαστα, ὡς τὰ ἡγόρασεν, ἢ κατεργασμένα καὶ μεταποιημένα εἰς χειροτεχνή-»

1. Ὡς, π.χ., ὁ Πετιμεζᾶς, § § 31 - 35, ἀκολουθῶν ἐνίοις γάλλοις συγγραφεῖς ἐπίσης Πέρδικας, § 14 ἐπ. Ἄλλην κατάταξιν ἀκολουθοῦν οἱ Τόριντάνης, § 15 ἐπ., καὶ Σηλιόπουλος, § 31 ἐπ.

ματα, εἴτε ἐπὶ σκοπῷ νὰ μισθώσῃ ἀπλῶς τὴν χρῆσιν αὐτῶν». Ἡ πράξις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν πλέον ἀντιπροσωπευτικὴν ἐκδήλωσιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ ἐμπορίου. Εἶναι ὁμοίως προφανές, τόσον ἐκ τοῦ γράμματος τῆς ἀνωτέρω διατάξεως, ὅσον καὶ ἐκ τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν τοῦ Code de Commerce, ἐξ οὗ αὕτη ἐλήφθη, ὅτι ὁ νόμος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐμπορικότητα ταύτης ἀσκουμένης καὶ μεμονωμένως, ἀσχέτως πρὸς ἐπαγγελματικὴν τῆς ἀσκήσιν.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω διάταξιν, τρία εἶναι, κυρίως, τὰ στοιχεῖα πρὸς ἀπαιτεῖται νὰ συνυπάρξουν, διὰ νὰ λάβῃ ὑπόστασιν ἢ ὑπὸ κρίσιν ἐμπορικὴ πράξις: α) μία ἀγορά, β) ἡ ἀγορά αὕτη νὰ γίνεταί ἐπὶ τῇ προθέσει μεταπωλήσεως καὶ γ) ν' ἀφορᾷ προϊόντα γῆς ἢ τέχνης. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐρευνῶνται καὶ ἐπεξηγοῦνται κατωτέρω.

22. α) Ἄγορά. Εἰς τὴν νομικὴν ὀρολογίαν ὁ ὅρος «ἀγορά» ἢ πώλησις ἢ «ἀγοραπωλησία» σημαίνει ἀπλῶς τὴν σύμβασιν, δι' ἧς ὁ εἰς τῶν συμβαλλομένων, καλούμενος πωλητής, ὑποχρεοῦται νὰ μεταβιβάσῃ τὴν κυριότητα ἐπὶ τοῦ πωληθέντος πράγματος (ἢ τὸ πωληθὲν δικαίωμα) καὶ νὰ παραδώσῃ τὸ πρᾶγμα, ὁ δὲ ἕτερος, καλούμενος ἀγοραστής, νὰ πληρώσῃ τὸ συμφωνηθὲν τίμημα (ἀρθρ. 513 Α.Κ.). Γίροφανές, ὅθεν, ὅτι δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ἀποκλειόμενοι τῆς ἐμπορικότητος, ὅσον ἀφορᾷ τὸν πωλητὴν, ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ περιπτώσεις ἐκεῖναι, καθ' ἃς πωλητὴς εἶναι ὁ παραγωγὸς πράγματός τινος ἢ ὁ κατὰ πρωτότυπον τρόπον καταλαβὼν τοῦτο (π.χ., ὁ κυνηγός, ἀλιεύς, εὐρέτης), διότι οὗτος δὲν τὸ ἀπέκτησεν ἐξ ἀγορᾶς, καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ πωλητὴς ἐκτήσατο τὸ πωλούμενον πρᾶγμα ἐκ δωρεᾶς, ἐκ κληρονομίας καὶ ἐν γένει ἐκ χαριστικῆς τινος αἰτίας.

Ἀφ' ἑτέρου, ἡ θεωρία καὶ ἡ νομολογία, ἐν Γαλλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν, βασιζόμεναι εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συντάξεως τοῦ Code de Commerce (ὡς καὶ τοῦ ἡμετέρου Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων) ἐπικρατοῦσαν κοινὴν περὶ ἐμπορικότητος ἀντιληψιν, δέχονται, κατὰ διασταλτικὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὅρου «ἀγορά», ὅτι καὶ ἡ δι' ἀνταλλαγῆς ἀπόκτησις πράγματός τινος πληροῦται προϋποθέσεις τοῦ ὑπὸ κρίσιν στοιχείου. Ὁμοίως γίνεται δεκτὸν ὅτι ὑπὸ τὸν ὅρον «ἀγορά» δεῖον νὰ νοηθῇ καὶ ἡ μισθωσις, δι' ἧς ἐν τούτοις δὲν ἀποκτᾶται ἡ κυριότης, ἀλλ' ἡ χρῆσις πράγματός τινος. Κατὰ ταῦτα ὁ ὅρος «ἀγορά» ἐν τῇ ὡς ἄνω νομοθετικῇ διατάξει ἐρμηνεύεται ὡς ἰσοδύναμος πρὸς τὴν φράσιν «πᾶσα ἀπόκτησις τῆς κυριότητος ἢ τῆς χρήσεως διὰ συμβάσεως ἐπαχθοῦς (μὴ χαριστικῆς)». Οὕτω, π.χ., καὶ ὁ μισθὸν ἱματιοθήκην θεατρικῶν ἐνδυ-

μάτων, όπως υπεκμισθώση ταῦτα κατά τὰς ἀπόκρεω εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μεταμφισθῶσιν, ἀοκεῖ τὴν προκειμένην ἐμπορικὴν πρᾶξιν.

23. 6) Πρόθεσις μεταπωλήσεως. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι τὸ κυρίως χαρακτηριστικὸν τὴν ἐμπορικὴν ἀγοραπωλησίαν καὶ διακρίνον ταύτην ἀπὸ τῆς ἀστικῆς. Ὡς εἶδομεν καὶ προκειμένου περὶ τοῦ ὄρου «ἀγορά», οὕτω καὶ ὁ ὄρος «μεταπώλησις» δέον ἐνταῦθα νὰ ἐκληφθῆ ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν, περιλαμβάνων καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν καὶ πᾶσαν ἐν γένει ἐπαχθὴ σύμβασιν, δι' ἧς ἐπιδιώκεται ἡ περαιτέρω μεταβίβασις τῆς κυριότητος τοῦ δι' «ἀγορᾶς», κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἀποκτηθέντος πράγματος. Ἄφ' ἑτέρου προκειμένου περὶ τῆς προθέσεως περαιτέρω διαθέσεως τοῦ πράγματος, ὁ νόμος ρητῶς ἀναφέρει τὴν μίσθωσιν διὰ τῆς ἐκφράσεως «... εἴτε ἐπὶ σκοπῷ νὰ μισθώσῃ ἀπλῶς τὴν χρῆσιν αὐτῶν»¹. Οὕτω, καὶ ὁ ἀγοράζων, π.χ., ἀριθμὸν τινα ποδηλάτων ἢ αὐτοκινήτων πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐκμισθῶνῃ ταῦτα πρὸς τὸ κοινὸν ἐνεργεῖ τὴν προκειμένην ἐμπορικὴν πρᾶξιν. Πρὸς τὴν πρόθεσιν τῆς ἐκμισθώσεως ἀγορασθέντος πράγματος, ἡ θεωρία καὶ ἡ νομολογία ἐξομοιοῦν τὴν πρόθεσιν τῆς υπεκμισθώσεως, ὡσάκις εἶχε προηγηθῆ οὐχὶ ἀγορά, ἀλλ' ἀπλὴ μίσθωσις τοῦ πράγματος. Κατὰ ταῦτα, καὶ ἐνταῦθα, ἡ ἔκφρασις τοῦ νόμου «... εἴτε διὰ νὰ μεταπωλήσῃ... εἴτε ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ μισθώσῃ ἀπλῶς τὴν χρῆσιν αὐτῶν» δέον νὰ ἐκληφθῆ ὡς σημαίνουσα: «πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκποιήσεως ἢ παραχωρήσεως τῆς χρήσεως αὐτῶν διὰ συμβάσεως ἐπαχθοῦς».

Ἡ πρόθεσις τῆς μεταπωλήσεως ἢ ἐκμισθώσεως δέον νὰ ὑφίσταται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποκτήσεως τοῦ πράγματος ἢ τῆς χρήσεως αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ ἀποκτῶν, μεταβαλὼν γνώμην εἰς χρόνον μεταγενέστερον, παύσῃ νὰ ἔξῃ τὴν ἐκποιητικὴν πρόθεσιν, ἢ ἐὰν καθ' ὁλονδὴποτε ἄλλον τρόπον ματαιωθῆ ἢ πραγματοποιήσῃ τῆς ἐκποιητικῆς προθέσεως, π.χ., διὰ καταστροφῆς τοῦ πράγματος, τοῦτο δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἐμπορικότητος τῆς «ἀγορᾶς», οὕτως ὥστε νὰ παύσῃ αὕτη νὰ εἶναι ἐμπορικὴ, ὅπως, ἄλλωστε, οὔτε, ἐὰν εἰς χρόνον μεταγενέστερον τῆς ἀγορᾶς ἤθελε δημιουργηθῆ ἐκποιητικὴ πρόθεσις παρὰ τῷ ἀγοραστῇ, εἶναι τοῦτο ἰκανὸν ὅπως μεταβάλῃ τὴν ἀρχικῶς ἀστικὴν ἀγορὰν εἰς ἐμπορικὴν. Ὁμοίως, δὲν ἔχει σημασίαν διὰ τὴν ἐμπορικότητα τῆς ἀγορᾶς τὸ ὅτι ὁ ἀγοράζων δὲν εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ παραλάβῃ καὶ παραδώσῃ πράγματι τὰ ἀγορασθέντα πρὸς μετα-

1. Ἡ ἔκφρασις τοῦ νόμου εἶναι ἀνακριβὴς ἐν προκειμένῳ θὰ ὄφειλε νὰ μεταχειρισθῆ τὸν ὄρον «νὰ ἐκμισθώσῃ».

πώλησιν πράγματα, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰς λεγομένας συμβάσεις διαφορᾶς, ὅπου κερδοσκοπεῖ τις ἐπὶ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τιμῆς ἀγορᾶς καὶ μεταπωλήσεως, χωρὶς νὰ σκοπῆται κἄν ἡ ἀπόκτησις τῆς κατοχῆς τοῦ ἐμπορεύματος ¹.

Ἄφ' ἐτέρου δὲν ἀμφισβητεῖται, ὅτι καὶ ἡ πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐκποιητικῆς προθέσεως, γινομένη πώλησις, ἀνταλλαγῆ, ἐκμισθωσις ἢ ὑπεκμισθωσις, ἀποτελεῖ καὶ αὕτη, ἴδιαν ἐμπορικὴν πρᾶξιν ².

Ἡ πρόθεσις τῆς ἐκποίησεως ἀποτελεῖ κατάστασιν ἐσωτερικὴν (ψυχολογικὴν) τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς τοιαύτη δέον νὰ συναχθῆ ἔξ ἐξωτερικῶν στοιχείων (τεκμηρίων). Τοιαῦτα τεκμήρια ἀποτελοῦν, π.χ., ἡ ἀγορὰ μεγάλων ποσοτήτων εἴδους τινός, προφανῶς ὑπερτέρων τῶν προσωπικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀποκτώντος ³, ἡ ἄμεσος μεταπώλησις τῶν ἀγορασθέντων κ.ο.κ. Ἄσφαλέστερον, πάντως, τεκμήριον εἶναι ἡ διενέργεια τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ προσώπου κατ' ἐπάγγελμα ἐμπορευομένου τὸ ἀγορασθὲν εἶδος. Τοῦτο ἔδωκε λαβὴν εἰς τινὰς συγγραφεῖς νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι ἡ ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν εἶναι βασικῶς ἐμπορικὴ μόνον ὅταν ἀσκῆται ἐπαγγελματικῶς ⁴, ἔπερ ὅμως ἀποτελεῖ ὑπερβολὴν ἀπὸ ἀπόψεως ἡμετέρου θετικοῦ δικαίου ⁵.

Δεδομένου ὅτι ἡ πρόθεσις μεταπωλήσεως ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς ἐμπορικότητος τῆς προκειμένης πράξεως, ἔπεται ὅτι τὸ βᾶρος τῆς ἀποδείξεως περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς προθέσεως ταύτης φέρει ὁ ἐπικαλούμενος τὴν ἐμπορικότητα τῆς ἀγορᾶς ⁶.

Ἡ κρίσις, ἄφ' ἐτέρου, περὶ τοῦ ἂν ὑφίσταται ἐν δεδομένη περιπτώσει ἡ πρόθεσις μεταπωλήσεως εἶναι ζήτημα πραγματικῆς ἐκτιμῆσεως τοῦ δικαστοῦ τῆς οὐσίας, μὴ ἐπιτρεπομένης σχετικῶς πρὸς αὐτὴν ἀναιρέσεως ἐνώπιον τοῦ Ἄρειου Πάγου.

1. Αἱ συναλλαγαὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ (*marchés à terme différentiels*, *Differenzgeschäfte*) εἶναι συνθηθέσταται εἰς τὰς χρηματιστηριακὰς πράξεις. Πρβλ. Καρβαῖν, § 76, *Essai*, Νο 112.

2. Βλ. Ε.Α. 173/1917 Θέμ. ΚΗ' 474, Α.Π. 118/1949 Θέμ. Ξ' 292. Εἰς τὸν βελγικὸν Ἐμπορικὸν Κώδικα, ἄρθρ. 2 ἐδ. 2, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς 16 Δεκεμβρίου 1872, ἀναφέρεται ρητῶς ὅτι ἡ τοιαύτη μεταπώλησις ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἐμπορικὴν πρᾶξιν.

3. Βλ. Α.Π. 265/1865 ἐν Μπαλάνου - Γκίνη, Νομολογία Γ' 19, Α.Π. 238/1912 Θέμ. ΚΔ' 83.

4. *RoussEAU*, ἐν τιμητικῷ τόμῳ *Wieland*, σελ. 314 ἐπ.

5. Πρβλ. Α.Π. 11/1847 ἐν Μπαλάνου - Γκίνη Νομολ. Γ' 17.

6. Ἄλλο ζήτημα βεβαίως εἶναι ἂν ὁ ἐπιχειρήσας τὴν πρᾶξιν ἦτο κατ' ἐπάγγελμα ἔμπορος, ὅποτε, ὡς εὖ ἰδόμεν περαιτέρω, ἔχει ἐφαρμογὴν ἐναντίον του τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος. Τότε ἡ ἀγορὰ τεκμαίρεται ὡς ὑποκειμενικῶς ἐμπορικὴ πρᾶξις.

Τόλος παρατηρητέον ὅτι, συμφώνως πρὸς τὴν ἔκφρασιν τοῦ νόμου, ἢ πρόθεσις μεταπώλησεως δυνατόν εἶναι νὰ περιλαμβάνη καὶ τὴν προηγουμένην κατεργασίαν τοῦ ἀγορασθέντος πράγματος καὶ μεταποίησιν τούτου εἰς χειροτεχνήματα. Οὕτως, ὁ ἀγοράζων, π.χ., χρυσὸν εἰς ράβδους καὶ κατασκευάζων κοσμήματα ἢ σκεύη τὰ ἑποῖα μεταπώλει, ἐνεργεῖ τὴν προκειμένην ἐμπορικὴν πρῶξιν. Ὁμοίως ὁ ἐστιάτωρ ὁ ἀγοράζων τρῶφιμα πρὸς παρασκευὴν φαγητῶν καὶ μεταπώλησιν τούτων εἰς τοὺς πελάτας τοῦ¹. Προσοχὴ χρειάζεται, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, νὰ διακριθῇ ἡ τοιαύτη «πρῶξις» ἀπὸ τὴν «ἐπιχείρησιν» χειροτεχνίας, περὶ ἧς κατωτέρω (§ 42).

24. Κυρία πρόθεσις μεταπώλησεως. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῶν συγγραφέων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἄποψιν, ἢ πρόθεσις τῆς μεταπώλησεως δέον ν' ἀφορᾷ κατὰ κύριον καὶ πρωτεύοντα λόγον τὸ ἀγορασθὲν πρᾶγμα. Ἄν, τούναντιον, ὑπάρχη μὲν ἡ πρόθεσις μεταπώλησεως τοῦ ἀγορασθέντος, ἀλλὰ παρεπομένως μόνον, ὡς ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς πωλήσεως ἑτέρου πράγματος (μὴ ἀγορασθέντος), πρὸς τὸ ὁποῖον στρέφεται ἡ κυρία ἐκπαιητικὴ πρόθεσις τοῦ ἀγοραστοῦ, τότε ἡ ἐν λόγῳ ἀγορὰ δὲν εἶναι ἐμπορικὴ, ἀλλ' ἀστικὴ². Βάσει τοῦ περιορισμοῦ τούτου ἀποκλείεται νὰ θεωρηθῇ ἐμπορικὴ, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ἀγορὰ μαρμάρου ὑπὸ γλύπτου διὰ νὰ σκαλισθῇ ἀγάλμα ἐπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπὸ κεντηστρίας ἀγορὰ ὑφάσματος καὶ νημάτων διὰ νὰ φιλοτεχνήσῃ κέντημα, ἢ ὑπὸ τοῦ ἀμπελουργοῦ ἀγορὰ βαρελίων διὰ νὰ ἐναποθέσῃ τὸν οἶνον τοῦ κ.ο.κ. Εἰς ὅλας αὐτάς τὰς περιπτώσεις ἀγορᾶς ὑπάρχει ἀναμφισβητήτως ἡ πρόθεσις τῆς περαιτέρω πωλήσεως τοῦ μαρμάρου, τοῦ ὑφάσματος, τῶν βαρελίων, ἀλλὰ μόνον δευτερευόντως, ὡς ἀναγκαῖον παρακολούθημα τῆς πωλήσεως τοῦ ἀγάλματος, τοῦ κεντήματος, τοῦ οἴνου, τὰ ὁποῖα κυρίως θέλει νὰ πωλήσῃ ὁ ἀγοραστής, καὶ ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ πώλησις εἶναι ἀστικὴ³. Ἀντιθέτως, ὅταν ὁ χρυσοχόος ἀγοράζῃ χρυσὸν ἢ ἄργυρον, ἵνα κατασκευάσῃ ἐξ αὐτῶν κόσμημα ἢ σκευός, τὸ ὁποῖον νὰ πωλήσῃ, ἡ πρόθεσις μεταπώλησεως εἶναι ἡ κυρία, διότι τὸ κύριον καὶ πρωτεῖον ἐν τῇ ἀξίᾳ τοῦ πωληθησομένου κοσμήματος ἢ σκεύους θὰ εἶναι κατὰ κανόνα ἡ ἀξία τοῦ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου καὶ δευτερεῖον θὰ εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ χρυσοχόου.

25. Πρόθεσις ἀποκτήσεως κέρδους. Πολλοὶ ἐκ τῶν παλαιότερων συγγραφέων, καὶ σύσσωμος σχεδὸν ἡ παρ' ἡμῖν νομολογία, δέχονται ὡς πρόσθετον στοιχείον τῆς ἐν λόγῳ πράξεως τὴν πρόθεσιν τῆς

1. Οὕτως Ε.Α. 395/1935 ΕΕΝ β' 994.

2. Κ α ρ α β ᾶ ς, § 77, Π ε τ ι μ ε ζ ᾶ ς, § 32,3, Ε σ c a r r a, Νο 112.

3. Α.Π. 134/1937 ΕΕΝ δ' 540.

ἀποκτήσεως κέρδους ἐκ τῆς μεταπώλησεως τοῦ ἀγορασθέντος πράγματος (στοιχείον κερδοσκοπίας)¹. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐδέχθημεν ἤδη ἀνωτέρω τὴν γνώμην ὅτι ἡ κερδοσκοπικὴ πρόθεσις ἀποτελεῖ μὲν στοιχείον τῆς ἐμπορικῆς δράσεως, ἐν τῷ συνόλῳ τῆς λαμβανομένης, εἶναι ὁμῶς δυνατόν νὰ ἐλλείπη ἀπὸ συγκεκριμένην ἐμπορικὴν πρᾶξιν. Συνεπῶς δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἡ κερδοσκοπία ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον στοιχείον τῆς ἀγερᾶς πρὸς μεταπώλησιν, ἥτις εἶναι ἐμπορικὴ καὶ μεμονωμένως (ἐπ' εὐκαιρίᾳ) ἀσκουμένη. Ἡ ἀποψις αὕτη εἶναι σχεδὸν ὁμόφωνος εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν καὶ ξένην ἐπιστήμην τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου². Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει ἀλλαχοῦ εἰσπυδαίαν πρακτικὴν σημασίαν ὡς πρὸς τὰς ἀγορὰς τὰς γενομένας ὑπὸ καταναλωτικοῦ τινος συνεταιρισμοῦ πρὸς μεταπώλησιν εἰς τὰ μέλη του ἄνευ κέρδους τινός, δι' ἃς ἀμφισβητεῖται ἂν εἶναι ἢ ὄχι πράξεις ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαί. Παρ' ἡμῖν τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν πρακτικὴν σημασίαν, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοὶ εἶναι ἐκ τοῦ νόμου ἔμποροι (ἄρθρ. 11 Ν. 602) καὶ συνεπῶς αἱ ἐν λόγῳ ἀγοραὶ εἶναι τοῦλάχιστον ὑποκειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις.

26. γ) Ἀντικείμενον τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἀρμ.δ. ἐμποροδικείων, διὰ νὰ ὑπάρξη ἡ ὑποκειμένη ἐμπορικὴ πρᾶξις, δεόν ν' ἀφορᾷ «προϊόντα γῆς ἢ τέχνης». Ἡ ἔκφρασις αὕτη τοῦ ἡμετέρου νόμου εἶναι ἀνεπιτυχής, διότι δὲν περιλαμβάνει οὔτε τὰ πάσης φύσεως ζῶα, οὔτε τὰ λεγόμενα ἄϋλα ἀγαθὰ, ὡς εἶναι τὰ ἐκ τῆς πνευματικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἐν γένει ἰδιοκτησίας δικαιώματα (συγγραφικά, δικαιώματα ἐπὶ σήματος, ἐφευρέσεως κλπ.). Τὸ ἄρθρ. 632 τοῦ γαλλικοῦ ἐμπορικοῦ κώδικος, τὸ ὅποιον ὑποτίθεται ὅτι ἐμιμήθη ὁ νομοθέτης τοῦ Διατάγματος περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων, μεταχειρίζεται τὴν ἔκφρασιν «denrées et marchandises» (τρόφιμα καὶ ἐμπορεύματα), ἢ ὅποια εἶναι μὲν εὐρυτέρα τῆς τοῦ ἡμετέρου νόμου, διότι περιλαμβάνει καὶ τὰ ζῶα, ἀφίνει ὁμῶς καὶ αὐτὴ ἔξω τὰ ἄϋλα ἀγαθὰ καὶ περιέχει περιττολογίαν, δεδομένου ὅτι τὰ τρόφιμα περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν ἐμπορευμάτων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἐπίστίμη καὶ ἡ νομολογία, ἐν Γαλλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν, συμφωνοῦν εἰς τὸ νὰ δεχθοῦν, κατὰ διασταλτικὴν

1. Βλ. Πετιμεζᾶν, § 32, 4, Α.Π. 134/1937 ΕΕΝ δ' 540, Α.Π. 118/1949 Θέμ. Ξ 292, Ε.Π. 216/1937 ΕΕΝ ε' 31.

2. Πετιμεζᾶς, § 32, 4, Ἀναστασιάδης, § 25 σημ. 6, Τσιριντάνης, § 16, II, Καραβᾶς, § 76, Escarra, No 12. Ἀντίθετος Πέρδικας, § 15,3 καὶ Περιφανάκης, § 35 ἐπ.

ἐρμηνείαν τῶν ἀνωτέρω κειμένων, ὅτι ἀντικείμενον τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν δύνανται νὰ εἶναι πάντα ἐν γένει τὰ κινητὰ πράγματα, τόσον τὰ ἐνσώματα, ὅσον καὶ τὰ ἀσώματα¹. Κατὰ τὸ ἄρθρον 948 Α.Κ. κινητὰ πράγματα εἶναι ὅσα δὲν εἶναι ἀκίνητα· ἀκίνητα δὲ εἶναι τὸ ἔδαφος καὶ τὰ συστατικά αὐτοῦ μέρη. Ἐν τούτοις, πράγματα συστατικά ἀκινήτου τινός, ὅπως εἶναι οἱ ἀσυγκόμιστοι καρποὶ κτήματος ἢ τὰ ὑλικά οἰκοδομήματος (ἄρθρ. 954 ἐδ. 1 ἀριθ. 2 καὶ ἐδ. 2 Α.Κ.), δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἐμπορικῆς ἀγοραπωλησίας, ἐφ' ὅσον αὕτη ἀπέβλεπεν ἀκριβῶς εἰς τὸν μελλοντικὸν ἀποχωρισμὸν τῶν ἀπὸ τοῦ ἀκινήτου, δηλ. ἐν προκειμένῳ εἰς τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν καὶ τὴν κατεδάφισιν τοῦ οἰκοδομήματος². Ἐπίσης εἶναι δυνατὸν ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἐμπορικῆς ἀγοραπωλησίας ὁμάδες πραγμάτων (π.χ. ἀγέλη, βιβλιοθήκη) ἢ ὁμάδες δικαίου (π.χ. ὀλόκληρος κληρονομία ἢ περιουσία) καθὼς καὶ ἐμπορικὸν κατὰστημα ἐν τῷ συνόλῳ του³, χρεώγραφα καὶ ἐν γένει χαρτὰ ἐνσωματοῦντα δικαίωμά τι, κ.ά.

27. Ἀποκλεισμὸς τῶν ἀκινήτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀκίνητα, ἔχει ἐπικρατήσῃ γενικῶς εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἡμετέραν ἐπιστήμην καὶ νομολογίαν ἡ ἄποψις, ὅτι ταῦτα ἀποκλείονται τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς καὶ συνεπῶς δὲν δύνανται νὰ καταστῶσιν ἀντικείμενον ἐμπορικῆς ἀγοραπωλησίας. Ἡ ἄποψις αὕτη στηρίζεται εἰς δύο κυρίως ἐπιχειρήματα, ἐν κοινῶνικῶ-πολιτικόν, τούτέστιν ὅτι ἡ ἐπὶ ἀκινήτων κερδοσκοπία δὲν εἶναι ὕγιης, ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγικότητος καὶ ἐθνικῆς ἐν γένει οἰκονομίας, καὶ ἐν νομικοτεχνικόν, δηλ. ὅτι ἡ ἀπλούστευσις περὶ τοὺς τύπους καὶ τὴν ἀπόδειξιν, τὴν ὁποίαν εἶδομεν ὅτι συνεπάγεται ἡ ἐμπορικὴ συναλλαγή, δὲν συμβιβάζεται πρὸς ὠρισμένας ἀυστηράς καὶ πολυτελεῖς διατυπώσεις, ἅς ἀπαιτοῦν ἄλλαι διατάξεις τοῦ δικαίου διὰ τὴν μεταβίβασιν κυριότητος ἐπὶ ἀκινήτων (συμβολαιογραφικὴ κατάρτισις καὶ μεταγραφή, ἄρθρ. 1033 Α.Κ.). Περαιτέρω στηρίζουν τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν

1. Οὕτω Κροκιδᾶς, §§ 43-47, Πετιμεζᾶς, § 32, 8, Ἀναστασιάδης, § 25, Τοιριντάνης, § 15, II, Καραβᾶς, § 72, Ρόκας, ἀνάτ. ἐξ Ἐπ. Ἐμπ. Δικ. Δ' (1953) σ. 15, Πέρδικας, § 15, 8, Σπηλιόπουλος, § 33, 3, Τσάγκαρις, σελ. 8 ἐπ., Περιφανάκης, § 22 ἐπ., Lyon-Caen et Renault, I, N° 108, Thaller-Ferret, N° 23, Escarra, N° 111, Hamel-Lagarde, N° 153 κ.ά.

2. Καραβᾶν, § 73 σημ. 11 καὶ 12, Α.Π. 136/1847 ἐν Μπαλάνου·Γκίνη Γ' 18, Ε.Π. 216/1937 ΕΕΝ' ε 31.

3. Ε.Α. 1431/1938 ΕΕΝ ε' 554, Πρωτ. Λέσβου 57/1927 Θέμ. ΛΘ' 201, Πρωτ. Πειρ. 2991/1952 ΕΕΔ Γ' 354.

άκινήτων από της έμπορικης συναλλαγής εις έπιχειρήματα έξ ώρισμένων θετικων διατάξεων της έμπορικης νομοθεσίας, αι ό τοίται, άλλωστε, έχουν παύσει νά Ισχύουν παρ' ήμιν¹.

Καθ' ήμās, τās ώς άνω έπιχειρήματα, καθώς και ή εις τās προ- παρασκευαστικās έργασίας του Code de Commerce άναδρομή, πα- ρίστανται, από σημερινής άπόψεως, κάπως έννοιοκρατικά. Ό άπο- κλεισμός τών άκινήτων από της έμπορικης συναλλαγής έμφανίζεται, ούτως, ώς όπισθοδρομική προσκόλλησις πρός τήν παράδοσιν, μή άνταποκρινόμενος πλέον πρός τās συγχρόνους οικονομικās συνθή- κας και πρός τήν άντλήσιν τών συναλλακτικων κύκλων της έπο- χής μας².

Εις άλλας νομοθεσίας, ή έμπορικότης τών επί σκοπώ έμπορικης κερδοσκοπίας γινομένων άγοραπωλησιων επί άκινήτων καθιερούται δυνάμει ρητων διατάξεων³, ή συμπερασματικώς⁴, ένφ εις ώρισμέ- ος άλλας παλαιότερας νομοθεσίας έξηρείτο ρητώς της έμπορικότητος ή επί άκινήτων συναλλαγή⁵.

Παρ' ήμιν, έν έλλείψει ειδικων νομοθετικων διατάξεων, θά ήτο δυνατόν ν' άρθή ό άποκλεισμός τών άκινήτων από της έμπορικης συναλλαγής διά της μεταβολής της σχετικής νομολογίας, ή όποία

1. Ούτω, π.χ., παρατηρείται ότι τώ υπό του Ν. ΑΥΝΖ' καταργηθέν άρθρ. 9 έδ. α' Διατάγματος άρμοδιότητος έμποροδικείων, καθορίζον τās περιπτώσεις καθ' ός τās έμποροδικεία έδίκάζον άνεκκλήτως, δέν έκαμνε διάκρισιν μεταξύ κινητων και άκινήτων, ώς, προκειμένου περι πολιτικων δια- φορων, κάμνει τώ άρθρ. 530 Π.Δ. Όμοίως, ότι κατά τώ (ώσαύτως κατόπιν του Ν. ΑΥΝΖ' και του Ν. 1189/1938) καταργηθέν άρθρ. 577 Ε.Ν., ό πτωχευ- τικός συμβιβασμός ύπεβάλλετο πρός επικύρωσιν εις τώ Πρωτοδικείον μέν, όσάκις ειχεν ώς άντικείμενον άκίνητα, εις τώ έμποροδικείον. δέ, όσάκις ειχεν ώς άντικείμενον κινητά. Πρβλ. Π ε τ ι μ ε ζ α, § 33, Κ α ρ α β α, § 74, Π ε ρ ι φ α ν ά κ η, § 28 έπ., E s c a r t a, Νο 111, H a m e i - L a g a r d e, Νο 180.

2. Πρβλ. Κ α ρ α β α, § 74, Ρ ό κ α, Τώ Έμπορικόν Δίκαιον ώς Δίκαιον τών έμπορικων συναλλαγων, άνάτυπον έκ της Έπ. Έμπ. Δικ. τ. Δ' (1953), σελ. 16, σημ. 49 του άνάτυπου, Γ. Κ ο υ μ ά ν τ ο υ, έν ΕΕΑΝ. 72/73, (1953 - 1954) σελ. 53 σημ. 61, Σ π η λ ι ο π ο ύ λ ο υ, § 25, E s c a r t a, Νοs 111, 134, R i p e r t, Νοs 141, 293, V a n R y n, Νοs 42, 78, H a m e i - L a g a r d e, Νο 180.

3. Π.χ. άρθρ. 493 Πορτογαλικου Ε.Κ., άρθρ. 3 άρ. 3 του παλαιου Ίτα- λικου Ε.Κ. του 1882.

4. Βλ. § 2 Γερμ. Ε.Κ., δυνάμει της όποίας δέον νά θεωρηθί ώς έμπορικί και έπιχειρήσις σκοπούσα τήν επί άκινήτου κερδοσκοπίαν, έφ' όσον έγ- γραφή εις τώ Έμπορικόν Μητρών.

5. Άρθ. 275 Γεν. Γερμ. Έμπ. Κώδικος του 1861.

έξακολουθεῖ νά ἐμμένῃ ἐπὶ τοῦ ἀπολύτου ἀποκλεισμοῦ¹, μὲ ἐλαχίστας μόνον παρεκκλίσεις².

Μετὰ τὸν Ν. 2190/1920 ἐπιχειρήσεις ἀσκοῦσα κερδοσκοπίαν ἐπὶ ἀκινήτων (π.χ. ἐπιχειρήσεις ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως ἀκινήτων), ἐφ' ὅσον περιβληθῇ τὸν τύπον τῆς Ἄνωνύμου Ἐταιρίας, δέον νά θεωρηθῇ ἐμπορικὴ³. Κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν κρατοῦσαν ἀποψιν τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι καὶ αἱ ἐπὶ ἀκινήτων συναλλαγαὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀνωνύμου ἐταιρίας καθίστανται ἐμπορικαὶ πράξεις⁴. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ἀντιθέτως, αἱ συναλλαγαὶ αὗται δέον νά θεωρηθοῦν ὡς ὑποκειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις, τῆς ἐμπορικότητος αὐτῶν μὴ δυναμικῶς ν' ἀποκλεισθῇ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ οὐσιωδῶς ἀστικοῦ χαρακτήρου τῶν ἐν λόγῳ συναλλαγῶν, δεδομένου ὅτι οὗται ἀποτελοῦν τὸν κύριον σκοπὸν ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως⁵. Ἡ νομολογία μας ἐφήρμοσε σχεδὸν πάντοτε τὴν ἀρχὴν ὅτι αἱ ἐπὶ ἀκινήτων πράξεις εἶναι ἀστικά καὶ ὅταν ἀκόμη ἐνεργοῦνται ἀπὸ ἔμπορον ἐν τῇ ἐσκήσει τοῦ ἐμπορίου του⁶.

28. Ἀγοραπωλησίαι ἀποκλειόμεναι τῆς ἐμπορικότητος. Ἐτιδομεν ἐνωτέρῳ (§ 22) ὅτι δὲν θεωρεῖται ἐνεργῶν ἐμπορικὴν πράξιν ὁ πωλῶν προϊόντα τὰ ὁποῖα δὲν ἀπέκτησε διὰ συμβάσεως ἐπαχθοῦς, ἀλλὰ τῶν ὁποίων εἶναι παραγωγὸς ὁ ἴδιος. Τοῦτο ἔχει ἐφαρμογὴν εἰς τὰς κατωτέρω εἰδικωτέρας περιπτώσεις.

29. α) Γεωργικὴ παραγωγή. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγήν, παρ' ὅλον ὅτι ὁ ἀποκλεισμός τῆς ἀπὸ τῆς ἐμπορικότητος συνάγεται σαφῶς ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἀρθρ. 2 Διατάγματος

1. Α.Π. 337/1910 Θέμ. ΚΒ' 2, Ε.Α. 843/1933 Θέμ. ΜΕ' 90, Ε.Α. 1682/1933 Θέμ. ΜΕ' 423, Ε.Α. 2257/1936 Δ-κὴ Θ' 136.

2. Οὕτω, π.χ., ἡ Ε.Α. 2863/1893 Θέμ. Ε' 122, δεχθεῖσα ὅτι ἡ μίσθωσις ξενοδοχείου καὶ λουτρῶν πρὸς ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν θεωροῦνται ἐμπορικαὶ πράξεις, ἡ Α.Π. 120/1925 Δ-νὴ Γ' 436, δεχθεῖσα ὅτι σύμβασις μισθώσεως ἀκινήτου, ὡς ἀποτελοῦσα μέρος ἐκποιήσεως ἐμπορικοῦ καταστήματος, εἶναι ἐμπορικὴ.

3. Τοῦτ' αὐτὸ λεκτέον μετὰ τὸν Ν. 3190/1955 καὶ προκειμένου περὶ ἐταιρίας περιωρισμένης εὐθύνης.

4. Π ε τ ι μ ε ζ ᾱ ς, § 30, 4, Κ α ρ α β ᾱ ς, § 74, σημ. 17, 108', βλ: ὁμοίως γενικωτέραν ἀποψιν ἐν § 106.

5. Οὕτω Β α μ β ἔ τ σ ο ς, ἐν Ἀρχ. Οἰκ. Κοιν. Ἔπ. 1926, σελ. 52, Π ε ρ ι φ α ν ᾱ κ ῆ ς, § 104, L a c o u r - B o u t e r o n, I, N°s 70, 691, R i p e r t, N° 288. E s c a r r a, N°s 111 σημ. 6, 134, H a m e l - L a g a r d e, N°s 180, 434.

6. Α.Π. 136/1909 Θέμ. Κ' 545, Α.Π. 337/1910 Θέμ. ΚΒ' 2, Α.Π. 111/1931 Θέμ. ΜΒ' 331, Ε.Α. 1009/1899 Θέμ. ΙΑ', 181, Ε.Α. 381/1907, Θέμ. ΙΘ' 100, Ε.Α. 718/1908 Θέμ. ΚΔ' 108, Ε.Α. 601/1925 Θέμ. ΑΖ' 431, Ε.Α. 1682/1933 Θέμ. ΜΕ' 423, Γερωτ. Βόλου 824/1923 Δ-νὴ Β' 131. Contra, Ε.Α. 57/1907 Θέμ. ΙΗ' 629, Ε.Α. 584/1910 Θέμ. ΚΒ' 2.

άρμοδ. έμποροδικείων, τὸ ἐν λόγῳ Διάταγμα, ἀκολουθοῦν καὶ ἐν τούτῳ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἀρθρ. 638 Code de Commerce, διετύπωσε ρητῶς εἰς τὸ ἀρθρ. 8 ἐδ. 1 ὅτι «δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν έμποροδικείων αἱ κατὰ ἰδιοκτημόνων, γεωργῶν, ἀμπελουργῶν ἀγωγαὶ περὶ πωλήσεως τῶν ἀπὸ τῶν κτημάτων αὐτῶν προϊόντων», τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι αἱ ἐν λόγῳ πωλήσεις δὲν εἶναι έμπορικοί¹. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον ὁ νόμος διετύπωσε καὶ θετικῶς τοῦτο ἦτο ὅτι ἤθελε νὰ τονίσῃ τὴν ἀστικότητα τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐν τούτοις, κατὰ τῆς τοιαύτης ἀπόψεως διευτυπώθησαν πλεῖστα ἀντιδράσεις, ἡ τᾶσις δὲ σήμερον εἶναι νὰ θεωρηθῇ έμπορικὴ ἡ γεωργικὴ ἐκμετάλλευσις, τούλάχιστον ἡ ἀσκουμένη ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως². Πάντως, παρ' ἡμῖν, ἐὰν ἡ ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευσις γίνεται ὑπὸ τὴν μορφήν ἀνωνύμου, περιορισμένης εὐθύνης, ἢ συνεργατικῆς ἐταιρίας (συνεταιρισμοῦ), αἵτινες πᾶσι εἶναι ἐκ τοῦ νόμου έμποροὶ, δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ αἱ ἀποτελοῦσαι τὸν κύριον σκοπὸν τῶν πράξεις γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως εἶναι, βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου, ὑποκειμενικῶς έμπορικαὶ (ἀνωτέρῳ § 28 κατωτέρῳ §§ 59 ἐπ.).

30. 6) Δασικὴ, κτηνοτροφικὴ παραγωγή, ἰχθυοτροφεία κτλ. Πρὸς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν ἐξωμοιώθη ἀνέκαθεν ἡ δασικὴ παραγωγή, δηλ. ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ξυλείας, ρητίνης ἢ ἄλλων δασικῶν προϊόντων (ἰδιοκτήτου δάσους³, καθὼς καὶ ἡ κτηνοτροφικὴ, μελισσοκομικὴ καὶ σηροτροφικὴ⁴ τοιαύτη. Οὕτως, ὁ ἀγοράζων πρόβρατα, αἴγας, ἀγελάδας καὶ ἄλλα ζῶα ἢ

1. Α.Π. 112/1935 ΕΕΝ β' 750, Α.Π. 57/1944 Θέμ. ΝΕ' 73. Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 8 ἐδ. 1 ΔΑΕ ἀφορᾷ σαφῶς μόνον τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν. Ἡ ἐπέκτασις τῆς διατάξεως αὐτῆς εἰς τὴν κτηνοτροφίαν κτλ., γίνεται βάσει διασταλτικῆς ἐρμηνείας, ἐνῶ προκειμένου περὶ τῆς μεταλλευτικῆς καὶ ὀρυκτῆς παραγωγῆς ἡ ἐπέκτασις γίνεται βάσει ἕτι εὐρυτέρας ἐρμηνείας, δεδομένου ὅτι ἡ τελευταία διαφέρει βασικῶς ἀπὸ τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν. τῶν μεταλλευτικῶν προϊόντων μὴ ἀποτελοῦντων καρποὺς τῆς γῆς, οἵτινες προϋποθέτουν περιοδικὴν ἀναπαραγωγὴν. Βλ. ἡμετέρας Εἰσαγωγικὰς Ἐννοίας, § 3 σημ. 1.

2. Καραβᾶς, §§ 81, 135, Τσιριντάνης, § 17, I, β, Τσάγκαρικς, σελ. 12, Lyon-Caen et Renault, I, Ν° 125.

3. Πρωτ. Εὐρυτανίας 55/1910 Θέμ. ΚΑ' 269. Ὁσᾶκις ὅμως πρόκειται περὶ μισθώσεως ἢ ἀγορᾶς ἐκ μέρος τρίτου, μὴ ἰδιοκτήτου τοῦ δάσους, πρὸς ὄλοτομίαν καὶ περαιτέρω μεταπώλησιν, ὅπάρχει έμπορικὴ πρᾶξις⁵ βλ. τὴν αὐτὴν ὡς ἀνω ἀπόφασιν καὶ Πρωτ. Καρδίτσης 865/1951 ΕΕΔ Γ' (1952) 35, Ε.Θ. 250/1929 Δ-κὴ Β', II, 124.

4. Βλ. καὶ Ν. 6279/1934, ἀρθρ. 15, χαρακτηρίζοντα τὴν παραγωγὴν μεταξοσπόρου ὡς γεωργικὴν παραγωγὴν.

τροφάς διὰ τὰ ζῶα του, καὶ πωλῶν τὰ προϊόντα τούτων, γάλα, βούτυρον, τυρόν, ἢ καὶ τὰ νεογνά αὐτῶν, δὲν ἄσκει ἐμπορικὴν πρᾶξιν¹. Ὅταν ὅμως ἀγοράζη ζῶα ἵνα μεταπωλήσῃ ταῦτα ὁμοῦ μετὰ τῶν προϊόντων τῆς κτηνοτροφικῆς του ἐπιχειρήσεως, ἐνεργεῖ ἐμπορικὴν ἀγορὰν ὡς πρὸς τὰ ζῶα². Ὅμοίως ἡ ἐκμετάλλευσίς *l'exploitation*, ἐν *υδρείου* κλπ. ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἀστικὴν πρᾶξιν, ὡσάκις ὅμως τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀναλαμβάνει ἐνοικιστής, αὕτη μεταβάλλεται εἰς ἐμπορικὴν³.

§1. γ) Μεταλλευτικαὶ καὶ ἐξορυκτικαὶ ἐκμεταλλεύσεις. Ἐφ' ὅσον αὗται γίνονται παρὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου εἶναι καὶ αὗται ἀστικαί. Ἡ νομολογία τῶν ἐλληνικῶν δικαστηρίων, ἀναχωροῦσα ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι τὸ μεταλλεῖον ἢ ὄρυχεῖον ἢ ἀλυκὴ ἢ λαματικὴ πηγὴ εἶναι ἀκίνητα, ἐδέχθη κατὰ κανόνα ὅτι ἡ πώλησις, ἐκμίσθωσις καὶ ἐκμετάλλευσίς αὐτῶν δὲν ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν⁴. Ἀντιθέτως, κατὰ τὴν ὀρθοτέρα ἀποψιν, ἡ κατόπιν μισθώσεως ἀνάληψις τῆς ἐκμεταλλεύσεως πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἐξορυκτικῶν κτλ. ἐργασιῶν ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν⁵.

Ἐν Γαλλίᾳ, ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1919, ἡ ἐκμετάλλευσίς τῶν μεταλλείων ὑφ' οὐδὲποτε γινομένη θεωρεῖται ἐμπορικὴ πρᾶξις. Ὁ νομικὸς δὲ οὗτος χαρακτήρ δὲν θεωρεῖται ὅτι ἐθίγη διὰ τῆς ἐθνικοποιήσεως τῶν μεταλλείων μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὡς πρὸς τὰ ὄρυχεῖα, λατομεῖα κλπ.,

1. Βλ. Α.Π. 57/1944 Θέμ. ΝΕ' 73 ἐπ., καὶ ΕΕΝ ἰβ' 23. Ἀντιθέτως ἀπεφάνθη προσφάτως ἡ Ἐφετ. Παρισίων τῆς 1·2·1956 ἐν *Recueil Dalloz et Sirey* 1956, *sommaire*, 101 (Περιφανάκης, ἀριθ 12) δεχθεῖσα ὅτι ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν ἡ πώλησις γάλακτος ἐκ ποιμνίου αὐνηρουμένου κατὰ κύριον λόγον ἐκ τροφῶν ἀγοραζομένων πρὸς τοῦτο. Εἶναι καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη δείγμα τῆς μεταστροφῆς τῶν ἀντιλήψεων ὡς πρὸς τὴν ἐμπορικότητα τῆς γεωργικῆς καὶ πάσης συναφοῦς πρὸς αὐτὴν παραγωγῆς, περὶ ἧς ὁ λόγος εἰς τὴν § 29 ἀνωτέρω.

2. Α.Π. 502/1852 ἐν Μπαλάνου· Γκίνη Γ' 18.

3. Καραβᾶς, § 81^α, Α.Π. 11/1847 Μπαλάνου· Γκίνη Γ' 17. Ὅσον ἀφορᾷ, εἴτα, εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς μεταπωλήσεως, αὕτη θὰ εἶναι ἐμπορικὴ ἐὰν τὰ ἀγορασθέντα ζῶα ἀποτελοῦν ἀπὸ ἀπόψεως ἀξίας κτλ. τὸ κύριον ἐν σχέσει πρὸς τὰ συμπλωόμενα ζῶα τῆς ἰδίας του παραγωγῆς. Πρβλ. *Haute-Lagarde*, Ν^ο 152.

4. Α.Π. 398/1908 Θέμ. Κ' 37, Α.Π. 136/1909 Θέμ. Κ' 545, Α.Π. 111/1931 Θέμ. ΜΒ' 331, Α.Π. 209/1931 Θέμ. ΜΒ' 542, Ε.Α. 1020/1927 Θέμ. ΛΘ' 280, Ε.Ν. 97/1931 Θέμ. ΜΒ' 503.

5. Οὕτω διὰ τὴν ἐργολαβικὴν ἀνάληψιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως μεταλλείου ἢ Ε.Α. 1832/1895 Θέμ. Ζ' 135. Πάντως ἡ συστηματικὴ κατεργασία τῶν προϊόντων τοῦ ὄρυχειοῦ ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν (ἐπιχειρήσιν χειροτεχνίας) βλ. κατωτέρω § 44.

έξακολουθεῖ νά θεωρηται καί έν Γαλλία ή έκμετάλλευσίς των ώς άστική¹.

32. δ) Πνευματική παραγωγή. Καί ή πνευματική έν γένει παραγωγή (συγγραφική, καλλιτεχνική, μουσική κλπ.) έξαιρεῖται τής έμπορικότητας. Ούτω, συγγραφεύς έκδίδων καί πωλών βιβλίον του δέν έκτελεῖ έμπορικην πράξιν. Όμοίως μουσικός έκδίδων τήν μουσικήν του ή πωλών τά δικαιώματά του έπ' αὐτῆς εἰς έκδότην, έπιχειρηματίαν συναυλιών κ.ο.κ., ή ζωγράφος, ή γλύπτης, πωλοῦντες τά γλυπτικά ή ζωγραφικά των έργα, διότι δι' όλους αὐτούς πρόκειται πώλησις τής πνευματικῆς των παραγωγῆς. Τό γεγονός ότι ο συγγραφεύς ήγόρασε τόν χάρτην έφ' οὔ έξετυπώθη τό βιβλίον του, ο γλύπτης τό μάρμαρον καί ο ζωγράφος τήν θόθονην καί τά χρώματα, άτινα πάντα μεταπωλοῦνται μετά τής πνευματικῆς καί καλλιτεχνικῆς παραγωγῆς των άνωτέρω προσώπων, δέν άρκει, ώς εἶδομεν ήδη, νά μεταβάλῃ εἰς έμπορικάς τάς έν λόγω άγοράς καί πωλήσεις². Έπίσης δέν άσκει έμπορικην πράξιν ο δημιουργός έφευρέσεώς τινος παραχωρών εἰς τρίτους έπ' ανταλλάγματι τό δικαίωμα τής χρησιμοποίησεως αὐτῆς. Άλλ' ο Ιδρύων βιομηχανίαν πρὸς έκμετάλλευσιν τής έφευρέσεώς του ένεργεῖ έμπορικην έπιχειρήσιν.

33. ε) Έκδοτικά έπιχειρήσεις. Διά τόν έκδότην, όμως, οστις έκδίδει τά συγγραφικά ή μουσικά έργα άλλων, ώς καί διά τόν άγοράζοντα άπό τόν καλλιτέχνην καί μεταπωλοῦντα έργα τέχνης, αἱ πράξεις αὐταί εἶναι έμπορικαί, διότι εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν ο έκδότης άγοράζει πρὸς μεταπώλησιν τόσον τήν πνευματικήν δημιουργίαν τοῦ συγγραφέως, καλλιτέχνου κτλ., ήτις άποτελεῖ άϋλον άγαθόν, ὅσον καί τά υλικά μέσα διά τήν διάδοσιν αὐτοῦ, ήτοι τόν χάρτην, τήν μελάνην κτλ.

Εἰδικῶς ώς πρὸς τήν έκδοσιν έφημερίδος, περιοδικοῦ, ή συλλογικοῦ έργου, εἰς τήν συγγραφῆν τοῦ όποίου λαμβάνουν μέρος πλείονα πρόσωπα, δεόν νά γίνουσι αἱ άκόλουθοι διακρίσεις³:

Ἐάν μὲν έν τῇ τοιαύτῃ έκδόσει προέξῃ ο έπιστημονικός, ή γενικώτερον, Ιδεολογικός, σκοπός, δηλ. πρωτίστως έπιχειρεῖται ή διάδο

1. Escarra, N° 104.

2. Ἡ νομολογία δέχεται ότι καί όταν άκόμη ή διάθεσις τής καλλιτεχνικῆς παραγωγῆς γίνεται μέ άπασχόλησιν εργασίας άλλων καί μέ κάποιαν όργάνωσιν έν γένει, άποβλέπουσαν εἰς τήν κερδοσκοπίαν, δέν πρόκειται έμπορικῆ πράξις. Βλ. Α.Π. 134/1937, Θεμ. ΜΗ' 700 καί ΕΕΝ δ' 540

3. Πρβλ. Ἄναστασιάδην, § 25, α', Καραβάν, § 130, δ', Τσιριντάνη, Γνωμοδότησιν έν Θεμ. Ε' 4 προσυπογραφεῖσαν υπό τοῦ Η. Ἄναστασιάδου, Τσάγκριν, σ. 13, Thaller-Percerou, N° 22, Escarra, N° 109, Hamel-Lagarde, N° 127.

σις τῶν ἐπιστημονικῶν ἢ πολιτικῶν πεποιθήσεων τοῦ ἐκδότου ἐκ λόγων ἰδεολογικῶν ἢ ἐνισχύσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἢ πολιτικῆς σταδιοδρομίας αὐτοῦ, δὲν ὑπάρχει ἐμπορικὴ πρᾶξις, ἀκόμη καὶ ἂν ὁ ἐκδότης διαθέτῃ σημαντικὰ ὑλικά μέσα καὶ ὀργάνωσιν¹ καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ προσπορίζη οἰκονομικὰ ὄφελῃ². Τοῦτο ἰσχύει ἰδίως διὰ τὴν ἔκδοσιν συλλογικῶν ἐπιστημονικῶν ἢ παρεμφερῶν μορφωτικῶν ἔργων, π.χ., ἐπιστημονικῶν συστημάτων, ἐγκυκλοπαιδειῶν κτλ. Τὸ γεγονός ὅτι, ἐνδεχομένως, οἱ συνεργάται τοῦ ἔργου ἀμείβονται ἀπὸ τὸν ἐκδότην δὲν εἶναι ἀρκετὸν ὅπως μεταβάλλῃ τὸν χαρακτήρα τῆς τοιαύτης ἔκδοσεως, ἀρκετὴ ἡ ἔκδοσις νὰ γίνεται ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν, καθοδήγησιν καὶ ἐπιστημονικὴν εὐθύνην τοῦ ἐκδότου³. Τοῦτ' αὐτὸ, ὅμως, ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδων ἢ περιοδικῶν ἐπιστημονικοῦ, θρησκευτικοῦ, πολιτικοῦ κ.λ. περιεχομένου. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις αὐτὰς θεωρεῖται ὅτι ἡ προέχουσα ἰδεολογικὴ προσπάθεια τοῦ ἐκδότου ἀπορροφᾷ τὰς παρεπομένας ἐνεργείας, αἵτινες καθ' ἑαυτὰς κρινόμεναι θὰ ἦσαν ἐμπορικαί. Μάλιστα, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἰδεολογικοῦ περιοδικοῦ δημοσιεύματος, γίνεται δεκτὸν ὅτι ὁ ἀστικὸς χαρακτήρ τῆς ἔκδοσεως του δὲν μεταβάλλεται, ἐὰν ἐν μικρᾷ ἀναλογίᾳ ὕλης, καὶ ὅπως παρεπομένως, δημοσιεύῃ καὶ παντὸς εἴδους διαφημίσεις⁴.

Ἄντιθέτως, ὡσάκις ἐν τῇ ἔκδοσει τῆς ἐφημερίδος ἢ τοῦ περιοδικοῦ ἢ συλλογικοῦ δημοσιεύματος (λεξικοῦ κτλ.) προέχει ὁ οἰκονομικὸς σκοπός, καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ ἐκδότης χρησιμοποιεῖ διὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν ἄλλων προσώπων, ἡ σχετικὴ ἔκδοσις ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν, διότι ἡ δραστηριότης τοῦ ἐκδότου συνίσταται εἰς συμβατικὴν πρόσκτησιν τοῦ ἄλλου ἀγαθοῦ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τῶν συντακτῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς περαιτέρω διαθέσεως αὐτοῦ, μέσῳ τοῦ ἐντύπου, πρὸς τὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν⁵. Ἄν πάλιν, εἰς τὸ σχετικὸν φύλλον, ἡ δημοσίευσιν

1. Καὶ ἂν ἔτι ὁ ἐκδότης διαθέτῃ ἴδιον τυπογραφεῖον πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ δημοσιεύματός του, χωρὶς ἰὰ ἐκτύπων ἄλλων καὶ ἄλλας, ἀσχετοῦς πρὸς τὸ φύλλον του, ἐργασίας, ἡ ἔκδοσις παραμένει ἀστικὴ, τοῦ τυπογραφείου μὴ ἀποτελοῦντος χωριστὴν ἐπιχείρησιν χειροτεχνίας ἢ πρακτερίας. Βλ. Γνωμοδότησιν Α. Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η, ἐν Θέμ. Ἑ' 4, Π ε ρ ι φ α ν ἄ κ η ν, § 27.

2. Κατὰ μείζονα λόγον δὲν πρόκειται ἐμπορικὴ πρᾶξις ὡσάκις ὅλοι οἱ συνεργάται συμμετέχουν εἰς τὰς δαπάνιας καὶ τὰ κέρδη τῆς ἔκδοσεως, ὡς εἶναι π.χ., ἡ ὑπὸ πλειόνων ἐπιστημόνων ἀναληφθεῖσα ἔκδοσις τῆς Ἑ ρ μ η ν ε ἰ ἄ σ τ ο ῦ Ἀ σ τ ἰ κ ο ῦ Κ ῶ δ ἰ κ ο ς (ἙρμΑΚ).

3. Βλ. Γνωμοδότησιν Α. Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η, ἐν Θέμ. Ἑ' 4, Κ α ρ α β ἄ ν, § 130 δ', H a m e l · L a g a r d e, N° 173 καὶ αὐτόθι γαλλικὴν νομολογίαν

4. Βλ. σχετικὴν γαλλικὴν νομολογίαν ἐν Π ε ρ ι φ α ν ἄ κ η, § 27.

5. Ε.Α. 1629/1934 Θέμ. 15' 202.

διαφημίσεων λαμβάνη τοιαύτην ἔκτοσιν, ὥστε ν' ἀποτελῆ τὸ κύριον ἐν σχέσει πρὸς τὴν λοιπὴν ὕλην, ἢ τοιαύτη ἔκδοσις συνιστᾷ ἐπιχειρησὶν πρακτορίας, περὶ ἧς βλ. κατωτέρω § 49¹.

34. 5) Πράξεις στενῶς συνδεόμεναι πρὸς ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα.
 Ὑπάρχουν ὠρισμένοι πράξεις αἵτινες, καίτοι φέρουν φαινομενικῶς τὰ στοιχεῖα τῆς ἐμπορικῆς ἐγοραπωλησίας, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ συνάπτονται στενῶς πρὸς τὴν ἀσκήσιν ἐλευθερίου ἐπαγγέλματος, θεωροῦνται ἀστικά. Οὕτως, ὁ ἰατρός ὁ ὁποῖος ἀγοράζει φάρμακα καὶ τὰ μεταπωλεῖ εἰς τοὺς πελάτας του ποὺ ἔρχονται νὰ τὸν συμβουλευθοῦν ἢ ἔχων προσηρτημένην εἰς τὸ ἰατρεῖον του μικρὰν κλινικὴν, δέχεται ἐσωτερικοὺς ἀσθενεῖς εἰς οὓς παρέχει καὶ τροφήν, δὲν θεωρεῖται ἐνεργῶν ἐμπορικὴν πρᾶξιν, ἔστω καὶ ἂν ἀποκομίζει κέρδος ἐκ τῆς τοιαύτης μεταπωλήσεως τῶν φαρμάκων ἢ τροφίμων². Ὁμοίως ὁ διδάσκαλος, ἰδιοκτῆτης διδαστηρίου, ὅστις δέχεται ἐσωτερικοὺς μαθητὰς τοὺς ὁποῖους διδάσκει αὐτοπροσώπως, παρέχων αὐτοῖς τροφήν καὶ ὕπνον. Ὅσακις ὁμοῦς ἢ τοιαύτη δραστηριότης τοῦ ἰατροῦ ἢ διδασκάλου ὑπερβαίνει τὰ ὄρια ἀπλῆς παρεπομένης ἐνεργείας καὶ ἔχη τὰ στοιχεῖα ἐπιχειρηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ ἐξαιρεθοῦν τῆς ἐμπορικότητος. Οὕτως, ἐὰν ὁ ἰατρός δὲν περιορίζεται νὰ πωλῆ τὰ ἀγορασθέντα φάρμακα εἰς τοὺς ἀσθενεῖς του ἀλλὰ τὰ πωλεῖ καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον καταναλωτῶν, ἢ ἢ κλινικὴ του εἶναι ὠργανωμένη κατὰ τρόπον ὥστε νὰ δέχεται μέγαν ἀριθμὸν ἀσθενῶν (ἐνδεχομένως καὶ πελάτας ἄλλων ἰατρῶν) καὶ χρησιμοποιεῖ εὐἀριθμον ἐπιστημονικὸν καὶ βοηθητικὸν προσωπικὸν ἐπ' ἀμοιβῆ, θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὅτι ἀσκεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν³. Τὸ αὐτό, νομίζομεν, θὰ πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸν διὰ τὸν ἰδιοκτῆτην διδαστηρίου, ὅστις χρησιμοποιεῖ εὐἀριθμον διδασκτικὸν καὶ ἄλλο προσωπικὸν καὶ δέχεται ἐσωτερικοὺς μαθητὰς εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, διότι τότε προέχει ἡ ἐμπορικὴ - ἐπαγγελματικὴ προσπάθεια ἐναντι τῆς μορφωτικῆς τοιαύτης.
 Ἐξ ἄλλου, ὠρισμένων ἐπιστημονικῶν ἐπαγγελμάτων, ὡς εἶναι π.χ., τοῦ φαρμακοποιοῦ, ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὁ προέχων ἐμπορικὸς

1. Βλ. Καραβᾶν, ἐνθ' ἄνωτ., Περιφανᾶκην, ἐνθ' ἄνωτ., Ε.Α. 408/1903 Θέμ. 1Δ' 586, Hamel - Lagarde, ἐνθ' ἄνωτ.

2. Βλ. Καραβᾶν, § 130, Hamel - Lagarde, Νο 341 Ε.Α. 2236/1934 ΕΕΝ β' 540.

3. Βλ. Α.Π. 152/1956 ἐν ΕΕΔ Ζ' 212, δεχθεῖσαν ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις Σανατορίου ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πρᾶξιν, διότι προέχει ἡ ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς τροφίμων καὶ φαρμάκων, τᾶσσοῦσα εἰς ὀποδεστέραν μοῖραν τὴν περιβαλψιν καὶ θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν. Ὁμοίως Ε.Α. 2236/1934 ΕΕΝ β' 540.

χαρακτήρ λόγῳ τοῦ ὅτι συνίσταται εἰς ἀγορὰν φαρμάκων πρὸς μεταπώλησιν αὐτοῦσιων ἢ κατόπιν κατεργασίας¹.

35. ζ) Ἐκληπτορία. Μεγάλην ἀμφισβήτησιν μεταξὺ τῶν συγγραφέων προεκάλεσε τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐνοικίασις τῆς εἰσπράξεως φόρων καὶ ἄλλων δημοσίων προσόδων τοῦ Δημοσίου, τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων (ἢ λεγομένη ἐκληπτορία) ἀποτελῆ ἢ ὄχι ἐμπορικὴν πράξιν. Ἐιδιδάχθησαν ἀμφότεραι αἱ ἀπόψεις, ὡς καὶ μικταὶ τοιαῦται, διακρίνουσαι ἂν ἡ εἰσπραξις τῆς προσόδου γίνεται εἰς χρῆμα, ὅτε εἶναι ἀστική, ἢ εἰς εἶδος, ὅτε εἶναι ἐμπορικὴ. Αἱ διάφοροι αὐταὶ ἀπόψεις ἔσχον τὸν ἀντίκτυπὸν τῶν ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς νομολογίας². Κατὰ τὴν ἡμετέραν ἄποψιν ἡ ἐκληπτορία ἀνταποκρινομένη εἰς πλεῖστα τῶν διδαχθέντων κριτηρίων τῆς ἐμπορικότητος (κερδοσκοπίας, μεσολαβήσεως, ἐπιχειρήσεως) θεωρεῖται καὶ κατὰ τὴν κοινὴν συναλλακτικὴν ἀντίληψιν ὡς ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις, παρουσιάζουσα τὴν μεγαλυτέραν ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἐντοθα ἐξεταζομένην ἐμπορικὴν πράξιν³.

Β'. Αἱ «ἐπιχειρήσεις»

36. Ἡ ἔννοια τῆς «ἐπιχειρήσεως» ἐν τῷ Διατάγματι ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων. Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἀγορὰν πρὸς μεταπώλησιν εἰς τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀναφέρονται ὠρισμέναι ἐνέργειαι ὑπὸ τὴν συλλογικὴν ὀνομασίαν «ἐπιχειρήσεις». Οὕτω, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν: «ὁ νόμος θεωρεῖ πράξεις ἐμπορικὰς . . . πᾶσαν ἐπιχειρήσιν χειροτεχνιῶν, παραγωγῆς ἢ μετακομίσεως διὰ γῆς ἢ ὕδατος· πᾶσαν ἐπιχειρήσιν προμηθείας, πρακτορίας, πλειστηριάσεως καὶ δημοσίων θεαμάτων . . .». Ἡ ἔκφρασις αὕτη τοῦ νόμου, ἥτις ἀπαντᾷ αὐτοῦσιως καὶ εἰς τὸ ἄρθρ. 632 Code de Commerce, ἔδωκε λαβὴν εἰς μίαν ἐκ τῶν πλέον ζωνῶν ἀμφισβητήσεων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔννοιαν ὑφ' ἣν ἐκλαμβάνεται ὁ ὅρος «ἐπιχειρήσις»⁴.

37. Ἀ' ὀψεις: Ὁργάνωσις τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Διευπῶθη κατὰ πρῶτον ἡ γνώμη ὅτι ὁ ὅρος «ἐπιχειρήσις» ἐν προκειμένῳ ταυτίζεται πρὸς τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποῖαν ἔχει καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν

1. Α.Π. 120/1925 Θέμ. Α' 595, Ἐφ. Ναυπλ. 8/1935 ΕΕΝ β' 230

2. Βλ. Καραβάν, § 42 καὶ Γεν. Εἰσαγγελλίου Νομολογίας λει. Ἐμποροὶ· Ἐμπορικὰὶ πράξεις, ἀριθ. 224·244.

3. Ἀποτελεῖ ἀγορὰν ἐλπιδος: Α.Π. 396/1938 ΕΕΝ ς' 16, ἢ ἐλπίζομένου πράγματος: Α.Π. 420/1939 Θέμ. ΝΑ' 18, πρβλ. Ζέπου, Ἐνοχικόν, Εἰδ. Μέρος, σελ. 52 σημ. 1.

4. Βλ. Θ. Μητρούλη, Ἡ ἔννοια τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῷ Ἐμπορικῷ Δικαίῳ, ἐν ΕΕΔ, Β' (1951), σ. 121 ἐπ.

έπιστήμην, δηλ. νοεΐται δι' αὐτοῦ ἡ ὀργάνωσις τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς (φύσεως, κεφαλαιῶν καὶ ἐργασίας) καὶ κατεύθυνσις τούτων πρὸς παραγωγικόν τινα σκοπὸν ὑπὸ κίνδυνον τοῦ ἐπιχειρηματίου ὡς πρὸς τὸ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα¹.

Κατὰ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀντετάχθη ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ Ναπολεοντείου Ἐμπορικοῦ Κώδικος ἡ οἰκονομικὴ ἔννοια τῆς ἐπιχειρήσεως δὲν εἶχεν ἀποκρυσταλλωθῆ εἰσέτι, οὕτως ὥστε νὰ τὴν εἶχον ὑπ' ὄψει τῶν οἱ συντάκται τοῦ Κώδικος καὶ νὰ τὴν υλοθετήσουν. Ἐπίσης ἀντετάχθη ὅτι πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως δὲν ἀνταποκρίνονται πάντοτε αἱ ὡς «ἐπιχειρήσεις» ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου χαρακτηριζόμεναι δραστηριότητες. Οὕτω, π.χ., ἡ δραστηριότης τοῦ «ἐπιχειρηματίου» παραγγελίας, προμηθείας, πρακτορίας ἢ πλειστηριάσεως, λογίζεται γενικῶς ὡς ἐμπορικὴ καὶ ὅταν ἀκώμη δὲν διαθέτῃ ἢ δὲν διακινδυνεύῃ οὗτος τὰ κεφάλαια ἢ τὴν ἐργασίαν του, διότι ἐνδεχομένως ἐργάζεται μόνον κατόπιν σταθερῶν ἐντολῶν μὲ ἐξησφαλισμένον τὸ ἀποτέλεσμα². Ἡ ἐπίκρισις αὕτη δὲν εἶναι ἀπολύτως ὀρθή, διότι ἅπαντες οἱ ἐν λόγῳ ἐπιχειρηματῆαι ἔχουν πάντως διαθέσει κεφάλαιά τινα διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν (γενικὰ ἔξωθεν), τὰ ὁποῖα καὶ ριψοκινδυνεύουσι ἐν ἧ περιπτώσει δὲν ἐπιτύχουσι ἀριθμὸν ἐργασιῶν ἱκανὸν ὅπως καλύψῃ ταῦτα. Συνεπεστέρα θὰ ἦτο ἡ ἄποψις ἢ ἀποκρούουσα τὴν οἰκονομικὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου «ἐπιχειρήσεις», διότι, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, εἰσάγει διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν σχετικῶν δραστηριοτήτων ὡς ἐμπορικῶν—καὶ συνεπῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου—προσπαιτούμενα ἐπιζηημένα ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας δραστηριότητας, χαρακτηριζόμενας ὡς ἐμπορικὰς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ δὴ τὴν ἀγορὰν πρὸς μεταπώλησιν, ὡς πρὸς τὴν ὁποῖαν ἡ ἀπόκτησις τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου ἐπέρχεται διὰ τῆς ἀπλῆς κατὰ σύνηθες ἐπάγγελμα ἀσκήσεως αὐτῆς (ἄρθρ. 1 EN), μὴ ἀπαιτουμένης τῆς ὀργανώσεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὴν οὕστην ταύτην ἄποψιν τῆς «ἐπιχειρήσεως» ἀνεπτύχθη ἡ ἀμέσως κατωτέρω ἐκτιθεμένη χαλαρωτέρα τοιαύτη, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὁπαδοί τινες τῆς ἐνταῦθα ἐξεταζομένης ἀπόψεως, διασπῶντες τὴν ἐνότητα τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως, δέγονται διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις προμηθείας, παραγγελίας καὶ πρακτορίας.

1. Οὕτω Σ. Σημίτης, II, § 77 σ. 5 ἐπ., Καραβᾶς, § 132, Vivante, I, N° 61, Montessori, ἐν Riv. Dir. Comm. 1912 I, σελ. 512 ἐπ., Wieland, τ. 1ος, σελ. 145 ἐπ.

2. Πρβλ. Ἀναστασιάδην, § 19, σήμ. 11α.

ὅτι ὡς πρὸς ταύτας ὁ ὅρος ἐπιχειρήσεις λαμβάνεται ὑπὸ τὴν κατωτέρω ἐξεταζομένην ἔννοιαν¹.

38. Β' ἄποψις: Σύνθετος χαρακτήρ τῆς σχετικῆς δραστηριότητος. Κατὰ τινὰ δευτέραν ἄποψιν, τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν πασῶν τῶν ἐν τῷ Διατάγματι ἀρμοδ. ἐμποροδικείων ἀναφερομένων ἐπιχειρήσεων δέον ν' ἀναζητηθῆ εἰς τὸν σύνθετον χαρακτήρα ὡς ἂν αὐταὶ εἶναι ὀργανωμέναι. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ νόμος, χαρακτηρίζων ὀρισμέναν ἐμπορικὰς δραστηριότητα ὡς «ἐπιχειρήσεις», δὲν ἀποβλέπει μὲν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως, μὲ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα στοιχεῖα τῆς, ἀλλ' ἂν ἑτέρου δὲν ἀρκεῖται κοί εἰς ἀπλήν τινὰ ἐνέργειαν, ὅπως ἐπὶ ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν καὶ ἐπὶ ὑπογραφῆς συναλλαγματικῆς. Ἀπαιτεῖ μᾶλλον τὴν προϋπαρξιν συνθέτου τινὸς ὀργανώσεως παρά τῷ ἀσκοῦντι, ἔστω καὶ μὴ ἀποτελοῦσης ὀργάνωσιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου, ἢ ὅποια σύνθετος ὀργάνωσις συνιστᾷ ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως².

Περαιτέρω ὅμως, ἐν τῷ πλησιεστέρω προσδιορισμῷ τοῦ συνθέτου χαρακτήρος τῆς «ἐπιχειρήσεως», ἀπαντῶσι μεταξὺ τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας διάφοροι παραλλαγαί. Οὕτω τινὲς ἀπαιτοῦν τὴν προϋπαρξιν μιᾶς ὀργανώσεως ἢ ἐγκαταστάσεως μόνιμου καὶ ἐπιπροσθέτως τὴν ἄσκησιν σειρᾶς ὀλοκληροῦ πράξεων ἐκ τῶν ἀποτελοῦσῶν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιχειρήσεως³, ἐνῶ ἄλλοι ἀρκοῦνται εἰς τὴν ὑπαρξιν, πλην τῆς ἀναγκαίας μόνιμου ὀργανώσεως, ἀπλῆς προθέσεως πρὸς συστηματικὴν ἄσκησιν τοιοῦτων πράξεων, δεόντως ἐξωτερικευθείσης, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἐπραγματοποιήθησαν ἢ ὄχι πολλαὶ τοιαῦται πράξεις⁴. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐκδοχῶν ἡ δευτέρα εἶναι ἀναμφισβητήτως συνεπεστέρα τῆς πρώτης, ἢ ὅποια παρουσιάζει τὸ ἄτοπον ὅτι μεμονωμένη τις πράξις, οὔσα ὡς ἐκ τούτου ἀρχικῶς ἀστική, καθίσταται μεταγενεστέρως, διὰ τῆς ἐπαναλήψεως, ἐμπορικῆ.

39. Γ' ἄποψις: Ὀργάνωσις ξένης ἐργασίας. Τρίτη ἄποψις, περιωρισμένης μᾶλλον ἀποδοχῆς, ἀποδίδει εἰς τὸν ὅρον «ἐπιχειρήσεις» τὴν

1. Πετιμεζᾶς, § 28,4, Scialoja, Saggi, I, σελ. 329 ἐπ.

2. Πετιμεζᾶς, § 28, Διαμασκηνός, I, σελ. 298 ἐπ., Lyon-Caen et Renault, I, N° 132, Thaller-Percerou, N° 10, Navarrini, N° 147 ἐπ., Arcangelli, ἐν Riv. Dir. Comm. 1904, I, σελ. 32 ἐπ., A. Scialoja, Saggi, I, σελ. 329 ἐπ.

3. Lyon-Caen et Renault, ἐνθ' ἄνωτ., Thaller-Percerou, ἐνθ' ἄνωτ.

4. Navarrini, ἐνθ' ἄνωτ., Scialoja, ἐνθ' ἄνωτ., Σπηλιόπουλος, § 28.

έννοιαν τῆς ὀργανώσεως ξένης ἐργασίας¹. Ἀκριβῶς εἰς τοῦτο συνίσταται, κατὰ τὴν ἀποψιν ταύτην, ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς οἰκονομικῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς τοιαύτης τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου², ὅτι εἰς ἐκείνην δὲν ἔχει σημασίαν ἂν ἡ χρησιμοποιομένη ἐργασία εἶναι ξένη ἢ ἴδια τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἐνῶ ἐν προκειμένῳ ὁ Ἐμπορικός Νόμος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν, τούλάχιστον κατὰ κύριον λόγον, ὀργάνωσιν καὶ χρησιμοποίησιν ἀλλοτρίας ἐργασίας. Οὕτω, κατὰ τὴν προκειμένην ἀποψιν, ἡ «ἐπιχειρήσις» τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου ἔχει πάντα τὰ χαρακτηριστικά τῆς ἐμπορικῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐπὶ πλέον, ὡς στοιχεῖον στενεθόν τὴν έννοιαν αὐτῆς, τὸ ὅτι ἡ χρησιμοποιουμένη ἐργασία εἶναι κατὰ κύριον λόγον ξένη. Οἱ ἀποδεχόμενοι τὴν ἀποψιν ταύτην δέχονται ὡς κριτήριον τῆς ἐμπορικότητος τὴν διαμεσολάβησιν καὶ ἀνευρίσκουν τὸ ἐν λόγῳ κριτήριον, προκειμένου περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ὡς ἐμπορικῶν πράξεων, ἀκριβῶς εἰς τὴν διαμεσολάβησιν ἐν τῇ χρησιμοποίησιν τῆς ἐργασίας ἄλλων προσώπων³.

40. Δ' ἀποψις: Ὁ ὅρος ἐπιχειρήσις ταυτόσημος πρὸς τὸν ὄρον «πράξις». Ἐν ἀντιθέσει πρὸς πάσας τὰς ἀνωτέρω ἀπόψεις, αἰτινες ἀναζητοῦν τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὄρου «ἐπιχειρήσις» εἰς τὴν σύνθεσιν διαφόρων συντελεστῶν, ἄλλη θεωρία δέχεται ὅτι ὁ ὄρος οὗτος δὲν λαμβάνεται εἰς τὸ Διάταγμα ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ὑπὸ έννοιαν διάφορον ἀπὸ τοὺς αὐτόθι χρησιμοποιουμένους λοιποὺς ὄρους «πράξεις» καὶ «ἐργασίαι» πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ἐκεῖ ἀπαριθμουμένων ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων. Κατὰ τὴν ἀποψιν ταύτην ὁ ὄρος «ἐπιχειρήσις» εἶναι τελείως ἰσοδύναμος πρὸς τὸν ὄρον «πράξις» καὶ συνεπῶς καὶ μία μόνον μεμονωμένη πράξις χειροτεχνίας, μεταφορᾶς, προμηθείας, παραγγελίας κλπ., ἀρκεῖ διὰ νὰ ἔχωμεν «ἐμπορικὴν πράξιν» (ἐπιχειρήσιν) κατὰ τὴν έννοιαν τοῦ νόμου⁴. Τὴν ἀποψιν ταύτην ὑπεστήριξε παρ' ἡμῖν ὁ Ἄναστασιὰ δ ῆς⁵. Ἐξέλιξιν καὶ ἀνομφισβήτητον βελτίωσιν τῆς ἀπόψεως

1. Rocco, N° 46, ἐν τέλει, Ascarelli, Lez. IV, 8 Παραπλησίως εἶχεν ἀποφανθῆ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Γαλλ. Ἀκυρωτικοῦ τῆς 10.10.1908, ἐν Dalloz 1909.1.246.

2. Παρ' ἡμῖν τοῦ Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων.

3. Βλ. ἀνωτ. § 8.

4. Lacoour-Bouteiron, N° 48.

5. Βλ. Ἄναστασιὰ δ ῆν, § 19. Ἐπίσης Κ. Περιφανάκη ν. § 8, τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τοῦ ἐμπορικοῦ χαρακτήρος τῆς «ἐπιχειρήσεως» χειροτεχνίας ἢ βιομηχανίας, ἐν ΕΕΔ Γ' (1955) σ. 113 ἐπ. Ἡ θεωρία αὕτη εὔρεν ἀπήγησιν καὶ εἰς τὴν νομολογίαν, πρβλ. Α.Π. 395/1937 Θέμ. ΜΘ' 148, Ε.Α. 947/1943 ΕΕΝ' α' 37. Πρωτ. Καρδίτης 916/1950 ΕΕΔ Β' (1951) 35. Ἐπι-

αύτης αποτελεί ή υπό τοῦ Α. Τσιριντάνη διδαχθεῖσα ἄποψις, καθ' ἣν ὁ ὅρος ἐπιχειρήσεις δέν εἶναι μὲν ταυτόσημος πρὸς τὸν ὅρον «πράξις», ἀρκεῖ ὅμως καὶ μία μόνη ἐνέργεια ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἄρθρ. 2 καὶ 3 τοῦ ΔΑΕ ἀναφερομένων διὰ τὴν ἔχωμεν «ἐπιχειρήσιν» κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἄρθρων αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ μεμονωμένη αὐτὴ ἐνέργεια, εἴτε κατὰ τὴν συνήθη, τυπικὴν τῆς μορφῆν, εἴτε εἰδικῶς ἐν τῇ περιήξει πρόκειται περιπτώσει, φέρει τὸ στοιχεῖον τῆς ἀβεβαιότητος ὡς πρὸς τὴν ἐπίτευξιν κέρδους ἢ ζημίας ἐξ αὐτῆς, δηλ. τῆς ριψοκινδυνεύσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος¹. Ἡ θεωρία αὕτη φαίνεται λίαν συνεπῆς καὶ εὐλογόφανῆς ἐξεταζομένη ἐν σχέσει πρὸς τὸ γενικὸν πνεῦμα τῶν συντακτῶν τοῦ Code de Commerce (ἀντικειμενικὸν σύστημα), σαγηνεύει δὲ ἐν τῇ ἀπλότητί της, δεδομένου ὅτι δι' αὐτῆς παρακάμπτονται πᾶσαι αἱ ἐρμηνευτικαὶ δυσχέρειαι αἱ ἀναγκαίως συνδεόμεναι πρὸς τὴν σύνθετον ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐν τούτοις, οὔτε ἐν Γαλλίᾳ στηρίζεται ἀπολύτως εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τοῦ Κώδικος, οὔτε καὶ παρ' ἡμῖν εἶναι δυνατόν νὰ ὀρυσθῇ τις ἐπιχειρήμα ἐκ τῆς κακῆς μεταφράσεως τοῦ ἄρθρ. 3 Ε.Ν., ὅπου ὁ Γαλλικὸς ὅρος «faits de Commerce» ἀπεδόθη διὰ τοῦ ὅρου «ἐπιχειρήσεις»². Ἐπὶ πλεον ἡ θεωρία αὕτη εἶναι ἀντικρυσ ἀντίθετος πρὸς τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις περὶ τῆς ἐμπορικότητος, αἵτινες ἐμφοροῦνται ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τοῦ ὑποκειμενικοῦ συστήματος καὶ τῆς ἰδέας τῆς ἐπαγγελματικῶς ὀργανωμένης δραστηριότητος.

41. Ε' ἄποψις: Ὁ ὅρος «ἐπιχειρήσεις» ταυτόσημος πρὸς τὸν ὅρον «ἐπάγγελμα». Τέλος, κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν, ὁ νόμος διὰ τοῦ ὅρου «ἐπιχειρήσεις» ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἄσκησιν τῶν οὕτω χαρακτηριζομένων δραστηριοτήτων καὶ συνεπῶς ὁ ὅρος οὗτος δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰσοδύναμος πρὸς τὸν ὅρον «ἐπάγγελμα». Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι ἀρκετὰ παλαιά, ἐμφανιζομένη συνήθως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τινὰ τῶν τριῶν πρώτων ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν³, συντείνει δὲ εἰς τὸν συγκερασμὸν τῶν δύο συστημάτων, ἀντικειμε-

φυλακτικὸς ἔναντι τῆς ἀπόψεως αὐτῆς Ρόκας, ἐν σχολίῳ ὑπὸ τὴν πρόσφατον ἀπόφασιν Πρωτ. Ἀθηνῶν 1153/1955 ΕΕΔ, Ζ' 119.

1. Βλ. Τσιριντάνη ν, § 24.

2. Βλ. Καραβᾶν, § 63, Πετιμεζᾶν, § 28, 4 σημ. 2, Πέδικαν, § 14, 5. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Wahl, Précis, N° 76, καίτοι δεχόμενος ἐν προκειμένῳ ἀσυνέπειαν τοῦ λεκτικοῦ τοῦ Κώδικος, καταλήγει εἰς τὸ ὅτι δέον νὰ δεχθῇ τις ὡς δεδομένον τὸ γράμμα τοῦ νόμου.

3. Οὕτω, Δαμασκηνός, § 100, Καραβᾶς, §§ 64, 132, Lyon-Caen et Renault, I, N° 132, Escharré, N° 114.

νικοῦ καὶ ὑποκειμενικοῦ, ἐν τῷ γαλλικῷ καὶ τῷ ἡμετέρῳ Κώδικι¹. Κατὰ τῆς προκειμένης ἀπόψεως φέρεται συνήθως τὸ ἐπιχείρημα ὅτι εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐμπορικοῦ μας νόμου, ὅστις καθιεροῖ τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα. Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τοῦτο ἀποτελεῖ, νομίζομεν, ὑπὸ τινα ἔποψιν, μίαν *petitio principii*. Διότι δὲν εἶναι αἱ προσδιοριστικαὶ τῆς ἐμπορικότητος διατάξεις ποῦ ἐρμηνεύονται ἀναλόγως συστήματι τινος ἐκ τῶν προτέρων δεδομένων καὶ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως συναγομένου. Ἄλλ' ἀντιστρόφως, τὸ σύστημα συνάγεται ἀπὸ τὰς προσδιορίζουσας τὴν ἐμπορικότητα θετικὰς διατάξεις τῆς Νομοθεσίας. Πρὶν ἢ, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ ἐρμηνείας τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων, συναχθῆ τὸ σύστημα, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν περὶ αὐτοῦ, οὐδὲ νὰ τὸ χρησιμοποιήσωμεν ὡς ὁδηγὸν διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν προσδιορίζουσῶν τὴν ἐμπορικότητα διατάξεων. Ἐν προκειμένῳ εἶναι σφόδρα πιθανὸν ὅτι οἱ συντάκται τοῦ Ναπολεοντείου Ἐμπορικοῦ Κώδικος, ἀκολουθοῦντες ἐν τούτῳ τὸ κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἐπικρατήσαν πνεῦμα τῆς ἀντιδράσεως πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν - ταξικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐμπορίου, ἠθέλησαν κατ' ἀρχὴν νὰ εἰσαγάγουν τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα προσδιορισμοῦ τῆς ἐμπορικότητος². Εἶναι ὅμως ἐξ ἴσου ἀληθὲς ὅτι οὗτοι, εὐρεθέντες πρὸ ἐντελῶς νέων ἐνοιῶν καὶ συστημάτων καὶ ἀναγκασθέντες νὰ αὐτοσχεδιάσουν, δὲν ἐπέτυχον πλήρως τοῦ σκοποῦ των, εἰσαγαγόντες ἀπροκαλύπτως ἢ συγκεκαλυμμένως ὑποκειμενικὰ - ἐπαγγελματικὰ στοιχεῖα ἐν τῷ προσδιορισμῷ τῆς ἐμπορικότητος. Τοιαῦτα ἀκριβῶς συγκεκαλυμμένα ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα εἶναι καὶ αἱ ὡς «ἐμπορικαὶ πράξεις» ἐμφανισθεῖσαι «ἐπιχειρήσεις» (ἀνωτ. § 3)³.

Πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην ἄποψιν τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς ἰσοδυναμοῦ πρὸς τὸ «ἐπάγγελμα» προσανατολιζέται ἡ πλέον πρόσφατος:

1. Ἄνωτ. §§ 2, 3.

2. Καὶ τοῦτο ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πολλῶν, ἀκόμη καὶ ὑπὸ ὁπαδῶν τοῦ ἀντικειμενικοῦ συστήματος, οἵτινες δέχονται ὅτι οἱ συντάκται τοῦ *Code de Commerce* δὲν διανοήθησαν ν' ἀποστοῦν τοῦ ὑποκειμενικοῦ συστήματος τῶν *Ordonnances*, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα ἐπεβλήθη μετὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ Κώδικος ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς νομολογίας· πρβλ. *H a m e l - L a g a r d e*, N° 140 *in fine*.

3. Οὕτω *K a r a β ᾱ s*, § 64, *R o u s s e a u*, ἐν *Festgabe für Wieland* σελ. 317, *R i p e r t*, N° 276. Καὶ ὁ *W a h l*, N° 76, καίτοι κατακρίνων τὴν ἔκφρασιν καὶ τὸ σύστημα τοῦ Κώδικος, παραδέχεται ὅτι «ἐπιχειρήσεις σημαίνει ἐπαγγελματικὴ ἄσκησις τῆς σχετικῆς δραστηριότητος» καὶ ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει δέον νὰ κινηθῆ τις ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὀρολογίας τοῦ νόμου.

τος ἐπιστήμη τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου¹. Παρ' ἡμῖν ἡ ἀποφικ ἀπὸ τῆς ὑπεστηρίχθη σθεναρῶς ὑπὸ τοῦ Κ. Κ α ρ α β ᾶ², ὅστις μάλιστα, μετ' ἀναμφισβητήτου λογικῆς συνεπειας, ἐξετάζει τὰς ἐν ἄρθρ. 2 καὶ 3 Διατάγματος ἀρμοδ. ἐμποροδικείων ἀπαριθμουμένας ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ περὶ ἐμπόρων κεφάλαιον³. Κατὰ ταῦτα ἡ ἔννοια τῆς «ἐπιχειρήσεως» ἐν τῷ Διατάγματι ἀρμοδ. ἐμποροδικείων ταυτίζεται πρὸς τὴν συνήθη ἔννοιαν τοῦ ἐπαγγέλματος, ἥτοι σημαίνει τὴν ἄσκησιν τῶν σχετικῶν δραστηριοτήτων ὑπὸ ποίαν τινα μόνιμον ὀργάνωσιν καὶ μὲ πρόθεσιν βιοπορισμοῦ. Οὕτως, ἡ ἀπαρίθμησις τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 Διατάγματος ἀρμοδ. ἐμποροδικείων ἔχει, καθ' ἡμᾶς, τὴν αὐτὴν περίπου ἔννοιαν ἣν ἔχει ἡ ἀπαρίθμησις τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων εἰς τὴν § 1 τοῦ Γερμ. Ε.Κ.⁴. Ὁσάκις «ἐπιχειρηματίας» εἶναι οὐχὶ φυσικὸν ἀλλὰ νομικὸν πρόσωπον, π.χ. ἐταιρία, δὲν δύναται βεβαίως νὰ γίνῃ λόγος περὶ «ἐπαγγέλματος» αὐτοῦ, ἡ ἔννοια ὁμοίως τῆς «ἐπαγγελματικῆς ὀργανώσεως», ἥτοι τῆς ἀπαραιτήτου ἐκείνης ὀργανώσεως πρὸς ἐκτελήρωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ νομικοῦ προσώπου, εἶναι ἔννοια ἄριστα συμβιβαζομένη πρὸς τὴν ὑπόστασιν τοῦ νομικοῦ προσώπου⁵.

Ὁ Ἰταλικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ τοῦ 1942 δὲν περιέλαβε μὲν ἀπ' οὐθείας ὄρισμὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' οὗτος προκύπτει ἐμμέσως

1. Βλ. Escarra, N° 114, Ripert, N° 278.

2. Ἐν ΕΕΜ ιγ' σελ. 150 ἐπ. καὶ ἐν τῷ Ἐμπορικῷ Δικαίῳ, τόμ. Α. § 64.

3. Περαιτέρω, ὁμοίως, ὁ Κ α ρ α β ᾶ ς, § 132, δέχεται ὅτι αἱ ἐν λόγῳ «ἐπιχειρήσεις», καίτοι συνιστῶσαι ἐπάγγελμα, νοοῦνται ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου.

4. Ἡ § 1 Γερμ. Ε. Κώδικος ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἐμπορος κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ παρόντος Κώδικος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἀσκεῖ ἐμπορικὸν τι ἐπάγγελμα. Ὡς ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα θεωρεῖται πᾶν ἐπάγγελμα ἔχον ὡς ἀντικείμενον ἐν τῶν κατωτέρω καθοριζομένων εἰδῶν πράξεων: 1) τὴν πρόσκτησιν καὶ περαιτέρω ἐκποίησην κινητῶν πραγμάτων (ἐμπορευμάτων) ἢ ἀξιογράφων, ἀδιακρίτως ἐὰν τὰ ἐμπορεύματα ἐκποιῶνται περαιτέρω ἀμετάβλητα ἢ μετὰ προηγουμένην ἐπεξεργασίαν ἢ μεταποίησιν. 2) τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐπεξεργασίας ἢ μεταποίησεως ἐμπορευμάτων δι' ἄλλους, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ ἀπλοῦ τεχνίτου, 3) τὴν ἀνάληψιν ἀσφαλίσεων ἐπ' ἀσφαλίστῳ, 4) τὴν ἀνάληψιν τῆς μεταφορᾶς ἐμπορευμάτων ἢ ταξιδιωτῶν διὰ θαλάσσης, τὰς ἐργασίας τῶν ἀγωγιατῶν ἢ τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν σκοποῦσῶν τὴν μεταφορὰν προσώπων διὰ ξηρᾶς ἢ δι' ἐσωτερικῶν ὑδάτων, καθὼς καὶ τὰς ρυμουλικκὰς ἐργασίας, 5) τὰς ἐργασίας τῶν παραγγελιοδόχων μεταφορᾶς ἢ τῶν γενικῶν ἀποθηκῶν, 6) τὰς ἐργασίας τῶν ἐμπορικῶν πρακτόρων καὶ μεσιτῶν, 7) τὰς ἐκδοτικὰς ἐργασίας, καθὼς καὶ τὰς λοιπὰς ἐργασίας τοῦ βιβλιεμπορίου καὶ ἔμπορίου τῆς τέχνης, 8) τὰς ἐργασίας τῶν τυπογραφείων, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῶν τεχνιτῶν».

5. Βλ. κατωτέρω § 93.

ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ ἐπιχειρηματίου, ὅστις ἐν ἄρθρῳ 2082 ὀρίζεται ὡς «ὁ κατ' ἐπάγγελμα ἀσκῶν μίαν οἰκονομικὴν δραστηριότητα ὀργανωμένην πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς ἢ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν». Ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς θέσεως τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ, τῷ ἐπιγραφομένῳ «Περὶ τῆς ἐργασίας», ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀμέσως ἐπομένων διατάξεων (ἄρθρ. 2083 καὶ 2086) καὶ ἐκ τῆς αἰτιολογικῆς ἐκθέσεώς του (N^ο 834), ὁ Ἰταλικὸς Κώδιξ ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπιχειρήσεως θεωρεῖ τὴν ὀργάνωσιν ξένης ἐργασίας. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ κατὰ τὸν Ἰταλικὸν Κώδικα ἔννοια τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελεῖ συγκερασμὸν τῶν ἀνωτέρω ὑπὸ στοιχεῖα Γ' καὶ Ε' ἀναπτυχθεισῶν ἀπόψεων. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀνωτέρω ἔννοια εἶναι κοινὴ διὰ τε τὴν ἐμπορικὴν¹ καὶ τὴν ἀγροτικὴν ἐπιχειρήσιν, ἐκατέρω τῶν ὁποίων ὑπόκειται εἰς χωριστὴν ρύθμισιν. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ ἔννοια τῆς ἐπιχειρήσεως (*impresa*) κατὰ τὸν Ἰταλικὸν Κώδικα τοῦ 1942, ἐν σχέσει ἰδίως πρὸς τὸ ἐμπορικὸν κατὰστημα (*azienda*), ἔδωσε λοβὴν εἰς ἀτελειώτους ἀμφισβητήσεις ἐν Ἰταλίᾳ².

42. α) Ἡ ἐπιχειρήσις χειροτεχνίας. Πρώτην μεταξὺ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀναφέρει τὸ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἄρμ. ἐμποροδικείων τὴν ἐπιχειρήσιν χειροτεχνίας. Αὕτη ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν κατεργασίαν πρώτων ὑλῶν ἢ καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων, οὕτως ὥστε νὰ μεταβάλουν μορφήν καὶ προσρισμόν. Ἡ ἔκφρασις τοῦ νόμου, «ἐπιχειρήσις χειροτεχνίας», εἶναι πλέον τελείως ἀσυγχρόνιστος, ἀναγομένη εἰς τὰς ἀπλοϊκὰς περὶ τεχνικῆς παραγωγῆς παραστάσεις τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, ὅτε ἡ χειροτεχνία ἦτο ἡ ἀποκλειστικὴ μορφή τῆς ἐν λόγῳ παραγωγῆς. Ὑπὸ τὰς συγχρόνους ὁμως συνθήκας, ὅφ' ἅς ἡ παραγωγή γίνεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως, διαθετούσης μηχανῶν καὶ κεφάλαια εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, ὁ ὅρος «χειροτεχνία» δεόν νὰ νοηθῇ ὑπὸ πολὺ εὐρυτέραν μορφήν, ὡς περιλαμβάνων καὶ τὴν βιομηχανίαν ἐν γένει. Ἐτέρωθεν κατατάσσεται ἐνταῦθα καὶ ἡ ἐπιχειρήσις ἡ ἀναλαμβάνουσα ἀπλῶς τὴν

1. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως περιλαμβάνονται καὶ αἱ βιομηχανικαί, μεταφορικαί, τραπεζικαὶ καὶ βοηθητικαὶ τῶν ἀνωτέρω ἐπιχειρήσεις· ἄρθρ. 2195.

2. Πρβλ. Asquini, Carnelutti καὶ Mossa ἐν Riv. Dir. Comm. 1941, I, σελ. 429 ἐπ., La Lumia, αὐτόθι, 1942, I, 1 ἐπ., Asquini, αὐτόθι, 1942, I, 65 ἐπ., Santoro Passarelli, αὐτόθι, 1942, I, 377 ἐπ., Valeri, αὐτόθι 1943, I, 21 ἐπ., Sotgia, Il diritto commerciale nel ordinamento corporativo, Padova 1942, Messineo, Manuale di dir. civ. e comm., 7^η ἐκδ. 1947, § 3 N^ο 7.

έπισκευήν έτοιμών προϊόντων, ώς είναι, π.χ., τὰ συνεργεία έπισκευής αυτοκινήτων, καθαριστήρια, βαφεία κλπ.¹.

Διά τήν ύπαρξιν έπιχειρήσεως χειροτεχνίας ή βιομηχανίας, ύπό τήν παρούσαν έννοίαν, είναι άδιάφορον άν τήν μετασχηματιστέαν ύλην άποκτιά ό έπιχειρηματίας δι' άγοράς ή άν αύτη τίθεται εις τήν διαθεσίν του ύπό του πελάτου, του έπιχειρηματίου διαθέτοντος άπλώς τήν κατεργασίαν².

Εις τήν πρώτην περίπτωσην ή δραστηριότης του έπιχειρηματίου καλύπτεται καί ύπό τής έμπορικής πράξεως τήν όποίαν είδομεν άνωτέρω, δηλ. τής άγοράς πρός μεταπώλησιν, πρός τήν όποίαν διαφέρει μόνον κατά τό ότι εκεί αύτη λαμβάνεται ώς μεμονωμένη πράξις, ένφ' έδω έξετάζεται ώς έπαγγελματικώς ώργανωμένη δραστηριότης³. Η τοιαύτη διπλή μνεία τής έν λόγω δραστηριότητος δέν άποτελεί περιττολογία, διότι εις πλείστας θσας περιπτώσεις ή κατεργασία τήν όποίαν ύφίσταται ή πρώτη ύλη είναι τοιαύτης έκτάσεως καί σπουδαιότητος, ώστε νά παρίσταται λίαν προβληματικός καί άπομεμακρυσμένος ό σύνδεσμος τής πωλήσεως του κατεργασμένου προϊόντος πρός τήν άγοράν τής πρώτης ύλης. "Ας αναλογισθῆ κανείς τας τεραστίας εκείνας βιομηχανίας, αίτινες αγοράζουν εύτελές μετάλλευμα καί κατεργάζονται τοϋτο μετ' άναριθμήτους διαδοχικάς έπεξεργασίας εις βαρυτιμώτατα μηχανήματα άκριβείας, ήλεκτρικά κ.ά. Εις τας περιπτώσεις ταύτας ή δι' άγοράς πρόσκτησις των πρώτων ύλων δέν έχει μεγαλυτέραν σημασίαν διά τό έτοιμον προϊόν άπό τό μάρμαρον τό όποϊον αγοράζει ό γλύπτης, τήν όθόνην πού αγοράζει ό ζωγράφος καί τας άλλας περιπτώσεις, ένθα, είδομεν άνωτέρω (§ 24), ότι έλλείπει ή κυρία πρό-

1. Καί ή έκμετάλλευσις άλωνιστικού συγκροτήματος άποτελεϊ έπιχείρησιν χειροτεχνίας Ε.Α. 56/1935 Θέμ. ΜΣ' 775, Πρωτ. Καρδίτσης 29/1951 ΕΕΔ Γ' 34.

2. F r é d é r i c q, Traité, I, N° 73, ΑΠ. 19/1938 Θέμ. ΜΘ' 334 (άγορά μεταξοβομβύκων καί κατεργασία αύτων πρός παραγωγήν μεταξοσπόρου). Ε.Π. 388/1953 Θέμ. ΞΕ' 107 (άρτοποιός—άγορά άλεύρων καί κατεργασία εις άρτον). Άντιθέτως, κατά λίαν διαδεδομένην, καί άπό λίαν έγκύρου πλευράς ύποστηριζομένην, άποψιν, έπιχειρήσις χειροτεχνίας ύπάρχει κυρίως μόνον έπί μετασχηματισμού τής πρώτης ύλης, ήτις δέν αγοράζεται ύπό του έπιχειρηματίου. Ούτω Τ σ ι ρ ι ν τ ά ν η ς, § 12, I, 1, Κ α ρ α β ᾶ ς, § 133, Τ ο ἄ γ κ α ρ ι ς, σ. 14, L y o n - C a e n e t R e n a u i t, I, N° 134, Ε.Α. 395/1935 ΕΕΝ β' 994, ήτις τόν έστιάτορα θεωρεϊ έμπορον ώς κερδοσκοπούντα έπί τής άγοράς των τροφίμων.

3. Τό φαινόμενον τής πολλαπλής ύπαγωγής δραστηριότητός τινος ύπό πλείονας έκ των έμπορικων πράξεων των άναφερομένων εις τὰ άρθρ. 2 καί 3 Δ.Α.Ε. είναι άρκετά σύνηθες. Βλ. κατωτέρω § 49.

θεσις μεταπωλήσεως. Ἄλλωστε, δεδομένου ὅτι ἡ βιομηχανική δραστηριότης ἐμφανίζεται ὡς ἐνιαία εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν συναλλασσομένων κύκλων, δὲν θά ἦτο σκόπιμον νὰ διχάζεται ἡ ἐμπορικότης αὐτῆς βασιζομένη ἐπὶ ἄλλης διατάξεως εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν καὶ ἐπ' ἄλλης εἰς τὴν δευτέραν. Ἀντιθέτως, διὰ τοὺς θεωροῦντας ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις χειροτεχνίας καλύπτει μόνον τὰς περιπτώσεις ὅπου ἡ πρώτη ὕλη τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐπιχειρηματίου ὑπὸ τοῦ πελάτου, συνεπὲς εἶναι νὰ μὴ θεωρῆται πάντοτε ἡ βιομηχανική ἐπιχειρήσις ὡς ὑπαγομένη ὑπὸ τὴν ἐπιχειρήσιν χειροτεχνίας.

43. Τεχνίται. Ἡ ἐπικρατοῦσα ἄποψις διακρίνει ἀπὸ τὸν ἐπιχειρηματίαν χειροτεχνίας τὸν ἀπλοὸν τεχνίτην, τὴν ἐπαγγελματικὴν δραστηριότητα τοῦ ὁποίου δὲν θεωρεῖ ἐμπορικὴν¹. Ὑπὸ τὸν ὄρον «τεχνίτης» νοεῖται ἐνταῦθα ὁ ἐλεύθερος ἐπαγγελματίας τεχνίτης καὶ ὄχι ἀπλῶς ὁ μισθωτὸς ἐργάτης. Δυνατὸν εἶναι ὁ τεχνίτης νὰ ἔχη καὶ κάποιαν ὑποτυπώδη ἐγκατάστασιν, μίαν προθήκην ἢ μικρὸν κατάστημα², ἀκόμη δὲ καὶ τινὰς ὑποδεεστέρας σημασίας βοηθούς, μὴ μεταβλλομένης ἐκ τούτου τῆς δραστηριότητός του εἰς ἐμπορικὴν. Τοιοῦτοι εἶναι, π.χ., μικροεπιδιορθωταὶ ὑποδημάτων, μικρομηχανουργοί, ὑδραυλικοὶ καὶ ἠλεκτρολόγοι τεχνίται ἀναλαμβάνοντες μικροεγκαταστάσεις ἢ ἐπισκευὰς κ.ἄ. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς ἐμπορικότητος τούτων δικαιολογεῖται διαφοροτρόπως, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπόψεως ἢν ἕκαστος δέχεται ὡς πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ ὄρου «ἐπιχειρήσις». Οὕτως, ἄλλοι δέχονται ὅτι ἡ δραστηριότης τοῦ τεχνίτου δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ἐπειδὴ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως³, ἄλλοι εὐρίσκουν ὅτι ὡς πρὸς τοῦτον δὲν προέχει ἡ ὀργάνωσις ἐργασίας τρίτων προσώπων⁴. Ἄλλοι πάλιν διακρίνουν ἂν ἡ πρώτη ὕλη ἢ τὰ πρὸς κατεργασίαν ἀντικείμενα παρέχονται εἰς τὸν τεχνίτην ὑπὸ τῶν πελατῶν του, ὅποτε ἡ δραστηριότης του δὲν εἶναι ἐμπορικὴ, ἢ ἂν τὰ προμηθεύεται ὁ ἴδιος, ὅποτε εἶναι τοιαύτη. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐξ ἰδίων προμήθεια ἀπλῶς συμπληρωματικῶν τινῶν ὑλικῶν δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ τὴν μεταβάλῃ εἰς ἐμπορικὴν⁵. Τέλος, οἱ δεχόμενοι τὸν ὄρον «ἐπιχειρήσις» ὡς ἰσοδύναμον πρὸς τὸν ὄρον «πρᾶξις», φυσικὸν εἶναι νὰ

1. Βλ. Τσιρίντάνην, § 19, II.

2. Α.Π. 399/1950 Θέμ. ΞΑ' 731.

3. Πρβλ. R i p e r t, L'artisan et le commerçant, ἐν Festschrift für Wieland, Basel, 1934, σελ. 300 ἐπ., Νο 8. in fine.

4. Ἦτοι δὲν ὑπάρχει διακινδύνεσις κεφαλαίων καὶ ἐργασίας. Καραβᾶς, § 134.

5. Οὕτω Rocco, Νο 46, Ascarelli, Νο 52.

6. Lacour et Bouteron, Νο 41.

δέχονται και τοῦ τεχνίτου τὴν δραστηριότητα ὡς ἐμπορικὴν¹. Καὶ καθ' ἡμᾶς ὁ τεχνίτης, ἐφ' ὅσον διαθέτῃ στοιχειώδη τινὰ ἐπαγγελματικὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐγκατάστασιν, δεόν νὰ θεωρηθῇ ἐπιχειρηματίας χειροτεχνίας καὶ συνεπῶς ἔμπορος. Ἄλλο ζήτημα εἶναι ἂν διὰ λόγους σκοπιμότητος δὲν πρέπει νὰ ὑποβληθῇ εἰς ὠρισμένας ὑποχρεώσεις τοῦ ἐμπόρου, θεωρούμενος μικρέμπορος².

44. Γεωργικαὶ χειροτεχνίαι. Ὡς πρὸς τὰς λεγομένας γεωργικὰς χειροτεχνίας ἢ βιομηχανίας, ὁπλ. ἐκείνας αἵτινες ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν κατεργασίαν γεωργικῶν προϊόντων, ἐγεννήθη ἀμφισβήτησις ἂν αὗται εἶναι ἐμπορικαί, λόγῳ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 8 παρ. 1 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων, ὅπου τονίζεται ὁ οὐσιωδῶς ἀστικός χαρακτήρ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Κατὰ τινὰς ἢ ἐν λόγῳ διατάξεις ἀφορᾷ μόνον τὴν μεμονωμένην πρᾶξιν πωλήσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων ὑπὸ τοῦ παραγωγοῦ ἀμεταβλήτων καὶ οὐχὶ τὴν ὑπὸ τύπον «ἐπιχειρήσεως» συστηματικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν, ἥτις οὕτω εἶναι ἐμπορικὴ ὡς πᾶσα ἐπιχειρήσις χειροτεχνίας³. Ἡ κρατοῦσα, ὅμως, γνώμη δέχεται ὅτι ὁ οὐσιωδῶς ἀστικός χαρακτήρ τῆς πωλήσεως τῶν γεωργικῶν τοῦ προϊόντων ὑπὸ τοῦ κτηματίου, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸ ὅτι τὸ ἀρθρ. 8 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων δὲν διακρίνει ἂν ἡ πώλησις γίνεται κατόπιν ἐπεξεργασίας ἢ ἄνευ τοιαύτης, ἀφαιρεῖ τὸν ἐμπορικὸν χαρακτήρα ἀπὸ πᾶσαν δραστηριότητα, ἔστω καὶ ὑπὸ μορφῆν ἐπιχειρήσεως ἀσκουμένην, ἥτις τείνει νὰ διευκολύνη ἀπλῶς τὴν πώλησιν τῶν ἐν λόγῳ προϊόντων. Οὕτω, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀποψιν, ἢ ἀπὸ τῆς ἐμπορικότητος ἐξαιρέσις τῶν γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων χειροτεχνίας τελεῖ ὑπὸ διπλὴν προϋπόθεσιν, ἥτοι α) ὅτι χρησιμοποιοῦνται ὡς πρώτη ὕλη τὰ προϊόντα τοῦ ἰδίου κτήματος τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ β) ὅτι ἡ κατεργασία τῶν προϊόντων δὲν εἶναι τοιαύτης ἐκτάσεως ὥστε ν' ἀποκτᾷ πρωτεύουσαν σημασίαν ἐναντι τῆς πρώτης ὕλης ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων. Κατὰ ταῦτα, ἐάν, π.χ., ἰδιοκτῆτης ἐλαιῶνος διατηρῇ ἐλαιοτριβεῖον διὰ τὴν ἐκθλιψιν τῶν ἐλαίων τοῦ κτήματός του, ἢ ἐάν ἀμπελοουργὸς διατηρῇ ἐγκατάστασιν σταφυλοπιεστηρίου διὰ τὴν ἐκθλιψιν τῶν σταφυλῶν του, εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔχομεν γεωργικὴν χειροτεχνίαν

1. Ἀ ν ἄ σ τ α σ ι ἄ δ η ς, § 27, ἐξαιρέσις ἀποτελοῦν οἱ L a c o u r e t B o u t e r o n, N° 41.

2. R i p e r t, L'artisan et le commerçant, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 300 ἐπ., M o l i t o r, Artigianato e diritto commerciale, ἐν Riv. dir. Comm. 1940, 1, 345 ἐπ.

3. Πρβλ. Κ α ρ α β ᾶ ν, § 135, Β'.

ἐξαιρουμένην τῆς ἐμπορικότητας¹. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας θεωρεῖται ὅτι δὲν παραβιάζεται ὁ ἀστικός χαρακτήρ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἐν λόγῳ κτηματίας ἀναλαμβάνῃ τὴν ἐπεξεργασίαν προϊόντων τῶν γειτονικῶν κτημάτων, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ γίνῃται τοῦτο εἰς μικρὰν κλίμακα καὶ τὰ ξένα προϊόντα νὰ μὴ ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν πρῶτην ὕλην τῆς ἐγκαταστάσεώς του.

Ἀντιθέτως, ἐὰν ἰδρῶν τις βιομηχανίαν ζακχάρως μὲ πρῶτην ὕλην τὰ τεθλα τοῦ κτήματός του, ἢ ἀποστακτήριον οἰνοπνεύματος ἐπίσης μὲ πρῶτην ὕλην προϊόντα τοῦ κτήματός του, πρόκειται περὶ αὐτοτελοῦς «ἐπιχειρήσεως χειροτεχνίας», τελοῦσης ἐν ἀπομεμακρυσμένη μόνον σχέσει πρὸς τὴν ἀγροτικὴν παραγωγὴν, ἥτις τὴν τροφοδοτεῖ, καὶ δεόν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπορικὴ². Πρὸς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν εἶδομεν ὅτι ἐξομοιοῦται καὶ ἡ κτηνοτροφικὴ, μελισσοκομικὴ, σηροτροφικὴ³ καὶ ἡ δασικὴ τοιαύτη. Ἐπομένως, ἐγκαταστάσεις παραγωγῆς βουτύρου ἢ τυροῦ, παρεπόμεναι κτηνοτροφικῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν εἶναι ἐμπορικαί. Ὁμοίως, ἐγκαταστάσεις πριονιστηρίου προσηρητημένη εἰς ἐκμετάλλευσιν ἰδιοκτῆτου δάσους δὲν ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν «ἐπιχείρησιν χειροτεχνίας», ἐνῶ ἂν παρίσταται ὡς αὐτοτελῆς ἐπιχειρήσις, ἄσχετος πρὸς τὴν δασικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἢ ἂν ἔχη ἕκτασιν κατὰ πολὺ ὑπερβαίνουσας τὴν δυνατότητα τροφοδοτήσεως τοῦ πριονιστηρίου διὰ πρῶτης ὕλης προερχομένης ἐκ τοῦ ἰδιοκτῆτου δάσους, ἀποτελεῖ τοιαύτην⁴. Ἀντιθέτως, ἐπιχειρήσις προσηρητημένη εἰς ὄρυχτεον καὶ σκοποῦσα τὴν κατεργασίαν τῶν προϊόντων τοῦ ὄρυχτεοῦ δεόν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπορικὴ ἐπιχειρήσις χειροτεχνίας, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκτάσεως τῆς κατεργασίας, ἢν ὑφίστανται τὰ προϊόντα τοῦ ὄρυχτεοῦ, διότι ἡ ἐκμετάλλευσιν ὄρυχτεοῦ δὲν ἀνάγεται ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς οὐσιωδῶς ἀστικὴν πράξιν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν ἀγροτικὴν παραγωγὴν⁵.

1 Πρωτ. Ναυπλίου 340/1953 ΕΕΔ Δ' (1953) 300.

2 Τσιριντάνης, § 19, I, 2, Πετιμεζᾶς, § 34, 3, Lascour et Bouteron, N° 43, Escarra, N° 107.

3 Ἡ Α.Π. 10/1938 Θέμ. ΜΘ' 334 ἐχαρακτήρισε ἐπιχειρήσιν σκοποῦσαν τὴν ἀγορὰν μεταξοβομβύκων καὶ δι' ὀργανωμένης τεχνικῆς ἐπεξεργασίας παραγωγὴν μεταξοσπόρου ὡς ἐμπορικὴν. Τὴν τοιαύτην παραγωγὴν, ὅμως, ἐχαρακτήρισε ὁ Ν. 6279/1934 ἀρθρ. 15, ρητῶς, ὡς γεωργικὴν, ἔραδι ἐμπορικὴν παραγωγὴν. Πρβλ. Καραβᾶν, § 81 σημ. 48, διατυποῦντα ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς διατάξεως αὐτῆς.

4 Καραβᾶς, § 135, Γ', Πρωτ. Εύρυτανίας 55/1910 Θέμ. ΚΑ' 269

5 Βλ. Α.Π. 398/1906, Θέμ. Κ' 327, Α.Π. 136/1909 Θεμ. Κ' 545, Ε.Α. 873/1901, Θέμ. ΙΓ' 152, Πρωτ. Σερρών 592/1952 Ἄρμ. Ζ' 520 καὶ ΕΕΔ Ε' 138. Καὶ ἡ γαλλικὴ νομολογία εἶναι ἐν τούτῳ κάπως ἐλευθεριωτέρα εἰς τὴν ἀναγνώρισιν

45. Ἐπιχειρήσεις κατασκευῶν. Μεγάλη ὡσαύτως ἠγέρθη ἀμφισβήτησις, ἐάν αἱ οἰκοδομικαὶ ἐπιχειρήσεις, καὶ γενικώτερον αἱ ἐπιχειρήσεις κατασκευῶν (π.χ. γεφυρῶν, ὁδῶν, διωρύγων, ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων πάσης φύσεως κλπ.), ἀποτελοῦν ἐμπορικὰς δραστηριότητας. Ἡ παλαιότερα θεωρία καὶ νομολογία ἐν Γαλλίᾳ, βασιζομένη εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τοῦ Code de commerce, καθ' ἃς ἡ ἐπιχειρήσις κατασκευῶν, καίτοι ἀρχικῶς περιληφθεῖσα εἰς τὴν ἀπαριθμησὶν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἀπηλείφθη κατόπιν, ἐδέχετο ταύτην ὡς μὴ ἐμπορικὴν, λόγῳ τοῦ οὐσιωδῶς ἀστικοῦ χαρακτήρος τῶν ἐπὶ ἀκινήτων συναλλαγῶν. Κατὰ τινὰ ἄλλην ἐξαιρετικῶς διαδεδομένην ἀποψιν δέον νὰ γίνεται διάκρισις μεταξὺ τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ὁ ἐργολάβος κατασκευῆς παρέχει καὶ τὰ ὑλικά, ὅτε πρόκειται περὶ ἐμπορικῆς πράξεως (ἀγορὰ πρὸς μεταπώλησιν) καὶ τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν τὰ ὑλικά παρέχει ὁ κύριος τοῦ ἔργου, ὅτε πρόκειται περὶ ἀστικῆς πράξεως.¹ Ἡ νεωτέρα τάσις εἶναι νὰ θεωρηθῇ ἡ δραστηριότης τοῦ ἐργολάβου κατασκευῶν ἄνευ διακρίσεων ὡς ἐμπορικὴ, κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐπιχειρήσεως χειροτεχνίας.² Ἡ Ἑλληνικὴ νομολογία ὑπέστη κατὰ καιροὺς τὸν ἀντίκτυπον πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων.³ Πάντως ἡ κυριαρχοῦσα εἰς αὐτὴν τάσις φαίνεται ἀποκλίνουσα μᾶλλον πρὸς τὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐμπορικότητα τῆς ἐπιχειρήσεως κατασκευῶν.⁴ Σημειωτέον ὅτι εἰς τινὰς νομοθεσίας, ὡς π.χ. εἰς τὸν Βελγικὸν νόμον τοῦ 1872 (ἄρθρ. 2 ἐδ. 3), τὸν Ἰταλικὸν Κώδικα τοῦ 1882 (ἄρθρ. 3 ἀρ. 7) κ.ἄ., ἡ ἐπιχειρήσις κατασκευῶν ἐχαρακτηρίζετο ρητῶς ὡς ἐμπορικὴ πράξις.

46. 6) Ἐπιχειρήσεις παραγγελίας. Αὕτη ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν ἀνάληψιν ἐπ' ἀμοιβῇ τῆς συνάψεως συναλλαγῶν διὰ λογαριασμὸν ἄλλων. Διὰ τὸ εἶδος τῆς συναλλαγῆς οὐδεὶς περιορισμὸς τίθεται. Δύναται αὕτη νὰ εἶναι ἀγοραπωλησία, μίσθωσις, ἀσφάλισις, μεταφορὰ κ.ο.κ. Εἰς τὸ σύστημα τοῦ ἡμετέρου Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σχετικῆς ρητῆς παραπομπῆς τοῦ ἀρθρ. 91 ΕΝ καὶ κατὰ προσκόλλησιν πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ ἰσχύοντα, ἡ παραγγελία εἶχεν

τῆς ἐμπορικότητος τῆς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' ὄχι ἄνευ περιορισμῶν τινῶν, πρβλ. *Hamel-Lagarde*, N° 158 σελ. 187 σημ. 2.

1. Πετιμεζᾶς, § 34, 3, *Thaller-Percegon*, N°s 31, 70, *Lacour et Bouteron*, N° 44.

2. Ἀναστασιάδης, § 27, α, *Τσιριντάνης*, § 20, III, *Καραβᾶς*, § 135, Α, *Escarra*, N° 115.

3. Βλ. Γεν. Εὐρετ. Νομολ. λῆξ. «ἐμποροὶ - ἐμπορικαὶ πράξεις», ἀριθ. 495 - 516.

4. Βλ. Ε.Α. 823/1929 Θέμ. ΜΑ' 18, Ε.Α. 1265/1930, Δ-κὴ Γ', II, 178, Ε. Αἰγ 116' 1928, Θέμ. ΛΘ' 599. *Contra* Ε.Α. 843/1933 Θέμ. ΜΕ' 90.

ἀνέκαθεν συνδυασθῆ πρὸς τὸν θεσμόν τῆς ἐντολῆς καὶ ἐθεωρεῖται ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ἔκφανσις τοῦ ἐν λόγῳ θεσμοῦ ἐν τῷ Ἐμπορικῷ Δικαίῳ. Ἀντιθέτως, ἐν Γερμανίᾳ, ἡ παραγγελία θεωρεῖται μᾶλλον ὡς μίσθωσις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ παραγγελιοδόχου ἢ καὶ ὡς μίσθωσις ἔργου. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς παρ' ἡμῖν τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ὅστις δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἔμμισθον ἐντολὴν (ἄρθρ. 713 Α.Κ.), ἀρχίζει καὶ ἡ ἡμετέρα θεωρία, σποραδικῶς δὲ καὶ ἡ νομολογία, νὰ προσανατολιζέται πρὸς τὴν νομικὴν μορφήν τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν ἢ ἔργου πρὸς ἐξήγησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς παραγγελίας.¹

1. Ὑπὲρ τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν Ρόκας, Παραγγελία καὶ ἐντολή, ἐν ΕΕΔ Γ' 129 ἐπ., Τσαγκαρὶς σ. 17. Ὑπὲρ τῆς μισθώσεως ἔργου Περιφανάκης, ἀριθ. 66. Ὑπὲρ ἀμφοτέρων, κατὰ τὰς περιστάσεις, Λουκόπουλος, Ἡ παραγγελία, Ἀθῆναι 1954, σελ. 59 ἐπ. Ἐκ τῆς νομολογίας Πρωτ. Ἀθ. 8180/1953 ΕΕΔ Ε' 34, Πρωτ. Πειρ. 150/1955 ΝοΒ. Γ' 201 ἐπ. Χωρὶς νὰ παραγνωρίζωμεν τὴν ἀξίαν τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἥτις καθ' ἡμᾶς ὑπερέχει ἀπὸ θεωρητικῆς σκοπιᾶς, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς παραγγελίας ὡς ἐμπυρικῆς ἐντολῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐπικουρικῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ ἐντολῆς διατάξεων δὲν ἀποτελεῖ ἀνυπερβλήτον ἐμπόδιον ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 713 Α.Κ. Τοῦτο ὄχι μόνον διότι ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν συμπληρωτικὴν ἐφαρμογὴν θεσμοὶ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, οἵτινες δὲν ταυτίζονται ἀπολύτως πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἐν λόγῳ συναλλαγῶν (καὶ ἐν προκειμένῳ ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐντολῆς μόνῃ ἢ διατάξις τοῦ ἀρθρ. 713 ΑΚ ἀντίκειται πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπορίου—οὕτω Τσιριντάνης, § 20, II, ἐν ὑποσημείωσει), ἀλλὰ καὶ διότι ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἀστικῇ συναλλαγῇ ὁ νόμος εἰσήγαγεν ἐξαιρέσεις τινὰς τοῦ ἐμπίσθου τῆς ἐντολῆς, ὡς π.χ. διὰ τοῦ ἀρθρ. 754 ΑΚ. ὀρίζοντος ὅτι ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ διαχειριστοῦ ἑταιρίας ἐφαρμόζονται ἀναλόγως αἱ περὶ ἐντολῆς διατάξεις, καίτοι ὁ διαχειριστὴς ἀμείβεται συνήθως ἰδιαιτέρως. Ἐπίσης διὰ τοῦ ἀρθρ. 63 παρ. 5 τοῦ Ν.Δ. 3026/1954 περὶ τοῦ Κώδικος τῶν Δικηγόρων, ὅπου εἰς τὴν ἔμμισθον σχέσιν μεταξὺ τοῦ δικηγόρου καὶ τοῦ χρησιμοποιουμένου τὰς ὑπηρεσίας του ὁ νόμος μεταχειρίζεται τοὺς ὄρους «ἐντολεὺς» καὶ «ἐντολοδόχος». Ἀπὸ καθαρῶς δὲ πρακτικῆς ἀπόψεως δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζεται καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἐπὶ ἑκατονταεῖταν καὶ πλέον προσανατολισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς θεωρίας καὶ πράξεως πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς παραγγελίας ὡς ἐντολῆς. (Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἐπικαλεῖται ὡς νομικὸν ἐπιχείρημα ἐθιμικῆς καθιερώσεως ὁ Δημακόπουλος, εἰς σχόλιον ἐν Θέμ. ΞΕ' 179 ἐπ.). Πράγματι δέ, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν συγγραφέων καὶ σχεδὸν ὀλοκλήρως ἡ νομολογία ἐξακολουθοῦν νὰ ἐμμένουν εἰς τὴν ἀποψιν τῆς ἐντολῆς καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.—Οὕτω, Τσιριντάνης, ἐνθ' ἀνωτ., Καραβᾶς, § 136, Ἀναστασίαδης, § 28, Πέρδικας, § 17, 3, γ, Σπηλιόπουλος, § 38, Δημακόπουλος, ἐνθ' ἀνωτ., Χαρλαύτης, σχόλιον ἐν ΕΕΔ Ε' 319, ΑΠ. 141/1951 Θέμ. ΞΒ' 397, Ε.Ν. 127/1948 ΕΕΝ ιε' 644, Ε.Α. 2993/1953 Θέμ. ΞΕ' 178, Πρωτ. Πειρ. 1392/1948 ΕΕΝ ιε' 786, Πρωτ. Καρδ. 916/1950 ΕΕΔ Β' 35, Πρωτ. Ἀθ. 6334/1952 ΕΕΔ Γ' 239, Πρωτ. Πειρ. 967/1954 ΕΕΔ Ε' 319.

Ἐπὶ τῆς ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν συμβάλλεται ὁ παραγγελιοδόχος ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς παραγγελίας. Ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 90 Ε.Ν., καθ' ἣν «παραγγελιοδόχος εἶναι ὁστις ἐνεργεῖ ὑπὸ ἰδικόν του ἢ ὑπὸ ἐταιρικόν ὄνομα διὰ λογαριασμὸν ἑνὸς τινος παραγγελέως», θὰ ἔπρεπε νὰ συναχθῆ ὅτι ὁ παραγγελιοδόχος ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς παραγγελίας μόνον ἰδίῳ ὀνόματι συμβάλλεται, δηλ. ὡς ἑμμεσὸς ἀντικαθίσταστος τοῦ παραγγελέως. Εἰς τὸ ἀρθρ. 91 Ε.Ν., ὅμως, γίνεται λόγος περὶ παραγγελιοδόχου ἐνεργοῦντος ἐν ὀνόματι τοῦ παραγγελέως. Ἡ νομολογία μας ἐδέχεται ἀρχικῶς ὅτι ὁ παραγγελιοδόχος μόνον ἰδίῳ ὀνόματι ἐνεργεῖ,¹ ἔπειτα ὅμως ἐξέκλινε τῆς ἀπόψεως ταύτης δεχομένη ὅτι καὶ ὅταν ἐνεργῆ τις ἐπ' ὀνόματι τοῦ παραγγελέως ὑπάρχει ἐμπορικὴ παραγγελία^{2, 3}.

Ἡ κρατοῦσα γνώμη δέχεται ὅτι πρὸς ὄπαρξιν παραγγελίας ἀπαιτεῖται ὅπως ἡ συναλλαγὴ εἰς ἣν αὕτη ἀφορᾷ εἶναι ἐμπορικὴ διὰ τὸν παραγγελέα⁴. Τοῦτο ἐξέφραζε ρητῶς καὶ ὁ καταργηθεὶς Ἴταλικὸς Ἐμπ. Κώδιξ τοῦ 1882 (ἀρθρ. 382). Ἀντιθέτως, ἡμεῖς νομίζομεν

1. Α.Π. 45/1862, ἐν ἐπισήμῳ συλλογῇ Ἀποφ. Ἀρ. Πάγου, Α.Π. 267/1863 Μπαλ. Γκίνη Γ' 141, Ε. Α. 422/1932, Θέμ. ΜΔ' 249.

2. Α.Π. 377/1937 ΕΕΝ ε' 20, Α.Π. 538/1938 Θέμ. Ν' 342, Ε.Π. 528/1930 Θέμ. Ν' 668, Ε. Α. 3112/1948 ΕΕΝ ις' 321.

3. Ἐκ τῶν ξένων νομοθεσιῶν ὁ Γερμανικὸς Ἐμπ. Κώδιξ, ἀρθρ. 383, καὶ ὁ Ἴταλικὸς Α.Κ., ἀρθρ. 1731, (ὁμοίως τὸ ἀρθρ. 380 τοῦ παλαιοῦ Ἴταλ. Ε.Κ. τοῦ 1882) θεωροῦν ὡς παραγγελιοδόχον μόνον τὸν ἰδίῳ ὀνόματι ἐνεργοῦντα. Ὁμοίως ἐν Βελγίῳ, μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀρθρ. 92 C. comm. διὰ τοῦ ἀρθρ. 13 τοῦ Νόμου τῆς 5ης Μαΐου 1872, ὅπερ δὲν χαρακτηρίζει πλέον ὡς παραγγελιοδόχον τὸν ἐν ὀνόματι ἄλλου ἐνεργοῦντα. Ἐπομένως εἰς τὰς χώρας αὐτάς οὐδόπως τίθεται τὸ ἐν τῷ κειμένῳ ζήτημα. Ἡ θεωρία παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ εἶναι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διηρημένη. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι ὁ παραγγελιοδόχος συμβάλλεται μόνον ἰδίῳ ὀνόματι: Ἀναστασιάδης, §§ 28, 194, Τσιριντάνης, § 20, II, Σπηλιόπουλος, § 38, Περιφανάκης, ἀρ. 66 ἐπ., Λουκόπουλος, Ἡ παραγγελία, σ. 34 ἐπ., Lacomte-Bouteron, Ν° 938, Ripert Ν° 2350, Escaira, Ν° 1068, Hémarc, Les contrats commerciaux, II, 1955, Ν° 698. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι δύναται νὰ ἐνεργῆ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ παραγγελέως: Κροκιδᾶς, § 959, Πετιμεζᾶς, § 33, 2, Πέρδικας, § 17, 2, γ, Lyon-Caen et Renault, III, Ν° 414, Thaller-Perceyron Ν° 1113, Hamel-Lagarde, Ν° 159. Ἡ γαλλικὴ νομολογία ἐταλαντεύετο μὲ ἀπόκλιον μᾶλλον ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἀπόψεως. Ὑπὲρ τῆς πρώτης ἀπόψεως ἐτάχθη ἐσχάτως τὸ Γαλλικὸν Ἀκυρωτικὸν διὰ τῆς ἀπὸ 2 Νοεμβρίου 1954 ἀποφάσεώς του, ἐν Gazette du Palais τῆς 7 Ἰαν. 1955.

4. Κροκιδᾶς, § 90, Πετιμεζᾶς, § 33, 2, Τσιριντάνης, § 20, III, Τσάγκαρις, σ. 17, Ε. Α. 422/1932 Θέμ. ΜΔ' 249.

ὅτι ὁ νόμος, ὀμιλῶν περὶ «ἐπιχειρήσεω» παραγγελίας», ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν ἐπαγγελματικὴν δραστηριότητα τοῦ παραγγελιοδόχου, καὶ μόνον αὐτοῦ, ὅπως ἄλλωστε συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν κατ' ἐξοχὴν μεσολαβητικῶν ἐνεργειῶν τῆς προμηθείας, πρακτορίας καὶ μεσιτείας. Συνεπῶς εἶναι ἀδιάφορος διὰ τὸν παραγγελέα ἢ ἐμπορικότης ἢ μὴ τῆς συναλλαγῆς εἰς ἣν ἀφορᾷ ἢ παραγγελία. Οὕτω, π.χ., ὑπάρχει ἐπιχειρήσις παραγγελίας καὶ ὅταν ὁ παραγγελιοδόχος ἀποκλειστικῶς εἰσάγῃ ἐκ τοῦ ἰεωτετικοῦ ἰατρικὰ ἐργαλεῖα διὰ λογαριασμὸν ἰατρῶν, ὡς πρὸς τοὺς ὁποίους προφανῶς ἢ τοιοῦτῃ ἀγορᾷ εἶναι ἀστικὴ πρᾶξις. Ἡ ἄποψις αὕτη ἔχει ἀρκετὴν ἀπήχησιν εἰς τὴν θεωρίαν καὶ νομολογίαν¹. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, διὰ νὰ εἶναι ἐμπορικὴ ἢ παραγγελία πρέπει ν' ἀσκήθῃ ὑπὸ τὴν μορφήν ἐπιχειρήσεως, δηλ. ὑπὸ ὀργάνωσιν ἐπαγγελματικὴν. Κατὰ ταῦτα μεμονωμένη πρᾶξις «παραγγελίας» δὲν εἶναι ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴ πρᾶξις².

Ὅσακις ὁ «ἐπιχειρηματίας» ἐπιφορτίζεται οὐχὶ μὲ μίαν ἢ πλείονας ἀτομικῶς ὀρισμέναις συναλλαγᾶς ἀλλὰ μὲ ὀλόκληρον κατηγορίαν πρᾶξεων ἢ καὶ μὲ τὰς ἐν γένει ἐργασίας ἐμπορικοῦ τινος οἴκου ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ, ἔχομεν τὴν νομικὴν μορφήν τῆς ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας³. Ἡ εὐρυτέρα καὶ συνεχῆς τοιαύτη ἐξουσιοδότησις τοῦ ἐμπορικοῦ ἀντιπροσώπου ὑπὸ ὀρισμένου οἴκου συνεπάγεται καὶ τὴν κάπως μεγαλυτέραν οικονομικὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἀντιπροσώπου ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν παραγγελιοδόχον, ἥτις ὁμως δὲν εἶναι ὑπαλληλικὴ σχέσις⁴.

47. γ) Ἐπιχειρήσις μεταφορᾶς. Ὑπὸ τὸν ὄρον «ἐπιχειρήσις μετακομίσεως διὰ γῆς ἢ ὕδατος» τὸ ἄρθρ. 2 ἐδ. 2 τοῦ Δ/τος ἀρμοδ. ἐμποροδ. κηρύσσει ἐμπορικὴν τὴν κατ' ἐπάγγελμα (ὑπὸ τύπον ἐπιχειρήσεως ὀργανωμένην) μεταφορὰν προσώπων ἢ πραγμάτων διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ

1. Δαμασκηνός, § 118, Ἀναστασιάδης, § 194, Καραβᾶς, § 136, Σπηλιόπουλος, § 38, Περιφανάκης, ἀρ. 67, 2, Lacour et Bouteron, N° 54, Παμελ-Λαγαρδέ, N° 159, Ε.Α. 835/1898 Θέμ. Θ' 599, Ε.Α. 947/1943 ΕΕΝ α' 37, μετὰ σχολίου τοῦ Κ. Ρόκα, Ε.Ν. 361/1952 ΕΕΝ κ' 483.

2. Ε.Α. 835/1898 Θέμ. Θ' 599, Ε. Αἰγ. 30/1925, Θέμ. ΑΓ' 461. Ἀντιθέτως Α.Π. 395/1937 ΕΕΝ ε' 63 καὶ Θέμ. ΜΘ' 148, Πρωτ. Ναυπλ. 127/1948 ΕΕΝ ιε' 644 βλ. ἀνωτ. § 40.

3. Ε.Α. 473/1934 ΕΕΝ α' 401, Ε.Α. 2601/1937 Θέμ. ΜΘ' 619, Πρωτ. Ν.Θ. 10081/1955 ΕΕΔ ς' 336.

4. Βλ. περὶ τῶν διαφορῶν μετὰ τὸ ἐμπορικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ παραγγελιοδόχου, Λοκκοπούλου, Ἡ παραγγελία, σελ. 11 ἐπ. Εἰς λεπτομερῆ ρύθμισιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἀντιπροσώπου ἄλλοδαπῶν οἰκῶν προέβη ὁ Α.Ν. 2765/1941.

των λεγομένων έσωτερικων υδάτων¹. Καί ίδω, έπομένως ό νόμος δέν θεωρεί άντικειμενικώς έμπορικόν τήν μεμονωμένην πράξιν μεταφοράς, έστω καί άν γίνεται επί κομιστρω, αλλά μόνον τήν έπαγγελματικώς ώργανωμένην². Ούτω, π.χ., δέν είναι έμπορική ή μεταφορά τήν όποιαν παρέργως ένεργεί γαιοκτήμων, όστις μετέφερε τά προϊόντα του εις τήν πόλιν πρός πώλησιν, κιτά τήν έπιστροφήν των υποζυγιών ή άμαξών ή αυτοκινήτων του εις τό κτήμα του. Όμοίως δέν αποτελοϋν έμπορικόν δραστηριότητα αι μεταφοραι τάς όποιας ένεργεί άχθοφόρος ή καρραγωγεύς ή λεμβοδχος ή όνηλάτης, διότι γίνονται άνευ τής στοιχειώδους εκείνης έπαγγελματικής ώργανώσεως, ήτις αποτελεί τήν έννοιαν τής «έπιχειρήσεως». Όσάκις, όμως, διαθέτει τις πλείονα υποζύγια ή κάρρα ή αυτοκίνητα, διά των όποιων ένεργεί συστηματικώς μεταφοράς, έμπίπτει άναμφισβητήτως εις τήν έννοιαν τοϋ έπιχειρηματίου μεταφορδ, δυνάμενος μόνον νά εξαίρεθῆ ώρισμένων συνειπειών τής έμπορικότητας, εάν ή έκτασις τής έπιχειρήσεως του είναι μικρά. Τοϋτο θά δεχθώμεν, π.χ., διά τόν ιδιοκτήτην ενός αυτοκινήτου φορτηγοϋ ή μέ ταξιμετρον, κατ' άναλο-

1. Υπό τινων θεωρείται ύπαγομένη ένταϋθα καί ή διά των μέσων τηλεπικοινωνίας: τηλεγράφου, τηλεφώνου, τηλετύπου, ραδιοφώνου κλπ., ένεργουμένη μεταβίβασις ειδήσεων, αποτελουσα ολονεί «πνευματικήν μεταφοράν». Ούτω Τσάγκαρις, σ. 19, Περιφανάκης, άρ. 73 β. Θεωρούμεν τήν έξομοίωσιν ταύτην ώς λίαν έπιτετηδευμένην. Αι τηλεπικοινωνιακαί έπιχειρήσεις παρέχουν κατ' έξοχήν ύπηρεσίας εις τό κοινόν καί ώς έκ τούτου αποτελοϋν έπιχειρήσεις προμηθείας ή πρακτορίας. Οί ραδιοφωνικοί σταθμοί, όμως, καί οί σταθμοί τηλεψίας, εις τούς όποιους προέχει ό ψυχαγωγικός χαρακτήρ, δέον νά χαρακτηρισθούν ώς έπιχειρήσεις δημοσίων θεαμάτων.

Ή ταχυδρομική ύπηρεσία αποτελεί σήμερον, σχεδόν παντοϋ, κρατικήν λειτουργίαν, αλλά εάν έπρόκειτο νά χαρακτηρισθῆ ώς ιδιωτική έπιχείρησις, πάλιν θά έπρεπε νά θεωρηθῆ έπιχείρησις πρακτορίας, ή τό πολύ παραγγελία μεταφορδς (commission de transport), δεδομένου ότι ή ταχυδρομική ύπηρεσία τήν κυρίως μεταφοράν των έπιστολών δέν ένεργεί δι' ίδιων μεταφορικων μέσων αλλά διά των κοινων τοιούτων. Πρβλ. Περιφανάκης, ένθ' άνωτ. Διά τόν αυτόν λόγον δέν αποτελεί έπιχείρησις μεταφορδς αλλά πρακτορίας ή έργολαβία κηδεϊών. Πρβλ. Τσάγκαριν, ένθ' άνωτ. Έξεζητημένος μάς φαίνεται καί ό χαρακτηρισμός τής έργολαβίας καθαριότητας τής πόλεως καί άποκομιδής άπορριμμάτων ώς έπιχειρήσεως μεταφορδς υπό των Α.Π. 311/1937, ΕΕΝ δ' 784 καί Α.Π. 425/1938 ΕΕΝ γ' 68. Καί ή έπιχείρησις αϋτη, ώς άποβλέπουσα εις παροχήν έξυπηρετήσεως πρός τό κοινόν ή πρός τόν Δῆμον, αποτελεί έπιχείρησις πρακτορίας ή προμηθείας.

2. Αντιθέτως, ύπερ τής έμπορικότητας καί μεμονωμένης σύμβάσεως ως μεταφορδς Ε.Ν. 123/1944 ΕΕΝ .ζ' 576, Ε.Π. 149/1949 Θέμ. ΞΑ' 426.

γίαν πρὸς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν τεχνίτην, ὡς πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν χειροτεχνίας (άνωτ. § 43), καὶ γενικώτερον τὸν μικρέμπορον (κατωτ. § 92)

Ἐπὶ τὸν ὅρον «μετακόμισις δι' ὕδατος» τὸ Δ/γμα ἀρμοδ. ἐμποροδικείων ἐννοεῖ ἐνταῦθα τὰς μεταφορὰς αἵτινες γίνονται διὰ λιμένων, ποταμῶν, διωρύγων καὶ ἐν γένει διὰ τῶν λεγομένων ἐσώτερικῶν ὑδάτων, αἵτινες εἶναι προφανές ὅτι δὲν ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν Ἑλλάδα, στερουμένην ἀξιολόγων ἐσωτερικῶν ὑδάτινων ὁδῶν. Ἀντιθέτως, δὲν ὑπάγονται ἐνταῦθα αἱ διὰ θαλάσσης μεταφοραί, ἡ ἐμπορικότης τῶν ὁποίων κρίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρ. 3 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων¹. Ἡ δὲ δέον νὰ θεωρηθῇ κατ' ἀναλογίαν ὡς ἐμπορικὴ καὶ ἡ ἐπιχειρήσις μεταφορᾶς ἐπιβατῶν καὶ ἐμπορευμάτων διὰ τοῦ ἀέρος, περὶ ἧς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προβλέψῃ τὸ Διάταγμα ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων, διότι δὲν ὑπῆρχον ἀεροπορικαὶ μεταφοραὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεώς του. Θὰ ἠδύνατο ὁμοίως νὰ διστάσῃ τις ἐν ἡ ἐμπορικότητι τῆς ἀεροπορικῆς ἐπιχειρήσεως μεταφορᾶς θὰ ἔπρεπε νὰ κριθῇ καὶ ἡ ἀναλογίαν τῆς χερσαίας μεταφορᾶς τοῦ ἄρθρ. 2 ἢ τῆς θαλασσίας μεταφορᾶς τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων. Ὁ ν. 5071/1931 περὶ «Πολιτικῆς Ἀεροπορίας» δὲν μᾶς δίδει συγκεκριμένην λύσιν ἐν προκειμένῳ ἀπλῶς εἰς τὸ ἄρθρ. 7 λέγει ὅτι «οἱ διέποντες τὰς διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης μεταφορᾶς νόμοι ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῶν ἀναερίων μεταφορῶν . . . .». Ἐν Ἑλλάδι τὸ δίκαιον τῶν ἀναερίων μεταφορῶν ἀποτελεῖ ἀπὸ τοῦ 1942 τμήμα τοῦ Ναυτιλιακοῦ Κώδικος (Codice della Navigazione). Καὶ ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἡ ἐμπορικότης τῆς ἀεροπορικῆς ἐπιχειρήσεως δέον νὰ κριθῇ βασικῶς κατ' ἀναλογίαν τῆς θαλασσίας μεταφορᾶς, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας ὁμοιότητος τῶν συνηθῶν ὑφ' ἃς διεξάγονται τὰ δύο ταῦτα εἶδη μεταφορᾶς².

Εἰς τὴν ἐνταῦθα ἐξεταζομένην ἐπιχειρήσιν ὑπάγεται καὶ ἡ ἀνάληψις μετακομίσεως ἐπιπλῶν, οἰκοσκευῆς κλπ. ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ἐντὸς τῆς αὐτῆς πόλεως, ἢ ἀκόμη ἀπὸ διαμερίσματος εἰς διαμέρισμα ἐντὸς τῆς αὐτῆς οἰκίας, ἔτι δὲ αἱ πάσης φύσεως φορτοεκφορτωτικαὶ ἐργασίαι εἰς λιμένας, σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς κλπ., ἐφ' ὅσον αἱ ἐν λόγῳ δραστηριότητες ἀσκοῦνται ἐπαγγελματικῶς, ὠργανωμέναι ὑπὸ τὸν τύπον ἐπιχειρήσεως.

1. Ἡ διὰ φορτηγίδων μεταφορὰ ἐμπορευμάτων εἰς τοὺς λιμένας ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ τὰνάπαλιν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς νομολογίας ὡς ἑλκουσα τὴν ἐμπορικότητά της ἐκ τοῦ ἄρθρ. 2 Δ.Α.Ε. καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 3 Δ.Α.Ε., βλ. Α.Π. 82/1884 Ἐφ. Ἑλλ. Γαλλ. Νομολ., ἔτος 40^ο (1884) 165, Α.Π. 407/1940 ΕΕΝ ζ' 558, Σ.Ε. 2367/1953 ΕΕΔ Ε' 240 καὶ Θέμ. ΞΕ' 461.

2. Καρραβᾶς, § 18, Τσαγκαρῆς, σ. 19.

Τὸν ἐπιχειρηματίαν μεταφορᾶς (μεταφορέα) ὁ ἐμπορικὸς μας νόμος, ἐμφορούμενος ἀπὸ τὰς εἰδυλλιακὰς περὶ μεταφορᾶς παραστάσεις τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ἀποκαλεῖ ἀ γ ω γ ι ἄ τ η ν¹. Ἀντιθέτως, τὸν ἀναλαμβάνοντα νὰ μεσολαβήσῃ εἰς μεταφορὰν ἐκτελεσθησομένην ὑπ' ἄλλου ὀνομάζει παραγγελλιοδότην μετακομίσεως², τούτου δὲ ἡ ἐμπορικότης κρίνεται κυρίως βάσει τῆς ἐπιχειρήσεως παραγγελίας³.

48. Ἐπιχειρήσις προμηθείας. Κατὰ τινα ἄποψιν, ἥτις μάλιστα εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα παρ' ἡμῖν, ἄλλοτε δὲ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἐπιχειρήσις προμηθείας εἶναι ἐκείνη ἥτις ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν παροχήν, ἐφ' ἧσιν ἡ περιοδικῶς, πραγμάτων τὰ ὁποῖα ὁ προμηθευτὴς σκοπεῖ ν' ἀποκτήσῃ συμβατικῶς ἐκ τῶν ὑστέρων⁴. Ἡ ἄποψις αὕτη στενεύει, κατὰ τὴν γνώμην μας, πολὺ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως προμηθείας. Κατ' αὐτὴν ἡ μεμονωμένη πρᾶξις προμηθείας δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀγορὰν πρὸς μεταπώλησιν παρὰ μόνον κατὰ τὸ ὅτι ἐπ' ἐκείνης προηγεῖται χρονικῶς ἡ πώλησις καὶ ἔπεται ἡ ἀγορά. Δι' ὅ τοι δεχόμενοι τὴν ἄποψιν ταύτην ἐφαρμόζουσι ἐπὶ τῆς προμηθείας, κατ' ἀναλογίαν, πάσας τὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἐφαρμόζονται σχετικῶς πρὸς τὴν ἀγορὰν πρὸς μεταπώλησιν (κτητικὴ πρόθεσις, ἐμπορικότης πωλήσεως καὶ ἐπὶ ματαιώσεως τῆς ἀγορᾶς, παροχὴ χρήσεως ἀντὶ πωλήσεως κλπ.).⁵

Ἐπὶ τὴν ὡς ἄνω στενὴν ἔννοιαν λαμβανομένης τῆς ἐπιχειρήσεως προμηθείας, διερωτᾶται τις, διὰ τίνα λόγον νὰ δημιουργήσῃ ὁ νόμος ἐξ αὐτῆς χωριστὴν «ἐμπορικὴν πρᾶξιν», καὶ δὴ διατὶ ν' ἀπαιτήσῃ διὰ τὴν ἐμπορικότητά της τὴν ἄσκησιν αὐτῆς ὑπὸ μορφὴν «ἐπιχειρήσεως». ἐνῶ διὰ τὴν ἐμπορικότητά της ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν ἀρκεῖται εἰς ἀπλὴν μεμονωμένην πρᾶξιν. Ὡς ἐκ τῶν ἀτόπων εἰς τὰ ὁποῖα ὁδηγεῖ ἡ ὡς ἄνω ἄποψις προτιμῶμεν τὴν ἄλλην, εὐ-

1. Ἄρθρ. 102 ἐπ. Ε.Ν., γαλλ. *voiturier*.

2. Ἄρθρ. 95 ἐπ. Ε.Ν., γαλλ. *commissionnaire de transport, expéditeur*, γερμ. *Spediteur*.

3. *Hamel-Lagarde*, N° 161.

4. Πετιμεζᾶς, § 34, 2, Ἀναστασιάδης, § 28, Τσιρντάνης, § 18, Σπηλιόπουλος, § 37, Πέρδικας, § 19, Β, Πειριφανᾶκης, ἀρ. 74. Ἐνδιάμεσον ἄποψιν ἔχει ὁ Τσάγκαρις, σ. 20, Ε.Π. 118/1900 Θέμ. Β' 171, Lyon-Caen et Renauit, I, N°s 127 ἐπ., *Thal-Ler-Percegon*, N° 17.

5. Ἡ ἔννοια τῆς προμηθείας κατὰ τὸν Γενικὸν Γερμανικὸν Κώδικα τοῦ 1861 ἦτο ἀκόμη στενωτέρα. Συμφώνως πρὸς τὸ ἀρθρ. 271 ἀριθ. 2 τοῦ ἐν λόγω Κώδικος ἐκηρύσσεται ἐμπορικὴ ἡ ἀπλὴ πρᾶξις (ὅχι ἐπιχειρήσις) προμηθείας, ἀλλὰ μόνον ἡ ἔχουσα ὡς ἀντικείμενον ἐμπορεύματα ἢ ἄλλα κινητὰ πράγματα καὶ διαφόρους τίτλους.

ρυτέραν, ἀποψιν, καθ' ἣν ἡ ἐπιχειρήσις προμηθείας ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν παροχὴν κατὰ κυριότητα ἢ κατὰ χρῆσιν, ἐφ' ἧς ἀπαξ ἢ περιοδικῶς, οὐ μόνον πραγμάτων ἀλλὰ καὶ ὑπερσιῶν, καὶ δὴ ἀδιαφόρως τοῦ ἂν τὰ πράγματα κέκτηται ἢ οὐ ὁ προμηθευτὴς ἢ οὐ¹. Ἡ τοιαύτη ἔννοια τῆς ἐπιχειρήσεως προμηθείας ἐπιτρέπει νὰ ὑπαχθῇ ὑπ' αὐτὴν πλῆθος ἐπιχειρήσεων, αἵτινες παρέχουν πρὸς τὸ κοινὸν ὄπηρεσίας καὶ ὄχι πράγματα, π.χ., ἐπιχειρήσεις ἠλεκτροφωτισμοῦ, τηλεφώνων, καθαρισμοῦ καπνοδόχων καὶ ὑελοπιπέτων, ἀποκομιδῆς ἀπορριμμάτων, πλυντήρια κλπ., καθὼς καὶ αἱ περιπτώσεις ὅπου ἡ ἐπιχειρήσις κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως συγκεκριμένης τινὸς συμβάσεως προμηθείας κέκτηται ἤδη τὸ ἀντικείμενον τῆς προμηθείας, ὡς, π.χ., ἐπὶ ἐπιχειρήσεως παροχῆς ὕδατος².

Αἱ καθ' ἕκαστον προμηθείαι, ὡς ἀσκεῖ ἐπιχειρήσις τις προμηθείας, δύνανται νὰ ἀναλαμβάνωνται κατόπιν διαγωνισμοῦ ἢ δι' ἀπ' εὐθείας συμβάσεως πρὸς ἰδιώτας, νομικὰ πρόσωπα ἢ καὶ πρὸς τὸ Δημόσιον. Διὰ τὰς πρὸς τὸ Δημόσιον προμηθείας, μάλιστα, ὑπάρχουν εἰδικοὶ νόμοι διέποντες ταύτας.

49. Ἐπιχειρήσις πρακτορίας. Καὶ ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη, κηρυσσομένη ὡς ἐμπορικὴ ὑπὸ τοῦ ἀρθρ. 2 ἐδ. 3 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων, ἀνήκει, ὁμοῦ μὲ τὴν ἐπιχειρήσιν παραγωγείας καὶ τὰς μεσιτικὰς ἐργασίας, εἰς τὰς ὑπὸ στεντέραν ἔννοιαν μεσολαβητικὰς δραστηριότητας. Ὁ εἰδικώτερος προσδιορισμὸς τῆς ἔννομιας τῆς προσκρούει εἰς τὸ ἐξαιρετικῶς εὐρὺ πεδίου τῆς ἐφαρμογῆς τῆς. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, κατὰ τρόπον γενικώτατον, ὅτι ἡ δραστηριότης τῆς συνίσταται εἰς τὴν παροχὴν πάσης φύσεως μεσολαβητικῶν ἐξυπηρετήσεων πρὸς τὸ κοινόν. Οὕτως, ὑπὸ τὴν ἐπιχειρήσιν πρακτορίας ὑπάγονται τὰ πρακτορεῖα δημοσιογραφικῶν εἰδήσεων (Ρώτες, Χαβάς, Ἀθηναϊκὸν κ.ἄ.), κυκλοφορίας ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων, ταξιδίων καὶ μεταναστεύσεων, ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν καὶ πλοίων ἐν γένει, συνάψεως γάμων (συνοικεσιῶν), αἱ διαφημιστικαὶ ἐπιχειρήσεις, οἱ θεατρικοὶ πράκτορες, τὰ γραφεῖα παροχῆς ἐμπιστευτικῶν ἢ ἄλλων πληροφοριῶν, ἐξευρέσεως ἐργασίας, ἀνα-

1. Καρράβα, § 138, Rocco, N° 46, A, Ripert, N° 142, Escart, N° 118, Hamel-Lagarde, N° 162.

2. Πολὺ φυσικώτερα φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἡ ὑπαγωγή τῶν διαφορῶν ἐπιχειρήσεων κοινῆς ὠφελείας ὑπὸ τὴν ἐπιχειρήσιν προμηθείας, παρὰ ἡ κατὰ τὰς ἐνίων ἐκ τούτων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις χειροτεχνίας (οὕτως ἀπεφάνθησαν ὡς πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν ἠλεκτροφωτισμοῦ αἱ Α.Π. 217/1939 Ε.Ε.Ν ζ' 446, Πρωτ. Π.Ε.ρ. 625/1936 Δικαστικὴ Η' 380) ἢ εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν μετακομισεως (οὕτω διὰ τὴν ἐπιχειρήσιν παροχῆς ὕδατος ὁ Περιφ. ἀν. κ. η. σ, ἀρ. 54, 5ον, καὶ 78).

λήψεως έκκαθαρίσεως κληρονομίων, δακτυλογραφήσεων και μεταφράσεων, έκτελωνίσεων¹, διαχειρίσεως ακινήτων και έν γένει επίμελειας ξένων ύποθέσεων. Ή δραστηριότης τοῦ πράκτορος συγγέεται πολλάκις πρὸς τήν δραστηριότητα τοῦ προμηθευτοῦ, τοῦ παραγγελιοδόχου ἢ τοῦ μεσίτου. Οὕτω, π.χ., ὑπὸ τῆς νομολογίας μας ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ἀποτελεῖ πρακτορίαν ἡ ἀνάληψις διὰ λογαριασμὸν ἄλλου τῆς ἐντὸς περιοχῆς τινος ἐνεργείας ἀγορῶν σταφιδοκάρπου², ἢ ἡ ἐπὶ προμηθεῖα ἀνάληψις τῆς ἀποκλειστικῆς πωλήσεως αὐτοκινητῶν τοῦ ἀναθέτοντος³, και έν γένει ἡ ὑπὸ ἐμπόρου ἀναλαμβανομένη ἐντολή έν λευκῷ περὶ ἐνεργείας ἐμπορικῶν πράξεων εἰς ὄρισμένην περιφέρειαν, διὰ τὸν ἀναλαμβάνοντα αὐτήν⁴, αἵτινες πράξεις ἀποτελοῦν και τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιχειρήσεως παραγγελίας. Κοθ' ὅμοιον τρόπον ἡ δραστηριότης τῶν πρακτόρων συνάψεως γάμων ἢ ἐξευρέσεως ἐργασίας δύναται νὰ ὑπαχθῆ και ὑπὸ τὰς μεσιτικὰς ἐργασίας. Τέλος, ἡ περίπτωση τοῦ ἐκμετάλλευσμένου τυπογραφείου, ἣτις ἐπίσης ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῆς νομολογίας μας ὡς ἐπιχειρήσις πρακτορίας⁵, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐπιχειρήσεως χειροτεχνίας⁶.

Ἡ αἰτία διὰ τήν ὁποίαν ἡ ἐπιχειρήσις πρακτορίας ἐκηρύχθη ἐμπορικὴ εἶναι ὅτι, ἀκριβῶς λόγῳ τῆς ἐκτεταμένης και πολυσχιδοῦς δράσεώς της, εὐχερῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐκτραπῆ εἰς τήν ἐπιδίωξιν σκοπῶν ἀνηθικῶν και εἰς ἐκμετάλλευσιν τοῦ κοινοῦ. Διὰ τῆς κηρύξεως αὐτῆς ὡς ἐμπορικῆς, μετὴν συμπαρομαρτοῦσαν αὐστηρὰν εὐσύννην τοῦ πράκτορος και τήν δυνατότητα λήψεως ἀμέσων μέτρων κατ' αὐτοῦ, ἴδια διὰ τῆς διαδικασίας, τῆς πτωχεύσεως, ἐπεδιώχθη, οὕτω, ἡ παροχὴ κάποιας ἐξασφαλίσεως και προστασίας εἰς τὸ κοινόν⁷. Δι' ὄρισμένας μάλιστα ἐπιχειρήσεις πρακτορίας ἔχουν ληφθῆ ἰδιαίτερα νομοθετικὰ μέτρα, ἐξαρτηθείσης τῆς ἀσκήσεώς των ἐκ τῆς ἀδείας τῆς Διοικητικῆς Ἀρχῆς, ὡς εἶναι, π.χ., τὰ γραφεῖα ἐμπορικῶν

1. Ὡς πρὸς τὰ γραφεῖα ἐκτελωνίσεων βλ. Ε.Θ. 154/1934 ΕΕΝ α' 526 σύμφωνας Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ς, Α.Ι.Δ. β' 103.

2. Ἐφ. Πατρῶν 220/1899, Θέμ. ΙΑ' 108.

3. Πρωτ. Ἀθ. 1153/1956 ΕΕΔ Ζ' 119, Πρωτ. Ἀθ. 1154/1956 ΝσΒ 4ον 864

4. Α.Π. 179/1936 ΕΕΝ γ' 781.

5. Πρωτ. Ἀθ. 3409/1902, Θέμ. ΙΔ' 856, Ἐφ. Ἀθ. 408/1903 Θέμ. ΙΔ' 586.

6. Ὡς ἐπιχειρήσις πρακτορίας ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῆς Ε.Λ. 408/1903, Θέμ. ΙΔ' 586 και ἡ ἐκδοσις δημοσιογραφικοῦ φύλλου, τοῦ δικαστηρίου ἀποβλέψαντος προφανῶς εἰς τήν διαφημιστικὴν τούτου δραστηριότητα.

7. Βλ. Κ α ρ α β ἄ ν, § 137, L y o n - C a e n e t R e n a u l t, I, Ν° 140 bis, E s c a r r a, Ν° 119, H a m e l - L a g a r d e, Ν° 167, V a n R y n, Ν° 58.

πληροφοριῶν¹, τὰ πρακτορεῖα μεταναστευσεῶν², τὰ ταξιδιωτικὰ γραφεῖα³ κ.ο.κ.

Ὡς συνάγεται καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐνδεικτικῆς ἀπαριθμήσεως, διὰ τὴν ἐμπορικότητα τῆς ἐπιχειρήσεως πρακτορίας εἶναι ἀδιάφορον τὸ ἂν αἱ ὑπ' αὐτῆς παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι ἔχουν, καθ' ἑαυτὰς κρινόμεναι, ἐμπορικὸν ἢ ἀστικὸν χαρακτήρα. Εἶναι ὁμως προφανές ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπιχειρηματίας πρακτορίας πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνει τὴν διεξαγωγὴν ὑποθέσεων ἄλλων προσώπων ἐν τῇ ἰδιότητι του ὡς δημοσίου λειτουργοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἀμείβεται διὰ τὴν παροχὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του. Οὕτω, π.χ., δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπιχειρηματίας-πρακτορίας, καὶ συνεπῶς ὡς ἔμπορος, ὁ δικηγόρος ὅστις ἀναλαμβάνει τὴν διεξαγωγὴν δικῶν ἢ ἄλλων νομικῆς φύσεως ἐξωδίκων ὑποθέσεων. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν συμβολαιογράφον, σύνδικον πτωχεύσεως, ἐπιμελητὴν ἀνικάνου προσώπου, ἀναγκαστικὸν διαχειριστὴν ἐπιχειρήσεως κ.ἄ.

50. ς) Ἐπιχειρήσεις πλειστηριάσεων. Αὕτη ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν διὰ πλειστηριασμοῦ πώλησιν κινητῶν πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς τρίτους. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὑπάγεται καὶ αὕτη εἰς τὰς ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν μεσολαθητικὰς δραστηριότητος, τὸ πεδίον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς, ὁμως, εἶναι λίαν στενὸν ἐν σχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς ἀναλόγους δραστηριότητος (παραγγελίαν, πρακτορίαν, μεσιτείαν), δι' ὅ καὶ οὔτε κἀν εἶχε περιληφθῆ εἰς τὸν Ἱταλικὸν Ἐμπορικὸν Κώδικα τοῦ 1882 ὡς χωριστὴ ἐμπορικὴ δραστηριότης. Πράγματι, αὕτη δύναται ν' ἀναλυθῆ εἰς δύο μερικωτέρας ἐνεργείας: τὴν ἀνάληψιν τῆς φυλάξεως τῶν ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα ἐμπιστεύονται εἰς τὸν ἐκπλειστηριαστὴν πρὸς πώλησιν, καὶ τὴν πώλησιν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν, ἥτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ, κεχωρισμένως λαμβανομένη, καὶ ὡς παραγγελία ἢ πρακτορία⁴. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐνταῦθα, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως πρακτορίας, ὁ πλειστηριαστὴς εἶναι ἔμπορος μόνον ἐφ' ὅσον δὲν ἀσκή τὴν δραστηριότητα ταύτην ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δημοσίου λειτουργοῦ. Οὕτω, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ἐπιχειρηματίας πλειστηριάσεων ὁ συμβολαιογράφος ὁ ἐνεργῶν πλειστηριάσεις πραγμάτων κατασχεθέντων ἐν τῇ διαδικασίᾳ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως κατα τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν. Ἀφ' ἑτέρου, ὁμως, διὰ τὴν ἐμπορικότητα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ὀσκει ἂν ὁ πωλητὴς ἢ ὁ ἀγοραστὴς τῶν

1. Ἄρθρ. 5 Ν.Δ. τῆς 8/13 Αὐγούστου 1926.

2. Ἄρθρ. 12 ἐπ. Ν. 2475/1920.

3. Β.Δ. τῆς 17/30 Μαρτίου 1939.

4. Βλ. Κ α ρ α β ἄ ν, § 140.

πωλουμένων πραγμάτων είναι ἔμπορος ἢ ὄχι, καθὼς καὶ τὸ ἂν ἢ ἀγοραπωλησία εἶναι δι' αὐτοὺς ἐμπορικὴ ἢ ὄχι¹.

51. Ἐπιχειρήσεις δημοσίων θεαμάτων. Ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ὀργάνωσιν καὶ παρουσιασιν εἰς τὸ κοινὸν οἰασθήποτε ψυχαγωγίας (θεάματος, ἀκροάματος, παραστάσεως κλπ.). Οὕτω, θεωρεῖται ἐμπίπτουσα εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν δημοσίων θεαμάτων ἢ ὀργάνωσις θεατρικῶν, κινηματογραφικῶν, ἀθλητικῶν καὶ ἄλλων παραστάσεων, συναυλιῶν, διαλέξεων, ἐκθέσεων, χορευτικῶν κέντρων κ.ο.κ.² Ὁ νόμος κηρύσσει καὶ ἐνταῦθα ἐμπορικὴν μόνον τὴν «ἐπιχειρήσιν» δημοσίου θεάματος, ἥτοι τὴν ἐπαγγελματικὴν ἄσκησιν ταύτης. Συνεπῶς, μεμονωμένη παρουσιάσις δημοσίου τινὸς θεάματος, π.χ., ὀργάνωσις χορευτικῆς ἑσπερίδος, ἢ ἄλλης παραστάσεως, δὲν θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ἐμπορικὴ. Ὅσακις, ὅμως, ἢ παρουσιάσις ψυχαγωγίας τινὸς ἀπαιτεῖ μακρὰν καὶ πολυσύνθετον ὀργάνωσιν (ὡς, π.χ., ἡ δημιουργία ἔστω καὶ μιᾶς κινηματογραφικῆς ταινίας), ἐνθα ὑπεισέρχεται πλεον τὸ ἐπαγγελματικὸν στοιχεῖον, αὕτη ἀποτελεῖ «ἐπιχειρήσιν» καὶ δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπορικὴ.

Ἐν προκειμένῳ διδάσκειται συνήθως ὅτι ἡθοποιὸς ἢ μουσικός, δίδων παραστάσεις μόνος, ἀνευ ἄλλων συμπαραστατῶν, δὲν ἀσκεῖ ἐπιχειρήσιν δημοσίου θεάματος³. Τοῦτο εἶναι ὀρθὸν ἐφ' ὅσον ἐλλείπη παρὰ τῷ δίδοντι τὴν παράστασιν ἢ στοιχειώδης ἐκείνη ὀργάνωσις, ἢ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν ἐπαγγελματικὴν ἄσκησιν ἐπιχειρήσεως τινος. Ὅσακις, ὅμως, ὑφίσταται ἡ βασικὴ αὕτη προϋπόθεσις, ὁ τοιοῦτος ἐπαγγελματίας ἡθοποιός, μουσικός κλπ. εἶναι ἐπιχειρηματίας δημοσίου θεάματος⁴, καὶ μόνον ἂν ἡ ἐπαγγελματικὴ ὀργάνωσις εἶναι μικρᾶς σημασίας θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ μικροεπιχειρηματίας, μὴ ἐφαρμοζομένων ἐπ' αὐτοῦ ὄλων τῶν συνεπειῶν τῆς ἐμπορικότητος, κατ' ἀναλογίαν πρὸς ὅσα εἶδομεν σχετικῶς πρὸς τὸν τεχνίτην (ἀνωτ. § 43).

Πολλοὶ συγγραφεῖς δέχονται, ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐμπορικότης τῆς ἐπιχειρήσεως δημοσίου θεάματος ὀφείλεται εἰς τὴν διαμεσολάβησιν τοῦ ἐπιχειρηματίου μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ δημιουργοῦ τοῦ θεάματος,

1. Δ α μ α σ κ η ν ὄ ς, § 112, Π ε ρ ι φ α ν ἄ κ η ς, ἀρ. 86, H a m e l - L a g a r d e, N° 163.

2. βλ. Α.Π. 412/1934 ΕΕΝ β' 212, Ε.Α. 1157/1926 Θέμ. ΛΗ' 505, Πρωτ. Πειρ. 1240/1956 ΕΕΔ Ζ' 118.

3. Π ε τ ι μ ε ζ ᾶ ς, § 35, 6.

4. Οὕτω, καὶ ἐπὶ ἐνώσεως διαφόρων καλλιτεχνῶν, ἡθοποιῶν κτλ., πρὸς κατάρτισιν θιάσων καὶ πρὸς κοινὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ θεάματος, Κ α ρ α β ᾶ ς, § 141, E s c a r r a, N° 121, H a m e l - L a g a r d e, N° 171. Ἄντιθετος Π ε ρ ι φ α ν ἄ κ η ς, ἀρ. 88.

ἀκροάματος κλπ. (συγγραφέως, συνθέτου κλπ.) καὶ τοῦ κοινοῦ¹. Τοῦτο ἔχει ὡς συνέπεια, ὅπου ὁ ὀργανωτὴς τῆς ψυχαγωγίας εἶναι συνάμα καὶ πνευματικὸς δημιουργὸς τοῦ παιζομένου ἔργου, νὰ μὴ θεωρῆται ἡ σχετικὴ δραστηριότης ὡς ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις, ὁσονδήποτε ἐκτεταμένη καὶ μόνιμος καὶ ἂν εἶναι ἡ σχετικὴ ὀργάνωσις. Ὡς παράδειγμα φέρουν συνήθως ἐνταῦθα τὴν περίπτωσιν τοῦ Σαίκσπηρ, τοῦ Μολιέρου κ.ἄ., οἵτινες εἶχον ἴδια θεάτρα καὶ ἀνεβίβαζον μόνοι τῶν τῶν ἔργα τῶν. Καθ' ἡμᾶς, ἀντιθέτως, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ὀργάνωσις τοῦ θεάματος ἀποτελεῖ δραστηριότητα χωριστὴν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν του δημιουργίαν καὶ δέον, ἐρευνωμένη χωριστά, νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις δημοσίου θεάματος, ἂν παρουσιάσῃ τὰ σχετικὰ χαρακτηριστικά². Οὕτω, π.χ., ὁ γνωστὸς κωμικὸς τοῦ κινηματογράφου Charlie Chaplin (Σαρλώ), ὅστις ἐσυνήθιζε νὰ εἶναι ὁ ἴδιος παραγωγὸς, συγγραφεὺς, σκηνοθέτης καὶ πρωταγωνιστὴς τῶν ταινιῶν του, ἔδει νὰ θεωρηθῆ ἐπιχειρηματίας δημοσίου θεάματος.

Γ'. ΑΙ «Ἔργασίαι»

52. Ἡ ἐννοία τῶν «ἐργασιῶν» ἐν τῷ Διατάγματι ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων. Εἰς τὰ ἐδάφια 4 καὶ 5 τοῦ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀναφέρονται ὡς ἐμπορικαὶ καὶ ὀρισμέναι δραστηριότητες ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα «ἐργασίαι». Συμφώνως πρὸς τὰς ἐν λόγῳ διατάξεις : «(Ὁ Νόμος θεωρεῖ πράξεις ἐμπορικὰς) . . . ὅλας τὰς κολλυβιστικὰς, τραπεζικὰς καὶ μεσιτικὰς ἐργασίας, ὅλας τὰς ἐργασίας τῶν δημοσίων τραπεζῶν». Ὅπως καὶ προκειμένου περὶ τοῦ ὄρου «ἐπιχειρήσεις», οὕτω καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου «ἐργασίαι» ὑπάρχει μεγάλη ἀμφισβήτησις μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν καὶ ἐφαρμοστῶν ἐν γένει τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου :

α) Κατὰ τινὰ ἐκδοχὴν, ὑπὸ τὸν ἐν λόγῳ ὄρον ὁ νόμος ὑπέγαγεν ὀρισμένης δραστηριότητος, αἵτινες εἶναι ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαί, ὡς ἐκ τῆς τυπικῆς τῶν μορφῆς, ἀκόμη καὶ ἂν ἐνεργηθῶσι μεμονωμένως (ἐφ' ἅπασι). Τὴν ἄποψιν ταύτην ἀποδέχονται κατὰ μείζονα λόγον οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς θεωρίας διττῆς μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 2 καὶ 3 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀναφερομένων ὄρων «πράξεις», «ἐπιχειρήσεις» καὶ «ἐργασίαι» οὐδεμία ὑφίσταται διάφορα, τοῦ νόμου ἐννοοῦντος εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις μεμονωμένην ἐνεργεσίαν. Ἀποδέχονται ὁμῶς αὐτὴν καὶ πολλοὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες δια-

1. Τοιριντάνης, § 22, III, 3, Ἀναστασιάδης, § 28, Πετιμεζᾶς, § 35, 6, Thaller-Percerou, N° 22.
2. Καραβᾶς, § 141, Escarra, N° 121.

στέλλουν μεταξύ τῶν ὄρων «πράξεις» καὶ «ἐπιχειρήσεις». Ἡ ἀποφίς αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν νομολογίαν¹.

β) Κατὰ τινὰ ἄλλην ἀποφίς ὁ ὄρος «ἐργασίαι», ἀντιτιθέμενος πρὸς τὸν ὄρον «πράξεις», δι' οὗ νοεῖται μεμονωμένη καὶ ἀπλή ἐνέργεια, ταυτίζεται πρὸς τὸν ὄρον «ἐπιχειρήσεις». Ἐννοεῖται ὅτι ὡς πρὸς τὸν περαιτέρω καθορισμὸν τῆς ἐσωτερικῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου οἱ ἀποδεχόμενοι τὴν ἀποφίς ταύτην δὲν συμφωνοῦν μεταξύ των, ἐκαστοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ὑποστηριζομένην ἐννοίαν τῆς «ἐπιχειρήσεως»².

γ) Τέλος, ἄλλοι, οἵτινες τὸν ὄρον «ἐπιχειρήσεις» ἐκλαμβάνουσι ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν τοῦ ἐννοίαν, δέχονται ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὰς «ἐργασίας» ὁ νόμος ἀπέβλεψε μὲν εἰς τὸ ὑποκειμενικὸν σύστημα, ἀλλ' ἠρέκεσθη εἰς τὴν ἀπλήν ἐπαγγελματικὴν ἀσκήσιν τῶν ἀντιστοίχων δραστηριοτήτων, μὴ ἀπαιτήσας τὴν συνύπαρξιν τῶν οἰκονομικῶν στοιχείων τῆς ἐπιχειρήσεως³.

Προφανὲς εἶναι, ὅτι δι' ἐκείνους οἵτινες καὶ τὴν «ἐπιχείρησιν» ἐννοοῦν ὡς ἐπαγγελματικὴν ἀπλῶς ἀσκήσιν, ἄνευ συνδρομῆς ἄλλων τῶν στοιχείων τῆς οἰκονομικῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου, ἡ ἀποφίς αὕτη ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀμέσως ἀνωτέρω, ὑπὸ στοιχείον β', ἐκτιθεμένην.

Καθ' ἡμᾶς, ἀνεξαρτήτως τοῦ ποῖαν ἐννοίαν τοῦ ὄρου «ἐργασίαι» εἶχον ὑπ' ὄψιν των οἱ συντάκται τοῦ Code de commerce καὶ τοῦ Διατάγματος περὶ ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων, ἀπὸ σημερινῆς ἀπόψεως εἶναι δυσχερὲς νὰ νοηθῆ δραστηριότης ἐκ τῶν ὡς ἐργασιῶν αὐτόθι ἀναφερομένων, ἢ ὅποια νὰ μὴ ἀσκήσῃ ἐπαγγελματικῶς. Τοῦτο εἶναι ἐμφανέστερον ὅσον ἀφορᾷ τὰς «τραπεζιτικὰς ἐργασίας». Ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦτον νοοῦνται διαφορώταται ἐνέργειαι, μεταξύ τῶν ἄλλων παροχὴ δανείων εἰς ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους, μίσθωσις θυρίδων χρηματοκιβωτίων, ἀνάληψις τῆς φυλάξεως χρεωγράφων κλπ. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῆ ὡς ἐμπορικὴ πρᾶξις διὰ τὸν δανειστήν μί α μόνον παροχὴ δανείου ἐκ μέρους ἰδιώτου

1. Κροκιδᾶς, §§ 89, 95, Ἀναστασιάδης, § 29, Πετιμεζᾶς, § 35, 1, Lyon-Caen et Renault, I, N°s 105, 138, 145, Hamel-Lagarde, N° 155, Ἐφ. Ἀθ. 830/1893, Θέμ. Δ' 359, Ἐφ. Πατρῶν 493/1906, Θέμ. Ιθ' 595, Ἐφ. Ἀθ. 350/1923, Θέμ. ΛΕ' 9, Ἐφ. Ἀθ. 1673/1928, Θέμ. Μ' 485, Πρωτ. Πειρ. 729/1919, Θέμ. ΛΒ' 154.

2. Arca ngelli, ἐν Riv. dir. Comm., 1904, I, σελ. 41 ἐπ., Escarra, N° 122.

3. Καραβᾶς, § 65, Σ. Σημίτης, Β', σελ. 49 ἐπ., 51 ἐπ.

πρὸς ἔμπορον¹, ἢ ἡ ἐκμίσθωσις τοῦ μοναδικοῦ χρηματοκιβωτίου, τὸ ὁποῖον ἰδιώτης τις κέκτηται, πρὸς ἕτερον, ἢ ἡ ἐφ' ἀπαξ ἀνάληψις ὑπὸ ἰδιώτου τῆς φυλάξεως τῶν χρεωγράφων τοῦ φίλου του, ἔστι καὶ ἐπ' ἀμοιβῇ γινομένη; Ποῦ ἐξευρεθῆσεται τὸ διακριτικὸν στοιχεῖον τῆς ἐμπορικότητος εἰς τοιοῦτου εἴδους πράξεις ἂν μὴ εἰς τὴν συστηματικὴν (ἐπαγγελματικὴν) ἄσκησιν τούτων; Ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεσιτείαν, κατὰ τί διαφέρει ἡ μεσολαβητικὴ ἐνέργεια ἐπ' αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπὶ παραγγελίας ἢ πρακτορίας, ὥστε ἡ ἐμπορικότης νὰ κριθῆ κατὰ διάφορον τρόπον ἐπ' ἐκείνης (ἣτις χαρακτηρίζεται ἐν τῷ νόμῳ ὡς «ἐργασίαι») παρὰ ἐπὶ τούτων (αἵτινες χαρακτηρίζονται ἐν τῷ νόμῳ ὡς «ἐπιχειρήσεις»); Τέλος, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς γραμματικῆς ἐρμηνείας τῶν ὑπὸ κρίσιν διατάξεων, ἡ ἔκφρασις «ὄλαι αἱ ἐργασίαι τῶν δημοσίων Τραπεζῶν» καθιερώνει καθαρῶς ὑποκειμενικὸν κριτήριον ὡς πρὸς τὰς ἐν λόγῳ ἐνεργείας, ἀφοῦ ἡ ἐμπορικότης αὐτῶν κρίνεται ἐκ τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτὰς ὑποκειμένου.

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους προτιμῶμεν τὴν ἄποψιν ὅτι αἱ ἐν τοῖς ἔδαφιοις 4 καὶ 5 τοῦ ἄρθρου 2 Διατάγματος ἐρμοδιότητος ἐμποροδικείων, ὡς «ἐργασίαι» χαρακτηριζόμεναι δραστηριότητες, δεόν νὰ θεωρῶνται ὡς ἐμπορικαί, μόνον ἐφ' ὅσον ἀσκοῦνται κατ' ἐπάγγελμα. Δέον, ὅμως, καὶ αὐθις νὰ τονισθῆ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἄποψιν τῶν περισσοτέρων συγγραφέων καὶ—ὅπερ ἔχει καὶ τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν—τῆς παρ' ἡμῖν νομολογίας.

53. α) Κολλυβιστικαὶ ἐργασίαι. Κυρίως αἱ κολλυβιστικαὶ ἢ συναλλαγματικαὶ ἐργασίαι (opérations de change) ἀποτελοῦν τὴν ἐπαγγελματικὴν δραστηριότητα τοῦ ἀργυραμοιβοῦ ἢ κολλυβιστοῦ, ὅστις ἀνταλλάσσει τραπεζογραμμάτια ἢ νομίσματα κυκλοφοροῦντα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς νομίσματα ξένων Κρατῶν (ἐσωτερικὴ ἢ τοπικὴ συναλλαγή)². Τὸ ὄνομα τῶν ἐν λόγῳ ἐργασιῶν προέρχεται ἐκ τῆς ἀρχαίας λέξεως κ ὀ λ λ υ β ο ς, ποῦ ἐσήμαινε τὸ κέρμα, καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν νομισμάτων, ἢ κ ὀ λ λ υ β ο ν ποῦ ἐσήμαινε τὸ κέρδος, τὴν προμήθειαν, τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν ἀνταλλαγὴν. Ἐκτὸς τούτου, ὅμως, ὑπάγουν εἰς τὴν προκειμένην δραστηριότητα καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς πληρωμῆς χρημάτων ἡμεδαπῶν ἢ ἀλλοδαπῶν, κατατιθεμένων ἐνταῦθα, εἰς ἄλλον τόπον (ἐξωτερικὴ ἢ διατοπικὴ συναλλαγή), ἣτις, ἄλλωστε, προβλέπεται ὡς ἰδιαιτέρα ἐμπορικὴ

1. Ὁ τοκισμὸς χρημάτων, εἴτε ἰδίων, εἴτε ξένων, δὲν ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πράξιν, ἐφ' ὅσον δὲν ἀσκήται παρὰ Τραπεζῆς, Ε. Α. 1595 1911, Θέμ. ΚΔ' 358.

2. Βλ. Κ α ρ α β ᾶ ν, § 131, α', Τ σ ῖ ρ ῖ ν τ ᾶ ν η ν, § 21, 1.

πράξεις υπό τοῦ ἔδαφ. 6 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων καὶ ὑπάγεται καὶ ὑπὸ τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας.

54. Τραπεζιτικαὶ ἐργασίαι. Τοιαῦται εἶναι πᾶσαι αἱ ἐργασίαι τὰς ὁποίας ἀσκεῖ συνήθως μία Τράπεζα¹. Σὺν τῇ ἐξελιξεί τῆς οἰκονομίας αὗται αὐξάνουν κατ' εἶδος καὶ ἀριθμόν, καὶ εἶναι προφανές ὅτι σήμερον εἶναι πολυσχιδέστεραι καὶ πολυαριθμότεραι ἀπὸ τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συντάξεως τοῦ Code de commerce καὶ τοῦ ἡμετέρου Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων. Σήμερον αἱ ἐν λόγῳ ἐργασίαι ἔχουν προσλάβει τοιαύτην σπουδαιότητα καὶ ἔκτασιν, ὥστε ἡ ἐξέτασις τῶν διεπόντων ταύτας κανόνων δικαίου τείνει ν' ἀποτελέσῃ ἴδιον κλάδον δικαίου, τὸ λεγόμενον Τραπεζικὸν Δίκαιον. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω (§ 52 ἐν τέλει) ὑποστηριζομένην ἀποψιν, ἥτις ἀρχίζει νὰ κατακτᾷ ἔδαφος καὶ εἰς τὴν νομολογίαν, αἱ τραπεζικαὶ ἐργασίαι διὰ νὰ θεωρηθῶν ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας ὡς ἐμπορικαὶ δεόν ν' ἀσκοῦνται ἐπαγγελματικῶς ὑπὸ Τραπεζῆς².

Εἰς τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας ὑπάγονται ἰδίως:

1. Ἡ συγκέντρωσις κεφαλαίων διὰ τῆς ἀποδοχῆς καταθέσεων ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ, δι' ἧς ἡ Τράπεζα πληρῶνει κάποιον τόκον³. Αἱ καταθέσεις αὗται διακρίνονται εἰδικώτερον, ἀναλόγως τοῦ χρόνου καθ' ὃν δύνανται νὰ τὰς ἀναλάβουν οἱ καταθέται, εἰς καταθέσεις ταμιευτηρίου, ὄψεως καὶ προθεσμίας.

2. Ἡ περαιτέρω χρησιμοποίησις τῶν οὕτω πως συγκεντρουμένων κεφαλαίων, καθὼς καὶ ἄλλων διαθεσίμων τῶν Τραπεζῶν, πρὸς πύροχὴν πιστώσεων ὑπὸ διαφόρους τύπους, π.χ., ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ ἀλληλοχρέου ἢ τρεχομένου λογαριασμοῦ⁴, ἐπὶ ὑποθήκῃ ἢ ἐπὶ ἐνεχύρῳ κινητῶν ἀξιών⁵, ἐπὶ συμμετοχῇ εἰς βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν κ.ο.κ. Αἱ ἐν λόγῳ πιστώσεις διακρίνονται ὡσαύτως, ἀναλόγως τοῦ χρόνου δι' ὃν παρέχονται, εἰς βραχυπροθέσμους (τριμήνου συνήθως διάρκειας), μεσοπροθέσμους (μέχρις ἐνίσυσις συνήθως διάρκειας) καὶ μακροπροθέσμους.

1. βλ. Ε.Α. 976/1893, Θέμ. Γ' 361.

2. Ε.Α. 1595/1911, Θέμ. ΚΔ' 358.

3. Α.Π. 53/1901 Θέμ. ΙΒ' 387, Α.Π. 124/1937 Θέμ. ΜΗ' 694, Ἐφ. Κερκ. 101/1937 Θέμ. ΜΘ' 576, Πρωτ. Ἀθ. 2157/1952 ΕΕΝ 18' 530.

4. Α.Π. 295/1935, Συμπλ. Νομολ. λέξις Τράπεζαι, Ε.Α. 2627/1956 ΕΕΔ Η' 30, Πρωτ. Χαν. 378/1952, ΕΕΝ 18' 848, Πρ. Πρωτ. Ἀθ. 207/1937 ΕΕΝ 5' 64.

5. Α.Π. 177/1938 ΕΕΝ ε' 538 (ἐπὶ ἐνεχύρῳ καπνῶν), Α.Π. 329/1938 ΕΕΝ ε' 758 (ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρεωγράφων), Α.Π. 286.1940, ΕΕΝ ζ' 437 (ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρηματιστηριακῶν πραγμάτων).

3. Ἡ μεσολάβησις τῆς Τραπεζῆς εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν φορτωτικῶν ἐγγράφων διὰ τῆς προεξοφλήσεως αὐτῶν ἢ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐνεγγύου πιστώσεως (crédit confidencé) ¹.

4. Ἡ προεξόφλησις ἄλλων πιστωτικῶν τίτλων, ὡς συναλλαγματικῶν, γραμματίων εἰς διαταγὴν κλπ. ἐπὶ παρακρατήσει ἐκ μέρους τῆς Τραπεζῆς τοῦ λεγομένου τόκου προεξοφλήσεως ².

5. Ἡ μεσολάβησις τῆς Τραπεζῆς εἰς τὴν τοποθέτησιν κεφαλαίων τῶν πελατῶν τῆς διὰ τῆς ἀναλήψεως μετοχῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν ἢ ὁμολογιακῶν δανειῶν τοῦ Κράτους ἢ ἐταιριῶν, καθὼς καὶ ἡ κατ' ἐντολὴν τῶν πελατῶν τῆς ἀγορὰ ἢ πώλησις διαφόρων ἀξιῶν εἰς τὸ χρηματιστήριον ³.

6. Ἡ ἀνάληψις τῆς φυλάξεως χρεωγράφων καὶ ἄλλων ἀξιῶν τῶν πελατῶν τῆς ⁴ καὶ ἡ μίσθωσις θυρίδων χρηματοκιβωτίων.

7. Ἡ διενέργεια εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν διὰ λογαριασμοῦν πελατῶν τῆς.

8. Ἡ παροχὴ ἐγγυήσεων, ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν μορφήν ἐγγυητικῶν ἐπιστολῶν ⁵ κ. ἄ.

Λόγῳ τῆς μεγάλης σημασίας τῶν Τραπεζῶν διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας, τὸ Κράτος ἐπεμβαίνει καὶ τὰς ἐλέγχει ἐντατικῶς. Οὕτω, π.χ., ἡ τραπεζιτικὴ ἐπιχείρησις δέον ν' ἀσκήται ἐν Ἑλλάδι ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τὴν μορφήν ἀνωνύμου ἐταιρίας, ἧτις εἶναι ἢ πλεον πρόσφορος εἰς τὸν κρατικὸν ἔλεγχον ἐταιρικῆ μορφή, καὶ δέον νὰ ἔχη κατατεθειμένον ὠρισμένον μετοχικὸν κεφάλαιον διὰ νὰ τῆς ἐπιτραπῇ ἡ λειτουργία (Ν. 5076/1931 ἄρθρ. 11, 13).

55. Αἱ ἐργασίαι τῶν Δημοσίων Τραπεζῶν. Ἐπιπροσθέτως πρὸς τὰς κοινὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας, τὸ ἐδάφ. 5 τοῦ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων κηρύσσει ὡς ἐμπορικὰς «βλας τὰς ἐργασίας τῶν δημοσίων Τραπεζῶν» ⁶. Γεννᾶται, ὅθεν, εὐλόγως ἡ ἀπορία, τίνες εἶναι δημόσιαι Τράπεζαι. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν διδασκαλίαν δημόσιαι Τράπεζαι εἶναι αἱ συνιστώμεναι ἀδεῖα τῆς Διοικήσεως καὶ λειτουργοῦσαι ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ τὸν εἰδικὸν ἔλεγχον αὐτῆς ⁷. Δεδομένου ὅτι, ὡς εἴρηται, μετὰ τὸν Ν. 5076/1931,

1. Ε.Α. 1329/1956 ΕΕΔ Ζ' 219., Πρωτ. Πειρ. 5/1957 ΕΕΔ Η' 32, βλ. κατωτ § 65.

2. Σ.Ε. 1700/1954 Θέμ. ΞΓ' 62 ἐπ.

3. Ε.Α. 414/1920 Θέμ. ΛΑ' 595.

4. Α.Π. 53/1901 Θέμ. ΙΒ' 387, Ε.Α. 1854/1903 Θέμ. ΙΒ' 347, Πρωτ. Παιρῶν 73/1910 Θέμ. ΚΓ' 109.

5. Σ.Ε. 1735/1952 ΕΕΝ ιθ' 862, Πρωτ. Ἀθ. 1273/1956 ΕΕΔ Ζ' 217.

6. Α.Π. 44/1941 ΕΕΝ η' 136, Ε.Π. 166/1950 ΕΕΝ ιη' 268.

7. Π ε τ ῖ μ ε ζ ᾱ ς, § 35,4, Κ α ρ α β ᾱ ς, § 69. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἄρθρ. 632 Code de commerce ἔκαμε ἰδιαιτέραν μνείαν τῶν ἐργασιῶν τῶν

δλαι αὶ Τράπεζαι ὀφείλουσιν νὰ εἶναι ὠργανωμένοι ὑπὸ τὸν τύπον ἀνωνόμου ἐταιρίας, ἐπεὶ δτι δλαι αὶ Τράπεζαι συνιστῶνται κατόπιν ἀδείας τῆς Διοικήσεως καὶ λειτουργοῦν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον αὐτῆς. Εἶναι, ὅθεν, προφανές ὅτι διὰ τὴν ὑπαρξίν Δημοσίας Τραπεζῆς ἀπαιτεῖται εἰδικωτέρα τις ἄδεια τῆς Διοικήσεως καὶ ὄχι ἀπλῶς ἢ διὰ τὴν ἰδρυσίν ἀνωνόμου ἐταιρίας ἀπαιτούμενη ἔγκρισις τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου. Ἡ εἰδικωτέρα αὕτη ἄδεια συνέχεται κατὰ κανόνα μετὰ τῆς παροχῆς προνομίου τινός ὑπὲρ τῆς ἐν λόγῳ Τραπεζῆς. Οὕτω, π.χ., σήμερον δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς Δημοσία Τράπεζα ἐν Ἑλλάδι ἢ ἔχουσα τὸ προνόμιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος¹. Ὅμοίως διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν Τραπεζῆς τινος ὡς δημοσίας δὲν ἀρκεῖ ὁ συνήθης ἔλεγχος τῶν ἀνωνόμων ἐταιριῶν ὁ ἀσκούμενος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου. Ἀπαιτεῖται, μᾶλλον, ἐγγυτέρα καὶ εἰδικωτέρα παρακολούθησις τῆς λειτουργίας τῆς, ἐκδηλουμένη συνήθως διὰ τοῦ διορισμοῦ τῆς Διοικήσεως τῆς Τραπεζῆς ἢ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου παρακολουθοῦντος τὴν διοίκησιν αὐτῆς. Αὕτη εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος². Σημειωτέον ὅτι ἡ ἰδιότης τῆς δημοσίας Τραπεζῆς δὲν συμπίπτει πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου. Οὕτω, τόσοσιν ἢ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἔσον καὶ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, καίτοι Δημοσίαι Τράπεζαι, εἶναι ἀμφότεραι νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου³. Αἱ λοιπαὶ Τράπεζαι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Ἐθνικῆς—Ἀθηνῶν καὶ Κτηματικῆς, εἶναι ἰδιωτικαί⁴. Διάφορος κατ' ἔννοιαν τῆς Δημοσίας Τραπεζῆς εἶναι ἡ Κρατικὴ Τράπεζα, ἥτοι ἐκείνη τῆς ὁποίας τὰ κεφάλαια ἀνήκουσιν εἰς τὸ Κράτος, ὡς, π.χ., παρ' ἡμῖν ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα⁵.

Ἡ γενικότης τῆς διατυπώσεως τοῦ νόμου «ἐλαίαι ἐργασίαι τῶν δημοσίων Τραπεζῶν» ὁδηγεῖ ἐνίοτε εἰς ἀμφιβολίας, λόγῳ τῶν

Δημοσίων Τραπεζῶν, εἶναι ὅτι ἤθελε νὰ ἄρῃ πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὅτι καὶ αἱ ἐργασίαι τῆς Τραπεζῆς τῆς Γαλλίας, ἥτις ἐτέλει ὑπὸ εἰδικὸν καθεστῶς κρατικοῦ ἐλέγχου, ἦσαν ἐμπορικαί. Βλ. *Haute-Lagarde*, N° 155 ἐν τέλει, *Escarga*, N° 122.

1. Ἐμπορικαί εἶναι αἱ ἐργασίαι τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ δταν ἐνεργοῦνται αὐταὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου. Βλ. *Α.Π.* 44/1941, Θέμ. ΝΒ' 282, *EEN* η' 136.

2. Πρβλ. *Ε.Π.* 166/1950 *EEN* ιη' 288.

3. Ἡ *ΑΤΕ* ὅμως, ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἐποπτείας ἐπὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου βλ. *Σ.Ε.* 191/1933, *Σ.Ε.* 6/1935.

4. *Καροβάς*, § 131, β, *Πέρδικας*, § 21, Β, 3.

5. Πρβλ. *Καροβάς*, § 69, σημ. 42.

δημοσίας φύσεως εξουσιών, αίτινες ένλιτε άνατίθενται εις τας τοιαύτας Τραπεζας. Ούτω, π.χ., δέν δύναται νά θεωρηθῆ ὡς έμπορικῆ ἢ εις τήν Ἄγροτικὴν Τράπεζαν άνατεθεῖσα άρμοδιότης τῆς έποπτείας τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἡτις εἶναι καθαρά άσκησις δημοσίας Διοικήσεως.

Πάντως, ὡς καί άνωτέρω (§ 52) έξετέθη, ὁ χαρακτηρισμός ὡς έμπορικῶν τῶν έν λόγω πράξεων έκ τῆς ιδιότητος τοῦ άσκουντος αὐτάς ὑποκειμένου άποικελεῖ ένδειξιν περὶ τοῦ ὅτι ὁ νόμος απέβλεπεν ένταῦθα εις τήν έπαγγελματικὴν άσκησιν τῶν πράξεων τούτων.

56. Αἱ μεσιτικαὶ έργασίαι. Αὗται συνίστανται (κατὰ τήν άνωτέρω, § 52, γενομένην δεκτὴν άποψιν) εις τήν κατ' έπαγγελμα μεσολάβησιν ἢ ὑπόδειξιν εύκαιρίας διὰ τὴν κατάρτισιν συμβάσεων παρ' άλλων. Τῷ ὄντι, άλλως δέν θά ἦτο νοητὸν διατί νά γίνεται ὑπὸ τοῦ νόμου διάκρισις μεταξύ τῆς μεσολαβητικῆς ένεργείας τοῦ μεσίτου καί τῆς τοῦ παραγγελιοδόχου ἢ τοῦ πράκτορος, καί διὰ τὴν μὲν νά κηρύσσεται έμπορικῆ ἢ μεμονωμένη πρῆξις, ένῶ διὰ τὰς δὲ ν' άπαιτῆται έπαγγελματικῆ, ἢ, άλλως, σύνθετος ὀργανοσις ὑπὸ τύπον «έπιχειρήσεως». Πράγματι, ἡ μεσολαβητικῆ ένεργεια τοῦ μεσίτου δέν διαφέρει έκείνης τοῦ παραγγελιοδόχου παρὰ κατὰ τὸ ὅτι: α) ὁ μεσίτης άπλῶς καί μόνον φέρει εις έπαφήν τὰ δύο συμβαλλόμενα μέρη, οὐδέποτε μετέχων ὁ ἴδιος τῆς συμβάσεως εις τὴν μεσολαβεί¹, ένῶ ὁ παραγγελιοδόχος μετέχει πάντοτε ὁ ἴδιος τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως, είτε συμβάλλεται ἰδίῳ ὀνόματι, είτε καί έν ὀνόματι τοῦ παραγγελέως καί β) ὁ παραγγελιοδόχος ένεργεῖ πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει προηγουμένης έντολῆς (παραγγελίας), ένῶ ὁ μεσίτης προβαίνει πολλακίς εις τὴν προσφορὰν τῶν μεσολαβητικῶν ὑπηρεσιῶν του αὐτοβούλως, ὁπότε δικαιούται άμοιβῆς μόνον έν αὗται γίνουιν άποδεκταί².

Μολονότι, ὁμως, ἡ πλειονότης τῶν συγγραφέων άναγνωρίζει τὸ άτοπον τῆς διακρίσεως, ὀλίγοι φθάνουιν εις τὸ συμπέρασμα ν' άποδεχθῶν καί τὴν μεσιτείαν τότε μόνον ὡς έμπορικὴν, ὅταν άσκηται έπαγγελματικῶς³. Έν τούτοις, ὅτι καί ἡ νομοθεσία μας τείνει πρὸς

1. Βλ. Πρωτ. Πειρ. 34/1954 ΕΕΔ Ε' 74.

2. Βλ. Τσιριντάνη ν, § 20, ΙΙ. Κ. Ρόκαν, έν ΕΕΔ Β' 43.

3. Ὑπὲρ τῆς άνάγκης έπαγγελματικῆς άσκήσεως τῆς μεσιτείας διὰ νά εἶναι έμπορικῆ Καραβᾶς, § 131, γ', Σημίτης, Β', σελ. 49 έπ., Escarra, Ν° 122, ὁ αὐτός, Principes, Ν° 150, Van Ry n, Νοσ 57, 61. Ὑπὸ άλλην έννοιαν καί Τσιριντάνη ν, § 20, ΙΙΙ, έν ὑποσημειώσει. Ἀντιθέτως ὑπὲρ τῆς έμπορικότητος τῆς άπλῆς πράξεως μεσιτείας, Ράλλης, § 47, Κροκιδᾶς, § 95, Ἀναστασιάδης § 29, ΙΙΙ, Lyon-Caen et Renault, Ι, Ν° 145, Thaller-Percerou, Ν° 25, Hamel-

τὴν ἀποψιν ταύτην φαίνεται ἀπὸ τοὺς νεωτέρους περὶ μεσιτείας νόμους¹, οἵτινες ἀπαγορεύουν τὴν μὴ ἐπαγγελματικὴν ἄσκησιν τῆς μεσιτείας τῶν ἐν λόγῳ συμβάσεων (ἄρθρ. 6 παρ. 2 Ν. 3505/1928, ἄρθρ. 9 Ν. 4487/1930) καὶ διέπουν τὰ τῆς ὀργανώσεως ἐν γένει τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ μεσίτου².

Ὅπως προκειμένου περὶ τῆς π.ραγγελίας καὶ τῆς πρακτορίας, οὕτω καὶ προκειμένου περὶ τοῦ μεσίτου, ἡ ἐπαγγελματικὴ τούτου δραστηριότης εἶναι ἐμπορικὴ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν αἱ συμβάσεις εἰς ἃς μεσολαβεῖ εἶναι ἐμπορικαὶ ἢ ἀστικά. Τοῦτο ἐγένετο πάντοτε σχεδὸν γενικῶς δεκτόν³, εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητον μετὰ τὸν Ν. 3505/1928, ὅστις ἀφορᾷ ἐιδικῶς τοὺς μεσίτας ἀστικῶν συμβάσεων καὶ ρυθμίζει τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ὡς ἐμπορικόν (ὕπαγωγή εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων, ἄρθρ. 2 ἐδ. 7; κ.ο.κ.)⁴.

Ἡ ἀμοιβὴ τοῦ κατ' ἐπάγγελμα μεσίτου, καλουμένη μεσιτεία ἢ προμήθεια, ὀφείλεται καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχη συμφωνηθῆ (ἀρκεῖ νὰ ἐγένοντο δεκταὶ αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ μεσίτου), τοῦ μεγέθους

Lagarde, N° 156, E.A. 350/1923 Θέμ. ΛΕ' 9, E.A. 718/1924 Θέμ. ΛΓ' 408 E.A. 1573/1928, Θέμ. Μ' 485.

1. Ν. 3505/1928 «περὶ μεσιτῶν» καὶ 4487/1930 «περὶ μεσιτῶν ἐγχωρίων προϊόντων».

2. Τέλος, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος δύναται νὰ ἀρυσθῆ τις ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης ἀπόψεως, διότι εἰς μὲν τὸ ἄρθρ. 703 διδεται ὁρισμὸς τῆς ἀστικῆς μεσιτείας κατ' οὐδὲν διαφέρων τῆς ἐμπορικῆς (ἐὰν ἡδύνατο νὰ θεωρηθῆ ἐμπορικὴ καὶ μεμονωμένη πρᾶξις μεσιτείας), εἰς δὲ τὸ ἄρθρ. 705 ὀρίζεται ὅτι ἀμοιβὴ τοῦ μεσίτου θεωρεῖται σιωπηρῶς συμφωνηθεῖσα, ἐὰν αὕτη εἶναι συνήθης, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἢ ἐὰν ἀνετέθη αὕτη εἰς μεσίτην κατ' ἐπάγγελμα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ μόνον τὴν κατ' ἐπάγγελμα δημιουργημένην μεσιτείαν θεωρεῖ ἐμπορικὴν. Ἡ ἀποψις αὕτη διαχωρίζει κατὰ τρόπον φυσικώτερον τὰ ὄρια μεταξὺ ἀστικῆς καὶ ἐμπορικῆς μεσιτείας, χωρὶς ν' ἀναγκασθῆ τις νὰ καταλήξῃ εἰς κατασκευάσ ξένας πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν θετικὸν δίκαιον, π.χ., εἰς τὸ ὅτι ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Α.Κ. ἐμπορικὴ μεσιτεία ὑπάρχει μόνον ἐπὶ μεσολαβήσεως εἰς ἐμπορικὰς συμβάσεις. Τὸ τελευταῖον ὑποστηρίζει ὁ Πέρδικας, § 20, Β, β.

3 Ράλλης, § 46 ἐπ., Κροκιδᾶς, § 95, Πετιμεζᾶς, § 35,2, Ἀναστασιάδης, § 29, III, Καραβᾶς, 131, γ', Τσάγκaris, σ. 23, Lyon-Caen et Renault, I, N° 146, Lacour-Bouteron, N° 52, Hamel-Lagarde, N° 156, Fredericq, II, N° 50, Van Ryen N° 61, Α.Π. 281/1895 ἐν Μπαλάνου-Γκίνη Γ' 27, E.A. 729/1924 Θέμ. ΛΓ' 408, E.A. 350/1923 Θέμ. ΛΕ' 9, E.A. 218/1917 Θέμ. ΚΘ' 88, E.A. 754/1925, EEN γ' 229. Ἀντιθέτως Τσιριντάνης, § 20, III, Πέρδικας, § 20, Β, β'.

4. Ἀντιθέτως, κατὰ τὸν καταργηθέντα Ἰταλ. Ε.Ν. τοῦ 1882, διὰ τὴν ἐμπορικότητα τῆς μεσιτείας ἀπαιτεῖτο ν' ἀφορᾷ αὕτη εἰς τὴν κατάρτισιν ἐμπορικῶν συμβάσεων (ἄρθρ. 3 ἀριθ. 22.)

αυτῆς προσδιοριζομένου ὑπὸ τοῦ Νόμου (π.χ., τὸ ἄρθρ. 4 Ν 3505 καθορίζει ταύτην εἰς 2% δι' ἕκαστον συμβαλλόμενον, ἐπὶ δανείου δὲ εἰς 1%, εἰς βάρος τοῦ δανειζομένου), τοῦ ἐθίμου (ἄρθρ. 6 παρ. 2 Ν. 4487) ἢ τῆς ἐπιτοπίου συνηθείας (ἄρθρ. 705 ἐδ. 2 Α.Κ.).

Δ'. Ἑτεραι ἐμπορικαὶ πράξεις τοῦ ἄρθρ. 2 ΔΑΕ

57. Ὑποχρεώσεις μεταξύ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν. Τὸ ἐδ. 6 τοῦ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀναφέρει ὡς ἐμπορικὰς πράξεις «ὅλας τὰς μεταξύ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις». Εἶναι, ὅμως, προφανές ὅτι αἱ ἐν λόγῳ σχέσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἐμπορικότης κρίνεται ἐκ τοῦ ἐνεργοῦντος οὐτάς ὑποκειμένου, δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαί, δι' ὅ γενήσεται λόγος περὶ αὐτῶν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑποκειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων.

58. Ἡ συναλλαγματική. Συμφώνως πρὸς τὸ ἐδ. 7 τοῦ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων εἶναι πράξεις ἐμπορικαὶ καὶ αἱ συναλλαγματικαί, ὁποιοῖδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ συναλλαττόμενοι. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης εἰσάγεται ἡ κατ' ἐξοχὴν τυπικὴ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴ πράξις, ἐξ ὅλων τῶν ἀπαριθμουμένων ἐν τῷ Διατάγματι ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων. Πράγματι, ὡς ἐδέχθημεν, τῶσον αἱ «ἐπιχειρήσεις» ὄσον καὶ αἱ «ἐργασίαι» προϋποθέτουν ἐπαγγελματικὴν ὁσκησιν, ἐπὶ δὲ τῆς «ἀγορᾶς πρὸς μετεπώλησιν» τὸ στοιχεῖον τῆς προθέσεως μετεπώλησεως τεκμαίρεται κατὰ τὸν ἀσφαλέστερον τρόπον, ὡς ὑπάρχον, ἐπὶ προσώπου κατ' ἐπάγγελμα ἀσκοῦντος τὰς ἐν λόγῳ πράξεις.

Ἡ συναλλαγματικὴ εἶναι ἔγγραφος ἐντολή, συντεταγμένη καθ' ὄρισμένον ὑπὸ τοῦ νόμου διαγραφόμενον τύπον, διὰ τῆς ὁποίας πρόσωπόν τι, καλούμενον ἐκδότης, ἐπιτάσσει ἄλλο πρόσωπον, καλούμενον ἀποδέκτης ἢ πληρωτής, ὅπως πληρῶσῃ ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ὀρισμένον χρηματικὸν ποσὸν εἰς τὸν κατονομαζόμενον κομιστὴν τοῦ ἐγγράφου. Ἡ τυπικὴ ἐμπορικότης τῆς συναλλαγματικῆς συνίσταται εἰς τὸ ὅτι αὕτη εἶναι ἐμπορικὴ, ἀνεξαρτήτως τοῦ προσώπου ὅπερ ὑποχρεοῦται ἐξ αὐτῆς (ἂν εἶναι ἔμπορος ἢ ὄχι), καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς αἰτίας δι' ἣν ἐξεδόθη αὕτη (ἂν δηλ. ἐξεδόθῃ ἐν σχέσει πρὸς ἐμπορικὴν ἢ καθαρῶς ἀστικὴν ὀφειλήν)¹.

Συζητεῖται ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ συναλλαγματικὴ ἔχαρα-

1. Ε.Α. 178/1901 Θέμ. ΙΓ' 281, Ε.Α. 467/1919 Θέμ. ΛΑ' 160, Ἐφ. Θεσ. 172/1950 ΕΕΔ Β' 53, Πρωτ. Ἀθ. 12697/1951 ΕΕΝ 10' 329, Πρωτ. Πειρ. 2348/1953 ΕΕΔ Δ' 299, Πρωτ. Πειρ. 3227/1953 ΕΕΔ Δ' 136, Πρωτ. Πειρ. 3336/1954 ΕΕΔ Σ' 246.

κτηρίσθη υπό τοῦ νόμου ὡς ἐμπορικὴ πράξις¹. Καθ' ἡμᾶς, οἰοσθήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀπώτερος λόγος δι' ὃν αὕτη εἰσήχθη ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ὁ ἄμεσος λόγος δι' ὃν ὁ Code de commerce καὶ τὸ ἡμέτερον Διάταγμα ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων περιέλαβον ταύτην εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ἦτο ἡ καθιέρωσις αὐτῆς εἰς τὴν συνειδησιν τῶν ἐμπορικῶς συναλλασσομένων².

59. Ἀποστολαὶ χρημάτων. Τὸ ἄρθρ. 2 ἐδ. 7 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων χαρακτηρίζει ὡς ἐμπορικὰς πράξεις καὶ «τὰς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἀποστολάς χρημάτων ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ συναλλασσόμενοι». Ἡ ἐνέργεια τῆς ἀποστολῆς χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον περιλαμβάνεται καὶ εἰς τρεῖς ἄλλας ἐκ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ ὀριζομένων ὡς ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων: τὰς κολλυβιστικὰς ἐργασίας, τὰς τραπεζικὰς ἐργασίας καὶ τὴν συναλλαγματικὴν, ὡσάκις αὕτη εἶναι πληρωτέα εἰς τόπον διάφορον ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἐκδόσεώς της. Ἡ τελευταία μάλιστα λειτουργία τῆς συναλλαγματικῆς ἦτο παλαιότερον καὶ ἡ συνήθης, δι' ἣ μέχρι τοῦ Ν. ΓΦΟΔ' τοῦ 1910 ἀπαιτεῖτο ὡς στοιχεῖον τοῦ κύρους τῆς συναλλαγματικῆς τὸ ν' ἀναγράφῃ αὕτη τόπον ἐκδόσεως διάφορον ἀπὸ τὸν τόπον πληρωμῆς.

Ἡ ἐν τῷ νόμῳ ἰδιαιτέρα μνεῖα τῆς ἀποστολῆς χρημάτων, παρά τὴν πολλαπλὴν τῆς ὑπαγωγὴν ὑπὸ ἄλλας ἐμπορικὰς δραστηριότητας, ἐκλαμβάνεται ὡς τονίζουσα τὸν τυπικῶς ἐμπορικὸν χαρακτήρα της, καὶ δὴ ὡς ἀμφιμερῶς ἐμπορικῆς πράξεως³.

Ε'. Ἐμπορικαὶ πράξεις τοῦ χερσαίου ἐμπορίου εἰσαχθεῖσαι διὰ μεταγενεστέρων νόμων.

60. Γενικά. Πλὴν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων τοῦ χερσαίου ἐμπορίου, αἵτινες ἀπαριθμοῦνται εἰς τὸ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων, ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι εἰσαχθεῖσαι διὰ νεωτέρων νόμων. Αὗται εἶναι ἡ ἐπιχείρησις γενικῶν ἀποθηκῶν καὶ ἡ σχετικὴ

1. Πρβλ. Καρραβάν, § 83, Lyon-Caen et Renault, I, N° 87, Thaller-Perceyrou, N° 12, Hamel-Lagarde, N° 166, Brunetti, I, N° 19, Rocco, N° 49.

2. Lyon-Caen et Renault, I, N° 87, IV, N° 483, Escarra, N° 103.

3. Α.Π. 45/1862 ἐν Ἐπισ. Συλλογῇ Ἀποφ. Ἀρ. Πάγου (πολιτικῶν 1838-1909), Ε.Α. 689/1911 Θέμ. ΚΓ' 505. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ μνεῖα τῶν ἀποστολῶν χρημάτων εἰς ἄλλον τόπον ἔχει ἀπαλειφθῆ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐμπορικῶν πράξεων τοῦ ἄρθρ. 632 Code de commerce ἤδη διὰ τοῦ νόμου τῆς 7 Ἰουνίου 1894, ἀπαλείψαντος συνάμα τὴν διαφορὰν κατοικίας ὡς προαπαιτούμενον τοῦ κύρους τῆς συναλλαγματικῆς.

πρός ταύτας Έκδοσις ή όπισθογράφους άποθηριών ή ένεχυρογράφων, ή χερσαία ασφάλισις, αί χρηματιστηριακά συναλλαγαι των χρηματιστηριών αξιών, ή σύμβασις τραπεζικής ένεγγύου πιστώσεως, ή όπογραφή γραμματίου εις διαταγήν και τραπεζικής έπιταγής.

61. Η έπιχειρήσις Γενικών Άποθηκών. Η έπιχειρήσις Γενικών Άποθηκών, σκοπούσα τήν φύλαξιν και συντήρησιν έμπορευμάτων και τήν Έκδόσιν δικαιογράφων παραστατικῶν των άποθηκευομένων έμπορευμάτων (καλουμένων άποθηριών και ένεχυρογράφων), ήτις ήδη διέπεται υπό τοῦ Ν.Δ. 3077/1954, έρρυθμίσθη παρ' ήμιν τό πρώτον διά τοῦ Ν. ΒΥΙΗ' /1896 «περί γενικών άποθηκών». Οὔτε εις τοῦς νόμους αὐτοῦς οὔτε άλλοῦ που τῆς νομοθεσίας μας χαρακτηρίζεται ρητῶς ὡς έμπορικῆ ή δραστηριότης τοῦ έπιχειρηματίου γενικών άποθηκών¹. Έν τούτοις ήδη πρό τοῦ Ν. ΒΥΙΗ' εἶχε θεμελιωθῆ εις τήν συνείδησιν των έμπορικῶς συναλλασσομένων ή έμπορικότης τῆς έπιχειρήσεως ταύτης. Αμα τῆ εισαγωγῆ τοῦ Ν. ΒΥΙΗ' σπουδαῖον έπιχειρημα ὑπερ τῆς έμπορικότητος παρέσχε τό άρθρ. 2 αὐτοῦ, κατ' ὃ ή άδεια πρόσ συστάσιν γενικῆς άποθήκης έχορηγεῖτο μόνον εις τάς αὐτόθι αναφερόμενα πρόσωπα (τραπεζας, άνωνύμους εταιρίας, κεφαλαιούχους, τραπεζίτας ή έμπόρους), τηρουντα τά ὑπό τοῦ έμπορικῶ νόμου κεκανονισμένα βιβλία². Έδημιούργησε δηλ. ὁ νόμος ΒΥΙΗ' έπαγγελματικῆν έννοιαν τῆς έπιχειρήσεως γενικῆς άποθήκης, ανάλογον πρόσ τήν υπό τοῦ Διατάγματος άρμοδιότητος έμποροδικείων, διά τάς αὐτόθι αναφερομένας έπιχειρήσεις, εισαχθεῖσαν (άνωτ. § 36 έπ.). Κατά τό άρθρ. 3 Ν.Δ. 3077/1954 δύναται νά χορηγηθῆ άδεια συστάσεως γενικῆς άποθήκης, κατ' άρχήν μόνον εις φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικοῦ δικαίου, κατ' έξαιρέσιν δέ εις έμπορικά έπιμελητήρια. Τό έκ τῆς έπαγγελματικῆς ὀργανώσεως τῆς έπιχειρήσεως γενικών άποθηκών έπιχειρημα παραμένει, και δῆ ένισχυμένον, υπό τόν νέον νόμον³.

1. Ο Code de commerce δέν περιέλαβε τήν έπιχειρήσιν γενικών άποθηκών εις τήν άπαρίθμησιν τοῦ άρθρ. 632, διότι αὐτή δέν εἶχε διαμορφωθῆ εἰσέτι κατά τόν χρόνον τῆς συντάξεώς του, έμφανισθεῖσα μόλις περί τά μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος. Βλ. H a m e l - L a g a r d e, N° 163.

2. Καρ α β ἄ ς, § 131, η'.

3. Τοῦτο συνάγεται έκ τοῦ άρθρ. 4, απαιτοῦντος κεφάλαια και ὀργάνωσιν τοῦ άρθρ. 3, απαιτοῦντος διά τήν σύστασιν άδειαν τοῦ Υπουργείου Έμπορίου και γνωμοδότησιν τοῦ ὀκείου Έμποροβιομηχανικοῦ Έπιμελητηρίου τοῦ άρθρ. 68, καθιεροῦντος έποπτεϊαν τῆς έπιχειρήσεως υπό τοῦ Υπουργείου Έμπορίου τοῦ άρθρ. 26, ὑπάγοντος τάς άξιώσεις περί πληρωμῆς άποθηκεύτρων εις τήν διαδικασίαν τῆς έκδικάσεως των έκ συναλλάγματικῶν κτλ. διαφορῶν τοῦ άρθρ. 74, β, διατηροῦντος τήν ὑποχρέωσιν τήρησεως έμπορικῶν βιβλίων, κ.ο.κ.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐπιστήμη καὶ νομολογία εἶχον δεχθῆ τὴν ἐμπορικότητα τῆς ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεως κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις πλειστηριάσεως (ἐπειδὴ καὶ ὁ πλειστηριαστὴς λαμβάνει ὑπὸ τὴν φύλαξιν τοῦ τὰ πρὸς ἐκπλειστηρίασιν παραδιδόμενα αὐτῷ πράγματα), ἢ κατ' ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας τοῦ παρακολουθήματος (ἐπειδὴ εἴθισται αἱ ἐπιχειρήσεις γενικῶν ἀποθηκῶν νὰ ἔχουν προσηρητημένον ὄργάνωσιν διὰ τὴν ἐκπλειστηρίασιν τῶν ἐμπορευμάτων, ὧν καθυστερεῖται ἡ ἀνάληψις ἢ ἡ πληρωμὴ τῶν ἀποθηκεύτρων· βλ. ἄρθρ. 1 ἀρ. 3 Ν.Δ. 3077/54) ¹.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡ σχετικὴ θεωρία εἶναι ἐξεζητημένη, εἰς μὲν τὴν πρώτην, διότι ἡ ἐνέργεια τοῦ πλειστηριαστοῦ ὡς θεματοφύλακος εἶναι παρεπομένη ἀπλῶς τῆς κυρίας τοῦ δραστηριότητος, ἐνῶ ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν δραστηριότητα τοῦ ἐπιχειρηματίου γενικῆς ἀποθήκης, εἰς δὲ τὴν δευτέραν, διότι θεμελιώνει τὴν ἐμπορικότητα τῆς κυρίας δραστηριότητος (ἀποθηκευτικῆς) ἐπὶ τῆς παρεπομένης τοιαύτης (ἐκπλειστηριακῆς) ².

Ἀντιθέτως, διὰ τὸν παραδιδόντα εἰς τὴν γενικὴν ἀποθήκην ἐμπορεύματα πρὸς φύλαξιν ἢ συναλλαγὴ αὕτη δυνατόν νὰ εἶναι ἄστικῆ, π.χ., ὅταν εἶναι γεωργικὸς παραγωγὸς καὶ ἀποθηκεύῃ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἔως ὅτου τὴν πωλήσῃ.

62. Ἀποθετήρια καὶ ἐνεχυρόγραφα ³. Αἱ γενικαὶ ἀποθήκαι ἐκδίδουν ὠρισμένα ἔγγραφα, καλούμενα ὑπὸ τοῦ νόμου τῖ τ λ ο ι ἀ πο θ η κ ε ὑ σ ε ω ς, καὶ διακρινόμενα εἰς ἀ πο θ η τ ῆ ρ ι α καὶ ἐ ν ε χ υ ρ ὄ γ ρ α φ α (ἄρθρ. 27 Ν.Δ. 3077/54). Ταῦτα εἶναι δικαιόγραφα

1. Πρβλ. H a m e l - L a g a r d e, N° 163, Escarra, N° 120, R i p e r t, N° 152 (κατακρίνοντα ὅμως ὡς ἀχρηστον τὴν κατασκευὴν αὐτὴν). Εἰς τὸν Γερμ. Ἔμπ. Κώδικα, ἄρθρ. 1 ἐδ. 6, ἡ ἐπιχειρήσις γενικῶν ἀποθηκῶν κατονομάζεται ρητῶς μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων. Ὁμοίως εἰς τὸν καταργηθέντα Ἰταλ. Ε.Κ. τοῦ 1862, ἄρθρ. 3 ἀρ. 24, τόσον ἡ ἀπόθεσις εἰς τὰς γενικὰς ἀποθήκας, ὅσον καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς τὰ ἀποθετήρια καὶ ἐνεχυρόγραφα ἐνέργειαι ἐκηρύσσοντο ὡς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις. Ἐν Γαλλίᾳ τὸ περὶ γενικῶν ἀποθηκῶν Διάταγμα τῆς 6 Αὐγούστου 1946 χαρακτηρίζει τὰς γενικὰς ἀποθήκας ὡς fonds de commerce. Ἐπὶ τοῦ Διατάγματος τούτου δύναται νὰ στηριχθῆ τοῦ λοιποῦ ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐμπορικότης τῶν σχετικῶν ἐπιχειρήσεων. Πρβλ. H a m e l - L a g a r d e, ἐνθ' ἄνωτ.

2. Δυνάμει τοῦ νόμου ΓΠ' τοῦ 1905, τοῦ Β.Δ. τῆς 3.5.1907 καὶ τοῦ Ν.Δ. τῆς 19.6.1926, ἡ ἐπιχειρήσις γενικῶν ἀποθηκῶν εἶχεν ἀνατεθῆ ἐν Ἑλλάδι προνομιακῶς εἰς τὴν Προνομιοῦχον Ἀνώτατον Ἐταιρίαν Γενικῶν Ἀποθηκῶν, ἥτις καὶ ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ὀργανώσεώς της εἶναι ἐμπορικὴ (ἄρθρ. 1 Ν. 2190/1920). βλ. Ε.Π. 127/1932, Θέμ. ΜΔ' 61.

3. βλ. Ἀ ν α σ τ α σ ι ἄ δ η, Περὶ Ἀποθετηρίων καὶ Ἐνεχυρογράφων, Ἀθήναι, 1907.

παραστατικά ἐμπορευμάτων ἀποτεθειμένων εἰς τὴν ἀποθήκην, ἥτις τὰ ἐκδίδει, ἐπιτυγχάνεται δὲ διὰ τῆς ἀπλῆς ὀπισθογραφῆσεως, τοῦ μὲν ἀποθετηρίου ἢ μεταβίβασις τῆς κυριότητος, τοῦ δὲ ἐνεχυρογράφου ἢ σύστασις ἢ μεταβίβασις ἐνεχύρου ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων τὰ ὁποῖα οἱ ἐν λόγῳ τίτλοι ἀντιπροσωπεύουν. (ἄρθρ. 30 Ν.Δ. 3077/54). Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἄποψιν ἢ ἔκδοσις καὶ ὀπισθογράφησις τῶν ἀποθετηρίων καὶ ἐνεχυρογράφων, καὶ γενικῶς πᾶσαι αἱ εἰς τῶν ἐν λόγῳ τίτλων πηγάζουσαι σχέσεις, ἀποτελοῦν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὸς πράξεις, διότι ὁ νόμος¹ τοὺς ἐξομοιώνει, ὡς πρὸς τὰς ἐν λόγῳ σχέσεις, πρὸς τὰς συναλλαγματικὰς². Ὅθεν, κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, ὁ ὀπισθογράφων τοιοῦτον τίτλον ἐξ οὐλοσθήποτε αἰτίας, ἔστω καὶ μὴ ὢν ἐμπορος, ἐνεργεῖ ἐμπορικὴν πράξιν.

63. Ἡ χερσαία ἀσφάλισις. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θαλασσίαν ἀσφάλισιν, τὴν ὁποῖαν τὸ ἄρθρον 3 Δ.Α.Ε. χαρακτηρίζει ὡς ἐμπορικὴν πράξιν, ἡ χερσαία ἀσφάλισις δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐπαρίθμησιν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων τοῦ χερσαίου ἐμπορίου, ἣν ἐπιχειρεῖ τὸ ἄρθρ. 2. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ Διάταγμα ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων ἀντέγραψε ἐν προκειμένῳ τὸ ἄρθρ. 632 Code de commerce, οἱ συντάκται τοῦ ὁποίου, ἐμφορούμενοι εἰσέτι ἀπὸ τὰς παραστάσεις τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, ὅτε τὰ ἕτερα, πλὴν τῆς θαλασσίας, εἶδη ἀσφαλίσεως, δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναπτυχθῆ ἑπαρκῶς, δὲν ἔδωσαν τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὴν χερσαίαν ἀσφάλισιν. Ἐν τούτοις, ἡ ἐμπορικότης τῆς χερσαίας ἀσφαλίσεως εἶχε καθιερωθῆ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν συναλλασσομένων ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἡ ἀντίληψις αὕτη ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὴν νομολογίαν. Ἐν Γαλλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν, ἡ νομολογία καὶ μέγα μέρος τῆς θεωρίας διέκριναν μεταξὺ τῆς ἀσφαλίσεως ἐπὶ σταθερῷ ἀσφαλίστρῳ, ἥτις καὶ μόνη ἔθεωρεῖτο ὡς ἐμπορικὴ πράξις, καὶ τῆς ἀλληλασφαλίσεως ἢ ἀμοιβαίας ἀσφαλίσεως, ἥτις ἔθεωρεῖτο πράξις ἀστική³.

Τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῆς ἀσφαλίσεως διαφέρουν κατὰ τοῦτο, ὅτι εἰς μὲν τὴν ἐπὶ σταθερῷ ἀσφαλίστρῳ ἀσφάλισιν ὁ ἀσφαλιστής, ὅστις εἶναι πρόσωπον τελείως διάφορον τοῦ ἀσφαλιζομένου, ἀντὶ ἀσφαλίστρου συμπεφωνημένου ἐκ τῶν προτέρων, ἀναλαμβάνει νὰ

1. Ἄρθρ. 42 Ν.Δ. 3077/54, ἄρθρ. 76 ἐπ. Ν.Δ. τῆς 17.7.1923 «περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν».

2. Ἀναστασιάδης, § 32, Καραβᾶς, § 100, Τσάγκαρις, σ. 25, Περιφανάκης, ἀρ. 113. Ἀσαφής εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ Πετιμεζῆ, § 31,3, σημ. 2' πρβλ. καὶ Α.Π. 105/1938 Θέμ. ΜΘ' 499.

3. Ράλλης, § 140.

καλύψη τὸν ἀσφαλιζόμενον ἔναντι ὠρισμένου κινδύνου ἀπειλοῦντος αὐτόν, ἀδιαφόρως τῆς συχνότητος τῆς ἐπαληθεύσεως τοῦ ἀσφαλιστικοῦ κινδύνου. Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἀσφαλίσεως ὁ ἀσφαλιστής, ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων πινάκων τῆς πιθανῆς ἐπαληθεύσεως τοῦ ἀσφαλιστικοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀσφαλιστικῶν περιπτώσεων τὰς ὁποίας ὑπολογίζει νὰ συγκεντρώσῃ, προϋπολογίζει τὸ ἀσφάλιστρον. Ἐάν, εἴτα, ὁ κίνδυνος πραγματοποιηθῇ σπανιότερον ἀφ' ὅτι ὑπελόγισεν τὸ κέρδος του αὐξάνει, ἐάν ἐπαληθεύσῃ συχνότερον τοῦ προϋπολογισθέντος τὸ κέρδος του ἐλαττοῦται. Εἶναι δὲ δυνατόν νὰ ὑποστῇ καὶ ζημίαν.

Ἀντιθέτως, ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀσφαλίσεως πλείονες ὑποκείμενοι εἰς τίνα κίνδυνον, π.χ., ἰδιοκτῆται οἰκῶν ὑποκειμένων εἰς κίνδυνον πυρκαϊᾶς, συνεισφέρουν ἀπὸ κοινοῦ διὰ τὴν δημιουργίαν κεφαλαίου καὶ συμφωνοῦν ὅτι ὁσάκις ὁ ἐν λόγῳ κίνδυνος ἤθελεν ἐπαληθεύσει ὡς πρὸς τινὰς ἐξ αὐτῶν θ' ἀποζημιωθοῦν οὗτοι ἐκ τοῦ κοινοῦ κεφαλαίου. Καὶ ἐάν μὲν ὁ κίνδυνος ἐπαληθεύσῃ συχνότερον ἀφ' ὅτι προϋπελόγισαν, συνεισφέρουν ἅπαντες συμπληρωματικὸν ἀσφάλιστρον, ἂν δὲ ἐπαληθεύσῃ σπανιότερον, τοῖς ἐπιστρέφεται μέρος τοῦ προκαταβληθέντος ἀσφάλιστρον. Ἐδῶ, δηλ., οἱ ἀσφαλιζόμενοι εἶναι ταύτοχρόνως καὶ ἀσφαλισταί, τὸ δὲ ἀσφάλιστρον δὲν εἶναι πάγιον ἀλλὰ ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐπαληθεύσεως τοῦ κινδύνου.

Καὶ ἡ μὲν ἀσφάλις ἐπὶ σταθερῶ ἀσφάλιστρῳ ἐθεωρήθη, ὡς εἴρηται, ἐμπορικὴ πράξις κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν θαλασσίαν ἀσφάλισιν, ἡ ἀμοιβαία ἀσφάλις, ὁμοίως, ἐθεωρεῖτο ἀστικῆ διότι ἐπ' αὐτῆς δὲν ἀνεύρισκον τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διαμεσολαβήσεως, κυκλοφορίας ἢ κερδοσκοπίας.

Καθ' ἡμᾶς, ὁ ἄμεσος λόγος τῆς ἐμπορικότητος τῆς χερσαίας ἀσφαλίσεως δέον ν' ἀναζητηθῇ καὶ ἐνταῦθα, ὅπως εἰς ὅλας τὰς ἐμπορικὰς πράξεις, εἰς τὴν συνείδησιν τῶν συναλλασσομένων, ἦν, ὡς εἴρηται, ἠκολούθησε καὶ ἡ νομολογία. Ἐν τούτοις, ἀπὸ σημερινῆς ἀπόψεως, ἡ ἀνωτέρω διάκρισις, ὡς πρὸς τὴν ἐμπορικότητα μεταξὺ ἀσφαλίσεως ἐπ' ἀσφάλιστρῳ καὶ ἀλληλασφαλίσεως δὲν ἀνταποκρίνεται πλέον πρὸς τὴν συναλλακτικὴν πραγματικότητα. Τῷ δυνι, ἡ ἀμοιβαία ἀσφάλις δὲν πραγματοποιεῖται πλέον κατὰ τὸν ἀνωτέρω περιγραφόμενον πρωτόγυνον τρόπον. Ἡ ἀλληλασφαλιστικὴ ἐπιχειρήσις ὀργανοῦται πλέον κατὰ μόνιμον σύστημα, διαθέτει ἐγκατάστασιν, μόνιμον προσωπικόν. Ἐκ τῶν κεφαλαίων ἅτινα συγκεντροῦνται διὰ τῶν εἰσφορῶν τῶν ἀλληλασφαλισμένων, ὅσα δὲν χρησιμοποιηθοῦν πρὸς κάλυψιν ζημιῶν δὲν ἐπιστρέφονται εἰς τοὺς συνεισενγκόντας, ἀλλὰ διατίθενται πρὸς σχηματισμὸν ἀποθεματικῶν,

ἐπενδύονται εἰς τοποθετήσεις καὶ γενικώτερον δημιουργεῖται ὄργανισμὸς μὲ προσωπικότητα διάφορον τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν μελῶν, ὅστις καὶ πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς νομικῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως συγκεντροῖ καὶ διαμεσολάβησιν καὶ κερδοσκοπίαν ἀσκεῖ. Οὕτως, ἡ ἐμπορικότης τοῦ ἀλληλασφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ παρίσταται ἀπὸ σημερινῆς ἀπόψεως ὡς προφανῆς¹. Τόσον δὲ ἡ ἐπίσταθερῶ ἀσφαλίστρῳ ὅσον καὶ ἡ ἐπ' ἀμοιβαιότητι ἀσφάλις εἶναι ἐμπορικαὶ ἀκριβῶς διότι ἀσκούνται ὑπὸ ὀργάνωσιν ἐπαγγελματικῆν.

Ἡ τελευταία αὕτη διαπίστωσις μᾶς δίδει καὶ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐπίσης ἀμφισβητούμενον ζήτημα, ἐν ἡ χερσαία ἀσφάλις εἶναι ἐμπορικὴ πράξις καὶ διὰ τὸν ἀσφαλιζόμενον. Δεδομένου ὅτι, ὡς πρὸς αὐτόν, ἡ ἀσφάλις δὲν ἔχει τὸ στοιχεῖον τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως, εἶναι βασικῶς ἀστικῆ. Μόνον ἂν ὁ ἀσφαλιζόμενος εἶναι ἔμπορος καὶ ἀσφαλιζεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἐμπορίου του, π.χ., ἀσφαλιζει τὰ μεταφερόμενα ἢ ἀποθηκευμένα ἐμπορεύματά του, ἡ ἀσφάλις αὕτη εἶναι δι' αὐτόν πράξις ὑποκειμενικῶς ἐμπορικῆ². Τὸ αὐτὸ θὰ εἴπωμεν διὰ τὸν ἀλληλασφαλιζόμενον. Ἐὰν εἶναι ἔμπορος καὶ ἡ ἀλληλασφάλις εἶναι σχετικὴ πρὸς τὸ ἐμπόριόν του, εἶναι πράξις ἐμπορικῆ δι' αὐτόν. Ἐὰν ὅμως ἔχωμεν, π.χ., πλεονας γεωργούς οἵτινες ἀλληλασφαλιζονται κατὰ τῆς χαλάζης ἢ πράξις αὕτη εἶναι ἀστικῆ δι' ἅπαντας ἐξ αὐτῶν.

Διὰ τοῦ ἀρθρ. 2 τοῦ Ν. 1023/1917 «περὶ ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως ἀσφαλίσεως» ὠρίσθη ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ ἀσφαλιστικὴ ἐπιχείρησις ἀσκεῖται ἐν Ἑλλάδι μόνον ὑπὸ ἀνώνυμου ἐταιρίας, διὰ δὲ τοῦ ἀρθρ. 33 τοῦ Β.Δ. τῆς 8/20 Ὀκτωβρίου 1920 «περὶ κωδικοποιήσεως κτλ.» ὠρίσθη ὅτι ἀσκεῖται καὶ ὑπὸ συνεταιρισμοῦ. Συνεπῶς αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ δὴ, τοῦ νόμου μὴ διακρίνοντος, τόσον αἱ ἐπ' ἀσφαλίστρῳ ὅσον καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι, εἶναι ἐν Ἑλλάδι ἐκ τοῦ νόμου ἔμποροι καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν εἶναι ἐμπορικαὶ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου. Ἐπὶ πλέον καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ χερσαία ἀσφάλις ἐρρυθμίσθη ἀπὸ τοῦ 1910 ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου διὰ προσθήκης γε-

1. Οὕτω καὶ Καραβᾶς, § 103, Ripert, N° 158, Escarra, N° 125, Hamel-Lagarde, N° 164.

2. Κροκιδᾶς, §§ 111, 120, Πατιμεζᾶς, § 36, 7, Τσιριντάνης, § 22, III, Καραβᾶς, § 103, Ρόκας, ἐν ΕΕΔ Δ' 115, 131 ἐπ., Τσάγκαρις, σ. 25, Ε.Α. 2950/1894 Θέμ. Γ' 185, Ε. Αλυ. 76/1935 Θέμ. ΜΣ' 1004. Ἀντιθέτως, ὑπὲρ τῆς ἀμφιμεροῦς ἐμπορικότητος τῆς ἀσφαλίσεως, Ἀναστασιάδης, § 32, Lyon-Caen et Renault, I, N° 164, 171^e.

νομένης εις αὐτόν ὑπὸ τοῦ Ν. ΓΨΙΖ' (ἄρθρ. 189 - 225) δύναται νὰ ἀρυσθῆ τις ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐμπορικότητος τῆς χερσαίας ἀσφαλίσσεως διὰ τὸν ἀσφαλιστὴν¹.

64. Αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι. Περί χρηματιστηρίων πραγματευόμεθα ἐκτενέστερον κατωτέρω (§ 136 ἑπ.). Ταῦτα εἶναι ἐμπορικαὶ ἀγοραὶ ἀποτελοῦσαι παρ' ἡμῖν νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Ἐναντιότως τῶν ἀντικειμένων τῶν ὁποίων γίνεται διαπραγματεύσεις εἰς αὐτὰ διακρίνομεν δύο εἶδη χρηματιστηρίων: τὰ χρηματιστήρια ἀξιών καὶ τὰ χρηματιστήρια ἐμπορευμάτων.

α) Χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι ἐπὶ ἀξιών. Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 15 παρ. 5 τοῦ Ν. 3632/1928 περί χρηματιστηρίων ἀξιών, «αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι εἶναι πράξεις ἐμπορικαὶ διὰ πάντας τοὺς συμβαλλομένους». Κατὰ δὲ τὴν παρ. 1 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρ. 15, χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι εἶναι αἱ δικαιοπραξίαι αἱ χρηματιστηριακῶς συναπτόμεναι καὶ ἔχουσαι ὡς ἀντικείμενον χρηματιστηριακὰ πράγματα². Ποῖαι εἶναι αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι ὀρίζει τὸ ἄρθρ. 16 τοῦ νόμου· εἶναι αὗται: ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις τοῖς μετρητοῖς, ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις ἐπὶ προθεσμίᾳ, ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις ἐπὶ δῶρῳ ἢ διπλασιασμῷ, ἡ σύμβασις μεταφορᾶς καὶ πᾶσα ἐν γένει παρεπομένη δικαιοπραξία σχετιζομένη πρὸς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὡς ἄνω πράξεων. Τὰ χρηματιστηριακὰ πράγματα, ἐξ ἄλλου, ἀπαριθμεῖ περιοριστικῶς τὸ ἄρθρ. 7 τοῦ νόμου. Εἶναι ταῦτα: τὰ ἀνώνυμα δημόσια χρεώγραφα ἢ τὰ χρεώγραφα ὑἱῶν, κοινοτήτων κλπ., συνάλλαγμα ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἰς ράβδους, ἐπίσης μετοχαὶ καὶ ὁμολογίαι ἐλληνικῶν καὶ ξένων ἀνωνύμων ἐταιριῶν, ἐφ' ὅσον ἔχουν κατατεθειμένον ὠρισμένον μετοχικὸν κεφάλαιον, εἰδικῶς δὲ ὡς πρὸς τὰ χρεώγραφα τῶν ἀλλοδαπῶν ἐταιριῶν, ἐφ' ὅσον εἶναι ταῦτα εἰσηγμένα εἰς χρηματιστήριον τῆς χώρας τῶν.

Βλέπομεν, ὅθεν, ὅτι κατ' ἀρχὴν καὶ αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι τῶν χρηματιστηρίων ἀξιών ἀποτελοῦν ἐμπορικὰς πράξεις μόνον ἐὰν ὑποκοῦνται ὑπὸ ἐπαγγελματικῆν ὀργάνωσιν (ὑπὸ χρηματιστῶν ἢ μεσιτῶν καὶ ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ). Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν παλαιότερον Ν. 1308/1918 «περὶ ἐμπορικῶν χρηματιστηρίων», ὡς ἐμπορικὰς πράξεις ἐχαρακτηρίζοντο καὶ αἱ ἐν τολαί πρὸς σύναψιν χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶν (ἄρθρ. 16 παρ. 7)³, γίνεται δὲ δε-

1. Ἀναστασιάδης, § 32, I, Καραβᾶς, § 103, Α'.

2. Βλ. σχετικῶς Κ. Περιφανᾶκη, Σύστασις καὶ ἀπόδειξις τῶν χρηματιστηριακῶν συμβάσεων, Θέμ. ΜΕ' 393.

3. Βλ. καὶ Α.Π. 127/1925 Θέμ. ΛΓ' 612, Ε.Α. 187/1928, Θέμ. ΛΘ' 489.

κτὸν ὑπὸ τῆς θεωρίας καὶ νομολογίας ὅτι καὶ ὑπὸ τὸν νεώτερον νόμον ἐξακολουθοῦν αὗται ν' ἀποτελοῦν ἐμπορικὰς πράξεις, ὡς παρεπόμεναί δικαιοπραξίαι τῶν κυρίως χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶν (ἄρθρ. 16 ε' Ν. 3632)¹.

β) Χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι ἐπὶ ἐμπορευμάτων. Εἰς τὸ Ν.Δ. τῆς 2.11.1923 «περὶ χρηματιστηρίων ἐμπορευμάτων» δὲν ἀπαντᾷ διατάξεις ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Ν. 3632, χαρακτηρίζουσα ὡς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὰς πράξεις τὰς συναλλαγὰς τῶν χρηματιστηρίων ἐμπορευμάτων. Δεδομένου ὅμως ὅτι αἱ συναλλαγαι αὗται ἀποτελοῦν ἀγοραπωλησίας ὑπὸ διαφόρους τύπους καὶ μορφάς², συνάπτονται δὲ πάντοτε μεταξὺ ἐμπόρων³, ἔπεται ὅτι κατὰ κανόνα ἐνέχουν τὰ στοιχεῖα τῆς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῆς πράξεως τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν, πάντοτε δὲ ἀποτελοῦν τοῦλάχιστον ὑποκειμενικῶς ἐμπορικὰς πράξεις⁴.

65. Τραπεζικὴ ἐνέγγυος πίστωση. Τραπεζικὴ ἐνέγγυος πίστωση (crédit couvré) εἶναι ἡ σύμβασις, καθ' ἣν ἀνώνυμος ἐταιρία (πιστώτρια) συμφωνεῖ μετὰ τινος ὅστις εἶναι παραλήπτης ἐμπορευμάτων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (ὀφειλέτης), ὅπως ἀνοίξῃ πίστωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀποστολέως τῶν ἐμπορευμάτων (δικαιούχου), ἀναλαμβάνουσα ὅπως καταβάλλῃ τὸ ποσὸν τῆς πιστώσεως εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον, ἔμα τῇ πρὸς αὐτὴν παραδόσει τῆς φορτωτικῆς, διαβιβάσῃ δὲ ταύτην πρὸς

1. Καραβᾶς, § 95, Θ. Χοιτδᾶς, ἐν Θέμ. Μ' 77, Τσάγκαρις, σ. 27, Περιφανάκης, ἀρ. 108, Ε.Α. 1564/1939 Δ-κῆ 1Β' 425. Ἀμφιβάλλει ὁ Πετιμεζᾶς, § 35,5. Πράγματι, ὑπὸ τὴν νέαν διατύπωσιν τοῦ νόμου θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι δὲν εἶναι, οὐδὲ θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ χαρακτηρισθῇ ἐμπορικὴ ἡ ἀπλῆ ἐντολὴ ἡ δικομένη πρὸς χρηματιστὴν ἢ μεσίτην, ἐφ' ὅσον δὲν συνέχεται κατὰ τινὰ τρόπον πρὸς δραστηριότητα ἐμπορικὴν, π.χ. ἐντολὴ χήρας ἢ ὑπαλλήλου πρὸς χρηματιστὴν δι' ἀγορᾶν χρεωγράφων, ἢ να τοποθετήσουν τὰς οἰκονομίας των καὶ ἔχουν κάποιον εἰσόδημα. Ἀντιθέτως, ὁσάκις σκοπὸς τοῦ ἐντελλομένου ἀγορᾶν τινὰ ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ εἶναι οὐχὶ ἡ ἐπένδυσις κεφαλαίων, ἀλλὰ ἡ μεταπώλησις, ἢ πρᾶξις αὕτη εἶναι ἐμπορικὴ βᾶσει τοῦ ἄρθρ. 2 ΔΑΕ.

2. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 19 τοῦ Ν.Δ. τῆς 2/10 Νοεμβρίου 1923 αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι τοῦ χρηματιστηρίου ἐμπορευμάτων εἶναι αἱ ἑξῆς: α) Ἐπὶ ἀμέσῳ παραδόσει ἐμπορευμάτων, β) φορτίου ἐν πλῆ, γ) φορτίου φορτωμένου, δ) ἐπὶ μελλοντικῇ φορτώσει, ε) ἐπὶ μελλοντικῇ παραδόσει, ζ) ἐπὶ χρηματιστηριακῇ προθεσίμῃ, ζ) ἐπὶ δώρῳ.

3. Ἄρθρ. 3 Ν. 3632' πρβλ. Πρωτ. Θεσ. 2958/1947 ΕΕΝ ε' 124.

4. Καραβᾶς, § 102, Ἀναστασιάδης, § 24, Τσάγκαρις, σελ. 27. Πρβλ. Πετιμεζᾶν, § 35,5 σημ. 1, ὅστις ἀπλῶς ἀρνεῖται, καὶ ὁρθῶς, ὅτι αἱ συναλλαγαι τοῦ χρηματιστηρίου ἐμπορευμάτων ἀποτελοῦν ἰδιώνυμον ἐμπορικὴν πρᾶξιν.

τὸν ὀφειλέτην ἐπὶ τῇ καταβολῇ τοῦ ποσοῦ τῆς πιστώσεως (ἄρθ. 25 παρ. 1 Ν.Δ. 1923).

Τὸ συνήθως συμβαῖνον εἶναι ἡ σύμβασις αὕτη ν' ἀναλαμβάνεται ὑπὸ Τραπεζῆς, ὁπότε εἶναι διττῶς ἐμπορικὴ δι' αὐτήν, τὸ μὲν ὡς τραπεζικὴ ἐργασία, τὸ δὲ ὡς πράξις ἐμπόρου. Ἄφ' ἑτέρου καὶ ὁ ὀφειλέτης (παραλήπτης τῶν ἐμπορευμάτων) θὰ εἶναι κατὰ κανόνα ἔμπορος καὶ συνεπῶς ἡ σύμβασις αὕτη θὰ εἶναι καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν ὑποκειμενικῶς ἐμπορικὴ. Ἐν τούτοις τὸ Ν.Δ. τῆς 17.7.1923 «περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν» ὥρισεν ὅτι «αὕτη θεωρεῖται πράξις ἐμπορικὴ δι' ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους», ἀναγκάζον οὕτω τὴν σύμβασιν τραπεζικῆς ἐνεγγύου πιστώσεως εἰς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴν πράξιν, καὶ δὴ ἀμφιμερῶς ἐμπορικὴν¹.

Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 34 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Ν. Δ/τος, αἱ περὶ τραπεζικῆς ἐνεγγύου πιστώσεως διατάξεις τοῦ ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ συμβάσεως, καθ' ἣν ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία (πιστώτρια) καταβάλλει τῷ αἰτοῦντι (ὀφειλέτῃ) χρήματα, ἔναντι φορτωτικῆς παραδιδομένης αὐτῇ ὑπὸ τούτου, καὶ ἄτινα χρήματα ἡ πιστώτρια θέλει εἰσπράξει παρὰ τρίτου, ἐπὶ παραδόσει τῆς φορτωτικῆς πρὸς τοῦτον. Ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν ἀντίστροφον διαδικασίαν. Διευκολυνόμενος εἶναι ὁ ἀποστολεὺς (πωλητῆς) τῶν ἐμπορευμάτων ἐν τῇ ἀξίᾳ εἰσπράξει τοῦ τιμήματος. Ὁ νόμος χαρακτηρίζει καὶ τὴν σύμβασιν ταύτην ὡς τραπεζικὴν ἐνεγγυον πιστῶσιν, ἐνῶ κατὰ τινὰς πρόκειται ἐνταῦθα ἀπλῆ προεξόφλησις φορτωτικῶν ἐγγράφων².

66. Γραμμάτιον εἰς διαταγὴν. Τὸ γραμμάτιον εἰς διαταγὴν εἶναι ἐγγραφὸς ὑπόσχεσις, συνιεταγμένη καθ' ὄρισμένον τύπον διαγραφόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐν ᾗ ἀναλαμβάνει τις (καλούμενος ἐκδότης) νὰ πληρῶσῃ ὄρισμένον χρηματικὸν ποσὸν ἐν ὄρισμένῳ τόπῳ εἰς διαταγὴν ἑτέρου τινός (καλούμενου κομιστοῦ ἢ λήπτοῦ). Διαφέρει, οὕτω, τῆς συναλλαγματικῆς κατὰ τὴν ἔλλειψιν τρίτου ἐπιτασσομένου προσώπου (ἀποδέκτου). Ἐνῶ ὁμοίως, ὡς εἶδομεν, εἰς τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδ. ἐμποροδικίων ἀναφέρεται ἡ συναλλαγματικὴ ὡς ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴ πράξις, οὐδεμίαν μνεῖα τοῦ γραμματίου εἰς διαταγὴν γίνεται. Ἀντιθέτως, ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 8 παρ. 2 Δ.Α.Ε., καθ' ἣν «τὰ γραμμάτια τὰ παρ' ἐμπόρων ὑπογεγραμμένα θεωροῦνται ὡς ἕνεκα τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν γενόμενα, ἐὰν ἄλλη τις αἰτία δὲν ὑπάρχη ρητῶς ἐκπεφρασμένη εἰς

1. Α.Π. 140/1953 Θέμ. ΞΔ' 488, Ε.Α. 5173/1952 Θέμ. ΞΔ' 218 καὶ αὐτόθι σχόλιον.

2. Οὕτω Γ. Σημίτης, Ἡ δι' ἐμπορευμάτων ἠσφαλισμένη τραπεζικὴ πίστωσις, Ἀθήναι 1933, σελ. 74 σημ. 1.

αυτά», και εκείνης του άρθρ. 6 Δ.Α.Ε., καθ' ην «... όταν τα εις διαταγήν γραμμάτια δέν φέρουν ούδενός εμπόρου υπογραφήν ούδ' άφορωσιν έργασίας έμπορικάς... το έμποροδικείον χρεωστεί να παραπέμψη τήν υπόθεσιν εις το πολιτικόν δικαστήριον, εάν ο έναγόμενος τó ζητήσει», συνήγето ότι τα γραμμάτια εις διαταγήν ήδύναντο να είναι και άστικά¹.

Ήλθεν, όμως, ο Ν. 5325/1932, έστις έν άρθρ. 89 παραπέμπει, μεταξύ άλλων διατάξεων, και εις τó άρθρ. 79 του νόμου, τó όποϊον διαγράφει τήν Ικανότητα του άνηλικού, όπως υποχρεωθή έκ συναλλαγματικής, κατά τρόπον όμοιον πρós τήν άσκησιν έμπορικής πράξεως έν γένει, έκ ού συνάγεται ότι και ή υπογραφή γραμματίου εις διαταγήν άποτελεϊ άντικειμενικώς έμπορικήν πράξιν².

67. Τραπεζική έπιταγή. Η τραπεζική έπιταγή, ως και έκ του όνόματός της φαίνεται, είναι έγγραφος έντολή, συντεταγμένη καθ' ώρισμένον νόμιμον τύπον, πρós Τράπεζάν τινα, όπως πληρώση εις διαταγήν τρίτου ώρισμένον χρηματικόν ποσόν. Όπως και προκειμένου περί του γραμματίου εις διαταγήν, ούτω και προκειμένου περί τής έπιταγής, δέν ύπήρχε εις τó παλαιότερον δίκαιον διάταξις θεωρούσα ταύτην ως άντικειμενικώς έμπορικήν πράξιν. Έθεωρείτο, ούτως, έμπορική, μόνον εάν έξειριδeto υπό έμπόρου έν σχέσει πρós τó έμπόριόν του. Ο νόμος 5960/1933 «περί έπιταγής» ώρισεν εις τó άρθρ. 59 ότι «αι έξ έπιταγής δικαιπραξίαι είναι έμπορικαί», ή διάταξις δ' αυτή έρμηνεύεται γενικώς ως καθιστώσα τήν υπογραφήν έπιταγής άντικειμενικώς έμπορικήν πράξιν³.

II. ΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

68. Γενικά. Συμφώνως πρós τó άρθρ. 3 του Διατάγματος άρμοδ. έμποροδικείων «ό νόμος θεωρεί επίσης πράξεις έμπορικάς πᾶσαν έπιχειρήσιν κατασκευής και πᾶσαν αγοράν, πώλησιν ή μεταπώλησιν

1. Πρβλ. Πετιμεζάν, § 33,3, Α.Π. 106/1897 Θέμ. Η' 549, Ε.Α. 876/1905 Θέμ. ΙΓ' 619. Τούναντιον τα «γραμμάτια εις κατοικίαν», ήτοι τα πληρωτέα εις τόπον διάφορον του τόπου έκδόσεως, θεωρούντο κατά τήν κρατούσαν γνώμην έμπορικά, ως περιέχοντα άποστολήν χρημάτων από τόπου εις τόπον. Βλ. Δαμασκή νόν, άρ. 123, Κροκιδάν, § 101, Α.Π. 68/1907 Θέμ. ΙΘ' 597, Ε.Α. 910/1899 Θέμ. ΙΑ' 122. Αντίθετος Ράλλης, Ι, § 598.

2. Τσιριντζάνης, § 22, ΙΙΙ, Καραβᾶς, § 96, Αναστασιάδης, Πιστωτικοί τίτλοι, § 90 σημ. 5, Πρωτ. Αθ. 402/1951 Θέμ. ΞΒ' 823, Πρωτ. Πειρ. 3227/1953 ΕΕΔ Ε' 126, Ε.Θ. 579/1955 ΕΕΝ κυ' 194.

3. Καραβᾶς, § 97, Αναστασιάδης, § 32 σημ. 3, και έν Πιστωτ. τίτλοις, ΙΙ, § 40 σημ. 15, Κ. Σύλλας, έν Θέμ. ΞΔ' 1012, Ε.Θ. 12/1954, ΕΕΔ Ε' 153.

πλοίων πρὸς τὴν ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ Κράτους ναυτιλίαν χρησίμων· ὅλας τὰς θαλασσίας ἀποστολάς· πᾶσαν ἀγοράν ἢ πώλησιν ἀρμέων, ἐξαρτίων καὶ ζωοτροφιῶν· πᾶσαν ναύλωσιν· πᾶν ναυτικὸν δάνειον, ὅλα τὰ περὶ ἀσφαλειῶν συναλλάγματα καὶ ὅσα ἄλλα ἀφορῶσι τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν· ὅλας τὰς περὶ μισθώσεως τοῦ πληρώματος συμφωνίας καὶ συμβάσεις· ὅλας τὰς πρὸς ὑπηρεσίαν ἐμπορικῶν πλοίων μισθώσεις ναυτικῶν».

Ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω διατάξεως, αἱ ἐν αὐτῇ ἀριθμούμεναι δραστηριότητες εἶναι διαφορώταται καὶ ἐξαιρετικῶς ἐτερόκλητοι, ἄλλαι σύνθετοι καὶ φέρουσαι πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς «ἐπιχειρήσεως» καὶ ἄλλαι ἀπλᾶι καὶ μεμονωμέναι, ἄλλαι ἐμπορικαὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν τῶν φύσιν καὶ ἄλλαι ἀπλῶς λόγῳ συναφείας, οὕτως ὥστε καὶ ὡς πρὸς ταύτας νὰ συναντᾶται ἡ γνωστὴ δυσχέρεια ἀνευρέσεως ἐνιαίου κριτηρίου τῆς ἐμπορικότητός τῶν. Ἐν τούτοις καὶ ἐνταῦθα κυριορχεῖ ἡ ἰδέα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως αὐτῶν, ὡς εἶδομεν προκειμένου περὶ τῶν «ἐπιχειρήσεων» καὶ «ἐργασιῶν» τοῦ ἄρθρ. 2 Διατάγματος ἀρμ. ἐμποροδικείων. Ὁρισμένοι παρεκκλίσεις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐξηγοῦνται καὶ ἐδῶ ἐκ λόγων ἱστορικῶν. Ἀνέκαθεν, δηλαδή, ἡ ναυτιλία ἦτο στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀσκήσιν ἐμπορίας. Οὕτως, εἴδομεν, εἰς παλαιότερας ἐποχὰς ὁ ἐφοπλιστὴς καὶ ὁ πλοίαρχος ἦσαν συνάμα ἔμποροι, ἀγοράζοντες καὶ μεταπωλοῦντες πραγματείας εἰς τοὺς δυσφόρους λιμένας τοὺς ὁποίους ἐπεσκέπτοντο κατὰ τὰ ταξίδια των¹. Ἐπεκράτησεν, ὅθεν, ἔκπαλαι νὰ θεωρῆται ἐμπορικὴ πᾶσα δραστηριότης σχετιζομένη ἀμέσως πρὸς τὴν ἀσκήσιν τῆς ναυτιλίας.

Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν τεχνικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς διεξήγετο ἡ ναυτιλία, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν μέσων τηλεπικοινωνίας, αἱ πλεῖσται τῶν ἐν λόγῳ δραστηριοτήτων ἀπώλεσαν τὴν δικαιολογίαν τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν ὡς ἐμπορικῶν ἐν τῷ νόμῳ. Οὕτως, ὄρισμένοι ἐξ αὐτῶν ἔπαυσαν νὰ θεωροῦνται ὡς ἐμπορικαὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν συναλλασσομένων, ἡ δὲ τοιαύτη ἀντίληψις τῶν συναλλακτικῶν κύκλων ἀντικατοπτρίζεται ἐν πολλοῖς καὶ εἰς τὴν νομολογίαν. Ὡς ἐκ τούτου ἐπιβάλλεται, κατὰ τὴν γνώμην μας, ὅπως ἐκείνας ἐκ τῶν ἐν ἄρθρ. 3 Δ.Α.Ε. ἀριθμουμένων δραστηριοτήτων τῶν ὁποίων ἡ ἐμπορικότης τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ, κατὰ τὴν συνείδησιν τῶν συναλλασσομένων, ἐρμηνεύωμεν στενῶς, ὅσον ἐπιτρέπει ἡ διατύπωσις τοῦ γράμματος τοῦ νόμου. Ἐν τοῖς ἐπομένοις γίνεται ἀνάλυσις τῶν

1. Βλ. ἡ μ ε τ έ ρ α ς Εἰσαγωγικὰς ἐννοίας, § 21.

καθ' ἕκαστον δραστηριοτήτων, αἵτινες θεωροῦνται ὡς ἔμπορικαὶ κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 Δ.Α.Ε.¹.

69. α) Ἐπιχειρήσεις κατασκευῆς πλοίου. Αὕτη εἶναι ἡ μόνη δραστηριότης ἐκ τῶν εἰς τὸ ἄρθρ. 3 ἀναφερομένων, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς «ἐπιχειρήσεις». Πρόκειται περὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ ναυπηγοῦ, ἧτις θὰ ἦτο ἔμπορικὴ ὡς «ἐπιχειρήσεις χειροτεχνίας», καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας μείας τῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἧτις παρουσιάζει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως. Διὰ τὸν παραγγέλλοντα, ὁμῶς, τὴν κατασκευὴν τοῦ πλοίου ἢ πράξις δὲν εἶναι ἔμπορικὴ παρὰ μόνον ἂν εἶναι ἐφοπλιστῆς (ἔμπορος) καὶ τὸ παραγγέλλει χάριν τῆς ναυτιλιακῆς τοῦ ἐπιχειρήσεως, ἢ, καίτοι μὴ ὢν ἐφοπλιστῆς, τὸ παραγγέλλει ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως². Ὑπὸ τὸν ὄρον «πλοῖον» νοεῖται ἐνταῦθα πᾶν ἐν γένει πλωτὸν κατασκευάσμα καὶ ὄχι μόνον τὸ κατὰ τὴν εἰδικὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρ. 226 Ε.Ν.³.

70. β) Ἄγορά, πώλησις καὶ μεταπώλησις πλοίου. Ὡς ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ νόμου, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ μία μόνον μεμωμένη πράξις ἀγορᾶς ἢ πώλησεως πλοίου δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἔμπορικὴ πράξις. Ἐν τούτοις τὸ στοιχεῖον τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως, ὡς προϋπόθεσις τῆς ἔμπορικότητος τῆς προκειμένης πράξεως, ἀνακύπτει καὶ ἐνταῦθα εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ἐρμηνείας καὶ νομολογίας δεκτὴν γενομένην ἀποψιν, ὅτι ἡ ἀγορὰ ἢ πώλησις πλοίου εἶναι τότε μόνον ἔμπορικὴ, ὅταν συνδέεται πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλοίου. Οὕτω, π.χ., δὲν θεωρεῖται ὡς ἔμπορικὴ ἢ ἀγορὰ ἢ πώλησις πλοίου χρησιμοποιουμένου ὡς ἰδιωτικῆς θαλαμηγοῦ, ἢ πώλησις κληρονομιαίου πλοίου πρὸς ρευστοποίησιν τῆς κληρονομίας κ.ο.κ.⁴ Διδάσκεται ὁμοίως, ὅτι ὁ νόμος ἀποβλέπει ἐνταῦθα εἰς τὴν ἐκουσίαν πώλησιν καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκποίησην κατὰ τὴν ἐκουσίαν πώλησιν καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκτελέσεως⁵. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ προκειμένη πράξις διακρίνεται ἀπὸ τὴν «ἀγορὰν πρὸς μεταπώλησιν» τοῦ ἄρθρ. 2 Δ.Α.Ε. κατὰ τὸ ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται ὡς στοιχεῖον αὐτῆς ἡ πρόθεσις μεταπωλήσεως.

1. Βλ. καὶ Κ. Περιφανάκη, Περί τοῦ ἐμπορικοῦ ἢ μὴ χαρακτηροῦ τῆς ναυτικῆς δράσεως, ἐν ΕΕΔ 5' (1955) 209 ἐπ.

2. Οὕτω καὶ Περιφανάκης, ὄρ. 122, Α.Π. 203/1955 ΕΕΝ κβ' 424. Ἄντιθέτως, ὑπὲρ τῆς ἀμφιμεροῦς ἐμπορικότητος, Ἄναστασιάδης, II, § 292 σημ. 26, Τσαγκαρῆς, σελ. 29.

3. Πετιμεζᾶς, § 37,2 Τσαγκαρῆς, σ. 29.

4. Κροκιδᾶς, § 103, Πετιμεζᾶς, § 37,3. Ἄντιθετοι, ὑπὲρ τῆς ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐμπορικότητος, οἱ Καραβᾶς, § 86. Πέρδικας, § 32,2, Σπηλιόπουλος, § 53.

5. Ράλλης, § 64, Πετιμεζᾶς, § 37,3, Καραβᾶς, § 86, Ε.Α. 588/1900 Θέμ. ΙΒ' 636.

71. γ) Θαλάσσιαι ἀποστολαί. Γίνεται δεκτὸν ὅτι, λόγῳ τῆς γενικότητος τῆς ἐκφράσεως τοῦ νόμου, θεωρεῖται ὡς ἐμπορικὴ πρᾶξις ὁ ἐξοπλισμὸς πλοίου πρὸς θαλασσίαν ἀποστολὴν ἀνεξαρτήτως τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, π.χ., ἐπαγγελματικὴ μεταφορὰ προσώπων ἢ ἐμπορευμάτων, ἐξερευνητικὴ ἀποστολή, ἀποστολὴ σκοποῦσα τὴν πόντισιν ὑποβρυχίων καλωδίων κ.ο.κ.¹ Καὶ ἐνταῦθα ἀνακύπτει πλήρως ὁ χαρακτήρ τῆς ὀργανωμένης ἐπαγγελματικῆς ἐπιχειρηματικῆς ἀσκήσεως τῆς προκειμένης ἐμπορικῆς δραστηριότητος.

72. δ) Ἄγορὰ ἢ πώλησις ἀρμένων, ἐξαρτίων καὶ ζωοτροφιῶν. Καὶ ἐνταῦθα ἡ γενικωτάτη ἔκφρασις τοῦ νόμου συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἀπόψεως ὅτι αἱ ἐν λόγῳ ἀγοραὶ ἢ πωλήσεις εἶναι πάντοτε ἀμφιμερῶς ἐμπορικαί, δηλ. εἶναι ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ καὶ διὰ τὸν προμηθεύοντα τὰ ἐν λόγῳ ἐφόδια εἰς τὸ πλοῖον ἢ τὸν ἀγοράζοντα ταῦτα ἀπὸ τοῦ πλοῖου². Τὸ ζήτημα δὲν ἔχει μεγάλην πρακτικὴν σημασίαν διότι ὁ ἀντισυμβαλλόμενος τοῦ ἐφοπλιστοῦ ἢ πλοιάρχου θὰ εἶναι κατὰ κανόνα ἔμπορος, ἢ τοῦλάχιστον θὰ ἀγοράζῃ τὰ ἐν λόγῳ ἀντικείμενα πρὸς μεταπώλησιν, καὶ ἐπομένως ἡ πρᾶξις θὰ εἶναι ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐμπορικὴ δι' αὐτόν. Ἀνεξαρτήτως ὅμως αὐτοῦ, δεόν νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς δημιουργοῦσα ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴν πρᾶξιν μόνον διὰ τὸ πλοῖον, ἐνῶ διὰ τὸν ἀντισυμβαλλόμενον δὲν εἶναι πάντοτε ἐμπορικὴ πρᾶξις, ἀλλὰ μόνον ἐνδεχομένως ὑποκειμενικῶς ἐμπορικὴ, ἥτοι ἐν οὗτῳ εἶναι ἔμπορος καὶ ἀγοράζῃ ταῦτα ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐμπόριόν του (ἢ καὶ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴ, ἐὰν πρόκειται περὶ ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν)³. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δικαιολογεῖται καὶ ἡ ἐμπορικότης τῆς προκειμένης πράξεως ὡς στενῶς συνδεδεμένης πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀσκήσιν τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος τοῦ πλοίου.

73. ε) Ναύλωσις. Αὕτη εἶναι ἡ σύμβασις μεταφορᾶς διὰ θαλάσσης. Δύναται ν' ἀφορᾷ πρόσωπα ἢ πράγματα, ὀλόκληρον πλοῖον ἢ ἀπλῶς ὠρισμένα ἐμπορεύματα. Κατὰ τινὰ ἀρκετὰ διαδεδομένην ἄποψιν, λόγῳ τῆς γενικότητος τῆς ἐκφράσεως τοῦ νόμου («... πᾶ-

1. Ράλλης, § 65, Κροκιδᾶς, § 104, Πετιμεζᾶς, § 37,4 Καραβᾶς, § 87, Τσάγκαρις, σ. 29, Πέρδικας, § 32,3. Ἀντιθέτως εἰς τὸν κερδοσκοπικὸν σκοπὸν ἀποβλέπει ὁ Περιφανάκης, ἀρ. 125. Οὐχὶ ὀρθῶς ἀπορρίπτει ἡ ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικοῦ Ἔργ. Διαφ. Ἀθηνῶν 224/1951, ΕΕΔ Γ' 75, τὴν ἐμπορικότητα καλωδιακοῦ πλοίου. Πρβλ. τὰ αὐτόθι ὀρθὰ σχόλια τοῦ Φ. Ποταμιάνου.

2. Καραβᾶς, § 88.

3. Βλ. Ε.Α. 784/1900 Θέμ. 1Β' 85 (ἐμπορικότης ἀγορᾶς προμηθειῶν ὡς πρὸς τὸ πλοῖον), Ε.Α. 78/1925 Θέμ. ΑΖ' 201 (ἐμπορικότης ἀμοτέρωθεν λόγῳ ἐμπορικῆς ἰδιότητος συμβαλλομένων).

σ α ν ναύλωσιν»), ή ναύλωσις αποτελεί πάντοτε αμφιμερῶς ἐμπορικὴν πράξιν, δηλ. τόσοσν διὰ τὸν ἐκναυλωτὴν ὅσον καὶ διὰ τὸν ναυλωτὴν¹. Καθ' ἡμᾶς, ἀντιθέτως, ὁ νομοθέτης ἀπέβλεψεν ἐδῶ, ὅπως καὶ εἰς ὄλας σχεδὸν τὰς ἄλλας ἐμπορικὰς πράξεις τὰς ἀπαριθμουμένας εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 Δ.Α.Ε., εἰς τὴν δραστηριότητα τοῦ ἐπιχειρηματίου μόνον, ὅστις εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν εἶναι ὁ ἐκναυλωτής, καὶ ταύτην χαρακτηρίζει ὡς ἐμπορικὴν. Ἡ ἔκφρασις «... π ἄ σ α ν ναύλωσιν» σκοπεῖ ἀπλῶς νὰ περιλάβῃ πάντα τὰ διάφορα εἶδη τῆς ναυλώσεως (ὀλικὴν, μερικὴν, συλλογάδην, χρονικὴν κλπ.) καὶ ὄχι τὴν ἐνέργειαν τοῦ πρὸς τὸν ἐκναυλωτὴν ἀντισυμβαλλομένου. Βεβαίως, προκειμένου περὶ θαλασσίας μεταφορᾶς ἐμπορευμάτων, ἡ σύμβασις τῆς ναυλώσεως θὰ εἶναι κατὰ κανόνα ὑποκειμενικῶς ἐμπορικὴ καὶ διὰ τὸν ναυλωτὴν, ἐφ' ὅσον οὗτος θὰ εἶναι συνήθως ἔμπορος ἐπιζητῶν τὴν μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων του. Οὐδεὶς ὁμῶς ὑπάρχει λόγος, οὐδὲ εἶναι σκόπιμον, νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐνεργεῖ ἐμπορικὴν πράξιν ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ὁ φορτῶνων ἐπὶ πλοίου τὰ ἐπιπλα καὶ τὴν οἰκοσκευὴν του διὰ νὰ μεταφέρῃ ταῦτα εἰς τὸν τόπον ὅπου μετετέθη. Ἀκόμη ὀλιγώτερον εἶναι σκόπιμον νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐνεργεῖ ἐμπορικὴν πράξιν ὁ ἐπιβάτης, ὅστις ἐπιβιβάζεται πλοίου ἵνα μεταβῇ πρὸς λουτροθεραπείαν², ἐάν εἶναι ὑπάλληλος, ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν διατεταγμένην ὑπηρεσίαν του³.

74. ς) Ναυτικὸν δάνειον. Κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου ναυτικὸν δάνειον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνάπτεται πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐκτάκτων δαπανῶν τοῦ πλοίου ἢ τοῦ φορτίου, καὶ τὸ ὁποῖον ἐν περιπτώσει ναυαγίου ἀπόλλυται διὰ τὸν δανειστὴν ἢ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἀξίαν τῶν διασωθέντων πραγμάτων (ἄρθρ. 323, 451 ἐπ. Ε.Ν.). Καὶ ἐν προκειμένῳ, κατὰ τὸ συνήθως συμβαῖνον, ὁ δανειστὴς θὰ εἶναι ἔμπορος, ὅστις κερδοσκοπεῖ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τόκου ὑφ' ὃν συνάπτεται τὸ ναυτοδάνειον, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη οὗτος δὲν εἶναι ἔμπορος δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐνεργῶν ἐμπορικὴν πράξιν, διότι ἡ ἐμπορικότης τοῦ ναυτοδανείου ἔχει ριζωθῆ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν συναλλαγῶν. Περιέχει, ἄλλωστε, καὶ ὄλα τὰ στοιχεῖα ἕτινα κατὰ τὰς διαφόρους ἀντιλήψεις προσδίδουν τὴν ἐμπορικότητα εἰς τὴν πράξιν (κερδοσκοπία, ἀβεβαιότης, κίνδυνος κλπ.)³.

1. Κροκιδᾶς, § 107, Ἀναστασιάδης, § 31, Καρὰβᾶς, § 89, Lyon - Caen et Renault, I, N° 158, Ε. Θρ. 70/1953, ΕΕΑ Ε' 62, Πρωτ. Πειρ. 2113/1954 ΕΕΔ Ε' 372.

2. Οὔτω Ράλλης, § 65, Δαμασκηνός, § 130, Σ. Σημίτης, Β' σ. 41, Πασσιᾶς, ἐν Ν. Δικ., 6, 410, Ε.Α. 2203/1934, ΕΕΝ β' 368, Πρωτ. Πειρ. 1690/1951 ΕΕΝ ιη' 386.

3. Κροκιδᾶς, § 107, Ἀναστασιάδης, §§ 31, 322, Καρὰ-

75. ζ) Θαλάσσιοι άσφάλισαι. Διά της έκφράσεως τοῦ νόμου «... ὅλα τὰ περί ασφαλίων συναλλάγματα» νοοῦνται αἱ συμβάσεις ασφάλισεως κατὰ κινδύνων θαλάσσης. Ὅπως ἐπὶ της χερσαίας, οὕτω καὶ ἐπὶ της θαλασσίας ασφάλισεως διακρίνομεν βασικῶς τὴν ασφάλισιν ἐπ' ασφαλιστῶ καὶ τὴν ἀλληλασφάλισιν, καθὼς καὶ τὰ διάφορα εἶδη ασφάλισεως, ἀναλόγως τοῦ κινδύνου καθ' οὗ ασφαλίζεται τις. Καὶ ἐνταῦθα, βάσει της έκφράσεως τοῦ νόμου, ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ σύμβασις θαλασσίας ασφάλισεως γεννᾷ ἀμφιμερῶς ἔμπορικὰς σχέσεις¹. Ἡμεῖς, διὰ τοὺς λόγους οὓς ἐξεθέσαμεν σχετικῶς πρὸς τὴν ναύλωσιν, νομίζομεν, ἀντιθέτως, ὅτι ἡ ναυτικὴ ασφάλισις εἶναι ἀντικειμενικῶς ἔμπορικὴ μόνον διὰ τὸν ασφαλιστὴν², ἐνῶ διὰ τὸν ασφαλιζόμενον εἶναι ἔμπορικὴ (ὑποκειμενικῶς), μόνον ἂν οὗτος εἶναι ἔμπορος καὶ ασφαλίζεται ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔμπόριόν του³.

76. η) Συμβάσεις ἀφορῶσαι τὴν ναυτικὴν ἔμπορίαν. Ἐνταῦθα κατατάσσονται ὅλαι ἐκεῖναι αἱ συμβάσεις, αἵτινες, μὴ κατονομαζόμεναι εἰδικῶς ἐν τῷ ἄρθρ. 3 Δ.Α.Ε., συνέχονται ἀμέσως πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλοίου, π.χ., ἡ σύμβασις περὶ παροχῆς ἐπιθαλασσοῦ ἐρωγῆς⁴, ἡ περὶ ναυαγιαίρεσεως, ἡ σύμβασις ρυμουλκῆσεως, ἡ περὶ κανονισμοῦ ἀβαριῶν κ.ο.κ. Διδάσκεται δὲ ὅτι ὑπάγεται ἐνταῦθα καὶ πᾶσα ἄλλη σ χ έ σ ι ς, ἔστω καὶ μὴ συνιστώσα σύμβασιν (π.χ. οἰονεὶ σύμβασις, ἀδίκημα, οἰονεὶ ἀδίκημα κτλ.)⁵. Καὶ ἐνταῦθα, νομίζομεν, ὁ νόμος ἀποβλέπει, κατ' ἀρχίην, ἐκ τῶν συμβαλλομένων μόνον εἰς τὸν πλοιοκτῆτην (ἢ πλοίαρχον) διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν της συμβάσεως ὡς ἔμπορικῆς⁶, μολοντί καὶ ἐδῶ σπανιώτατα θά συμβῆ νὰ μὴ εἶναι ἔμπορικὴ καὶ διὰ τὸν ἀντισυμβαλλόμενον.

β ᾱ ς, § 90, τοῦ αὐτοῦ, Ἄρχαί, § 10, δ' καὶ Ναυτ. Δικ., § 11, Τ ο ἄ γ κ α ρ ι ς, σ. 30, Ε.Α. 544/1935 Θέμ. Μ' 1002.

1. Κ ρ ο κ ι δ ᾱ ς, § 109, Ἀ ν α σ τ α σ ι ᾶ δ η ς, § 31, Κ α ρ α β ᾱ ς, § 91, Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς, § 22, Ι Ι Ι, Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς, § 56, L y o n - C a e n e t R e n a u l t, I, N° 162.

2. Ἐστω καὶ ἂν ἀσφαλίζῃ θαλαμηγὸν ἢ πλοίαριον, ἐφ' ὧν ασφάλισεων δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ περί θαλασσίας ασφάλισεως διατάξεις τοῦ Ε.Π. (ἄρθρ. 226, 518 Ε.Π.) βλ. Α.Π. 203/1955 ΕΕΔ Γ' 149.

3. Ρ ᾱ λ λ η ς, § 71, Π ε τ ι μ ε ζ ᾱ ς, § 37,8, Π ε ρ ι φ α ν ᾶ κ η ς, ἀρ. 131.

4. Π ρ ω τ. Μ υ τ. 447/1950 ΕΕΝ ιζ' 594, Ε. Αί γ. 43/1929 Θέμ. Μ' 348.

5. Β λ. Κ α ρ α β ᾱ ν, § 93, Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ν, § 57, Π ε ρ ι φ α ν ᾶ κ η ν, ἀρ. 133, D a n j o u, Droit Maritime, I, N° 15.

6. Ἀντιθέτως Κ α ρ α β ᾱ ς, § 93, Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς, § 57. Ἡ συνέπεια της ἐν τῷ κειμένῳ ὑποστηριζομένης ἀπόψεως φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς παραδείγματος: Ἐάν πλοῖον ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ τὸ πλήρωμά του καὶ ἐνίοι παρατυχόντες ριφοκίνδυνοι ἀλιεῖς, κατόπιν συμφωνίας μετὰ τοῦ πλοιαρ-

77. θ) Σύμβασις μισθώσεως πληρώματος¹. Συμφώνως πρὸς τὰ ἐδά-
φ.α 6 καὶ 7 ἄρθρ. 3 Δ.Α.Ε. «ὁ νόμος θεωρεῖ ἐπίσης πράξεις ἐμπορι-
κὰς . . . ὅλας τὰς περὶ μισθώσεως τοῦ πληρώματος συμφωνίας καὶ
συμβάσεις . . . ὅλας τὰς πρὸς ὑπηρεσίαν ἐμπορικῶν πλοίων μισθώ-
σεις ναυτικῶν». Διὰ τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν κηρύσσεται ὡς ἐμπορικὴ
ἡ σύμβασις ναυτικῆς ἐργασίας, δηλ. ἡ σύμβασις δι' ἧς προσλαμβάνεται
τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην ἔννοιαν, συμπερι-
λαμβανομένου τοῦ πλοιάρχου, τῶν ειδικῶν τεχνικῶν, μαγείρων, θα-
λαμηπόλων κλπ. Παρὰ τὰ ἀντίθετα ἐπὶ τοῦ προκειμένου διδασκό-
μενα², νομίζομεν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ σύμβασις ναυτικῆς ἐργασίας
εἶναι ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴ μόνον διὰ τὸν πλοιοκτῆτην ἢ ἐφοπι-
στήν, ὅχι δὲ καὶ διὰ τὸν ναυτολογούμενον³. Ἡ ἄποψις αὕτη ἐνισχύε-
ται καὶ ἐκ τῆς σκέψεως, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ μίσθωσις τῶν ὑπηρεσιῶν του
ἀποτελεῖ ἑ π ά γ γ ε λ μ α διὰ τὸν ναυτικόν, ἢ συνήθως ἐπανάληψις
τῆς πράξεως αὐτῆς, ἀναπόφευκτος πολλακίς, θὰ ὠδήγει εἰς τὴν ἀπό-
κτησιν τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου παρ' αὐτοῦ (κατωτέρω § 90). Τοῦ-
λάχιστον δὲ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς νομολογίας σχεδὸν ὅλαι αἱ σχετικαὶ
ἀποφάσεις, εἰς ἃς γίνεται δεκτὴ ἡ ἐμπορικότης τῆς ναυτολογήσεως,
ἀφοροῦν ἀποκλειστικῶς ἀξιώσεις τοῦ πληρώματος κατὰ τοῦ ἐφοπι-
στοῦ, οὐχὶ δὲ ἀντιστρόφως⁴.

χου, διαπεραιωθοῦν ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ διασώσουν, κατὰ τὴν ἀποψιν τῆς
ἀμφιμεροῦς ἐμπορικότητος θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐνήργησαν ἐμπορι-
κῶς, μολοντί τοῦτο προφανῶς ἀντίκειται πρὸς τὰς συναλλακτικὰς ἀντιλή-
ψεις, τὸ κοινὸν αἶσθημα καὶ πάντα τὰ δι'αχθέντα κριτήρια τῆς ἐμπορικό-
τητος.

1. Βλ. Ἡλ. Τσάγκαρι, Ἡ σύμβασις ναυτικῆς ἐργασίας (Ν. 1752/1951),
Ἀθῆναι 1953.

2. Κροκιδᾶς, § 110, Καραβᾶς, § 92, Ἀναστασιάδης, § 31,
Σηλιόπουλος, § 58, Πετιμεζᾶς, § 37, 9, Τσάγκαρις, σ. 31,
τοῦ αὐτοῦ, Σύμβασις Ναυτικῆς Ἐργασίας, σ. 40, Lyon-Caen
et Renauld, I, N° 163, Ripert, Droit Maritime, I, N°s 571, 624.

3. Οὐτῶ Σ. Σημίτης, II, σ. 42, Περιφανάκης, ἀρ. 132, Πρωτ.
Πειρ. 890/1949 ΕΕΝ ιζ' 221. Προφανές εἶναι ὅτι διὰ τὸν ἐφοπιστήν, ὄντα
ἐμπορον, ἡ σύμβασις μισθώσεως πληρώματος εἶναι καὶ ὑποκειμενικῶς ἐμπο-
ρικὴ· βλ. Ε.Α. 51/1935 Θέμ. ΜΣ' 774.

4. Βλ. τὰς εἰς τὰς προηγούμενας σημειούμενας ἀποφά-
σεις καὶ Ε.Α. 171/1925 Θέμ. ΛΖ' 248, Ε. Α. 1970/1947 Θέμ. ΝΘ' 227. Εἰδικῶς ἡ
Ε. Α. 168/1935 ΕΕΝ β' 830, καίτοι ἐκδοθεῖσα καὶ αὕτη ἐπὶ ἀγωγῆς τοῦ ναυ-
τολογηθέντος, δέχεται ὅτι ἡ σύμβασις ναυτολογήσεως εἶναι ἀμφιμερῶς
ἐμπορικὴ (καὶ διὰ τὸν ναυτολογούμενον).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

I. Η ΚΑΤΑ ΣΥΝΑΦΕΙΑΝ ΕΜΠΟΡΙΚΟΤΗΣ
(ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΟΥ)

78. Έννοια. Είδομεν (άνωτ. § 4), ότι τὸ ἡμέτερον Διάταγμα περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων, ἀκολουθοῦν ἐν ἰούτῳ τὸν Code de commerce, ἐπεχείρησε νὰ συνδυάσῃ τὰ δύο συστήματα προσδιορισμοῦ τῆς ἐμπορικότητος, τὸ ἀντικειμενικὸν καὶ τὸ ὑποκειμενικόν, διὰ τῆς κηρύξεως ὡς ἐμπορικῶν ὠρισμένων πράξεων, ὅχι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐσωτερικῆς τῶν φύσεως, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀκήσεως αὐτῶν παρὰ προσώπου ἀσκοῦντος κατ' ἐπάγγελμα τὴν ἐμπορίαν.

Τοῦτο συνάγεται ἐκ τοῦ ἄρθρ. 1 Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων (ἄρθρ. 631 Code de commerce), καθ' ὃ: «Τὰ ἐμποροδικεῖα κρινοῦν α) πᾶσαν διαφορὰν ἀφορῶσαν τὰς μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις καὶ συναλλαγὰς . . .», καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 2 ἐδ. 5 τοῦ αὐτοῦ Διατάγματος (ἄρθρ. 632 ἐδ. 6 Code de commerce) καθ' ὃ: «Ὁ νόμος θεωρεῖ πράξεις ἐμπορικὰς . . . ὅλας τὰς μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις . . .». Προφανὲς εἶναι, ἐκ τῆς διατυπώσεως τῶν διατάξεων τούτων, ὅτι ἡ ἐμπορικότης τῶν ἐν λόγῳ «ὑποχρεώσεων» καὶ «συναλλαγῶν» ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδιότητος τῶν συναλλασσομένων προσώπων, ἐνῶ καθ' ἑαυτὰς κρινόμεναι θὰ ἦσαν οὔται ἐνδεχομένως ἀστικά.

Ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ νόμου θὰ ἔδει ἐπίσης νὰ συναχθῇ, ἀφ' ἑνὸς ὅτι ἡ σχετικὴ ὑποχρέωσις ἢ συναλλαγή εἶναι ἐμπορικὴ μόνον ὡσάκις ἀμφότερα τὰ μέρη, μεταξὺ τῶν ὁποίων αὕτη ὑφίσταται, εἶναι ἔμποροι¹, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι πᾶσαι ἐν γένει αἱ μεταξὺ ἐμπόρων ὑποχρεώσεις καὶ συναλλαγαὶ εἶναι ἐμπορικαί, ἀνεξαρτήτως ἐὰν αὗται ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἐμπόριον ἢ ὄχι. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιστήμη καὶ νομολογία, ἐν Γαλλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν, ἐρμηνεύουσαι κατὰ διπλὴν ἔννοιαν, διασταλτικῶς καὶ συσταλτικῶς, τὰς ἀνωτέρω διατάξεις,

1. Ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου μνεῖα τῶν τραπεζιτῶν ἀποτελεῖ περιττολογίαν, διότι καὶ οὗτοι εἶναι ἔμποροι, ὑπὸ τὴν νομικὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου· βλ. ἡμετέρας Εἰσαγωγικὰς ἐννοίας, § 2.

έδέχθησαν ότι διὰ τὸ νὰ εἶναι ἐμπορικὴ ὑποχρέωσις τις, ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἔμπορος μόνον ὁ ὀφειλέτης τῆς ὑποχρέωσης, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου δεόν νὰ εἶναι αὕτη σχετικὴ (παρεπομένη) πρὸς τὸ ἐμπόριόν του¹. Οὕτω διεμορφώθη ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν καὶ ἐφαρμοστῶν τοῦ Code de commerce ἡ λεγομένη ἀρχὴ ἢ θεωρία τοῦ παρεπομένου ἢ τοῦ παρακολουθήματος, καθ' ἣν πᾶσαι ἐν γένει αἱ ὑποχρεώσεις οἰουδήποτε ἐμπορίου, αἱ ὁποῖαι εἶναι σχετικαὶ πρὸς τὸ ἐμπόριον, εἶναι ἐμπορικαί, ἔστω καὶ ἂν καθ' ἑαυτὰς κρινόμεναι ἔχουν καθαρῶς ἀστικὸν χαρακτήρα².

79. Ἐκτασίς ἐφαρμογῆς. Γίνεται δεκτὸν ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου ἔχει ἐφαρμογὴν ἐφ' ὄλων ἐν γένει τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἐμπορίου, ἀνεξαρτήτως τῆς γενεσιουργοῦ τῶν αἰτίας ἐκ συμβάσεως, οἰονεὶ συμβάσεως, ἀδικοπραξίας ἢ οἰονεὶ ἀδικήματος³, ἀρκεῖ νὰ μὴ πρόκειται περὶ ὑποχρεώσεων οὐσιωδῶς ἀστικῶν, ὡς εἶναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἄρθρ. 8 ἐδ. 1 Δ.Α.Ε., αἱ ἐξ οἰκογενειακῶν ἢ κληρονομικῶν σχέσεων προκύπτουσαι κ.ο.κ. (βλ. κατωτ. § 82, α). Ἐπίσης ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν πράξεων παντὸς ἐπιτόρου, ἀνεξαρτήτως ἂν οὗτος εἶναι φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον (ἐταιρία) ἢ ἀπέκτησε τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπορίου διὰ τῆς κατ' ἐπίγυγελμα ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων ἢ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ νόμου (περίπτωσις ἀνωνύμου ἢ περιουρισμένης εὐθύνης ἐταιρίας, συνεταιρισμοῦ, χρηματιστοῦ κλπ., βλ. κατωτ. § 98)⁴.

¹ Ἐξ ἄλλου, εἶδομεν ἤδη, ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου ἐφαρ-

1. Βλ. Ράλλην, §§ 73, 76, Κροκιδᾶν, § 116 ἐπ., Δαμασκηνὸν §§ 134, 135, Καραβᾶν, § 105, Τσιριντάνην, § 27, I, Τσάγκαριν, σ. 34 καὶ ἐν ΝοΒ Β' 471, Lyon-Caen et Renault, Nos 157, 170, Thaller-Percegeou, N° 60, Escarra, N° 127, Hamel-Lagarde, N° 175.

2. Ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅπου ἰσχύει τὸ ἀκραιφνέστερον ἐξ ὄλων ἀντικειμενικὸν σύστημα προσδιορισμοῦ τῆς ἐμπορικότητος, τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον δὲν ἀναγνωρίζει παράγωγον ἐμπορικότητα τῶν πράξεων, προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος τοῦ προσώπου. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἰσπανικοῦ Κώδικος, καὶ τῶν ἐπιτόρων αἱ ὑποχρεώσεις εἶναι ἐμπορικαί, μόνον ἂν ἀποτελοῦν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὰς πράξεις. Ἄλλ' ἐν Ἰσπανίᾳ ἡ εὐχερεία τῆς ἀπεριορίστου, βάζει τῆς ἀναλογίας, ἐπεκτάσεως τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ἐπιβάλλεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ νόμου (βλ. ἀνωτέρω § 6, σ. 11, σημ. 2).

3. Βλ. Ε.Α. 1104/1901 Θέμ. ΙΓ' 199. Πρβλ. Α.Π. 351/1901 Θέμ. ΙΓ' 229, Ε.Α. 633/1956 ΕΕΔ Η' 29. Κριτικὴν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν βλ. κατωτέρω § 81, σ. 95, σημ. 3.

4. Καραβᾶς, § 106, Τσιριντάνης, § 29, III, Τσάγκαρις, σ. 33 καὶ ἐν ΝοΒ Β', σ. 472, Lyon-Caen et Renault, I, N° 169, Hamel-Lagarde, N° 175, Ε. Θεσ. 465/1934 ΕΕΝ Β' 431.

μόζεται και κατ' αντίστροφον έννοιαν, δσάκις, πράξις ήτις καθ' έαυτήν κρινομένη θά ήτο έμπορική, καθίσταται άστική, διότι είναι παρεπομένη έτέρας ούσιωδώς άστικής δραστηριότητας. Είναι ή περίπτωση τοϋ γλύπτου όστις αγοράζει τὸ μάρμωρον διά νά λαξεύσῃ άγαλμα και νά τὸ μεταπωλήσῃ ώς τοιοϋτον κ.ο.κ.¹. 'Αλλ' έν τοιαύτῃ περιπτώσει, εάν άφ' ενός μόν κατ' ούσιαν άστικάι πράξεις καθίστανται έμπορικάι μόνον και μόνον διότι άσκούνται υπό έμπόρου, άφ' έτέρου δέ κατ' ούσιαν έμπορικάι πράξεις καθίστανται άστικάι μόνον και μόνον διότι ὁ έπιχειρῶν αὐτάς άσκεῖ έπάγγελμα μῆ έμπορικόν, τοϋτο άποτελεῖ έπάνοδον εις τὸ πρό τοϋ Code de commerce ισχθον υποκειμενικόν σύστημα². "Αλλωστε οί υποκειμενικῶς έμπορικάι πράξεις είναι κατά πολὺ πολυσηθιότεραι τῶν άντικειμενικῶς έμπορικῶν πράξεων.

Αἱ νομικάι συνέπειαι τοϋ χαρακτηρισμοϋ πράξεώς τινος ώς υποκειμενικῶς έμπορικῆς βάσει τῆς άρχῆς τοϋ παρεπομένου είναι ακριβῶς ὅμοιαι πρὸς τὰς συνέπειαι τῶν άντικειμενικῶς έμπορικῶν πράξεων. Είναι, ὅμως, προφανές, ὅτι έξ αὐτῶν, ή συνέπεια τῆς άποκλήσεως τῆς ιδιότητος τοϋ έμπόρου διά τῆς κατ' έπάγγελμα άσκήσεως έμπορικῶν πράξεων, δέν έχει έδαφος έφαρμογῆς επί τῶν υποκειμενικῶς έμπορικῶν πράξεων, διότι ακριβῶς προϋπόθεσις τῆς υποστάσεως τῶν τελευταίων τούτων είναι ή ὕπερξις τῆς ιδιότητος τοϋ έμπόρου παρά τῷ άσκούντι ταύτας.

II. ΤΟ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΤΗΤΟΣ

80. Έννοια και φύσις. 'Επί τῇ βάσει άπλῶς και μόνον τῆς άρχῆς τοϋ παρεπομένου, ὁ έπικαλούμενος τὴν έμπορικότητα πράξεως κατ' ούσιαν άστικής, έπιχειρηθείσης παρ' έμπόρου, θά ὤφειλε ν' άποδείξῃ ὅτι ή πράξις αὐτή είναι συναφῆς πρὸς τὸ έμπόριον. 'Εν τούτοις τὸ άρθρ. 8 έδ. 2 Δ.Α.Ε. (άρθρ. 638 έδ. 2 Code de commerce) ὀρίζει ὅτι «τὰ γραμμάτια . . . τὰ παρ' έμπόρων υπογεγραμμένα θεωροῦνται ώς ένεκα τοϋ έμπορίου αὐτῶν γενόμενα, εάν άλλη τις αἰτία δέν ὑπάρχῃ ρητῶς έκπεφρασμένη εις αὐτά»³. 'Επί τῆς διατάξεως ταύτης, άφορώσης κατά τὸ γράμμα τῆς μόνον τὰ γραμμάτια⁴,

1. 'Ανωτ. § 24. 'Αναστασιάδης, § 36, V, Τσιριντάνης, § 26, III, Α.Π. 134/1937 ΕΕΝ δ' 540.

2. Πρβλ. Escartre, N° 127.

3. Παρομοίαν διατύπωσιν έχει ή § 344 έδ. 2 τοϋ Γερμ. Ε.Κ.

4. 'Αντιθέτως, κατά τὸ άρθρ. 2 έδ. 8 τοϋ Βελγικῶ Ε.Κ., μετά τὴν τροποποίησιν τοϋ υπό τοϋ νόμου τοϋ 1872, θεωροῦνται έμπορικά «πᾶσαι αἱ ὕποχρεώσεις τῶν έμπόρων, εκτός αν άποδειχθῇ ὅτι έχουν αἰτίαν ξένην πρὸς τὸ έμπόριον».

έστηρίχθησαν ή θεωρία και ή νομολογία, έν Γαλλία και παρ' ήμίν, διά νά διατυπώσουν γενικήν άρχήν, καθ' ήν π ά σ α π ρ ά ξ ι ς ένεργουμένη υπό έμπορου, έφ' όσον, δέν φέρεται έκδήλωσ άστικόν χαρακτήρα, θεωρείται ότι έγένητο ένεκα τοϋ έμπορίου του, και συνεπώς είναι έμπορική¹.

Εισάγεται, τοιουτοτρόπως, γενικόν νόμιμον τεκμήριον ύπερ τής έμπορικότητας πάσης έν γένει πράξεως τοϋ έμπορου, τό όποιον άπαλλάσσει τόν έπικαλούμενον τήν έμπορικότητα τής πράξεως από τής άποδείξεως ότι αύτη σχετίζεται πρός τό έμπόριον. Τοϋτο είναι τό λεγόμενον τεκμήριον τής έμπορικότητας, τό όποιον είναι διάφορον τής άρχής τοϋ παρεπομένου και, υπό τινά έποψιν, κάτι έπί πλέον αύτης. Ένϙ, δηλ., ή άρχή τοϋ παρεπομένου άποτελει θεσμόν ούσιαστικόν δικαίου, όρίζουσα ότι υπό όρισμένας προϋποθέσεις πρ ά ξ ι ς τ ι ς ε ί ν α ι έμπορική, τό τεκμήριον τής έμπορικότητας άποτελει θεσμόν δικονομικόν, άφορώντα τό βάρος τής άποδείξεως, όστις όρίζει ότι πρ ά ξ ι ς τ ι ς θ ε ω ρ ε ί τ α ι (τεκμαίρεται) ως έμπορική. Τό τεκμήριον όμως τοϋτο είναι μαχητόν, έπιτρεπομένης τής άνταποδείξεως κατ' οϋτοϋ, και δη ότι ή έν λόγω πρ ά ξ ι ς δέν είναι σχετική πρός τό έμπόριον. Τό έπί πλέον έναντι τής άρχής τοϋ παρεπομένου συνίσταται άκριβώς εις τό ότι καθιστά περιττήν τήν άπόδειξιν τών προϋποθέσεων τής ύποκειμενικής έμπορικότητας τής πράξεως.

81. Έφαρμογή τοϋ τεκμηρίου. Όπως ή άρχή τοϋ παρεπομένου, οϋτω και τό τεκμήριον τής έμπορικότητας, έχει έφαρμογήν έπί πασών έν γένει τών ύποχρεώσεων τοϋ έμπορου, άδιαφόρως άν αύται γεννώνται έκ συμβάσεως, ολονει συμβάσεως, άστικόν άδικήματος ή ολονει άδικήματος²:

α) Έπί συμβάσεων. Έφαρμογή τοϋ τεκμηρίου εις τās έκ συμβάσεων προερχόμενας ύποχρεώσεις τοϋ έμπορου δέν παρουσιάζει τι τό ιδιαίτερον και δέν χρήζει ιδιαίτερας αναπτύξεως. Ός

1. Ράλλης, § 72, Δαμασκηνός, § 136, Άναστασιάδης, § 37, Πετιμεζάς, § 38,6, Τσιριντάνης, § 29, Καραβές, §§ 104 έπ., Τσάγκaris, σ. 32 και έν ΝοΒ Β' 471, Lyon-Caen et Renault, Νοs 173 έπ., Thaller-Percerou, Νο 69, Escarra, Νο 128, Hamel-Lagarde, Νο 176, Van Ryn, Νοs 72 έπ. Α.Π. 72/1952 Θέμ. ΕΓ' 268, ΕΕΝ ιθ' 390, Πρωτ. Σεργ. 532/1952 Άρμ. Ζ' 520, Ε.Ν. 24/1950 ΕΕΝ ιη' 125.

2. Βλ. προηγουμένην ύποσημείωσιν και Α.Π. 476/1908 Θέμ. Κ' 170, Α.Π. 337/1934 ΕΕΝ α' 900, Ε.Α. 152/1929 Θέμ. ΜΑ' 70, Ε.Α. 774/1935 ΕΕΝ γ' 232, Ε.Π. 166/1950 ΕΕΝ ιη' 288.

τοιαῦται νοοῦνται αἱ ὑποχρεώσεις, ἃς ἀναλαμβάνει ὁ ἔμπορος ἐξ οἰασοδήποτε συμβάσεως, ἀρκεῖ αὐτὴ νὰ εἶναι ἐπαχθής, διότι αἱ χαρακτηριστικαὶ συμβάσεις, ὡς ἡ δωρεά, προἰξ κλπ., εἶναι ἐκδήλως ἀστικαὶ πράξεις, ἐφ' ὧν δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος¹. Οὕτως, ἀνάγονται ἐνταῦθα αἱ ὑποχρεώσεις, ἃς ἀναλαμβάνει ὁ ἔμπορος ἐξ ἀγορῶν, ἐφ' ὅσων δὲν εἶναι ἐμφανὲς ἐκ τοῦ εἴδους ἢ τῆς ποσότητος τῶν ἀγοραζομένων· ἀντικειμένων δτι ταῦτα προορίζονται δι' ἴδιαν τοῦ ἐμπόρου χρῆσιν ἢ τῆς οἰκογενείας του καὶ δὲν ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἐμπόριον, ἐκ μισθώσεως ἔργου², ἐξ ἀσφαλίσεων συναπτομένων ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου, ὑπὸ τὰς αὐτὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις (π.χ. ἡ ἀσφάλισις τῆς κατοικίας τοῦ ἐμπόρου κατὰ πυρὸς, ἢ τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του), εἶναι προδήλως ἀστικὴ πράξις, ἐνῶ ἐὰν ἀσφαλισθῇ κατὰ τοῦ κινδύνου ἀτυχημάτων τοῦ προζωπικοῦ τοῦ ἐφαρμόζεται οὐ μόνον τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος, ἀλλὰ καὶ ἀμέσως ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου, ἐκ διαφημίσεων του, δανείων, ἐντολῶν, μισθώσεως τῆς ἐργασίας προσωπικοῦ³ κλπ., καθὼς καὶ ἐκ συμφωνιῶν προσθέτων ἢ παρεπομένων κυρίως τινὸς συμβάσεως, ὡς εἶναι συμφωνία περὶ ποινικῆς ρήτηρας⁴ κ.ο.κ. Ἀντιθέτως, ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων ἐξ ἐγγυήσεως, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ ἐγγυώμενον χρέος εἶναι ἐμπορικόν, ἢ νομολογία δέχεται διτι δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἢ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου. Ἡ τοιαύτη ἐγγύησις εἶναι ἐμπορικὴ μόνον ἂν ἀποτελῇ αὐτοτελεῖ ἐμπορικὴν πράξιν (π.χ. παραγγελίαν, τραπεζικὴν ἐγγύησιν κλπ.)⁵. Ἡ ἄποψις αὕτη κατακρίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ τῆς θεωρίας, ἣτις δέχεται τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τεκμηρίου ὡσάκις ἐκ τῆς ἐγγυήσεως ἔχη ὠφέλειάν τινα ὁ ἔμπορος⁶. Ἦ ἀνωτέρω δὲν ἀφοροῦν τὴν τριτεγγύησιν τὴν διδομένην σχετικῶς πρὸς πιστωτικόν τινα τίτλον, δι' ὑπογραφῆς τιθεμένης ἐπὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ τίτλου, ἣτις τριτεγγύησις πάντως ἀποτελεῖ αὐτοτελεῖ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴν πράξιν⁷.

1. Βλ. κατωτέρω § 82, α'.

2. Ὡς, π.χ., ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐνεργείας ἐπισκευῶν εἰς τὸ κατάστημα τοῦ ἐμπόρου· Ε.Α. 57/1907 Θέμ. ΙΗ' 629.

3. Ε.Ν. 8/1935 ΕΕΝ β' 230, Ε.Α. 774/1935 ΕΕΝ γ' 232, Ε.Α. 1267/1937 Θέμ. ΝΑ' 638, Α.Π. 421/1940 Θέμ. ΝΑ' 637.

4. Ε.Π. 1674/1898 Θέμ. Ι' 333, Ε.Π. 844/1901 Θέμ. ΙΓ' 412.

5. Ε.Α. 2036/1936 Θέμ. ΜΗ' 338, Ε. Θρ. 64/1953 Θέμ. ΞΔ' 684, ΕΕΝ ιθ' 833, Πρωτ. Πειρ. 77/1952 ΕΕΝ ιθ' 835.

6. Κρυσίδας, § 124, Καραβάς, § 109, Γ', Lyoan-Caen et Renault, I, N° 182, Esscarrga, N° 131.

7. Βλ. προηγουμένην ὑποσημείωσιν καὶ Πρωτ. Πειρ. 77/1952 ΕΕΝ ιθ' 835.

β) Ἐπιολονεῖ συμβάσεων. Ἐνταῦθα ἀνάγονται κυρίως αἱ ἐκ διοικήσεως ἀλλοτρίων ὑποθέσεων καὶ ἐξ ἀδικαιολογητοῦ πλουτισμοῦ γεννώμεναι ὑποχρεώσεις τοῦ ἐμπόρου¹. Οὕτω, π.χ., ἐάν τράπεζά τις, παρ' ἣ εἶναι παρακατατεθειμέναι μετοχαὶ ἢ ὁμολογίαι, ἀποκόπτη καὶ ἐξαργυρώνη τὰ τοκομερίδια αὐτῶν, ἵνα μὴ παραγραφῆ ἢ πρὸς πληρωμὴν αὐτῶν ἀξιωσις, ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς τριαύτης ἐνεργείας τῆς (διοικήσεως ἀλλοτρίας ὑποθέσεως) ὑποχρεώσεων τῆς ἔναντι τοῦ ἰδιοκτῆτου τῶν μετοχῶν ἔχουν ἐφαρμογὴν τόσον τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ὅσον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου. Ὅμοίως, ὁ ἔμπορος πρὸς τὸν ὁποῖον ἐγένετο ἐκ παραδρομῆς πληρωμὴ τις ἀχρεώστητος εὐθύνεται ἐμπορικῶς πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν χρημάτων, κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος, ἐκτό: ἂν ἡ πληρωμὴ εἶχε γίνεαι δι' ἐκδήλωσιν ἀστικὴν αἰτίαν, π.χ., λόγῳ δωρεᾶς, προικὸς κλπ.

γ) Ἐπιἀδικημάτων. Τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἐμπόρου προκυπτουσῶν ἐξ ἀστικῶν ἀδικημάτων, π.χ., ἐξ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ, ὃν ἐνήργησεν ὁ ἔμπορος, παραποιήσεως τοῦ σήματος ἄλλου ἐμπόρου κ.ο.κ.²

δ) Ἐπιολονεῖ ἀδικήματος. Ὅμοίως τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἐμπόρου ἐδραζομένων ἐπιολονεῖ ἀδικήματος, π.χ., ἐπὶ τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ ὑποστάντος ζημίαν ἢ τραυματισθέντος ὑπ' αὐτοκινήτου τοῦ ἐμπόρου, μὴ ὀδηγούμενου ὑπ' αὐτοῦ, χρησιμοποιουμένου ὁμως εἰς τὴν ἐπιχείρησιν του, ἔστω καὶ ἂν κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ ἀτυχήματος τοῦτο δὲν ἐξετέλει διαδρομὴν σχετικὴν πρὸς τὴν ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν³.

1. Ράλλης, § 79β, Κροκιδᾶς, § 123, Δαμασκηνός, §§ 153, 154, Ἀναστασιάδης, § 37, σημ. 2, Καραβᾶς, § 110, Thaller-Percego, N° 61, Escarra, N° 135, Hamel-Legarde, N° 179, E.A. 282/1899, Θέμ. Γ' 539 (διαχειρίσις ἀλλοτρίων). Ἡ Α.Π. 10/1891, Θέμ. Β' 52 ἀφορᾷ ἀπαίτησιν ἀχρεώστητος, ἀλλὰ δὲν συνάγεται ἐάν ἐπρόκειτο περὶ ἐμπορικῆς ὀφειλῆς ἐμπόρου. Γ. Αλυ. 112/1928 Θέμ. ΑΘ' 569.

2. E.N. 422/1894, Θέμ. Γ' 13 (ἐπίτευξις ὑπὸ ἐμπόρου διὰ δολίων μέσων ἐπιβολῆς προσωπικῆς κρατήσεως κατ' ἄλλου), E.A. 774/1935, EEN γ' 232, E.Π. 166/1950, EEN ιη' 283.

3. Ἡ E.A. 693/1956 EED Η' 29, στενεύει ὑπερβολικὰ τὰ ὅρια τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου καὶ τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος, δεχομένη ὅτι διὰ τὴν ἐμπορικότητα τῆς εὐθύνης τοῦ ἐμπόρου ἐξ ἀδικήματος ἢ οἰονεῖ ἀδικήματος ἀπαιτεῖται νὰ προῆρχη τὸ ἀδίκημα ἢ οἰονεῖ ἀδίκημα ἐξ ἐμπορικῆς σχέσεως πρὸς τὸν ἀδικηθέντα. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου καὶ τοῦ τεκμηρίου περιορίζεται, οὕτως, μόνον ἐπὶ ἀδικημάτων ἢ οἰονεῖ ἀδικημάτων τοῦ ἐμπόρου, διαπραττομένων ἐν συναρτήσει πρὸς συμβατικὴν σχέσιν τοῦ ἐμπόρου πρὸς τὸν ἀδικηθέντα. Πρβλ. τὸ παρὰ πῶδας τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως ἐπικριτικὸν σχόλιον τοῦ Κ. Ρόκα.

82. Λειτουργία τοῦ τεκμηρίου. Ὡς ὑπεδηλώθη ἤδη ἀνωτέρω, τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἀποτελεῖ νόμιμον μαχητὸν τεκμήριον περὶ τῆς ἐμπορικότητος πάσης ἐν γένει ὑποχρέωσης τοῦ ἐμπόρου, μὴ ἐκδήλου ἀστικής φύσεως. Τοῦτο ἀναλύεται εἰς τὰ ἑξῆς εἰδικώτερα στοιχεῖα :

α) Τὸ τεκμήριον δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ ὑποχρέωσεων τοῦ ἐμπόρου, αἵτινες, ὡς τῆς φύσεώς των, οὐδέποτε εἶναι ἐμπορικαί¹. Τοιαῦται εἶναι, π.χ., αἱ ἐκ δωρεᾶς ἢ προικὸς ὑποχρεώσεις τοῦ ἐμπόρου, ἢ αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ἐμπόρου, ὅστις εἶναι συνάμα γαιοκτήμων, ἐκ πωλήσεως τῶν προϊόντων τοῦ κτήματός του, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐμφανῆς κατὰ τὴν πώλησιν ἢ τοιαύτη προέλευσις τῶν προϊόντων. Τοῦναντίον, ἂν ἡ προέλευσις τῶν προϊόντων ἐκ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐμπόρου κτήματος δὲν εἶναι ἐμφανῆς ἐκ τῆς συμβάσεως τῆς πωλήσεως, διότι ἐνδεχομένως δὲν ἐγένετο μνεῖα τούτου εἰς τὰ ἀποδεικτικά τῆς πωλήσεως ἔγγραφα, τὸ τεκμήριον ἔχει ἐφαρμογὴν.

β) Τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος εἶναι μαχητὸν, δηλ. ὁ ἔμπορος δύναται, ἀποδεικνύων, μὲ τὰ ἀποδεικτικά μέσα τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπει εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ Πολιτικὴ Δικονομία, ὅτι ἡ ὑποχρέωσις του δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἐμπόριόν του, ν' ἀνατρέψῃ τὸ τεκμήριον, ὅποτε ἡ ἐν λόγῳ ὑποχρέωσις του (ἐὰν δὲν ἀποτελεῖ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικὴν πράξιν) θὰ θεωρηθῇ ἀστική². Οὕτω, π.χ., ἡ ἀγορὰ τροφίμων ὑπὸ ἐμπόρου κατὰ ποσότητα ὑπερβαίνουσαν τὰς οἰκιακὰς ἀνάγκας του, θὰ θεωρηθῇ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ τεκμηρίου ἐμπορικὴ. Δύναται ὁμοίως ὁ ἔμπορος ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἠγόρασε τὴν μεγάλην αὐτὴν ποσότητα προβλέπων ἔλλειψιν ἢ ὑπερτίμησιν τῶν ταύτων καὶ ὅτι ταῦτα προορίζονται πράγματι πρὸς οἰκιακὴν του χρῆσιν, ὅποτε ἡ ἀγορὰ αὕτη θὰ θεωρηθῇ ἀστική.

γ) Δεδομένου ὅτι τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἀποτελεῖ δικονομικὸν ἀπλῶς θεσμόν, ἔπεται ὅτι οἱ συναλλασσόμενοι δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπ' αὐτοῦ, διαμορφοῦντες ἀναλόγως τὰ ἀποδεικτικά στοιχεῖα τῶν μεταξύ των ὑποχρέωσεων. Π.χ., εἰς δάνειον, τὸ ὁποῖον συνάπτει ἔμπορος διὰ νὰ χρηματοδοτήσῃ τὴν ἐπιχείρησίν του, ἀναγράφεται ἐν τῷ δανειστικῷ ἐκ προθέσεως ἀστικὴ τις αἰτία, φέρ' εἰπεῖν, ὅτι τὸ δάνειον προορίζεται πρὸς ἐπισκευὴν τῆς κατοικίας του

1. Βλ. Ράλλη, § 74, Δαμασκηνόν, § 139, Πετιμεζᾶν, § 38, σημ. 2, Κροκιδᾶν, § 121, Ἀναστασιάδην, § 37, σημ. 5 καὶ 6, Καραβᾶν, § 108, β, Τσιριντάνην, § 29, III, Lyon-Caen et Renauit, I, N° 170, Escarra, Principes, N° 167, Α.Π. 127/1912 Θέμ. ΚΓ' 481, Α.Π. 260/1934 ΕΕΝ α' 618, Ε. Θρ. 64/1953 Θέμ. ΞΔ' 684.

2. Ράλλης, § 75, Ἀναστασιάδης, § 37, Πετιμεζᾶς, § 38, β, σημ. 3, Τσιριντάνης, § 29, III, Καραβᾶς, § 112, Escarra, N° 128, Van Ryn, N° 74, Α.Π. 127/1912 Θέμ. ΚΓ' 481.

ἢ πρὸς προικοδοτίσιν τῆς θυγατρὸς του. Ἡ ἀντιστρόφως, ἐπὶ πωλήσεως τῶν προϊόντων τοῦ ἰδίου κτήματος τοῦ ἐμπόρου παραλείπεται σκοπίμως ἡ μνεία τῆς προελεύσεως τῶν προϊόντων. Τοιοῦτο τρόπον ἐπιτυγχάνεται τεχνητῶς ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων ν' ἀτομῶν ἢ νὰ χωρῆσιν τὸ τεκμήριον.

Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ ὅσον ἀφορᾷ τὴν θεωρίαν τοῦ παρεπομένου, ἥτις εἶναι θεσμὸς οὐσιαστικὸς καὶ—ὡς ἀφορῶν εἰς τὰς συνεπείας τῆς ἐμπορικότητος—δημοσίας τάξεως¹. Οὕτως, εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα, τὸ δάνειον, καὶ περὶ μὴ χωρήσαντος τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος, ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελεῖ ὑποκειμενικῶς ἐμπορικὴν πράξιν, ἡ δὲ πώλησις τῶν προϊόντων τοῦ ἰδίου κτήματος, καίτοι διαμορφωθείσα ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων εἰς κατὰ τεκμήριον ἐμπορικὴν, παραμένει ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀστικὴ πράξις, τῆς ἀστικότητος ταύτης δυναμένης νὰ θεμελιωθῇ δι' ἀνταποδείξεως κατὰ τοῦ τεκμηρίου.

III. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΕΚΜΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΤΗΤΟΣ

83. Θεωρία καὶ τεκμήριον ἐπὶ μὴ ἐμπόρων. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα, ἐάν ἡ θεωρία τοῦ παρεπομένου ἐφαρμόζεται μόνον ὡς πρὸς τὰς πράξεις τοῦ κατ' ἐπάγγελμα ἐμπόρου ἢ καὶ ἐπὶ πράξεων ἀποτελουσῶν παρακολούρημα ἄλλης, μεμονωμένης, ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῆς πράξεως, ἀσκουμένης παρὰ μὴ ἐμπόρου. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἄποψιν θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπορικὴ, φέρ' εἰπεῖν, ἡ μίσθωσις ὀχημάτων, εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνει μὴ ἔμπορος, διὰ νὰ μεταφέρῃ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἠγόρασε πρὸς μεταπώλησιν.

Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ νομολογία εἶναι διηρημένα ἐν προκειμένῳ². Καθ' ἡμᾶς, ἡ ἐπέτασις τῆς θεωρίας τοῦ παρεπομένου καὶ ἐπὶ μεμονωμένων ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων ὑπερακοντίζει τὸν σκοπὸν αὐτῆς, ὅστις εἶναι νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν ἐμπορικότητα ἡ ὅλη ἐπαγγελματικὴ δράσις τοῦ ἐμπόρου, καὶ διευρύνει ὑπερμέτρως τὰ ὄρια τῆς ἐμπορικότητος. Αὐτονόητον εἶναι, ὅτι κατὰ μείζονα λόγον δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἐπὶ πράξεων ἀποτελουσῶν παρακολούρημα μεμονωμένης ἐμπορικῆς πράξεως.

1. Πάλλης, §§ 75, 78, Ἀναστασιάδης, § 37 σημ. 7, Καραβᾶς, § 112, Α.Π. 305/1902 Θέμ. 1Δ' 177, Ε.Ν. 225/1931 Θέμ. ΜΓ' 89, Ε.Ν. 182/1932 Θέμ. ΜΓ' 913, Ε.Π. 388/1953 Θέμ. ΞΕ' 107, Ἀντιθέτως Σ. Σημίτης, Β', σ. 80.

2. Ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου εἰς μόνον τὰς πράξεις τοῦ ἐμπόρου: Κροκιδᾶς, § 122, Καραβᾶς, § 57,6, Πετιμεζᾶς, § 38,5 Α.Π. 55/1861 Μπαλ. - Γκίνη Γ' 21, Α.Π. 368/1905 Θέμ. 17' 425. Ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως καὶ ἐπὶ μεμονωμένης ἐμπορικῆς πράξεως: Τσινριντάνης, § 26, II, Lyon-Caen et Renault, I, N° 174bis, Van Ryss, N° 91, Α.Π. 191/1906 ΙΗ' 50, Ε.Π. 588/1905, Θέμ. ΙΗ' 45.

84. Θεωρία και τεκμήριον επί ακινήτων. Ἀμφισβητεῖται, ὁμοίως, ἐάν ἡ θεωρία τοῦ παρεπομένου καὶ τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἔχουν ἐφαρμογὴν ἐπὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἐμπόρου σχετικῶν πρὸς ἀκίνητα. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν λαμβάνει τις ἔναντι τοῦ ζητήματος, ἂν τὰ ἀκίνητα δύνανται νὰ καταστώσιν ἀντικείμενον ἐμπορικῆς συναλλαγῆς (ἀνωτ. § 27). Διὰ τοὺς δεχομένους ὅτι ἡ ἐπὶ ἀκινήτων συναλλαγή ἔχει οὐσιωδῶς ἀστικὸν χαρακτήρα, ἀποκλείεται καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τόσοσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου ὅσον καὶ τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος, λόγῳ τοῦ ἐκδήλωσ ἀστικοῦ χαρακτήρος τῶν σχετικῶν ὑποχρεώσεων¹. Ἀντιθέτως, κατὰ τὴν ἄποψιν τῶν μὴ δεχομένων ἀνυπέρβλητον κώλυμα ἐμπορικότητος εἰς τὰς ἐπὶ ἀκινήτων συναλλαγὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβανόμεθα καὶ ἡμεῖς, ἡ θεωρία τοῦ παρεπομένου καὶ τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος ἔχουν πλήρη ἐφαρμογὴν ἐν προκειμένῳ. Μέση τις λύσις προτείνεται, διακρίνουσα μεταξὺ ἐμπραγμάτων καὶ ἐνοχικῶν σχέσεων ἐπὶ ἀκινήτων, περιορίζουσα δὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας καὶ τοῦ τεκμηρίου ἐπὶ τῶν τελευταίων μόνον². Ἡ λύσις αὕτη εἶναι συνεπὴς πρὸς τὸν ἐν ἄρθρ. 949 Α.Κ. γινόμενον χαρακτηρισμὸν τῶν ἐπὶ ἀκινήτων ἐνοχικῶν δικαιωμάτων ὡς κινητῶν.

85. Θεωρία καὶ τεκμήριον ἐπὶ ἀγορᾶς ἐμπορικοῦ καταστήματος. Ζήτημα ἠγέρθη ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας τοῦ παρεπομένου καὶ τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος ἐπὶ ἀγορᾶς ἐμπορικοῦ καταστήματος (ἐπιχειρήσεως), ὡς συνόλου. Καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγορὰ γίνεται ὑπὸ προσώπου ἔχοντος ἤδη τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα, οὐδεμίαν ἀμφιβολία ἐγείρεται περὶ τῆς ἐφαρμογῆς ἀμφοτέρων. Ὅταν ὅμως ἡ ἀγορὰ γίνεται ὑπὸ μὴ ἐμπόρου, ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀγορᾶς ἐλλεῖπει εἰσεῖτι παρὰ τῷ ἀγοραστῇ ἡ ἰδιότης τοῦ ἐμπόρου, ἣτις ἀποτελεῖ οὐσιώδη προϋπόθεσιν τῆς ἐφαρμογῆς τόσοσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρεπομένου, ὅσον καὶ τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος. Ἐν τούτοις ἐπεκράτησε εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὴν νομολογίαν ἡ ἐφαρμογὴ ἀμφοτέρων, διότι ἡ ἀγορὰ ἐμπορικοῦ καταστήματος συνέχεται ἀμέσως πρὸς τὴν ἀρχομένην ἐπαγγελματικὴν δραστηριότητα τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην πράξιν αὐτῆς³.

1. Ἀνωτ. §§ 79, 82, α, Ράλλης, § 79, Κροκιδᾶς, § 121. Ἀναστασιάδης, § 37, σημ. 6, Lyon-Caen et Renault, I, N° 170, Thaller-Percey, N° 70, Lacour-Bouteron, I, N° 69.

2. Καραβᾶς, § 108, Escarra, N° 134, τοῦ αὐτοῦ, Principe N° 164, Hamel-Lagarde, N° 184, Α.Π. 120/1925 Δ-νη Γ' 436.

3. Κροκιδᾶς, § 120,6, Καραβᾶς, § 104, Lyon-Caen et Renault, I, N° 172, Escarra, N° 133, τοῦ αὐτοῦ, Principes, N° 163 Α.Π. 120/1925 Δ-νη Γ' 436.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
(ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΕΝΝΟΙΑ, ΚΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑ
ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ

I. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ

86. Γενικά περί τῶν ὑποκειμένων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Εἶδομεν (άνωτ. § 1), ὅτι εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ὑπεισέρχονται ὠρισμένοι δραστηριότητες (πράξεις) καὶ ὠρισμένα πρόσωπα. Καὶ μέχρι τοῦδε μὲν ἐξητάσαμεν τὰς ἐμπορικὰς πράξεις, ἤτοι τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Εἰς τὸ παρὸν μέρος θὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῶν ὑποκειμένων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἤτοι περὶ τῶν προσώπων, ἐφ' ὧν ἔχει τοῦτο ἐφαρμογὴν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δεόν νὰ διακρίνωμεν¹: α) τὰ ὑποκείμενα τῶν κατ' ἴδιαν ἐμπορικῶν πράξεων, ἅτινα, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐμπορικῶν πράξεων μὴ συνιστωσῶν ἐπάγγελμα, δύναται νὰ εἶναι πᾶν ἐν γένει πρόσωπον, ὀρκεῖ νὰ ἔχη τὴν γενικὴν κατὰ τὸ Ἄστικόν Δίκαιον καὶ τὴν εἰδικὴν κατὰ τὸ Ἐμπορικόν Δίκαιον Ικανότητα πρὸς τοῦτο, β) τὰ ὑποκείμενα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος, ἅτινα εἶναι ὠρισμένα πρόσωπα, καλούμενα «ἐ μ π ο ρ ο ἱ». Ἡ πρώτη περίπτωσις, τῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ προσώπων μὴ κεκτημένων τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπορίου, εἶναι μᾶλλον σπανία, μᾶς ἐνδιαφέρει δὲ ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐμπορικῆς Ικανότητος. Ἀντιθέτως, ἡ δευτέρα κατηγορία, τῶν κατ' ἐπάγγελμα ἀσκούντων τὴν ἐμπορίαν προσώπων, ἐνδιαφέρει περισσότερον, διότι τὸ δίκαιον προσδίδει εἰς αὐτοὺς ἰδιαιτέραν τινὰ προσωπικὴν νομικὴν κατάστασιν, μὲ ἰδιαζούσας νομικὰς συνεπείας. Τὴν νομικὴν κατάστασιν τοῦ ἐμπορίου (ἐμπορικὴν ἰδιότητα), τὸ δίκαιον ἀναγνωρί-

1. Πρβλ. Hamel-Lagarde, Nos 201-202, Ascarelli, Lez. VI, N° 5.

ζει όχι μόνον εις φυσικά πρόσωπα, άλλα και εις νομικά τοιαύτα, ἅτινα ειδικώτερον εἶναι αἱ ἐμπορικαὶ ἐταιρίαι. Τέλος, ἰδιαίτερα ζητήματα γεννῶνται ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος εἰς ὠρισμένα νομικά πρόσωπα, ἤτοι εἰς τὸ Κράτος καὶ εἰς τὰ νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

87. Συστήματα ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπόρου. Ὡς ἐξετέθη ἤδη, προκειμένου περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ σχέσεώς τινος ὡς ἐμπορικῆς, (ἀνωτ. § 2), ὑπάρχουν ἀντιστοιχῶς δύο βασικά συστήματα προσδιορισμοῦ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου: τὸ ἀντικειμενικὸν ἢ οὐσιαστικὸν καὶ τὸ ὑποκειμενικὸν ἢ τυπικὸν.

Κατὰ τὸ ἀντικειμενικὸν ἢ οὐσιαστικὸν σύστημα ἡ ἔννοια τοῦ ἐμπόρου προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν κατ' ἐπάγγελμα ἄσκησιν ὠρισμένων μεμονωμένων ἐνεργειῶν, τὰς ὁποίας καθορίζει ὁ νόμος, καὶ τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν ἐμπορικὰς πράξεις. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ἐάν τις ἄσκη τοιαύτας ἐμπορικὰς πράξεις ἄσυνδέτως καὶ συμπτωματικῶς μόνον, ὑποβάλλεται μὲν εἰς τὰς συνεπείας τῆς ἐμπορικότητος τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀσκουμένων πράξεων (ἀνωτ. §§ 12 ἐπ.), δὲν ἀποκτᾷ ὅμως τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου.

Κατὰ τὸ ὑποκειμενικὸν ἢ τυπικὸν σύστημα, ἡ ἔννοια τοῦ ἐμπόρου προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἄσκησιν ὠρισμένου ἐπαγγέλματος, τὸ ὁποῖον ὁ νόμος χαρακτηρίζει ὡς ἐμπορικόν, ἢ ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν ὠρισμένου τύπου, π.χ. τὴν εἰσδοχὴν εἰς ὠρισμένον ἐπαγγελματικὸν σωματεῖον, ὡς συνέβαινε κατὰ τὸν μεσαίωνα μὲ τὰς συντεχνίας, ἢ τὴν ἐγγραφὴν εἰς ὠρισμένον μητρώον (ἐμπορικὸν μητρώον) κ.ο.κ. Καθ' ἡμᾶς, ἐπιστημονικῶς ὀρθότερον εἶναι νὰ γίνεται εἰδικωτέρα διάκρισις ἐν προκειμένῳ, χαρακτηριζομένου ὡς ὑποκειμενικοῦ, ἢ τουλάχιστον ὡς οἰονεὶ ὑποκειμενικοῦ, τοῦ συστήματος τῆς ἀποριθμῆσεως τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων, τυπικοῦ δέ, ἢ καθαρῶς ὑποκειμενικοῦ, τοῦ συστήματος τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν ὠρισμένου τύπου. Ὅσακις ὁ νόμος, διὰ νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου, προβαίνει εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν ὠρισμένων ἐπαγγελμάτων ὡς ἐμπορικῶν, προσεγγίζει κατὰ τοῦτο τὸ ἀντικειμενικὸν σύστημα, ὅτι κάθε ἐπάγγελμα ἀποτελεῖται ἀπὸ κατ' ἰδίαν ἐνεργείας (πράξεις), αἵτινες συστηματικῶς ἐπαναλαμβάνόμεναι ἀπαρτίζουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπαγγέλματος. Διαφέρει, ὅμως, ὁ ἐν λόγῳ τρόπος προσδιορισμοῦ τῆς ἐμπορικότητος βασικῶς τοῦ ἀντικειμενικοῦ συστήματος, διότι ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου αἱ κατ' ἰδίαν ἐμπορικαὶ πράξεις ἔχουν ἰδίαν αὐτοτελεῖα σημασίαν, συνεπαγόμεναι ὠρισμένας συνεπείας (ἀνωτ. § 12 ἐπ.), ἐνῶ ἐπὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ

συστήματος αί μεμονωμένοι πράξεις, αί συνιστώσαι τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα, λαμβανόμεναι αὐτοτελῶς, ἄνευ συσχετίσεως πρὸς τὸ ἐν λόγῳ ἐπάγγελμα, οὐδεμίαν ἰδιάζουσαν σημασίαν ἔχουν. Τὸ σύστημα τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐμπόρου ἀκολουθεῖ ὁ Γερμανικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ τοῦ 1897 (§ 1), καθὼς καί, ἐν τῇ οὐσίᾳ, ὁ Ἰταλικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ τοῦ 1942 (ἄρθρ. 2125). Τὸ σύστημα τῆς κτήσεως τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος διὰ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ ἐμπορικὸν μητρῶν ἀκολουθεῖ ὁ Γερμανικὸς Ἐμπορικὸς Κώδιξ (§§ 2 καὶ 3), παραλλήλως πρὸς τὸ σύστημα τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων. Ἡ ἐγγραφή εἰς τὸ ἐμπορικὸν μητρῶν ἔχει, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, *δημιουργικὴν* (συστατικὴν) τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου σημασίαν. Ἀντιθέτως, παρ' ἡμῖν, ἡ ἐγγραφή τῆς ἐπωνυμίας προσώπου τινὸς εἰς τὸ ἐν παντὶ ἐμπορικῷ ἐπιμελητηρίῳ τηρούμενον «πρωτόκολλον ἐμπορικῶν ἐπωνυμιῶν» ἔχει μόνον *δηλωτικὴν* σημασίαν, δηλαδή δὲν προσδίδει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου εἰς τὸ ἐν λόγῳ πρόσωπον, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀπλοῦν δικαστικὸν τεκμήριον (ἐλευθέρως ἐκτιμώμενον ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ), περὶ τοῦ ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτὸ ἔχει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου¹.

88. Ἡ ἔννοια τοῦ ἐμπόρου κατὰ τὸν Ἐμπορικὸν Νόμον. Κατὰ τὸ κείμενον τοῦ ἀρθρ. 1 τοῦ Διατάγματος τῆς 19 Ἀπριλίου/2 Μαΐου 1835 περὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου: «ἐμποροὶ εἶναι ὅσοι μετέρχονται πράξεις ἐμπορικὰς καὶ κύριον ἐπάγγελμα ἔχουν τὴν ἐμπορίαν». Ἡ διατύπωσις αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, συγκρινομένη πρὸς τὸ γαλλικὸν κείμενον τοῦ Code de commerce, παρουσιάζει διπλοῦν μεταφραστικὸν σφάλμα. Πρῶτον, ὁμιλεῖ περὶ κυρίου ἐπαγγέλματος, ἐνῶ εἰς τὸ γαλλικὸν κείμενον ἀναφέρεται «σύνηθες» ἐπάγγελμα (*profession habituelle*). Ἡ διαφορὰ εἶναι οὐσιώδης, διότι τὸ «σύνηθες» ἐπάγγελμα ἐνδέχεται νὰ εἶναι καὶ πάρεργον, δευτερεύον, καὶ συνεπῶς, ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἔμπορος καὶ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς κυρίαν ἀπασχόλησιν καθαρῶς ἀστικὸν ἐπάγγελμα, ὡς, λ.χ., ἰατρός, δικηγόρος, καθηγητής, καλλιτέχνης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θ' ἀπεκλείετο ἂν διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τινος ὡς ἐμπόρου ἀπητεῖτο νὰ ἔχη ὡς κυρίαν ἀπασχόλησιν τὴν ἐμπορίαν². Δεύτερον, τὸ γαλλικὸν κείμενον ἐκφράζει κατὰ

1. Π ε τ ι μ ε ζ ᾱ ς, § 42,2.

2. Ε.Κρ. 103/1931 Θέμ. ΜΓ' 458' βλ. κατωτέρω § 126. Ὡς συνάγεται ἐκ τῶν προπαράσκευαστικῶν ἐργασιῶν τοῦ Code de commerce, τὸ ἀρχικὸν προσχέδιον εἶχε τὴν λέξιν «κύριον ἐπάγγελμα», ἡ δὲ ἀντικατάστασις αὐτῆς διὰ τῆς λέξεως «σύνηθες» ἐγένετο κατὰ ρητὴν ἀπαίτησιν τοῦ Tribunal. Βλ. H a m e l - I, a g a r d e, N° 337.

τρόπον σαφή ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ἐπάγγελμα δέον νὰ συνίσταται ἀπὸ τὰς ἐν ἀρχῇ τῆς φράσεως ἀναφερομένας ἐμπορικὰς πράξεις¹, τοῦθ' ὅπερ δὲν φαίνεται ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον. Κατὰ ταῦτα, ἡ ὀρθὴ μετάφρασις τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ Code de commerce εἶναι ἡ ἑξῆς: «Ἐμποροὶ εἶναι ὅσοι ἀσκοῦν ἐμπορικὰς πράξεις, συνιστώσας τὸ σύννηθε ἐπάγγελμά των».

Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ὁρισμοῦ συνάγεται ὅτι δύο εἶναι κύριως τὰ στοιχεῖα τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου α) ἡ ἀσκήσις ἐμπορικῶν πράξεων καὶ β) ἡ ὑπαρξις ἐπαγγέλματος ἔχοντος ὡς περιεχόμενον τὰς τοιαύτας πράξεις. Ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου, καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, συνάγονται, ὅμως, καὶ δύο περαιτέρω στοιχεῖα τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου, ἤτοι γ) ἡ ἰδίῳ ὀνόματι ἀσκήσις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων καὶ δ) ἡ ὑπαρξις τῆς γενικῆς δικαιοπρακτικῆς καὶ τῆς εἰδικῆς ἐμπορικῆς ἱκανότητος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐμπόρου². Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐμπορικῆς ἱκανότητος θὰ διαλάβωμεν κατωτέρω ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ (Κεφ. Β' § 127 ἐπ.). Τὰ τρία ὑπόλοιπα στοιχεῖα τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος ἐξετάζομεν ἐν τοῖς ἐπομένοις.

89. α) Ἐσκήσις ἐμπορικῶν πράξεων. Ὡς τοιαῦται νοοῦνται αἱ εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 Δ.Α.Ε. ἀναφερόμεναι, καθὼς καὶ αἱ διὰ νεωτέρων νόμων εἰσαχθεῖσαι ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις (βλ. §§ 60 ἐπ.). Εἶδομεν ὅτι μεταξὺ τῶν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων τῶν ἄρθρ. 2 καὶ 3 Δ.Α.Ε. περιλαμβάνονται καὶ δραστηριότητες, αἵτινες—κατὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν γενομένην δεκτὴν ἀποψιν—θεωροῦνται ὡς ἐμπορικαὶ μόνον ἐφ' ὅσον ἀσκοῦνται ὑπὸ ὀργάνωσιν ἐπαγγελματικῆν. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἡ ἐμπορικότης τῶν κατ' ἴδιαν πράξεων, τῶν συνιστωσῶν τὰς ἀντιστοιχοῦς δραστηριότητος, συμβαδίζει πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου ὑπὸ τοῦ ἀσκοῦντος ταύτας προσώπου. Διότι μόνον ἀφοῦ κριθῆ ὅτι αὗται ἀσκοῦνται ὑπὸ ὀργάνωσιν ἐπαγγελματικῆν θὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐμπορικαί, ὁπότε ὅμως θὰ ἔχη κριθῆ καὶ ἡ ἰδιότης ὡς ἐμπόρου τοῦ ἀσκοῦντος ταύτας. Ἐξ ἄλλου ἐν ἄρθρ. 2 ἐδ. 6 Δ.Α.Ε. ἀναφέρονται καὶ ὑποκειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις («ὄλαι αἱ μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν ὑποχρεώσεις»), ὡς πρὸς τὰς ὁποίας ἔχει προηγηθῆ ἡ ἐμπορικὴ ἰδιότης τοῦ ἀσκοῦντος αὐτὰς προσώπου.

90. β) Σύννηθε ἐπάγγελμα. Ὡς ἐπάγγελμα, κατὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ νόμου, δέον νὰ θεωρήσωμεν τὴν συστηματικὴν ἐπιδίωξιν βιοπορισμοῦ. Ὁ νόμος, δηλ., δὲν ἠρέκθη, διὰ

1. Τὸ ἄρθρ. 1 Code de commerce, ἔχει ὡς ἑξῆς: «Sont commerçants ceux qui exercent des actes de commerce et en font leur profession habituelle».

2. Καρραβᾶς, § 122, Τσιριντάνης, § 33, VI καὶ VII.

τὸν ἀπαρτισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου, εἰς τὴν ἀπλήν ἄσκησιν ἐμπορικῶν πράξεων, ἔστω καὶ συχνάκις ἐπαναλαμβανομένων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ ἀσκοῦνται κιντὰ τρόπον ἀσύνδετον καὶ ἄνευ συστήματος, ἀλλ' ἀπήτησε τὴν κατ' ἐπάγγελμα, δηλ. τὴν ὀργάνωμ ἐν καὶ μὲ κάποιαν μοιμότητα ἀσκησιν τούτων.

Πότε ὑπάρχουν τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως εἶναι ζήτημα πραγματικόν, ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς κατ' ἴδιαν περιπτώσεως. Παρὶ τὸ γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τοῦ Ε.Ν., ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήθη, δὲν εἶναι ἀνάγκη τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα νὰ εἶναι τὸ κύριον ἐπάγγελμα προσώπου τινός, ἵνα χαρακτηρισθῇ οὗτος ἔμπορος. Δύναται νὰ συνυπάρξῃ ὡς παρέργον, παραλλήλως πρὸς ἕτερον ἢ ἕτερα ἀστικά ἐπαγγέλματα.

Ὅμοιως δὲν ἔχει σημασίαν διὰ τὴν κατὰ νόμον ὑπαρξιν ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος τὸ ἂν αἱ πράξεις ἐξ ὧν τοῦτο συνίσταται εἶναι νόμιμοι ἢ παράνομοι. Οὕτω, καὶ ὁ ἐνεργῶν λαθρεμπόριον ναρκωτικῶν ἢ κυβεῖαν συναλλάγματος ἢ ἄλλο ἀπηγορευμένον ἢ ἀνήθικον ἐμπόριον, π.χ., ὁ πωλῶν εἰς ἀσχροκερδεῖς τιμὰς, ἀποκτᾷ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου, ἐφ' ὅσον τὴν δραστηριότητα ταύτην ἀσκῇ κατ' ἐπάγγελμα¹. Ἐπίσης δὲν ἔχει σημασίαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου τὸ ἂν ἡ σχετικὴ ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης ἀσκῆται φανερά ἢ συγκεκαλυμένως, διὰ τὴν ἀποφυγὴν ἐνδεχομένως φορολογικῶν ἢ πειθαρχικῶν συνεπειῶν, (π.χ. δημόσιος ἢ θρησκευτικὸς λειτουργός, εἰς ὃν ἀπαγορεύεται ἡ ἐμπορία ἐπὶ κειθαρχικαῖς ποιναῖς, χρησιμοποιεῖ παρένθετα πρόσωπα διὰ τὴν ἀσκησιν ἐμπορίας)².

Τέλος, μολοντί ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου, λόγῳ τῶν σπουδαιωτάτων νομικῶν συνεπειῶν, μεθ' ὧν συνδέεται αὕτη, ἀποτελεῖ ζήτημα δημοσίας τάξεως, μὴ ἀφιεμένου τοῦ σχετικοῦ χαρακτηρισμοῦ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν συναλλασσομένων, δέον νὰ δε-

1. Καραβᾶς, §§ 57,5 καὶ 122, Τσιριντάνης, § 33, V, Τσάγκαρις, σ. 41, Escarra, N° 140. Ἀντίθετοι Δαμασκηνός, § 24, Σηλιόπουλος, § 70, ε', ἐπὶ τῇ ἐκδοχῇ ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐπάγγελμα συνιστάμενον εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀθεμίτων καὶ ἀνήθικων πράξεων, ἡτις ὁμως ἐκδοχὴ δὲν εὐρίσκει στήριγμα εἰς τὴν ἀνωτέρω (καὶ γενικῶς γινομένην ἀποδεκτὴν) ἐννοίαν τοῦ ἐπαγγέλματος.

2. Ράλλης, §§ 85, 86, Καραβᾶς, § 136, Πετιμεζᾶς, § 39,3, Δαμασκηνός, § 26, Lyon - Caen et Renauit, I, N° 200, Thaller - Peiserou, N° 74, Escarra, N° 140. Ἀντίθετοι Ἀναστασιάδης, § 39 σημ. 5α, Wieland, I, § 10, ὅστινες ἀπαιτοῦν τὴν δημοσιότητα τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐμπορίας ὡς στοιχεῖον τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου.

χθῆ τις ὅτι σημαντικὸν (ὄχι ὅμως καὶ ἀποκλειστικὸν) στοιχεῖον ἐφ' οὗ θὰ στηριχθῆ ἡ κρίσις τοῦ δικαστοῦ διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τινος ὡς ἐμπόρου εἶναι ἢ ἐξωτερικευθεῖσα πρὸ θεσῖς τούτου νὰ θεωρηθῆ ὡς ἔμπορος¹. Οὕτω, π.χ., τὸ ἀνοιχτὰ ἐμπορικὸν καταστάματός ἢ ἡ διαφήμισις τινός ὡς ἐμπόρου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἄσκησιν ἀριθμοῦ τινος ἐμπορικῶν πράξεων παρ' αὐτοῦ, δύνανται ν' ἀποτελέσουν τεκμήρια διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ὡς ἐμπόρου. Τὸ αὐτὸ δέον νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν προβαίνει τις εἰς τὴν ἀναγγελίαν καὶ ἐγγραφὴν τῆς ἐπωνυμίας τοῦ εἰς τὸ Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον. Ἡ τοιαύτη ἀναγγελία ἀποτελεῖ ἀπλοῦν τεκμήριον περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος παρὰ τῷ προσώπῳ τούτῳ, χωρὶς νὰ ἔχη τὴν σημασίαν ὅτι καὶ πράγματι ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ πρόσωπον τοῦτο εἶναι ἔμπορος².

Ἐπίσης, ἡ ἀπλῆ ἴδρυσις ὁμορρύθμου ἢ ἑτερορρύθμου ἐταιρίας, ἐχοῦσης σκοπὸν τὴν ἐπιχείρησιν ἐμπορικῶν πράξεων, δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς καὶ τῶν ὁμορρύθμων μελῶν τῆς ὡς ἐμπόρων. Ἐν συνδυασμῷ, ὅμως, μὲ τὴν ἄσκησιν καὶ μικροῦ ἔστω ἀριθμοῦ ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας προσκτᾶται ἡ ἰδιότης αὕτη³.

Ἐπὶ τῶν ὄρων ὡρισμένων ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις, ἐκ τῶν ἀπαριθμουμένων εἰς τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3 Δ.Α.Ε. καὶ εἰς νεωτέρους νόμους, αἵτινες, καίτοι συστηματικῶς ἐπαναλαμβανόμεναι, καὶ δὴ εἰς μέγαν ἀριθμὸν, δὲν εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀποτελέσουν ἐπάγγελμα καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσδώσουν τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα εἰς τὸν ἀσκοῦντα ταύτας. Τοῦτο συμβαίνει, π.χ., ἐπὶ συνηθῆς ὑπογραφῆς συναλλαγματικῶν ἢ ἐπιτογῶν, δι' ὧν κατὰ σύστημα ἐνεργεῖ τις τὰς (ἀστικάς) πληρωμὰς τοῦ πρὸς τοὺς προμηθευτὰς τῶν τροφίμων τοῦ, τὸν ράπτῃν τοῦ, τὸν ἐπιπλοιοῦν τοῦ κ.ο.κ.⁴.

1. Πάλλης, § 85, Δαμασκηνός, § 28 Πετιμεζᾶς, § 40,3 in fine, Τσιριντάνης, § 33, II, Καραβᾶς, § 123, Ε.Α. 2863/1893 Θέμ. Ε' 122. Ἐν τῇ οὐσίᾳ δὲν ἀντιδοξεῖ οὔτε ὁ Ἀναστασιάδης, § 39, ὅστις ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀπλῆς ἐκδηλώσεως τῆς προθέσεως ἀνευ συγχρόνου ἐνεργείας ἐμπορικῶν πράξεων. Ἀντίθετος Κροκιδᾶς, § 132.

2. Ἀνωτ. § 87. Πρβλ. Καραβᾶν, § 129.

3. Οὕτως ἡ κρατοῦσα ἀποφίς. Πρβλ. Κροκιδᾶν, § 258, Καραβᾶν, § 125. Βλ. κατωτέρω § 93, σελ. 109, σημ. 1.

4. Οὕτω Δαμασκηνός, § 22, Πάλλης, § 85, Πετιμεζᾶς, § 39, 2α, Καραβᾶς, § 127, Ἀναστασιάδης, § 39, σημ. 4, Τσιριντάνης· Ἀναστασιάδης (Γνωμ.) Θέμ. Ξ' 4. Ρόκας, ἐν ΕΕΔ Δ' 98, σημ. 2, Πέρδικας, § 33, Β, 2, Τσάγκαρις, σ. 40, Ripert, N° 126, Lacour-Bouteron, I, N° 77, Rousseau, ἐν Festschrift für Wieland, 1934, σ. 316 ἐπ. Ἀντιθέτως ἀπεφάνθη ἡ Ε.Α. 467/1919 Θέμ. ΛΛ'

Ὡσαύτως, ὡς πρὸς τὸν κατὰ σύστημα δίδοντα ἐντολὰς πρὸς χρηματιστὴν διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνέργειαν χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶν ἐπὶ ἀξιών, καὶ ἐφ' ὅσον αἱ τοιαῦται ἐντολαὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς πράξεις ἐμπορικαὶ (ἀνωτ. § 64), ἢ καὶ ἐπὶ τῆ βάσει τῆς κρατούσης ἀπόψεως, καθ' ἣν αἱ ἐντολαὶ αὗται εἶναι ἐν πάσῃ κεριπτώσει ἐμπορικαὶ πράξεις, ἀποκλείεται ἡ ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τούτων ἀπόκτησις τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου, διότι δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ἐπάγγελμα συνιστάμενον εἰς τὴν δόσιν τοιούτων ἐντολῶν¹.

91. γ) Ἰδίῳ ὀνόματι ἄσκησις. Ὡς ἤδη ἐλέχθη ἀνωτέρω, καίτοι τὸ στοιχεῖον τῆς Ἰδίου ὀνόματι ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως τῶν ἐμπορικῶν πράξεων δὲν ἀπαιτεῖται ρητῶς ἐν τῷ νόμῳ, ἐν τούτοις ὑπὸ τῆς θεωρίας καὶ τῆς νομολογίας δικαίως θεωρεῖται ὡς ἀπαραίτητον² ἢ αὐτονόητον³ στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου, διότι τὸ ὄνομα τοῦ ἐμπόρου ἀποτελεῖ οὐσιώδες στοιχεῖον τῆς πίστεως, ἧς ἀπολύσει οὗτος εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, δὲν εἶναι δὲ ὀρθὸν ν' ἀπατώνται οἱ μετὰ τινος συναλλασσόμενοι ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπεύθυνον ἀπέναντί των.

Οὕτω, δὲν θεωροῦνται ὡς ἔμποροι οἱ ὑπάλληλοι οἱ ἐνεργοῦντες ἐμπορικὰς πράξεις ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅσονδῆποτε εὐρεῖται ἐξουσίαν ἀντιπροσωπεύσεως τούτου καὶ ἂν ἔχουσι, ὡς, π.χ., οἱ διαχειρισταὶ ἐπιχειρήσεων, ὁ πλοίαρχος κ.ἄ.

Ἀντιθέτως, ὁ παραγγελιοδόχος, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐνεργῆ ἐν ὀνόματι τοῦ παραγγελέως, εἶναι ἔμπορος, διότι τὰς πράξεις τὰς ἀναγομένας εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐπαγγέλματός του (ἦν ὄργανωσιν, ἀκριβῶς, θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ παραγγελέως) ἐνεργεῖ ἰδίῳ ὀνόματι. Τοῦτ' αὐτὸ λεκτέον καὶ διὰ τὸν πράκτορα, μεσίτην καὶ πλειστηριαστήν. Ὁμοίως, διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ἐνεργοῦν ἰδίῳ ὀνόματι, δὲν θεωροῦνται ὡς ἔμποροι οἱ διοικηταὶ καὶ διευθυνταὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν. Ἐμποροὶ δὲν εἶναι οὔτε οἱ μέτοχοι τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν⁴,

180, στηριχθεῖσα, προφανῶς, εἰς ἀνάλογον τάσιν τῆς παλαιότερας γαλλικῆς νομολογίας· πρβλ. Ripert, ἐνθ' ἀνωτ.

1. Βλ. Ἀναστασιάδην, § 39, σημ. 5, Ripert, N° 126, Lacour-Bouteron, N° 77, Hamel-Lagarde, N° 339. Δὲν ἀπεφάνθη ἀντιθέτως ἡ Α.Π. 127/1925 Θέμ. ΛΓ' 610, διότι ἐκεῖ ἐπρόκειτο περὶ ἀγοραπωλησιῶν μετοχῶν ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως, δηλ. πράξεων ἐμπορικῶν ἤδη βάζει τοῦ ἀρθρ. 2 ΔΑΕ. Διὰ τὴν σύμβασιν ἐργασίας ναυτικῶν· βλ. ἀνωτ. § 77.

2. Κροκιδᾶς, § 133, Δαμασκηνός, § 19, β, Πετιμεζᾶς, § 39, 2, β, Ἀναστασιάδης, § 39, σημ. 2, Τσιριντάνης, § 33, VII, Lyon-Caen et Renault, I, N° 204, Lacour-Bouteron, N° 54, Esarra, N° 141, Hamel-Lagarde, N° 342, Van Ryn, N° 98.

3. Οὕτω Καραβᾶς, § 122.

4. Α.Π. 111/1931 Θέμ. ΜΒ' 331.

καί τοῦτο, διότι αἱ ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ἀνωμόμου ἑταιρίας ἐπιχειροῦμεναι ἐμπορικαὶ πράξεις ἐνεργοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς ἑταιρίας, ὅπερ καὶ μόνον εἶναι ἔμπορος, οὐχὶ δὲ ἐν ὀνόματι τῶν μετόχων. Ὅμοίως, δὲν θεωροῦνται ὡς ἔμποροι οἱ διαχειρισταὶ καὶ οἱ συνεταῖροι τῶν ἑταιριῶν περιορισμένης εὐθύνης¹. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν θεωροῦνται ὡς ἔμποροι οἱ ἑτερόρρυθμοι ἑταῖροι, ἐνῶ οἱ ὁμόρρυθμοι ἑταῖροι τῆς ὁμορρύθμου ἢ ἑτερορρύθμου ἑταιρίας θεωροῦνται ἔμποροι, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀποψιν², διότι, καίτοι ἀμφότερα αἱ ἐν λόγῳ ἑταιρίαὶ ἀποτελοῦν νομικὰ πρόσωπα, οὗτοι ὕφίστανται ἀμέσως ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς τῶν περιουσίας τὸν ἀντίκτυπον τῶν ἑταιρικῶν ὑποχρεώσεων, ὡς ἐάν ἦσαν προσωπικαὶ ὑποχρεώσεις αὐτῶν³. Ἐμποροὶ θεωροῦνται καὶ οἱ συνεταῖροι τῶν συνεταρισμῶν ἀπεριορίστου εὐθύνης, δι' ὃν λόγον καὶ οἱ ὁμόρρυθμοι⁴.

Ὅσακις ἐμπορεῦται τις φαινομενικῶς ἰδίῳ ὀνόματι, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως διὰ λογαριασμὸν ἄλλου, κρυπτομένου ὀπισθεν αὐτοῦ, γίνεται κατ' ἀρχὴν δεκτὸν ὅτι, χάριν τῆς διατηρήσεως τῆς πίστεως ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ὡς ἔμπορος δέον νὰ θεωρηθῆ ὁ ἐξωτερικῶς φαινόμενος ὡς τοιοῦτος⁵. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν, ὅμως, παρ' ἡμῶν γνῶμην, θεωροῦνται ὡς ἔμποροι ἀμφότεροι, δηλαδὴ τόσοσιν ὁ φαινόμενος, ὅσον καὶ ὁ ὀπισθεν αὐτοῦ κρυπτόμενος⁶.

92. Μικρέμποροι. Ὡς μικρέμποροι χαρακτηρίζονται, συνήθως, ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ἡ ἐπαγγελματικὴ ἄσκησης ἐμπορικῶν πράξεων συνδέεται κατὰ κύριον λόγον πρὸς τὴν σωματικὴν τῶν καταπόνησιν, π.χ., γυρολόγοι, ὑπαίθριοι πωληταὶ παντός εἴδους κ.ἄ. Εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τῶν τεχνιτῶν, τοὺς ὁποίους συνηντήσαμεν ἀνωτέρω

1. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 1 παρ. 1 Ν. 3190/1955, καθ' ἣν «ἐπὶ τῆς ἑταιρίας περιορισμένης εὐθύνης διὰ τὰς ἑταιρικές ὑποχρεώσεις εὐθύνεται μόνον ἡ ἑταιρία διὰ τῆς περιουσίας αὐτῆς».

2. Ἀντίθετοι Ρόκας, ἐν ΕΕΝ θ' 49 ἐπ., Τσάγκαρις, ἐν ΕΕΔ Δ' 299.

3. Πρβλ. Τσιριντάνην, τ. Β', § 63, III, Καραβᾶν, § 124, Ε.Ν. 225/1931 Θέμ. ΜΓ' 89, Ε.Α. 814/1928 Δ-νη Ζ' 214, Πρωτ. Σεργῶν 532/1952 Ἀρμεν. Ζ' 520.

4. Καραβᾶς, § 124, Ἀναστασιάδης, § 46, σημ. 21, § 161, σημ. 13.

5. Prête-nom ή homme de paille, Strohmänn. Οὕτω Πετιμεζᾶς, § 39,2,β.

6. Δαμασκηνός, § 22, Σ. Σημίτης, Β', σ. 120, Τσιριντάνης, § 33, VII, Καραβᾶς, § 124, Σπηλιόπουλος, § 70,4, Πασσιᾶς, Ἐμπορία διὰ παρενθέτων προσώπων, ἐν ΕΕΝ ιζ' 241 ἐπ. Ἐπίσης Ripert, Ν° 202, Van Ryck, Ν° 99.

(§ 43). Εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν¹, ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου, οὐδεμίαν διάκρισιν γίνεται ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῆς ἐμπορικῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ προσώπου. Ἀντιθέτως, εἰς ἄλλας νομοθεσίας γίνεται διάκρισις μεταξύ καθ' αὐτὸ ἐμπόρων καὶ μικροεμπόρων, ὡς πρὸς τοὺς τελευταίους δὲ δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν ὠρισμένοι ὑποχρεώσεις καὶ ὠρισμένοι συνέπειαι ἀφορῶσαι τοὺς κυρ.ὼς ἐμπόρους².

Μολονότι, ὅμως, ἀντίστοιχοι διατάξεις ἐλλείπουν παρ' ἡμῖν, ἐγένετο δεκτὸν εἰς τὴν θεωρίαν καὶ νομολογίαν, τόσον τὴν γαλλικὴν ὡς καὶ τὴν ἡμετέραν, ὅτι οἱ μικροεμπόροι δὲν εἶναι ὀρθὸν καὶ σκόπιμον νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἐμπόρου, ὡς εἶναι ἡ τήρησις ἐμπορικῶν βιβλίων, καὶ εἰς ὠρισμένας αὐστηρὰς συνεπείας τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος, ὡς εἶναι ἡ προσωπικὴ κράτησις καὶ ἡ πτώχευσις. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται εἴτε διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος εἰς τοὺτους, καίτοι συντρέχουν φαινομενικῶς τὰ νόμιμα πρὸς τοῦτο στοιχεῖα³, εἴτε διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως μὲν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου εἰς αὐτούς, τῆς ἀρνήσεως ὅμως ὠρισμένων ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς, καὶ ἰδίως τῶν τῆς τήρησεως ἐμπορικῶν βιβλίων, πτωχεύσεως κ.ο.κ.⁴. Οὐδετέρᾳ ἐκ τῶν ἀπόψεων αὐτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων προτιμῶμεν τὴν δευτέραν, ὡς συνεπεστέραν πρὸς τὸ ἄρθρ. 1 Ε.Ν., δὲν θεμελιούται παρ' ἡμῖν ἐπὶ νομοθετικῶν κειμένων, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸ ὅποιον καταλήγουν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ δεδικοιολογημένον⁵.

1. Ὅπως, ἄλλωστε, καὶ ἐν Γαλλίᾳ· πρβλ. Escartac, N° 142.

2. Οὕτω, π.χ., τὸ ἄρθρ. 2083 Ἰταλ. Α.Κ. τοῦ 1942 προβλέπει περὶ μικροεπιχειρηματιῶν (piccoli imprenditori), εἰς οὓς περιλαμβάνονται καὶ οἱ μικροεμπόροι (piccoli commercianti), οἵτινες ἀπαλλάσσονται τῆς ὑποχρεώσεως ἐγγραφῆς τῶν εἰς τὸ μητρώον τῶν ἐπιχειρήσεων (ἄρθρ. 2202) καὶ τῆς τήρησεως ἐμπορικῶν βιβλίων (ἄρθρ. 2214), δὲν ὑπόκεινται δὲ καὶ εἰς πτώχευσιν (ἄρθρ. 2221). Ὅμοίως, ἡ § 4 τοῦ Γερμανικοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου προβλέπει περὶ τεχνιτῶν καὶ μικροεπαγγελματιῶν, ἐφ' ὧν δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ περὶ ἐπωνυμίας, ἐμπορικῶν βιβλίων καὶ ἐμπορικῆς πληρεξουσιότητος διατάξεις. Ἀνάλογον διάταξιν περιεῖχε τὸ ἄρθρ. 10 τοῦ Γεν. Γερμανικοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος τοῦ 1861.

3. Οὕτω Κροκιδᾶς, § 135, Δαμασκηνός, § 25, Πετιμεζᾶς, § 39,4, Ἀναστασιάδης, § 40, Καραβᾶς, § 130α, Σπηλιόπουλος, § 69, Α.Π. 50/1949 Θέμ. Ξ' 534 καὶ ΝΔ Ε' 290, Ε.Π. 712/1902 Θέμ. ΙΔ' 698.

4. Πέρδικας, § 34, 46, Lacour et Bouteron, N° 79, Ε.Ν. 13/1931 Δ·κῆ Γ', ΙΙ, 149

5. Κατὰ τὸν Καραβᾶν, § 130α, ὁ ἀποκλεισμός τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶναι ἕνα τὸν νὰ ἐπιστηριχθῆ εἰς τὴν ἔλκειψιν τῆς ὑνῆθου ἐπαγγέλματος· Ἐν τούτοις διὰ πλείστους ἐκ τῶν «μι-

Ἡ παροῦσα διάκρισις εἰς κυρίως ἐμπόρους καὶ μικρεμπόρους δὲν πρέπει νὰ συγγέεται πρὸς τὴν διάκρισιν εἰς χονδρεμπόρους, οἵτινες συναλλάσσονται ὄχι πρὸς τὸ καταναλωτικὸν κοινόν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλους ἐνδιαμέσους ἐμπόρους, καὶ εἰς λιανικοὺς ἐμπόρους, ἧτις διάκρισις ἔχει ἀπλῶς οἰκονομικὴν σημασίαν καὶ ὄχι νομικὴν. Κατὰ ταῦτα, μεταξὺ χονδρεμπόρων καὶ λιανεμπόρων οὐδεμίᾳ ὑπάρχει διάκρισις ἀπὸ ἀπόψεως Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἀμφότεροι θεωροῦνται ἔμποροι μὲ ὅλας τὰς συνεπειὰς τὴν τοιαύτης ιδιότητος. Ἐπίσης δέον νὰ δοθῇ προσοχὴ εἰς τὸ ὅτι τὸ ἀντίθετον τοῦ «μικρεμπόρου», εἰς τὴν παροῦσαν διάκρισιν, δὲν εἶναι ὁ «μεγαλέμπορος» (καὶ τοῦ «μεγαλεμπόρου» ἡ ἔννοια εἶναι καθαρῶς οἰκονομικὴ), ἀλλ' ὁ «κυρίως ἔμπορος», ὅστις ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως δύναται νὰ εἶναι μεγαλέμπορος, μέσης ἢ καὶ μικρᾶς σημασίας ἔμπορος.

II. Η ΙΔΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ ΕΠΙ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

93. Ἐταιρίαι καὶ νομικά πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ἡ ἄσκησις τῆς ἐμπορίας δὲν γίνεται πάντοτε ὑπὸ μεμονωμένων φυσικῶν προσώπων. Δύναται νὰ γίνῃ καὶ ὑπὸ φυσικῶν προσώπων, συνδεδεμένων διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἐταιρίας, ἢ καὶ ὑπὸ νομικῶν προσώπων. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐπαγγέλματος, ὅπερ ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν στοιχείων τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου, καὶ ὅπερ, ὡς εἴρηται, εἶναι συνδεδεμένον πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ βιοπορισμοῦ. Παρίσταται, ὅθεν, ἀνάγκη, ὅπως, πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος τῶν ἐταιριῶν καὶ τῶν νομικῶν ἐν γένει προσώπων, καταφύγωμεν εἰς ἄλλο τι κριτήριον, τοῦτο δὲ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐταιρίας ἢ τοῦ νομικοῦ προσώπου ἀποβλέπομεν, δηλ., εἰς τὸ ἀνσκοπὸς αὐτῶν εἶναι ἡ ἄσκησις ἐμπορικῆς τινος δραστηριότητος.

Τὸ ἐν λόγῳ κριτήριον τοῦ σκοποῦ ἰσχύει ἀπολύτως, ἐκ τῶν ἐταιριῶν, ἐπὶ τῶν ὁμορρυθμῶν καὶ ἑτερορρυθμῶν. Καίτοι, δηλ., ὁ τύπος τῆς ὁμορρυθμῆς ἢ ἑτερορρυθμῆς προσιδιάζει ἰδιαιτέρως εἰς ἐμπορικὴν ἐταιρίαν, διὰ νὰ κριθῇ ἐν δεδομένῃ περιπτώσει ἂν μία ὁμορρυθμὸς ἢ μία ἑτερορρυθμὸς ἐταιρία εἶναι ἐμπορικὴ, θ' ἀποβλέψωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς, ὅστις δέον νὰ εἶναι ἡ ἄσκησις ἐμπορικῆς τινος δραστηριότητος, ἐν συνδυασίῳ πάντοτε πρὸς τὴν πραγματικὴν ἄσκησιν τῆς τοιαύτης δραστηριότητος¹. Ἀντιθέτως, ἡ ἀνώνυμος κρεμπόρων αὐτῶν ἡ ἄσκησις τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν εἶναι ἐξ ἴσου συνήθης ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κυρίως ἐμπόρων.

1. Ράλλης, § 139, Κροκιδᾶς, § 257 ἐπ., Τσιριντάνης, τ. Β', § 63, I, Καραβᾶς, § 125, Τσάγκαρις, ἐν ΕΕΔ, Δ' 294, Lyου-

εταιρία, ή εταιρία περιορισμένης ευθύνης και ό συνεταιρισμός είναι πάντοτε έμπορικά έκ τοῦ νόμου (άρθρ. 1 Ν. 2190/1920, άρθρ. 3190/1955, άρθρ. 11 Ν. 602), δηλ. και όταν ακόμη δέν έχουν ώς σκοπόν τήν άσκησιν έμπορικῆς τινος δραστηριότητας.

Τό κριτήριο τοῦ σκοποῦ εφαρμόζεται άπολύτως και έφ' ὧλων έν γένει τῶν νομικῶν προσώπων ιδιωτικοῦ δικαίου.

94. Τό Κράτος και τὰ νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ώς έμποροι.
Έν αντίθεσει πρὸς ὅ,τι συμβαίνει με τὰ νομικά πρόσωπα ιδιωτικοῦ δικαίου, έπεκράτησεν έκπαλαι εις τήν θεωρίαν και τήν νομολογίαν ή αντίληψις ὅτι ή έμπορικῆ ιδιότης είναι άσυμβιβαστος πρὸς τό Κράτος και τὰ νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου¹. 'Ο κυριώτερος λόγος, ὅστις προβάλλεται έν προκειμένῳ, είναι ὅτι ή διά τοῦ έμπορίου επιδιωκομένη προαγωγή ὧλων (ιδιοτελῶν (κερδοσκοπικῶν) συμφερόντων δέν δύναται νά συμβιβασθῆ πρὸς τόν σκοπόν τῆς Δημοσίας Διοικήσεως, ὅστις είναι πάντοτε ή προαγωγή τῶν γενικωτέρων συμφερόντων τοῦ συνόλου. Τό έπιχείρημα, ὅμως, τοῦτο, δέν δύναται νά προβληθῆ, ὁσάκις—ώς άρκετά συνήθως έσχάτως συμβαίνει—αυτό τοῦτο τό Κράτος, έπιφυλάσσον εις έαυτό τήν άσκησιν έμπορικῆς τινος έκμεταλλεύσεως, ὀρίζη διά τῆς νομοθετικῆς του έξουσίας ὅτι επί τῆς έκμεταλλεύσεως αὐτῆς έχουν εφαρμογήν αι διέπουσαι τὰς ιδιωτικὰς έπιχειρήσεις άρχαι². 'Ὡς άλλο σπουδαίον έπιχείρημα φέρεται ή σκοπιμότης, δηλ. ὅτι διά τῆς εφαρμογῆς επί τοῦ Κράτους και τῶν ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου τῶν συνεπειῶν τῆς έμπορικότητας, ἰδίᾳ τῶν τῆς πτωχεύσεως, θά προσεβάλλετο και-

Caen et Renault, I, N° 210, Ripert, N° 259, Α.Π. 111/1931 Θέμ. ΜΒ' 331, Πρωτ. Ναυπλ. 340/1953. ΕΕΔ Δ' 300, Ε.Θ. 92/1937 Θέμ. ΜΗ' 778.

1. Κροκιδᾶς, § 137, έν ύποσ., Σ. Σημίτης, Β' σ. 92, Δαμασκηνός, § 29, 'Αναστασιάδης, § 33, Πετιμεζᾶς, § 39,2, β, Τσιριντάνης, § 33, III, Καραβᾶς, §§ 143 έπ., Σπηλιόπουλος, § 70,5, Lyon-Caen et Renault, I, N° 210, Thaller-Perego, Νο^α 182 έπ., Ripert, Νο^α 262 έπ., Ε.Α. 2203/1934 ΕΕΝ β' 359. Έν τούτοις οι πλείστοι έκ τῶν άνωτέρω συγγραφέων δέχονται ὅτι τό Κράτος και τὰ νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου δύναται νά ενεργοῦν μεμονωμένας έμπορικὰς πράξεις. Οὕτω, Κροκιδᾶς, ένθ' άνωτ., Δαμασκηνός, ένθ' άνωτ., Σημίτης, ένθ' άνωτ., Πετιμεζᾶς, ένθ' άνωτ., 'Αναστασιάδης, ένθ' άνωτ., Τσιριντάνης, ένθ' άνωτ., Lyon-Caen et Renault, ένθ' άνωτ. 'Αντιθέτως άρνεϊται πλήρως τήν έμπορικότητα τῶν ὑπό τοῦ Κράτους και τῶν Ν.Π.Δ.Δ. έπιχειρουμένων πράξεων ὁ Καραβᾶς, § 69.

2. Βλ., π.χ., άρθρ. 2 Ν.Δ. 1049/1949, ὡς πρὸς τόν 'Οργανισμόν Τηλεπικοινωνιῶν 'Ελλάδος, άρθρ. 1 Ν.Δ. 1468/1950, ὡς πρὸς τήν Δημοσίαν 'Επιχείρησιν 'Ηλεκτρισμοῦ.

ρίω; ὁ, ἀκόμη καὶ ἐν τῇ ἐνασκήσει ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐπιδικώμενος ὑπὸ τῶν προσώπων τούτων σκοπὸς δημοσίου συμφέροντος. Καὶ τὸ ἐπιχείρημα, ὅμως, τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόλυτον, διότι ὁσάκις ἐφ' ὠρισμένων συνεπειῶν τῆς ἐμπορικότητος προκύπτῃ κίνδυνος διὰ τὴν πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον ἄσκησιν τῆς οἰκείας ἐκμεταλλεύσεως, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαιρεθῇ εἰδικῶς ἡ τοιαύτη ἐκμετάλλευσις τῶν ἐν λόγῳ συνεπειῶν¹. Ἐπίσης, ἐνατίον τῆς ἀναγνωρίσεως ἐμπορικῆς ἰδιότητος εἰς τὸ Κράτος καὶ εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, προβάλλεται ὅτι ἐπ' αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ «ἐπάγγελμα», ὅπερ εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου². Ὡς εἶδομεν ὅμως, ἐπὶ τῶν νομικῶν ἐν γένει προσώπων δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ κριτήριον τοῦ «ἐπαγγέλματος», διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὡς ἐμπόρων, ἀλλ' ἐκεῖνο τοῦ «σκοποῦ» τῶν. Ἐπομένως καὶ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν ἀρκεῖ διὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἀπὸ τῆς ἐμπορικότητος.

Τὸ ζήτημα, ὅθεν, δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὸν ἐνιαίας λύσεως, ἀλλὰ δεόν νὰ γίνουν ὠρισμένοι διακρίσεις :

α) Ὁσάκις ἐμπορικῆς ἐκμετάλλευσις ἀσκήται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Κράτους, ὡς τοιοῦτου, δηλ. ὑπὸ τὴν-μορφὴν κρατικῆς ὑπηρεσίας, δεόν νὰ δεχθῶμεν μᾶλλον ἐκ λόγων σκοπιμότητος, καὶ ἐκ νομικῶν λόγων, προκυπτόντων ὅμως ἐκ διατάξεων ἄλλων, καὶ ὄχι ἐκ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου, ὅτι τὸ Κράτος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔμπορος ὡς πρὸς τὴν οἰκείαν ἐκμετάλλευσιν. Αὕτη εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν ταχυδρομικῶν, τηλεπικοινωνιακῶν, μεταφορικῶν, καὶ ἄλλων δημοσίας ὠφελείας ἐκμεταλλεύσεων, ὁσάκις αὗται ἀσκοῦνται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Κράτους ὑπὸ μορφὴν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

β) Ἡ αὐτὴ λύσις, ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων, δεόν νὰ δοθῇ ὁσάκις αἱ ὡς ἄνω ἐκμεταλλεύσεις ἀσκοῦνται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν νομικῶν προσώπων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, δηλ. Δήμων, Κοινοτήτων κλπ.

γ) Ὁσάκις ἐκμετάλλευσις τις, καθ' ἑαυτὴν ἐμπορικῆ, ἀσκήται ὑπὸ αὐτοτελῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου δεόν, καθ' ἡμᾶς, νὰ γίνεταί περαιτέρω διάκρισις, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἐν λόγῳ ὀργανισμοῦ ἀπὸ τὴν κρατικὴν διοίκησιν καὶ ἀναλόγως τῆς εὐρύτητος καὶ σημασίας τοῦ σκο-

1. Οὕτως ἀκριβῶς ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ Ἰταλικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ τοῦ 1942, ὀρίσας ἐν ἀρθρ. 2221, ὅτι τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τὰ ἀσκοῦντα ἐμπορικὴν δραστηριότητα, ἐξαιροῦνται τῆς διαδικασίας τῆς πτωχεύσεως.

2. Οὕτω Καραβᾶς, § 143, σημ. 2.

ποῦ τοῦ ὡς ἐκφάνσεως τῆς δημοσίας ἐξουσίας. Ὅταν ἡ ἐξάρτησις τοῦ ὀργανισμοῦ ἀπὸ τὴν κρατικὴν διοίκησιν εἶναι στενὴ καὶ ἀμεσος, ἢ ἡ ἀρμοδιότης τοῦ ἐν λόγῳ ὀργανισμοῦ, παραλλήλως πρὸς τὴν καθαρῶς ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ εὐρέων πεδίων τῆς δημοσίας διοικήσεως, ὡς συμβαίνει, π.χ., μὲ τὸν Ὀργανισμὸν Λιμένος Πειραιῶς καὶ μὲ τὰ διάφορα Λιμενικὰ Ταμεῖα, θὰ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ αὐτοὶ ὡς ἄνω λόγοι ἐπιβάλλουν τὴν ἐξαιρέσιν τοῦ ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος.

Ἀντιθέτως, ὅταν τὸ Κράτος ἰδρῦῃ ὀργανισμὸν τινα δημοσίου δικαίου, δι' ἐντελῶς εἰδικούς σκοπούς, οἵτινες ἐμπίπτουν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν συναλλακτικῶν ἀντιλήψεων διαγραφομένην ἔννοιαν τῆς ἐμπορικότητος, π.χ., διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν δημοσίων θεαμάτων ἢ ξενοδοχείων ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος ἢ διὰ τὴν ἐμπορίαν ὀρισμένου προϊόντος, χωρὶς ὁ ὀργανισμὸς οὗτος ν' ἀσκῇ διοίκησιν, συνάμα δὲ δίδεται εἰς αὐτὸν ἰκανὴ αὐτοτέλεια, περιουσιακὴ, διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως, οὐδὲν σοβαρὸν κώλυμα ὑφίσταται, καθ' ἡμᾶς, διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος τοῦ ἐν λόγῳ ὀργανισμοῦ¹. Πράγματι, ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος, αἱ ὁποῖαι συνήθως θεωροῦνται ὡς ἀντικείμενα πρὸς τὸν χαρακτήρα παντὸς νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου, ἢ μὲν ὑποχρέωσις τηρήσεως ἐμπορικῶν βιβλίων ἐπιβάλλεται ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀνάγκης τῆς καλῆς ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, αἱ δὲ συνέπειαι τῆς πτωχεύσεως τοῦ ἐν λόγῳ ὀργανισμοῦ δὲν ἔχουν τόσην ἐπιρροήν, οὔτε ἐπὶ τοῦ γοήτρου, οὔτε ἐπὶ τῆς λοιπῆς ἐν γένει περιουσίας τοῦ Κράτους. Ἄλλωστε, εἰς τὰς περιπτώσεις κινδύνου πτωχεύσεως τῶν τοιούτων ὀργανισμῶν, τὸ Κράτος οὐδέποτε ἐν τῇ πράξει θ' ἀφήσῃ ν' ἀπαγγελθῇ ἡ πτώχευσις, ἀλλ' εἴτε θὰ ἐνισχύσῃ οἰκονομικῶς τὸν κινδυνεύοντα ὀργανισμὸν, εἴτε δι' εἰδικῶν νομοθετικῶν μέτρων, ἐν συνδυασμῷ ἐνδεχομένως πρὸς τὴν μεταβολὴν τῆς νομικῆς του μορφῆς καὶ ὀργανώσεως, θ' ἀποσοβῆσιν τὴν κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως.

Σπουδαῖον τεκμήριον διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος ὀργανισμοῦ τινος—ἀλλὰ μόνον ἐν συνδυασμῷ πρὸς τ' ἀνωτέρω στοιχεῖα τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ εἰδικότητος τοῦ σκοποῦ—ἀπο-

1. Οὕτω, δέον, καθ' ἡμᾶς, ν' ἀναγνωρισθῶσιν ὡς ἔμποροι οἱ Ὀργανισμοὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς, καίτοι ἀποτελοῦν νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ἐπιδιώκουν δὲ πρωτίστως μορφωτικὸν σκοπὸν, ὡς ἄλλωστε ἀνεγνωρίσθησαν, ἐν Γαλλίᾳ, οἱ παρεμφερεῖς Ὀργανισμοὶ τῆς Opéra καὶ τῆς Opéra Comique. Ἀντίθετος Ἰε ρ ι φ α ν ἄ κ η ς, Ν° 88, ἐν τέλει.

τελεί εν πάση περιπτώσει ή διά νομοθετικής διατάξεως επέκτασις επί τοῦ ἐν λόγῳ ὀργανισμοῦ τῶν οἰκονομικῶν ἀρχῶν περί ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καί, ἔτι μᾶλλον, τῶν νομικῶν διατάξεων περί ἀνωνύμων ἐταιριῶν ἢ τῶν ἐν γένει ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Τοιαύτη ἐπίκλησις γίνεται, π.χ., εἰς τὰ ἀρθρ. 2, 7 καί 11 τοῦ Ν. 4101/1929 περί Σιδηροδρόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ὁμοίως, ἡ δυνάμει τοῦ νόμου 1468/1950 Ἰδρυθεῖσα Δ η μ ο σ ι α Ἐπιχειρήσις Ἡλεκτρισμοῦ (Δ.Ε.Η.), σκοπὸν ἔχουσα τὴν κατασκευὴν καί ἐκμετάλλευσιν ὑδροηλεκτρικῶν καί θερμοηλεκτρικῶν ἐργαστασιῶν καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, τὴν ἐγκατάστασιν ἔθνικοῦ δικτύου πρὸς μεταφορὰν τῆς παραγομένης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας καί τὴν διάθεσιν αὐτῆς, ἥτις κατὰ τὸ ἀρθρ. 1 παρ. 2 τοῦ ἐν λόγῳ νόμου «ἀποτελεῖ δημοσίαν ἐπιχείρησιν ἀνήκουσαν ἐξ ὀλοκληροῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον, λειτουργοῦσαν χάριν τοῦ δημοσίου συμφέροντος, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ἀπολαμβάνουσαν διοικητικῆς καί οἰκονομικῆς αὐτοτελείας, τελούσαν ὁμῶς ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν καί τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους», δέον, καί ἀν ἀκόμη—ἔπερ ἀμφίβολον—ἦθελε θεωρηθῆ ὡς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, νὰ θεωρηθῆ ὅτι ἔχει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπορίου.

Τοῦτ' αὐτὸ δέον νὰ λεχθῆ ὡς πρὸς τὸν διὰ τοῦ Ν. Δ. 183/1946 Ἰδρυθέντα Ὄργανισμὸν Διαχειρίσεως Συμμηχανικοῦ Ὑλικοῦ (Ο.Δ.Ι.Σ.Υ.), μὲ σκοπὸν τὴν ἀγορὰν, διαχειρίσιν καί πώλησιν τοῦ πλεονάζοντος ἢ εἰς τὴν Ἑλλάδα παραχωρουμένου συμμαχικοῦ ὑλικοῦ, ὡς καί τῶν ἐπιδικαζομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα Γερμανικῶν ἐπανορθώσεων¹.

1. Βλ. ἀρθρ. 2 Ν. Δ. 183/1946, ἀρθρ. 1 παρ. 2 Α.Ν. 837/1948. Ἡ Πρωτ. Ἀθ. 10042/1956, ἐν Ἐπιθ. Ἐργ. Δικ. τ. 15 (1956) σελ. 1001, δέχεται τὸν ΟΔΙΣΥ ὡς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου.—Τὴν ἐνταῦθα ἐπιχειρουμένην διάκρισιν ἐδέχθη ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν συγγραφεῶν ὁ Τσάγκαρις, σελ. 43 ἐπ. Ἐπίσης ὁ Πέρδικας, § 40, δέχεται ἀνευ διακρίσεων τὴν δυνατότητα τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπορίου ὑπὸ τοῦ Κράτους καί τῶν ἐν γένει νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ἐνῶ ἡ κρατοῦσα ἀποψις ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμμένῃ ἐπὶ τοῦ ὅτι πάντα ἐν γένει τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει θεωροῦνται ἔμποροι· βλ. Τσιριντάνη ν, § 33, III, Καραβᾶν, § 144, Πετιμεζᾶν, § 39,2, Β, Σπηλιόπουλον, § 70,5 Ἐν Γαλλίᾳ, καίτοι βασικῶς ἐμμένουν εἰς τὴν ἀρνητικὴν ἀποψιν, παρατηρεῖται ἤδη τάσις πρὸς ἀποδοχὴν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος τοῦ Κράτους κτλ., κατὰ διακρίσεις παραπλησίως πρὸς τὰς ἐν τῷ κειμένῳ. Πρβλ. R i p e r t, Νοῦ 262 ἐπ., E s c a r t t a, Νοῦ 152 ἐπ., ἰδίως δὲ H a m e l - L a g a r d e, Νοῦ 888 ἐπ. Τὴν ὡς ἀνω διάκρισιν δέχεται καὶ ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ νομολογία· βλ. Σ.Ε. 175/1930 καί 327/1930, Α.Π. 164/1946 ΕΕΝ ἠ' 233, μολοντί εἰς

95. Νεώτεροι τινες μορφαι συμμετοχῆς τοῦ Κράτους εἰς ἐμπορικὰς ἐκμεταλλεύσεις. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν ἐκμεταλλεύσεων ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ τῶν νομικῶν προσώπων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀπ' εὐθείας ἢ ὑπὸ τὸν τύπον ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου, ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τάσεις συμπράξεως τούτων μετὰ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας πρὸς ἀσκῆσιν ἐμπορικῶν τινῶν ἐκμεταλλεύσεων ὑπὸ νομικῆς μορφῆς καθαρῶς ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Ἡ πλέον διαδεδομένη μορφή τῆς ἐν λόγῳ συμπράξεως ἐκδηλοῦται εἰς τὰς λεγομένας *εταιρίας μικτῆς οἰκονομίας* (*sociétés à économie mixte*). Ἐπ' αὐτῶν τὸ Κράτος, εἴτε κατὰ τὴν ἴδρυσιν ἑταιρίας τινός, συνήθως ἀνωνύμου, εἴτε μεταγενεστέρως, συμμετέχει ὡς μέτοχος εἰς τὴν ἑταιρίαν, λαμβάνον μέρος καὶ εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῆς διὰ προσώπων ὑπ' αὐτοῦ ὑποδεικνυομένων. Αἱ μορφαι τῶν ἑταιριῶν μικτῆς οἰκονομίας εἶναι διάφοροι, ἀναλόγως τοῦ τρόπου καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους, Δήμου κλπ., δηλαδὴ ἀναλόγως τοῦ ἂν τὸ Κράτος ἀσκῇ τὴν ἐπιρροήν του ἐπὶ τῆς ἑταιρίας βάσει ἀπλῶς τῶν εἰς χεῖρας του μετοχῶν (ὡς ἔχει ἔξ ἀγορᾶς, κληροδοσίας, ἐπιτάξεως, μεσεγγυήσεως ἐχθρικής περιουσίας κλπ., παράδειγμα ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀθηνῶν) ἢ δυνάμει ἰδικῶν νομοθετικῶν διατάξεων ἐξασφαλιζουσῶν εἰς αὐτὸ συμμετοχὴν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἑταιρίας (παράδειγμα ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος)¹. Ὡς πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας αἱ ἐν λόγῳ ἑταιρίαι διατηροῦν τὸν χαρακτήρα ἐπιχειρήσεων ἰδιωτικοῦ δικαίου καὶ, συνεπῶς, καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου².

Ἄμφότερας τὰς περιπτώσεις κακῶς ἐχαρακτηρίσθησαν ἡ Ἑλλ. Ἐταιρία Ὑδάτων καὶ ἡ ἑταιρία Σ.Π.Α.Π. ὡς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Εἰς ἄλλας νομοθεσίας, π.χ., ἐν Γερμανίᾳ, γίνεται δεκτὸν ὅτι καὶ τὸ Κράτος, ὡς καὶ τὰ ἄλλα νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, θεωροῦνται ἐμποροὶ ὡς ἂν ἀσκοῦν ἐμπορικὴν δραστηριότητα· βλ. ἀρθρ. 35 Γερμ. Ἐμπ. Κώδ., *G i e r k e*, § 8,1. Ὁμοίως, τὸ ἀρθρ. 2201 Ἰταλ. Α.Κ. τοῦ 1942, ἀναγνωρίζει ἐμμέσως τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου ὀρίζον δι: «τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τὰ ἔχοντα ὡς ἀποκλειστικὸν ἢ κύριον ἀντικείμενον ἐμπορικὴν τινα δραστηριότητα ὑπόκεινται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ μητρώον τῶν ἐπιχειρήσεων». Πρβλ. τὰς παραπομπὰς ἐν *La L u s i a*, *Corso*, N° 83. Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ ἀρθρ. 7 τοῦ παλαιοῦ Ἰταλ. Ἐμπ. Κώδικος τοῦ 1882, ὀρίζετο ρητῶς ὅτι τὸ Κράτος, αἱ ἐπαρχίαι καὶ αἱ κοινότητες, δὲν δύνανται ν' ἀποκτήσουν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου, μολοτὸτι ἐγκύρως ἐνεργοῦν ἐμπορικὰς πράξεις μὲ ὅλας τὰς συνεπείας τῶν.

1. Πρβλ. *Κ α ρ α β ᾶ ν*, § 145, γ'.

2. Ὡς πρὸς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἀντιδοξεῖ ὁ *Κ α ρ α β ᾶ ς*, § 145, γ', θεωρῶν αὐτὴν νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου.

Ἡ αὐτὴ ὡς ἄνω λύσις, δέον νὰ δοθῆ, κατὰ μείζονα λόγον, ὡς πρὸς τὰς ἑταιρίας, αἵτινες ἀπλῶς ἐπιχορηγοῦνται ἀπὸ τὸ Κράτος ἢ ἔτυχον παραχωρήσεως προνομίου πρὸς ἄσκησιν ἐπιχειρήσεώς τινος δημοσίας ὠφελείας ἐφ' ὅσον ἐκ τῆς συμβάσεως τῆς παραχωρήσεως ἢ τοῦ ἰδρυτικοῦ αὐτῶν νόμου συνάγεται ὅτι ἀποτελοῦν νομικά πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου. Τοῦτο συνάγεται ἀνεκδοιάστως, π.χ., ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἑταιρίαν Ὑδάτων, τὰς Ἡλεκτρικὰς Ἑταιρίας Διανομῆς καὶ Μεταφορῶν Ἀθηνῶν - Πειραιῶς κ.ο.κ. Ἐνταῦθα δέον νὰ καταταχθῆ, ὁμοίως, ὁ διὰ τοῦ Α.Ν. 1049/1949 ἰδρυθεὶς Ὁργανισμὸς Τηλεπικοινωνιῶν τῆς Ἑλλάδος (Ο.Τ.Ε). Οὗτος ἀποτελεῖ ἀνώνυμον ἑταιρίαν ἀνήκουσαν εἰς τὸ Κράτος, ὑποκειμένην κατ' ἀρχὴν εἰς ὅλας τὰς διατάξεις περὶ ἀνώνυμων ἑταιριῶν (ἄρθρ. 1). Τὴν τοιαύτην μορφήν τοῦ ΟΤΕ δὲν κατισχύει νὰ μεταβάλῃ τὸ γεγονός ὅτι τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ Κράτος (ἄρθρ. 5 παρ. 2), οὔτε ὁ ἐκ τοῦ λόγου ἀκριβῶς τούτου ἰδιότυπος τρόπος τῆς συνθέσεως τοῦ Διοικητικοῦ του Συμβουλίου (ἄρθρ. 6) καὶ τῆς Συνελεύσεως τῶν Μετόχων (ἄρθρ. 9).

Μεγαλυτέρας ἀμφιβολίας ἀφίνει ἡ νομικὴ μορφή τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Αὕτη ἰδρύθη ἀρχικῶς μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν ἄσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ἥτις μέχρι τοῦδε ἤσκειτο ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, καίτοι δὲ δὲν ἀποτελεῖ ἀνώνυμον ἑταιρίαν τῆς ἐδόθη ὀργάνωσις ἀνάλογος πρὸς τραπεζικὴν ἀνώνυμον ἑταιρίαν. Βραδύτερον ἀνετέθη εἰς αὐτὴν ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἥτις ἀποτελεῖ ἄσκησιν δημοσίας διοικήσεως. Ὅρθως, νομίζομεν, ἀνεγνωρίσθη ἡ Ἀγροτικὴ Τραπεζα, ὡς νομικὸν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου, θεωρουμένη ὡς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου μόνον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐποπτείας ἐπὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν¹. Δεδομένου ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν συνεταιρισμῶν ἐποπτεία ἀποτελεῖ μικρὸν μόνον μέρος τῆς δραστηριότητος τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος (βλ. ἀνωτ. § 94, γ'), νομίζομεν ὅτι, κατ' ἀρχὴν, δέον νὰ θεωρηθῆ αὕτη καὶ ὡς ἔμπορος, ὡς ἐκ τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς πρὸς ἄσκησιν τῆς ἀγροτικῆς καὶ ἀλιευτικῆς πίστεως (τραπεζικαὶ ἐργασίαι), μὴ ἀντικειμένου εἰς τοῦτο τοῦ ἐν τῷ νόμῳ χαρακτηρισμοῦ τῆς ὡς κοινωφελοῦς ὀργανισμοῦ (ἄρθρ. 1 Ν. 4332).

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐνιαχοῦ ἐσχάτως κρατικοποιηθείσας ἐπιχειρήσεις (μεταλλευτικὰς, τραπεζικὰς, ἀσφαλιστικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Γαλλίᾳ, τραπεζικὰς ἐν Ἀγγλίᾳ), τὴν μορφήν αὐτῶν

1. Σ.Ε. 191/1933, Σ.Ε. 6/1935, Α.Π. 33/1945 ΕΕΝ (β' 279).

προσδιορίζει κατ' ἀρχήν ἡ πρᾶξις τῆς κρατικοποιήσεως. Ὅπου αὐταί, ὡς εἰς τ' ἀνωτέρω παραδείγματα, διετήρησαν τὴν παλαιὰν νομικὴν μορφήν τῶν ὡς ἀνωτέρω ἐταιριῶν, δεόν νὰ θεωρηθῶσιν ὅτι ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου¹.

96. Ἀσκήσις ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ ἀλλοδαποῦ Δημοσίου.
Εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς Κράτος τι ἀσκεῖ ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην συνάπτει συναλλαγὰς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἠγέρθη τὸ ζήτημα τῆς μεταχειρίσεως τῆς ὁποίας θὰ τύχῃ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὡς πρὸς τὰς τοιαύτας συναλλαγὰς του. Τὸ ζήτημα ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσην, ἣτις ἔχει κρατικοποιήσει τὸ ἐξωτερικὸν τῆς ἐμπορίου καὶ τὴν ἐμπορικὴν τῆς ναυτιλίαν. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰ κρατικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἡ Διεθνὴς Σύμβασις τῶν Βρυξελλῶν τῆς 10ης Ἀπριλλίου 1926 «περὶ τοῦ ἀπαρabiάστου τῶν κρατικῶν πλοίων» καθώρισεν ὅτι ταῦτα ἐξομοιοῦνται, ὡς πρὸς τὴν νομικὴν μεταχειρίσιν τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, πρὸς τὰ ἰδιωτικὰ πλοῖα. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν ἀσκήσιν ἐμπορίας ὑπὸ ἀλλοδαποῦ Κράτους, εἰς πολλὰς χώρας ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τῆς νομολογίας, ὅτι τὸ ἀλλοδαπὸν Κράτος θεωρεῖται ἐν προκειμένῳ ὡς ἔμπορος, δὲν δύναται δὲ νὰ ἐπικαλεσθῇ, ὡς πρὸς τὰς σχετικὰς συναλλαγὰς του, τὴν ἑτεροδικίαν καὶ τὰς λοιπὰς ἀπαλλαγὰς του, ὧν ἀπολούει ὡς κυρίαρχον Κράτος². Κατὰ μείζονα λόγον ἰσχύουσι τ' ἀνωτέρω, ὁσάκις τὴν σχετικὴν ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν ἀσκῇ οὐχὶ ἀλλοδαπὸν Δημόσιον ἀλλ' ἀλλοδαπὸν νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου.

III. ΝΟΜΙΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ

97. Συνέπειαι τοῦ χαρακτηρισμοῦ προσώπου τινὸς ὡς ἐμπόρου.
Πέραν τῶν νομικῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας πᾶσα ἐμπορικὴ πρᾶξις συνεπάγεται διὰ τὸν ἀσκοῦντα ταύτην (ἀνωτ. § 51 ἐπ.), ὁ χαρακτηρισμὸς προσώπου τινὸς ὡς ἐμπόρου συνεπιφέρει ὠρισμένας προσθέτους συνεπείας διὰ τὸ ἐν λόγῳ πρόσωπον³. Τὰς συνεπείας ταύτας

1. Escarra, N° 158, Ripert, N° 266, Hamél-Lagarde, N° 914.

2. Escarra, N° 159, Ripert, N° 272 ἐπ., Hamél-Lagarde, N° 942 ἐπ.

3. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ἡ ὕπαρξις τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου παρὰ προσώπῳ τινί, ἡ νομολογία δὲν εἶναι σταθερά. Κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κρατοῦσαν ἀποψιν, λόγῳ τῶν δημοσίας τάξεως νομικῶν συνεπειῶν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου, ἰδίως δὲ λόγῳ τοῦ ἀρθρ. 1001 Π.Δ. ἀπαγορευόντος τὴν διὰ συμβολαίου ὑποβολὴν τινὸς εἰς προσωπικὴν κράτησιν, τὸ μὲν δικαστήριον ἐρευνᾷ αὐτεπαγγέλτως τὴν ὕπαρξιν ἢ μὴ τῆς ἰδιότητος ταύτης. ἡ δὲ ἀπόδειξις δὲν δύναται νὰ γίνῃ;

δυνάμεθα καὶ ἐν προκειμένῳ νὰ διακρίνωμεν εἰς οὐσιαστικὰς καὶ δικονομικὰς.

α) Κυριώτεροι οὐσιαστικαὶ συνέπειαι: 1. Ὡς εἰδομεν ἤδη, ἐπὶ ἐμπόρων ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου, δυνάμει τῶν ὁποίων πᾶσα πρᾶξις τοῦ ἐμπόρου θεωρεῖται κατὰ νόμιμον μαχητὸν τεκμήριον ὡς ἐμπορικὴ, ἐὰν δὲ ἔχη συνάφειαν πρὸς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ παραμένει ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐμπορικὴ.

2. Ὁ ἔμπορος, ὅστις ἤθελε παύσει τὴν ἐξόφλησιν τῶν ἐμπορικῶν του ὀφειλῶν, ὑπόκειται εἰς πτώχευσιν, ἣτις συνεπάγεται τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθέρως διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του, ἐὰν δὲ ἡ παύσις τῶν πληρωμῶν γίνῃ ὑφ' ὠρισμένης προϋκοθέσεως (δολια χρεωκοπία) ὑπόκειται καὶ εἰς ποινικὴν δίωξιν¹.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἡμέτερον καὶ τὸ γαλλικὸν δίκαιον, εἰς ἄλλα δίκαια, (π. χ. εἰς τὸ γερμανικόν), ἡ πτώχευσις δὲν ἀποτελεῖ ἰδιάζοντα θεσμὸν ἔχοντα ἐφαρμογὴν ἐπὶ μόνων τῶν ἐμπόρων, ἀλλὰ

δι' ὄρκου ἢ ὁμολογίας, συνεπῶς οὕτε νὰ τεκμαρθῇ ἐκ τῆς ἐρημοδικίας τοῦ ἐναγομένου. Οὕτως Ἀναστασιαδάδης, § 36, σημ. 12, Καραβᾶς, §§ 120, 128, Πέρδικας, § 33, Β. 3, σημ. 11, Ράμμος, Ὁ ὄρκος ὡς μέσον ἀποδείξεως, Ἀθήναι 1947, σελ. 70 ἐπ., Lyon-Caen et Renault, N° 208, Van Kuyk, N° 101, Α.Π. 136/1909 Θέμ. Κ' 545, Ε.Α. 326/1911 Θέμ. ΚΓ' 295, Ε.Π. 350/1912 Θέμ. ΚΕ' 270, Ε.Π. 22/1932 Θέμ. ΜΓ' 848, Πρωτ. Πειρ. 124/1948 ΕΕΔ Α' 412, Ε.Α. 3834/1953 ΕΕΔ Ε' 31 (καὶ αὐτόθι σχόλ. Ἐμμ. Ρόκα), Πρωτ. Χαλκιδικῆς, 171/1950, Ἀρμεν. (1950) 258 καὶ ΕΕΔ Β' 34. Κατὰ τὴν ἀντιθετον ἀποψιν, ἡ ἐπὶ κλήσις τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος ἔχει τὴν ἐννοίαν τῆς ἐπικλήσεως τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, ἐφ' ὧν βρασιζεταὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου ὑπὸ προσώπου τινός, ἢ τοῦ ἐπικλήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ προσώπου συστηματικῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων ἢ δὲ ἀποδείξεις τῶν περιστατικῶν τούτων δύναται νὰ γίνῃ διὰ παντός μέσου, συμπεριλαμβανομένων τοῦ ὄρκου καὶ τῆς ὁμολογίας, ρητῆς ἢ ἐκ τῆς ἐρημοδικίας τεκμαιρομένης· βλ. Α.Π. 457/1907 Θέμ. ΙΘ' 427, Ε. Αἰγ. 99/1923 Θέμ. ΛΕ' 54, Ε. Αἰγ. 112/1928 Θέμ. ΛΘ' 569, Ε.Π. 388/1953 ΕΕΔ Ε' 32, Πρωτ. Θεσ. 963/1948 ΕΕΝ Ις' 696 Καθ' ἡμᾶς. ἡ τελευταία αὕτη ἀποψις ἀποτελεῖ σόφισμα καὶ ὀδηγεῖ εἰς καταστρατὴ τῆς δημοσίας τάξεως, διότι πλὴν τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν χρεώσεων καὶ τῶν νομικῶν ἀξιολογήσεων τούτων διὰ νὰ καταλήξῃ ὁ δικαστὴς εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος, ἢ δὲ τοιαύτη νομικὴ ἀξιολογῆσις ὑπερπηδᾶται διὰ τῆς ὡς ἄνω ἀπόψεως. Βλ. καὶ ἀνωτ. §§ 15, 82, γ'.

1. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 525 ἐδ. 2 καὶ 3 Ε.Ν. δύναται νὰ κηρυχθῇ εἰς πτώχευσιν καὶ αὐτὸς ὁ ἀποβαλὼν τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου, ἂν εἶχε παύσει τὰς πληρωμὰς του καθ' ὅν χρόνον ἦτο εἰσέτι ἔμπορος. Βλ. Κ. Ρόκα, Ἡ κήρυξις τῆς πτωχεύσεως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὀφειλέτου ἐμπόρου, Ἀθήναι, 1945.

γενικόν δικονομικόν θεσμόν ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ παντός προσώπου περιερχομένου εἰς ἀδυναμίαν νὰ συνεχίσῃ τὰς πληρωμὰς τοῦ, ἀδιαφόρως ἂν εἶναι ἔμπορος ἢ ὄχι.

3. Ὁ ἔμπορος, διὰ τὰς ἐμπορικὰς του ὑποθέσεις, λογίζεται ἔχων ὡς εἰδικὴν κατοικίαν τὸν τόπον ἐνθα ἀσκεῖ τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ (ἄρθρ. 51 ἐδ. 3 Α.Κ.). Τοῦτο σημαίνει ὅτι, διὰ τὰς διαφορὰς τὰς προκυπτούσας ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν του, ὁ ἔμπορος ἐνάγεται ἰνώπιον τῶν δικαστηρίων τοῦ τόπου ὅπου ἔχει τὴν ἐμπορικὴν του ἐγκατάστασιν¹.

Εἰς τὰς χώρας ὅπου ἰσχύει τὸ ὑποκειμενικόν σύστημα προσδιορισμοῦ τῆς ἐμπορικότητος, ἡ ἰδιότης τοῦ ἐμπόρου ἔχει ἀκόμη μεγαλύτεραν σημασίαν, διότι ἐκ τῆς ἰδιότητος ταύτης κρίνεται ἡ ἐφαρμογὴ ἢ μὴ τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

β) Κυριώτεροι δικονομικαὶ συνέπειαι: 1. Ἐπὶ ἐμπόρων, διὰ τὰς ἐμπορικὰς τῶν ὀφειλὰς, ἀπαγγέλλεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, κατ' αἴτησιν τοῦ ἀντιδίκου, προσωπικὴ κράτησις, ὡς μέσον ἐκτελέσεως τῆς καταδικαζούσης αὐτοὺς δικαστικῆς ἀποφάσεως (ἄρθρ. 732 Π.Δ.)².

2. Τὰ νομίμως τηρηθέντα ἐμπορικὰ βιβλία ἔχουν ἀποδεικτικὴν δύναμιν ὑπὲρ τοῦ τηρήσαντος αὐτὰ ἐμπόρου, κατ' ἐξαιρέσιν τῆς δικονομικῆς ἀρχῆς ὅτι «τὰ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα δὲν ἀποδεικνύουν ὑπὲρ τοῦ συντάκτου τῶν» (ἄρθρ. 415, 417 Π.Δ.).

γ) Ἐξ ἄλλου εἰς τοὺς ἐμπόρους ἐπιβάλλονται ὠρισμένοι ὑποχρεώσεις, ὡς εἶναι ἰδίᾳ 1) ἡ ὑποχρέωσις τῆς τηρήσεως ἐμπορικῶν βιβλίων καὶ 2) ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐμπόρου νὰ ἀναγγέλλῃ τὴν ἐπωνυμίαν του, ὡς καὶ πᾶσαν ἀλλαγὴν αὐτῆς, εἰς τὸ Ἐμπορικόν καὶ Βιομηχανικόν Ἐπιμελητήριον τοῦ τόπου ὅπου ἀσκεῖ τὴν ἐμπορίαν του (ἄρθρ. 54 Ν. 184).

IV. ΚΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ

98. Κτήσις τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος. Συμφώνως πρὸς ὅσα μέχρι τοῦτε εἶδομεν, ἡ ἰδιότης τοῦ ἐμπόρου, βάσει τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύον-

1. Α.Π. 512/1951 Θέμ. ΞΓ' 92, Ε.ΕΝ 10' 210.

2. Α.Π. 112/1935 Ε.ΕΝ β' 750, Ε.Α. 1682/1933 Θέμ. ΜΕ' 423, Ε.Ν. 125/1935 Ε.ΕΝ γ' 36, Ε. Θρ. 64/1953 Θέμ. ΞΔ' 584. Διὰ νὰ διαταχθῇ ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου προσωπικὴ κράτησις τοῦ ὀφειλέτου ἀρκεῖ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι οὗτος ἐκέκτητο τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως τῆς σχέσεως, ὄντος ἀδιαφόρου, ἂν ἀπέβαλε τὴν ἰδιότητα ταύτην μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως. Ε.Α. 1271/1934 Θέμ. ΜΕ' 844. Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀποφεύγεται βολία ἀποβολῆ τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος πρὸς ἀποφυγὴν τῆς προσωπικῆς κρατήσεως. Πρβλ. καὶ Καραβάν, § 146, σημ. 2, Ἀναστασιάδην, § 40β, σημ. 16.

τος νομοθετικοῦ συστήματος, ἀποκτᾶται κατὰ δύο κυρίως τρόπους :

α) Διὰ τῆς κατ' ἐπάγγελμα ἀσκήσεως ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων, ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 τοῦ Διατάγματος ἀρμοδιότητος ἐμποροδικείων καὶ εἰς νεωτέρους νόμους. Ὁ τρόπος οὗτος κτήσεως τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος ἐξητάσθη ἤδη ἀνωτέρω, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἐννοίας τοῦ ἐμπόρου κατὰ τὸν Ἑμπορικὸν Κώδικα (ἀντικειμενικὸν σύστημα' ἀνωτ. §§ 87 καὶ 88). Εἶδομεν, ὅμως, ὅτι μεταξὺ τῶν «ἐμπορικῶν πράξεων», τὰς ὁποίας ἀπαριθμοῦν τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 Δ.Α.Ε., περιλαμβάνονται καὶ ὀλόκληρα ἐπαγγέλματα (τοιαῦτα εἶναι αἱ αὐτόθι χαρακτηρισζόμεναι ὡς «ἐπιχειρήσεις» ἢ «ἐργασίαι», ἀνωτ. § 36 ἐπ., 52 ἐπ.). Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, εἶδομεν ὅτι, ἀποβλέπομεν μὲν εἰς τὰς κατ' ἴδιαν πράξεις, τὰς συνιστώσας τὸ ἀντίστοιχον ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἂν τὸ ἀσκοῦν αὐτὰς πρόσωπον ἀσκήσῃ πράγματι τὸ ἐν λόγῳ ἐπάγγελμα, ὁ χαρακτηρισμὸς ὅμως ὡς ἐμπορικῶν τῶν κατ' ἴδιαν (μεμονωμένων) αὐτῶν πράξεων γίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀφοῦ δηλ. διαπιστωθῇ ὅτι πράγματι αὐταὶ ἀσκοῦνται κατ' ἐπάγγελμα ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ προσώπου (οἶονεὶ ὑποκειμενικὸν σύστημα, ἀνωτ. § 87).

β) Περαιτέρω ὅμως, δυνάμει νεωτέρων νομοθετικῶν διατάξεων, εἰσῆχθησαν εἰδικαὶ τινες περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἰδιότης τοῦ ἐμπόρου ἀποκτᾶται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ νόμου, ἕκαστῃ προσκτῆσει τυπικοῦ τινος στοιχείου, χωρὶς οὐδὲ ὅπως ν' ἀποβλέπεται εἰς τὴν ἄσκησιν ἐμπορικῶν πράξεων ἐκ μέρους τοῦ ἐν λόγῳ προσώπου (καθαρὸν ὑποκειμενικὸν ἢ τυπικὸν σύστημα). Οὕτω :

αα) Δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. 2190/1920 περὶ ἀνώνυμων ἐταιριῶν «πᾶσα ἀνώνυμος ἐταιρία εἶναι ἐμπορικὴ, καὶ ἐὰν σκοπὸς αὐτῆς δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις». Ἡ ἐννοία τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ὅτι, ἀντιθέτως πρὸς τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ἐταιριῶν, δηλ. τῆς ὁμορρυθμοῦ καὶ ἑτερορρυθμοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν νομικῶν ἐν γένει προσώπων, ἅτινα εἶναι ἔμποροι μόνον ἂν ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ἐπιχείρησιν ἐμπορικῶν πράξεων, ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία θεωρεῖται κατὰ νόμον ἔμπορος ἀπὸ τῆς συστάσεώς της, ἔστω καὶ ἂν σκοπὸς τῆς δὲν εἶναι ἡ ἐνέργεια ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων. Κατὰ ταῦτα, π.χ., ἀνώνυμὸς τις ἐταιρία, ἡ ὁποία ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀγροκτημάτων ἢ ὄρουχου, εἶναι ἐξ ἴσου ἐμπορικὴ μὲ τὴν ἀνώνυμον ἐταιρίαν τὴν σκοποῦσαν τὴν ἄσκησιν ἐμπορίου ἢ βιομηχανίας.

ββ) Ὁμοίως, κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 παρ. 1 τοῦ Ν. 3190/1935 περὶ ἐταιριῶν περιορισμένης εὐθύνης «ἡ ἐταιρία περιορισμένης εὐθύνης εἶναι ἐμπορικὴ καὶ ἂν ὁ σκοπὸς αὐτῆς δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ἐπιχείρη-

σις». Ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ἀκριβῶς ἡ αὐτὴ ὅπως ἐπὶ ἀνωνόμων ἑταιριῶν.

γγ) Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 12 τοῦ Ν. 602/1914 περὶ συνεταιρισμῶν «ὁ συνεταιρισμὸς ἔχει ἐμπορικὴν ἰδιότητα». Ἡ διάταξις αὕτη ἐρμηνεύεται, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἄποψιν, ὡς σημαίνουσα ὅτι πᾶς συνεταιρισμὸς εἶναι ἔμπορος ἐκ τοῦ νόμου, ἀπὸ τῆς συστάσεως του, ἀνεξαρτήτως τοῦ σκοποῦ του καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ ἐπιχειρήσεως ἢ μὴ ἐμπορικῶν πράξεων¹.

δδ) Κατὰ τὸν Ν. 3632/1928 περὶ χρηματιστηρίων ἀξιῶν (ἄρθρ. 12 § 1 καὶ 13 § 3), οἱ χρηματισταὶ καὶ οἱ μεσίται τοῦ χρηματιστηρίου ἀξιῶν «θεωροῦνται ἔμποροι». Ἡ διάταξις αὕτη ἔχει τὴν σημασίαν ὅτι τὰ ἐν λόγῳ πρόσωπα καθίστανται ἔμποροι ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ καὶ πρὶν ἢ ἐπιχειρήσουν οἰανδήποτε χρηματιστηριακὴν πράξιν². Δεδομένου ὅτι αἱ πράξεις αὗται, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ ἐξαγγελμα τῶν χρηματιστῶν ἢ μεσιτῶν, εἶναι ἐμπορικαὶ (ἄρθρ. 15 παρ. 5 Ν. 3632/1928), οὗτοι θὰ καθίσταντο ἔμποροι οὕτως ἢ ἄλλως εὐθὺς ὡς ἤρχιζον ν' ἀσκοῦν συστηματικῶς τὰς πράξεις τοῦ ἐπαγγέλματός των.

Ἐναντιθέτως πρὸς τοὺς χρηματιστὰς καὶ μεσίτας τοῦ χρηματιστηρίου ἀξιῶν, δὲν θεωροῦνται ἐκ τοῦ νόμου ἔμποροι ἕτερα πρόσωπα, διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται διορισμὸς ἢ ἀδεία ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου ἢ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, ὡς εἶναι οἱ μεσίται ἀστικῶν συμβάσεων (ἄρθρ. 2 Ν. 3505/1938), οἱ μεσίται ἐγχωρίων προϊόντων (ἄρθρ. 2 Ν. 4487/1930), οἱ διατηροῦντες γραφεῖα ἐμπορικῶν πληροφοριῶν (ἄρθρ. 5 Ν.Δ. 8/13 Αὐγούστου 1926) καὶ οἱ ἐμπορικὸι ἀντιπρόσωποι εἰσαγωγῆς (ἄρθρ. 3 Α.Ν. 2765/1941)³. Ἄπαντες οὗτοι

1. Ἀναστασιάδης, §§ 40α, 161, Τσιριντάνης, § 32, IV, Καραβᾶς, §§ 125, 131, δ, Σπηλιόπουλος, § 71, Τσαγκάρης, σ. 45, καὶ ἐν Ε.Ε.Δ. Δ' 294, Ε.Α. 52/1950 Ν. Δικ. 6, 317, (ἀποφαινομένη ἐν παρόδῳ). Ἐναντιθετὸς Πετιμεζᾶς, § 40, 2, δεχόμενος ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ νόμου εἶναι «ἀτυχής» καὶ ὅτι ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι ἔμπορος μόνον ἐν ἑξῆς ὡς σκοπὸν τὴν ἀσκήσιν ἐμπορικῶν πράξεων. Ὁμοίως Πέδικας, § 34, 3 καὶ Ε.Α. 189/1930 Θέμ. ΜΑ' 687. Ἐνδελεχῆ ἀπόκρουσιν τῆς ἀντιθέτου ταύτης ἀπόψεως βλ. ἐν Καραβᾶ, § 131, δ.

2. Πετιμεζᾶς, § 40, 1. Ἀναστασιάδης, § 40, α, Καραβᾶς, §§ 125, 131, ε, Τσιριντάνης, § 32, IV, Ε.Α. 1564/1939 Δ-κὴ IB' 425.

3. Τοὺς διατηροῦντας γραφεῖα ἐμπορικῶν πληροφοριῶν καὶ τοὺς ἐμπορικῶς ἀντιπροσώπους εἰσαγωγῆς θεωρεῖ ὡς ἐκ τοῦ νόμου ἔμπορους, ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀσκήσεως πράξεων τοῦ ἐπαγγέλματός των, ὁ Σπηλιόπουλος, § 71, ε' καὶ ζ'. Ἡ τοιαύτη ἄποψις ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρ. 5, ἐδ. 1 τοῦ Ν.Δ. τῆς 8/13 Αὐγούστου 1926, καθ' ἣν: «Οἱ τυχόντες ἀδείας συστάσεως γραφείου πληροφοριῶν ἔχουσιν

δέν καθίστανται ἔμποροι ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τῶν ἢ ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς παροχῆς τῆς σχετικῆς ἀδείας, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως τῶν πράξεων, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς σχετικῆς δραστηριότητος τῶν ¹.

99. Ἀπώλεια τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος. Ἡ ἀπώλεια τῆς ιδιότητος τοῦ ἐμπόρου ἐπέρχεται, κατὰ κανόνα, κατὰ τρόπον ἀντιστροφῶν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν αὕτη ἀποκτᾶται, ἦτοι :

α) Διὰ τῆς π ρ α γ μ α τ ι κ ῆς παύσεως τῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων ἢ ἐμπορικοῦ τινος ἐπαγγέλματος. Τὸ ζήτημα πότε ἐπῆλθε πραγματικὴ παῦσις ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος εἶναι ζήτημα πραγματικῆς ἐκτιμήσεως καὶ δέν εἶναι πάντοτε εὐχερῶς ἀντικειμενικῶς ἀντιληπτόν. Οὕτω, π.χ., ἡ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα μὴ ἀσκησις ἐμπορικῶν πράξεων, ὀφειλομένη εἰς ἀπουσίαν, ἀσθένειαν, στράτευσιν τοῦ ἐμπόρου καὶ ἄλλους παρομοίους λόγους, δέν δύνασται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνεπαγομένη τὴν ἀποβολὴν τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος. Μᾶλλον, εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, δέον νὰ ὑπάρξῃ ἐπιπροσθέτως καὶ σαφῆς τις ἐκδήλωσις τῆς προθέσεως τοῦ ἐμπόρου πρὸς πραγματικὴν παύσιν τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἐκδηλουμένη, π.χ., διὰ τῆς διαλύσεως τῆς ἐπιχειρήσεώς του, δια σχετικῶν ἀγγελιῶν αὐτοῦ, διὰ τῆς αἰτήσεώς του πρὸς τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον ὅπως διαγραφῇ ἀπὸ μέλος του, διὰ τῆς ἀναλήψεως ἐπαγγέλματος ἀσυμβιβάστου πρὸς τὸ ἐμπορικὸν κ.ο.κ. Εἶναι ὅμως προφανές ὅτι ὅλαι αἱ πράξεις αὗται τοῦ ἐμπόρου, ἐμφαίνουσιν τὴν πρόθεσιν τοῦ ὅπως παύσῃ νὰ εἶναι ἔμπορος, δέν ἀρκοῦν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐμπορικῆς του ιδιότητος ἂν δέν συνοδεύωνται ἀπὸ πραγματικὴν παύσιν τῶν ἐμπορικῶν του ἐργασιῶν ². Ἀφ' ἑτέρου, μεμονωμένη τις ἐμπο-

ἐμπορικὴν ιδιότητα, διεπόμενοι καθ' ὅλα ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου καὶ τῶν καθ' ἕκαστα συναφῶν νομίμων διατάξεων». Ἀλλ' οὔτε ἐκ τῆς ἀπλῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως αὐτῆς, οὔτε ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ὅλου νόμου, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὡς πρὸς τοὺς ἐμπορικοὺς ἀντιπροσώπους εἰσαγωγῆς, δύναται νὰ συναχθῇ τὸ ἀποτέλεσμα ὅτι τὰ ἐν λόγῳ πρόσωπα εἶναι αὐτομάτως ἔμποροι ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς χορηγήσεως τῆς σχετικῆς ἀδείας.

1. Βλ. ἀνωτ. §§ 45 ἐν τέλει, 49, καὶ 56. Ἡ ὑπὸ τοῦ Καραβᾶ, § 131, ἀπαριθμησις πάντων τούτων μεταξύ τῶν κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν βᾶσιν ἐμπόρων ἔχει προφανῶς (καὶ εὐλόγως) τὴν ἔννοιαν ὅτι αἱ ἀντίστοιχοι δραστηριότητες εἶναι ἐμπορικαὶ μόνον ἐφ' ὅσον ἀσκοῦνται ἐπαγγελματικῶς (καὶ οὐχὶ μεμονωμένως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ), ὅχι δὲ ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα καθίστανται αὐτομάτως ἐκ τοῦ νόμου ἔμποροι, ἅμα τῷ διορισμῷ τῶν ἢ ἅμα τῇ πρὸς αὐτοὺς ἀπονομῇ τῆς σχετικῆς ἀδείας ἢ τοῦ διπλώματος.

2. Πρβλ. Ἀναστασιάδην, § 403, σημ. 16, Τσιριντζάνην, § 33, VIII. Κατὰ ταῦτα, π.χ., ἡ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἀνάληψις δημοσίας ἢ ἄλλης ἀσυμβιβάστου πρὸς τὴν ἐμπορίαν θέσεως, δέν ἐπάγεται ἀποβολὴν τῆς ἐμπο-

ρική πράξις πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκκαθαρίσεως παλαιότερας τινος ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, ἔστω καὶ μετὰ τὴν παύσιν τῆς ἐμπορίας γενομένη, δὲν ἀρκεῖ ἵνα ἀρνηθῆ τις ὅτι ἐπῆλθεν ἡ ἀπώλεια τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος ¹.

β) Διὰ τῆς πτωχεύσεως τοῦ ἐμπόρου. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν διατάξεων, αἵτινες ἀπαγορεύουν τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος εἰς τὸν πτωχεύσαντα πρὶν ἢ ἀποκατασταθῆ (ἄρθρ. 1 καὶ 18 § 1 Α Ν. 636/1936) ².

γ) Διὰ τῆς περιελεύσεως τοῦ ἐμπόρου ὑπὸ ἀπαγόρευσιν, δικαστικὴν ἢ νόμιμον, δεδομένου ὅτι ἡ ὕπαρξις δικαιοπρακτικῆς ἐκωνότητος εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου (άνωτ. § 88, κατωτ. § 105) ³.

δ) Εἰδικῶς ὡς πρὸς τοὺς ἀνηλικίους ἐμπόρους, ἡ ἀπώλεια τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος ἐπέρχεται ἐπιπροσθέτως καὶ διὰ τῆς ἀνακλήσεως ἢ λήξεως τῆς προθεσμίας τῆς δοθείσης αὐτοῖς ἀδείας πρὸς τὸ ἐμπορευέσθαι ἢ δι' ἀνακλήσεως τῆς χειραφεσίας τῶν (κατωτ. § 116). Ἀντιθέτως, ὡς πρὸς τὴν τυχοῦσαν τῆς συναιρέσεως τοῦ συζύγου τῆς γυναῖκα, ἡ ἀνάκλησις τῆς συναιρέσεως εἶναι ἀμφισβητούμενον ἂν ἐπιφέρῃ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου (κατωτ. § 123).

ε) Ὡς πρὸς τὰ νομικὰ ἐν γένει πρόσωπα, ἡ ἀπώλεια τῆς ἐμπορικῆς τῶν ἰδιότητος ἐπέρχεται διὰ τῆς διαλύσεως αὐτῶν. Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὰς ἀνωνύμους ἐταιρίας, ἡ παύσις τῆς ἐμπορικῆς τῶν ἰδιότητος ἐπέρχεται διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῆς διοικητικῆς πράξεως ἐγκρίσεως τοῦ καταστατικοῦ τῶν, ἥτις ἰσοδυναμεῖ πρὸς διάλυσιν τῆς ἐταιρίας ⁴.

ς) Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς τοὺς χρηματιστὰς καὶ μεσίτας τῶν χρηματιστηρίων ἀξιών, ἡ παύσις τῆς ἐμπορικῆς τῶν ἰδιότητος ἐπέρχεται διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς διοικητικῆς πράξεως ἀπολύ-

ρική ἰδιότητος, ἀνευ πραγματικῆς παύσεως τῆς ἐμπορίας. Οὕτως, ὁρθῶς Καραβᾶς, § 147, σημ. 9, ἀντικρούων τὸν Ἀναστασιάδη ν, § 377, σημ. 16.

1. Καραβᾶς, § 147, σημ. 10.

2. Πρβλ. Τσιριντζάνην, § 33, VIII. Ἐν Γερμανίᾳ, λόγῳ ἐλλείψεως σαφῶν ἀντιστοίχων διατάξεων, ἀμφισβητεῖται ἂν διὰ τῆς πτωχεύσεως ἐπέρχεται αὐτόματος ἀπώλεια τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου· βλ. Καραβᾶν, § 146, σημ. 3.

3. Ε.Α. 529/1950 Ν. Δίκ., 6, 317.

4. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐμπόρου φυσικοῦ προσώπου ἐκλείπει δι' αὐτὸ ἡ ἐμπορικὴ ἰδιότης, ὅπου ἐκλείπει καὶ ἡ ἐν γένει προσωπικότης αὐτοῦ. Ἡ ἐμπορία του ὅμως, καὶ δὴ ἡ ἐμπορικὴ του ἐπιχείρησις, δὲν ἐκλείπει ἀναγκαίως, δυναμένη νὰ συνεχισθῆ ὑπὸ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ.

ς εως¹ ἢ ἀποδοχῆς τῆς παραιτήσεώς των. Ἡ τυχόν ἐξακολουθήσις τῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων ὑπ' αὐτῶν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν των δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐμπορικῆς των ἰδιότητος, βάσει ὅμως τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἢ οἰονεὶ ὑποκειμενικοῦ κριτηρίου πλέον².

---

1. Μόνον εἰς ἣν περίπτωσιν ὁ χρηματιστὴς ἢ μεσίτης εἶχε τεθῆ, τῇ αἰτήσει του, εἰς κατάστασιν διαθεσιμότητος, ἢ κατάστασις δὲ αὕτη παρετάθη πέραν τῶν τριῶν κατὰ συνέχειαν ἐτῶν, θεωρεῖται ἅμα τῇ παρόδῳ τῆς ἐν λόγῳ τριετίας ὡς αὐτοδικαίως ἀπολυθεὶς (ἄρθρ. 9 Ν. 3632/28, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Ν. 2341/1940). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δεῖον νὰ θεωρηθῆ καὶ ὡς αὐτοδικαίως ἀπολέσας τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα. Τὸ ἐπακολουθοῦν διάταγμα περὶ ἀπολύσεως, ὅπερ, κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν, ὑπογράφεται νὰ προκαλέσῃ ὁ κυβερνητικὸς ἐπόπτης τοῦ χρηματιστηρίου, δεῖον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἔχον ἀπλῶς δηλωτικὴν (ἐπιβεβαιωτικὴν) σημασίαν ὡς πρὸς τὴν ἀπεβολὴν τῆς ἰδιότητος τοῦ χρηματιστοῦ ἢ μεσίτου καί, συνεπῶς, τῆς τοῦ ἐμπόρου.

2. Καραβᾶς, § 146, δ', Πετιμεζᾶς, § 433, Ἀναστασιᾶδης, § 40^β, Τσιριντάνης, § 33, IX. Ἐπὶ τῶν μεσιτῶν ἀστικῶν συμβάσεων, μεσιτῶν ἐγχωρίων προϊόντων, ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων κτλ., ἡ παῦσις τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος γίνεται κατὰ τινὰ τῶν ἐνωτέρω (περίπτωσις α - δ) ἐκτεθειμένων τρόπων, οὐχὶ δὲ ἀπλῶς διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῆς ἀδείας ἢ τοῦ διορισμοῦ των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

100. Γενικά. Εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας τὸ δίκαιον θέτει ὀρι-
σμένους περιορισμούς, ὑπαγορευομένους κυρίως ἐκ λόγων σκοπιμό-
τητος. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι, κρινόμενοι ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως τῆς
ἐφαρμογῆς των, εἴτε ἀφοροῦν εἰς ὀρισμένα πρόσωπα (π.χ., ἀνικα-
νότητες, ἀσυμβίβαστα, ἀλλοδαποί), εἴτε εἰς πᾶν ἐν γένει πρόσωπον
(π.χ., μονοπώλια, ἐμπόριον ναρκωτικῶν καὶ ἄλλαι ἀπαγορεύσεις).
Ἐτέρου, οἱ ἐν λόγῳ περιορισμοί, κρινόμενοι ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ
συμφέροντος εἰς τὸ ὅποσον ἀποσκοποῦν, διακρίνονται εἰς περιορι-
σμοὺς τιθεμένους εἴτε πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ προσώπου τοῦ ὁποίου
σκοποῦν νὰ περιορίσουν τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας (ἀνικανότης ἀπη-
γορευμένου, ἀνηλίκου κλπ.), εἴτε πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ κοινοῦ τῶν
μετὰ τοῦ προσώπου· εἰς δὲ ἀφορᾷ ὁ περιορισμὸς συναλλασσομένων
(ἀσυμβίβαστα, ἀπαγορεύσεις, ἄδειαι κλπ.), εἴτε, τέλος, εἰς τὸ δημό-
σιον ἐν γένει συμφέρον (μονοπώλια κλπ.). Ἡ συνηθεστέρα δὲ μὴ
διάκρισις τῶν περιορισμῶν τούτων, εἰς ἣν προέχουν κυρίως αἱ νομι-
καὶ συνέπειαι τῆς παραβιάσεώς των, εἶναι εἰς α) νομικὰς ἀνικανό-
τητας πρὸς ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας, β) ἀσυμβίβαστα ὀρισμένων ἐπαγ-
γελμάτων ἢ ἰδιοτήτων ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας, γ) ὀρισμέ-
νας ἀπαγορεύσεις σχετικὰς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας.

I. ΝΟΜΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΣΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

(ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΣ)

101. Διττὴ ἄποψις τῆς ἐμπορικῆς ἱκανότητος. Εἶδομεν ὅτι, κατὰ τὸ
παρ' ἡμῖν ἰσχύον νομικὸν σύστημα, ἡ ἐμπορικότης θεμελιούται εἴτε
διὰ τῆς ἀσκήσεως ἀπλῆς τινος πράξεως χαρακτηριζομένης ὑπὸ τοῦ
νόμου ὡς ἐμπορικῆς, εἴτε διὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως δραστη-
ριότητός τινος. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι καὶ ἡ ἱκανότης πρὸς ἄσκησιν
τῆς ἐμπορίας παρουσιάζεται ὑπὸ δύο ὄψεως: α) ὡς ἱκανότης πρὸς
ἄσκησιν μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων καὶ β) ὡς ἱκανότης πρὸς
ἀπόκτησιν ἢ διατήρησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου.

102. Ἰκανότης πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων. α) Γενικὴ ἐκ τοῦ
Ἀστικοῦ Δικαίου. Ἡ ἐμπορικὴ μας νομοθεσία δὲν περιέχει εἰμὴ ἐλα-

χίστος διατάξεις περί τῆς προκειμένης Ικανότητος, ὡς ἄλλως τε καὶ περί τῆς ἐμπορικῆς Ικανότητος ἐν γένει. Ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου, γίνεται δεκτόν, ὅτι ἡ νομικὴ Ικανότης πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων ρυθμίζεται κατ' ἀρχὴν συμφώνως πρὸς τὰς περί Ικανότητος πρὸς ἐπιχειρήσιν δικαιοπραξίας ἐν γένει διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, ἐφ' ὅσον αὐταὶ δὲν τροποποιούνται δι' εἰδικῆς τυχόν ἐφ' ὠρισμένων θεμάτων ρυθμίσεως τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου¹. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην, ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα τὰ στεροῦμενα δικαιοπρακτικῆς Ικανότητος ἢ τὰ ἔχοντα περιορισμένην τοιαύτην, δεόν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὰς ἑξῆς διακρίσεις :

α) Οἱ ὑπὸ δικαστικὴν ἢ νόμιμον ἀπαγόρευσιν τελούντες εἶναι ἀπολύτως ἀνίκανοι πρὸς ἐπιχειρήσιν οἰασδῆποτε δικαιοπραξίας (ἄρθρ. 128 Α.Κ.), ἐπομένως εἶναι ἀνίκανοι πρὸς ἐπιχειρήσιν καὶ πάσης ἐμπορικῆς πράξεως. Ἡ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην ἐνεργηθεῖσα ἐμπορικὴ πράξις εἶναι ἀπολύτως ἄκυρος².

β) Ὅμοίως, ἀπολύτως ἀνίκανοι πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων εἶναι οἱ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνεργείας τῶν ἐν λόγῳ πράξεων μὴ ἔχοντες συνείδησιν τῶν παρ' αὐτῶν πραττομένων, ἔνεκα πνευματικῆς νόσου ἢ ἄλλης αἰτίας, ἔστω καὶ μὴ τελούντες ὑπὸ ἀπαγόρευσιν (ἄρθρ. 131 Α.Κ.).

γ) Οἱ ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν, λόγῳ διαφορουμένων φρενῶν, σωματικῆς ἀναπηρίας, ἀσωτείας, μέθης ἢ τοξικομανίας, τεθνήτες (ἄρθρ. 1705 Α.Κ.) εἶναι περιορισμένως Ικανοὶ πρὸς ἐπιχειρήσιν ἀστικῶν δικαιοπραξιῶν, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιχειρήσουν ὠρισμένας ἐξ αὐτῶν ἄνευ προηγουμένης συναινέσεως τοῦ ἀντιλήπτορος (ἄρθρ. 1707 Α.Κ.).

Κατὰ τινὰ γνώμην, ὑποστηριζομένην παρ' ἡμῖν ὑπὸ ἐγκύρων συγγραφέων, οἱ ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν τελούντες εἶναι ἀπολύτως ἀνίκανοι πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων, ἔστω καὶ τῇ συναινέσει τοῦ ἀντιλήπτορος, κυρίως διότι, ἄλλως, διὰ τῆς ἐπαναλήψεως αὐτῶν θὰ ἀπέκτα ὁ ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν τελῶν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου, πράγμα μὴ συμβιβαζόμενον πρὸς τὴν περιορισμένην

1. Τσιριντάνης, §§ 35, I, 36, I, Καραβᾶς, § 66 ἐπ., Πέρδικας, § 36, I, Πετιμεζᾶς, § 46, Ἀναστασιάδης, § 42 ἐπ.

2. Ὑπὸ δικαστικὴν ἀπαγόρευσιν τίθενται ὅσοι ἀδυνατοῦν νὰ ἐπιμεληθοῦν ἑαυτῶν ἢ τῆς περιουσίας των, λόγῳ διαρκoῦς πνευματικῆς νόσου ἀποκλειούσης τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ, ἢ λόγῳ σωματικῆς ἀναπηρίας (ἐκ γενετῆς τυφλοί, κωφοὶ ἢ σλαλοὶ ἄρθρ. 1635 ΑΚ), ὑπὸ νόμιμον ἀπαγόρευσιν, πάλιν, τελοῦν αὐτοδικαίως οἱ καταδικασθέντες ἐπὶ κακουργηματι, ἀπὸ τῆς τελεσιδικίας τῆς ἀποφάσεως καὶ ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ ποινὴ (ἄρθρ. 1700 ΑΚ).

ικανότητά του¹. Ἀντιθέτως, κατὰ τὴν ἐν Γαλλίᾳ ἐπικρατοῦσαν ἔπιψηψιν, οἱ ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν τελοῦντες εἶναι ἱκανοὶ πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων κατόπιν συναινέσεως τοῦ ἀντιλήπτορος, μὴ δυνάμενοι μόνον ν' ἀποκτήσουν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου². Ἐννοεῖται ὅτι, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιεικεστέραν ταύτην ἐκδοχὴν, ἡ ρητὴ ἐν τῷ νόμῳ ἀπαγόρευσις τῆς ἑκδόσεως ἢ ὀπισθογραφήσεως συναλλαγματικῆς, γραμματίου εἰς διαταγὴν καὶ ἐπιταγῆς ὑπὸ μὴ ἱκανῶν προσώπων (βλ. κατωτ. § 103, γ), περιορίζει σημαντικῶς τὸν κύκλον τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, ἅς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ ὁ ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν τελῶν

103. β) Εἰδικὴ ἐκ τῆς Ἐμπορικῆς Νομοθεσίας. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀνωτέρω διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, ἅς ἡ ἐρμηνεῖα ἐπεκτείνει καὶ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας ἐμπορικῶν πράξεων, ἡ ἐμπορικὴ μας νομοθεσία ἐθέσπισε τὰς ἑξῆς εἰδικὰς ἀνικανότητας:

α) Ὡς πρὸς τὸν πτωχεύσαντα ἔμπορον. Οὗτος ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς κηρυκτικῆς τὴν πτώχευσιν ἀποφάσεως στερεῖται αὐτοδικαίως τῆς διαθέσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς πτωχευτικῆς περιουσίας καὶ δὲν δύναται οὔτε ἀστικὰς, οὔτε ἐμπορικὰς πράξεις νὰ ἐπιχειρῇ ἐπ' αὐτῆς (ἄρθρ. 2 Ν. 635/1937) Τὴν μετὰ τὴν πτώχευσιν κηθεῖσαν περιουσίαν του, ὅμως, ἥτις δὲν εἶναι πτωχευτικὴ, δύναται ἐλευθέρως νὰ ὑποχρεῶνῃ, τόσον δι' ἀστικῶν δικαιοπραξιῶν, ὅσον καὶ δι' ἐμπορικῶν πράξεων.

β) Ὡς πρὸς τὸν ἀνήλικον. Δυνάμει ἐπιχειρήματος ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 3 Ε.Ν., οὗτος εἶναι ἀπολύτως ἀνίκανος πρὸς ἐπιχειρήσιν οἰασδῆποτε ἐμπορικῆς πράξεως, μὴ ἐφαρμοζομένων ἐν προκειμένῳ τῶν διακρίσεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος περὶ περιορισμένης ἱκανότητος τοῦ ἀνηλίκου, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ χειραφείσας του³. Ἀντιθέτως δύναται, νομιζομεν, ἔγκύρως ὁ συμπληρώσας τὸ 14^{ον} ἔτος ἀνήλικος, κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 135 Α.Κ., νὰ ἐπιχειρῇ ἐμπορικὰς πράξεις σχετικῶς πρὸς ὅ,τι κερδαίνει ἐκ τῆς ἐργασίας του ἢ τῷ ἐδόθη πρὸς ἴδιαν χρῆσιν ἢ ἐλευθέ-

1. Πετιμεζᾶς, § 46,3, Ἀναστασιάδης, § 43, Τσιρινιάνης, § 36, II.

2. Καραβᾶς, § 68α, στοιχ. γ', Πέρδικας, § 39 ἐν τέλει, Δαμασκηνός, § 35, Κροκιδᾶς, § 194, Lyon-Caen et Renauit, I, N^ο 218, Escarra, N^ο 160, a, Hamel-Lagarde, N^ο 353. Τὸ αὐτὸ γίνεται δεκτὸν ἐν Βελγίῳ. Πρβλ. Fredericq, I, N^ο 105, Van Ry n N^ο 104.

3. Ἄρθρα 128, 129, 134, 136 Α.Κ., Καραβᾶς, § 68α, δ', Α.Π. 425/1949, Ε.ΕΝ ις', 742 καὶ Ν.Δ., β', 29 (ὑπὸ κάπως ἀσαφῆ διατύπωσιν), Πρωτ. Πειρ. 588/1949 Θέμ. Ξ' 244.

ραν διάθεσιν ¹. Ἡ ὡς ἄνω ἀνικανότης τοῦ ἀνήλικου αἴρεται ὑφ' ὤρισμένης προϋποθέσεως, περὶ ὧν κατωτέρω (§ 107 ἐπ.), ὅποτε ὁ ἀνήλικος καθίσταται πλήρως ἱκανὸς πρὸς ἐπιχειρήσιν συγκεκριμένων ἐμπορικῶν πράξεων, λογιζόμενος ἐνήλικος ὡς πρὸς ταύτας.

γ) Ὡς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις ἐκ συναλλαγματικῶν, γραμματίων εἰς διαταγὴν καὶ ἐπιταγῶν. Δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 79 τοῦ Ν. 5325/1932 περὶ συναλλαγματικῆς κλπ., ἱκανὸς πρὸς ἀνάληψιν ὑποχρεώσεως ἐκ συναλλαγματικῆς εἶναι πᾶς ἱκανὸς νὰ ὑποχρεωθῇ ἐκ συμβάσεως, ἐκ δὲ τῶν μὴ ἱκανῶν μόνον ὁ ἀνήλικος, καὶ μόνον ἐὰν τηρήσῃ τὰς διατυπώσεις τοῦ νόμου πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἱκανότητος πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων. Ἡ διάταξις αὕτη ἐπεξετάθη, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 89 τοῦ αὐτοῦ νόμου, ὡς πρὸς τὸ γραμματίον εἰς διαταγὴν καὶ ἐπανελήφθη εἰς τὸ ἄρθρ. 58 τοῦ Ν. 5960/1933 ὡς πρὸς τὴν τραπεζικὴν ἐπιταγὴν. Οὕτω, πρόσωπα περιορισμένως ἱκανὰ κατὰ τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δύνανται νὰ ὑποχρεωθοῦν ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἀξιογράφων, ἐξαιρέσει τοῦ τυχόντος ἀπονομῆς ἱκανότητος πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν πράξεων ἀνήλικου. Ἡ ἐρμηνεῖα ἐπεκτείνει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὡς ἄνω διατάξεων, διὰ τὴν τσούτῳτητα τοῦ νομικοῦ λόγου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀξιογράφων εἰς διαταγὴν, ὡς εἶναι αἱ φορτωτικά, τὰ ἀποθετήρια, τὰ ἐνεχυρόγραφα καὶ τὰ ναυτοδανειστικά ².

Ἡ συνέπεια τῆς παρὰ τὰς ἄνω ἀπαγορεύσεις ἐπιχειρηθείσης ἐμπορικῆς πράξεως εἶναι ἡ ἀκυρότης αὐτῆς (ἄρθρ. 138 Α.Κ.).

104. Ἄσκησις μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀνικάνου προσώπου. Ὡς ἐκ τῶν αὐστηρῶν συνεπειῶν, ἃς συνδέει ὁ νόμος πρὸς τὴν ἄσκησιν ἐμπορικῶν πράξεων, ὑποστηρίζεται ὑπὸ εὐρείας μερίδος συγγραφέων, ὅτι ὁ νόμιμος ἀντιπρόσωπος προσώπου στερουμένου τῆς ἱκανότητος πρὸς ἐπιχειρήσιν τοιοῦτων πράξεων δὲν δύναται, ἐν τῇ διαχειρίσει τῆς περιουσίας τοῦ ἀνικάνου, νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐμπορικὰς πράξεις ³. Ἡ ἀποφίς αὕτη, ὅμως, εἶναι

1. Ἐν προκειμένῳ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 135 Α.Κ. ὑπερισχέει ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς τῆς ἐκ τοῦ ἄρθρ. 2 Ε.Ν. ἀνικανότητος. Οὕτω καὶ Τσαγκάρης, σ. 49, διὰ δὲ τὸ πρὸ τοῦ Α.Κ. δίκαιον Δισμασκηνός, § 37.

2. Καραβᾶς, § 68.

3. Ἀναστασιάδης, § 43, σημ. 4, Δισμασκηνός, §§ 33, 51, Κροκιδᾶς, § 193, Τσιριντάνης, § 36, II, Μ. Κυριλλόπουλος, ἐν ΕΕΝ ιε' 791 ἐπ., Ροϊλός, Οἰκ. Δίκ., ὑπὸ ἄρθρ. 1642, Μπαλιῆς, ἐν Ν. Δικ., II, σ. 8, Lyon-Caen et Renauld, I, N° 218, Thaliér-Percegrou, N° 147, Hamel-Lagarde, N° 352, Πρωτ. Ἀθ. 8096/1901 Θέμ. IB' 399, Πρωτ. Μυτιλ. 35/1932, Δ. νη, I, 35, Πρωτ. Πειρ. 588/1949 Θέμ. Ξ' 244. Κατὰ τινὰ μέοην ἀποφίς ὑποστηριζομένην ὑπὸ τοῦ Πασ-

υπερβαλλόντως αύστηρά, ιδίως δια τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ παρουσία τοῦ ἀνικάνου εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἐνέργεια ἐμπορικῶν πράξεων πρὸς συντήρησιν ἢ ἐπαύξησιν αὐτῆς. Δεδομένου δὲ ὅτι οὐδαμοῦ τῆς νομοθεσίας μας περιλαμβάνεται σχετικὴ ἀπαγόρευσις καὶ δὲν ὑπάρχει ἀποχρῶν λόγος ν' ἀποστῶμεν ἐξῆς τῆς γενικῆς ἀρχῆς, ὅτι, ἐν ἐλλείψει ἀντιθέτου ρυθμίσεως τῆς ἐμπορικῆς ἱκανότητος ὑπὸ τῆς ἐμπορικῆς νομοθεσίας, ἐφαρμόζονται αἱ ἀντίστοιχοι διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, θὰ πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἀσκήσις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ ἀνικάνου ὑπὸ τοὺς κατὰ τὸν Ἀστικὸν Κώδικα ἐπιβαλλομένους περιορισμοὺς καὶ διατυπώσεις¹. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου, καθ' ὑπέρβασιν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιτρεπομένων ὀρίων, ἐπιχειρηθεῖσα ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνικάνου ἐμπορικὴ πρᾶξις εἶναι σχετικῶς ἄκυρος, τὴν ἀκυρότητα δυναμένου νὰ ἐπικαλεσθῇ τοῦ ἀνικάνου μόνον².

105. Ἰκανότης πρὸς τὸ ἔχειν τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου. Ὡς ἐξετέθη ἤδη (άνωτ. § 88), διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου δὲν ἀρκεῖ ἡ κατ' ἐπάγγελμα ἐπιχειρήσις ἐμπορικῶν πράξεων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑφίσταται καὶ ἡ νομικὴ ἱκανότης ὅπως εἶναι τις ἔμπορος. Ἡ ἱκανότης αὕτη πρὸς ἀπόκτησιν καὶ διατήρησιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος ἀποτελεῖ τὴν ἑτέραν ὄψιν τῆς ἐμπορικῆς ἱκανότητος. Αἱ διάφοροι περιπτώσεις τῆς ἀντιστοίχου ἀνικανότητος συνάγονται καὶ ἐν προκειμένῳ τόσον ἀπὸ τὰς γενικὰς περὶ νομικῆς ἀνικανότητος διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, ὅσον καὶ ἀπὸ εἰδικὰς ἀπαγορεύσεις τῆς ἐμπορικῆς νομοθεσίας :

α) Προφανὲς εἶναι, ὅτι οἱ παντελῶς ἑστερημένοι τῆς ἱκανότητος πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῶν δικαιοπραξιῶν, ὡς εἶναι οἱ δικαστικῶς ἢ νομικῶς ἀπηγορευμένοι, εἶναι καὶ ἀπολύτως ἀνίκανοι πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος, διότι δὲν εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀσκήσουν καὶ ἀντίστοιχον ἐπάγγελμα. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ὑπὸ δικαστικῆν ἀντίληψιν τελοῦντας, οἵτινες, κατὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν δεκτὴν γενομένην γνώμην, εἶναι κατ' ἀρχὴν ἱκανοὶ πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων, διδάσκεται ὅτι δὲν εἶναι

σ ι ᾠ, ἐν Ν. Δικ., β, 410, ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνικάνου δικαιούται νὰ ἐπιχειρῇ ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνικάνου τοιαύτας μόνον ἐμπορικὰς πράξεις, αἵτινες δὲν ἐνέχουν ἀβεβαιότητα καὶ ρισκοκινδύνευσιν. Ἀνάλογον ἀποψιν εἰδικῶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν θαλασσίαν ἀσφάλισιν, ἐκφράζουσιν οἱ Lyon-Caen et Renauld, I, N° 236bis.

1. Οὕτω Καραβαῆς, § 68β.

2. Ἀρθρ. 1652 Α.Κ.—Καραβαῆς, § 155, Πασσιᾶς, Ν. Δικ., β, σ. 412 ἐπ.. Ripert, N° 240. Ἀντιθέτος Ἀναστασιάδης, § 43, σημ. 4, δεχόμενος ἀπόλυτον ἀκυρότητα.

ικανοί πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου, ἥτις κατ' ἐξοχὴν προϋποθέτει ἐλευθερίαν καὶ ταχύτητα κατὰ τὰς συναλλαγὰς¹.

Πλὴν τούτων ἡ ἐμπορικὴ νομοθεσία εἰσήγαγε τὰς ἐξῆς ἐπὶ πλέον ἀνικανότητας :

β) Ὡς πρὸ τὸν πτωχεύσαντα ἔμπορον, ὅστις ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως ἀποβάλλει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου καὶ δὲν δύναται νὰ ἀνακτήσῃ ταύτην παρὰ μόνον ἀφοῦ ἀποκατασταθῇ (ἄρθρ. 1 δ' καὶ 18 παρ. 1 Ν. 635/1937). Μολονότι, δηλαδή, ὁ πτωχεύσας ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἐνεργῇ ἐμπορικὰς πράξεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν μὴ πτωχευτικὴν του περιουσίαν, δὲν εἶναι ἰκανὸς νὰ διατηρήσῃ ἢ ἀνακτήσῃ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου².

γ) Ὡς πρὸς τὴν ἔγγαμον γυναῖκα (ἄρθρ. 4 Ε.Ν.). Περὶ τῶν δύο τελευταίων ἀνικανότητων γενήσεται ἐκτενέστερος λόγος κατωτέρω.

106. Ἐπαγγελματικὴ ἀσκῆσις ἐμπορίας ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀνικάνου. Ἡ προκειμένη περίπτωση διαφέρει, προφανῶς, ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω (§ 104) ἐξετασθεῖσαν. Καὶ ὅσοι ἀκόμη δέχονται τὸ δυνατόν τῆς ἀσκήσεως μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ ἀνικάνου, διστάζουν νὰ δεχθοῦν τὴν δυνατὴτητα τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως τῆς ἐμπορίας ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνικάνου, λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶς βαρῶν συνεπειῶν ἃς συνεπύγεται αὕτη³. Καὶ ἡ παρ' ἡμῖν νομολογία, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, δέχεται ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀσκῆσις ἐμπορίας ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνικάνου, εἰ μὴ προσωρινῶς, μέχρι τῆς ἐκκαθαρίσεως ἐπιχειρήσεως περιελθούσης αὐτοῦ⁴. Εἶναι ὁμῶς προφανές, ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς τοιαύτης ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνικάνου ἐμπορίας ἀποβαίνει πολλάκις ἐξαιρετικῶς δυσμενῆς διὰ τὸν τελευταῖον, ὡς π.χ., ὅτε ἡ περιουσία του συνίσταται εἰς ἐπικερδῆ τινα ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν, τῆς ὁποίας ἡ διακοπὴ θὰ ἀπέβαινε ἀναμφισβητήτως καὶ μετὰ βεβαιότητος βλαπτικὴ δι' αὐτόν, οὕτως ὥστε ἡ ἐξακολούθησις αὐτῆς, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ ὄλων τῶν ἐνδεχομένων κινδύνων ἐκ τῆς δι' ἀντιπροσώπου ἀσκήσεως τῆς ἐμπορίας, νὰ παρίσταται ἐν

1. Κ α ρ α β ᾱ ς, § 153, γ'.

2. Κ α ρ α β ᾱ ς, § 154, Ἀ ν α σ τ α σ ι ᾶ θ η ς, § 42, σημ. 2.

3. Κ α ρ α β ᾱ ς, §§ 155, 156, Π α σ σ ι ᾶ ς, ἐν Ν. Δικ. 6, σ. 410, E s c a r r a, Principes, N° 283.

4. Α.Π. 425/1949 Θέμ. Ξ' 671, Ε.Α. 2112/1892 Θέμ. Δ' 88, Ε.Α. 1258/1902, Θέμ. ΙΔ' 185, Ε.Α. 515/1927 Θέμ. ΛΘ' 101, Ε.Α. 1001/1949 ΕΕΝ ις' 401, Πρωτ. Πειρ. 558/1949 Θέμ. Ξ' 224, Ε.Α. 2022/1949 Θέμ. ΞΑ' 65, Πρωτ. Ἀθ. 3619/1953, (πλειοψ.) ΕΕΔ Δ' 129.

πάση περιπτώσει ως συμφερωτέρα. Ὡς ἐκ τούτου ὑπεστηρίχθη ἡ ἀποφίς ὅτι, προκειμένου μὲν περὶ ἐξακολουθήσεως ὑφισταμένης ἐπιχειρήσεως, δύναται ἡ σχετικὴ ἐμπορία ν' ἀσκηθῆ ὑπὸ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου τοῦ ἀνικάνου, ἐνῶ δὲν ἔχεται οὗτος νὰ ἀρξηται ἐντελῶς νέας ἐμπορίας ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνικάνου¹. Ἡ μέση αὕτη ἀποφίς εἶναι πρακτικῶς σκόπιμος διότι συνδυάζει τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τοῦ ἀνικάνου συντηρητικότητά πρὸς τὴν διατήρησιν ζωτικῶν τυχόν συμφερόντων αὐτοῦ. Δέον ὅμως ν' ἀναγνωρισθῆ ὅτι δημιουργεῖ ὠρισμένης δυσχερείας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐφαρμογὴν ἐνίων συνεπειῶν τῆς ἐμπορικότητος ἐπὶ τοῦ ἀνικάνου, ὡς εἶναι ἡ προσωπικὴ κράτησις καὶ ἡ πτώχευσις².

1. Περὶ δικασ, § 39 καὶ Ε.Ν. δ' 183 ἐπ., Ν. Θηβαῖος, ἐν ΕΕΝ δ' 192, ἰ. Σημίτης, ἐν ΕΕΝ ἰς' 569 ἐπ., Μ. Βολονάκης, ἐν Θέμ. Ξ' 672. Τὴν λύσιν ταύτην καθιέρωνε τὸ ἀρθρ. 12 τοῦ Ἱταλ. Ε.Κ. τοῦ 1882 καὶ τὸ ἀρθρ. 8 τοῦ Βελγ. Ε.Κ., ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 15 Δεκεμβρίου 1872 (τὸ τελευταῖον μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαδοχὴν τοῦ ἀνηλίκου εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν γονέων, ὅπερ ὅμως ἡ βελγικὴ νομολογία καὶ θεωρία ἐδέχθη ὅτι ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ νομίμου ἐπιμελητοῦ ἐξακολουθήσιν τῆς ἐμπορίας τοῦ δικαστικῶς ἢ νομίμως ἀπαγορευθέντος. Πρβλ. Van Ryen, Nos 110, 111). Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Α.Κ. ἡ ἀποφίς αὕτη εὕρισκε ἐρείσιαν καὶ εἰς τὸ ἀρθρ. 1648, ἀρ. 5, Α.Κ., καθ' ὃ ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου δὲν δύναται, ἄνευ γνώμης τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου καὶ ἀδείας τοῦ δικαστηρίου, νὰ ἐκποιήσῃ ἐμπορικὴν ἢ βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν περιελαβούσαν εἰς τὸν ἀνηλίκον. Οὕτω καὶ Α.Π. 233/1948 ΕΕΝ ἰς' 601, Α.Π. 52/1950, Ν. Δίκ., 6, 317, Α.Π. 396/1950 Θέμ. ΞΑ' 728, Ε.Α. 51/1950 Θέμ. ΞΑ' 729, Πρωτ. Παιρ. 2211/1945, ΕΕΝ ἰς' 791, Πρωτ. Ἀθ. 927/1947 Θέμ. ΝΘ' 289, Πρωτ. Βόλου 692/1951 ΕΞΔ Γ' 150 (μετ' ἐπικριτικοῦ σχολίου Ἐμμ. Ρόκα). Ἡ ἐν προκειμένῳ ἐν Γαλλίᾳ ὑποστηριζομένη λύσις, καθ' ἣν ὁ ἐπίτροπος δύναται νὰ ἐκμισθώσῃ εἰς τρίτους τὴν ἐπιχείρησιν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀνηλίκου (οὕτω Βεργεττ, Ν° 162, Ripert, Ν° 226), οὐδόλως ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τοῦ ἀνηλίκου, εἰς τὴν ἐκτίθενται, οὕτω, συχνάκις, εἰς μείζονα κίνδυνον ἢ ἐπὶ ἐξακολουθήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου, ἐτι δ' ὀλιγώτερον ἐνδεικνύεται ἡ προτεινομένη λύσις τῆς δι' ὄν χρόνον διαρκεῖ ἡ ἀνικανότης ἀδρανεῖς τῆς ἐπιχειρήσεως, (οὕτω Πασιᾶς, ἐν Ν. Δίκ., 6, 411), δεδομένου ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἀδρανεῖς θέλει ἐπέλθῃ ἀπώλεια ὀλοκλήρου ἢ τοὐλάχιστον μεγάλου μέρους τῆς ἐκ τῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως προκυπτούσης ὑπεραξίας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ὑλικῶν στοιχείων αὐτῆς. Ὁ Γερμ. Ε.Κ. (§§ 1645, 1655, 1823) ἐπιτρέπει τόσον τὴν ἐξακολουθήσιν ὅσον καὶ τὴν ἑναρξιν νέας ἐμπορίας ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀνικάνου, τῆ ἀδείας τοῦ δικαστηρίου.

2. Ὁ Σ. Σημίτης, σ. 160 ἐπ., δέχεται ὅτι αἱ συνέπειαι αὗται δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ ἀνικάνου ἐμπορευομένου διὰ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου του, ἀποφίς σκοπιμωτάτη μὲν, ἀλλὰ παρουσιάζουσα μεγίστας δυσχερείας ὅπως θεμελιωθῆ ἐπὶ τῶν νομοθετικῶν κειμένων.

Α'. Ἡ ἐμπορικὴ ἱκανότης τῶν ἀνηλίκων.

107. Λόγοι τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνηλίκου. Εἶδομεν ὅτι ὁ ἀνήλικος, καίτοι ἔχων περιορισμένην ἱκανότητα κατὰ τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, εἶναι ἀπολύτως ἀνίκανος, τόσον πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων, ὅσον καὶ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου (ἀνωτ. §§ 103 καὶ 105). Ἡ ἀνικανότης αὕτη, τὴν ὁποίαν ὁ Ἐμπορικὸς Νόμος διαγράφει εἰς τὰ ἄρθρ. 2 καὶ 3 αὐτοῦ, ἀποσκοπεῖ προφανῶς εἰς τὸ νὰ προστάτεύσῃ τὸν ἀνήλικον ἀπὸ τῶν ἐπιζητημένων κινδύνων καὶ τῶν ἰδιαιτέρως βαρειῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ ἐμπορικὴ συναλλαγὴ, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀπόκτησις τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου. Εἶναι ὁμῶς βέβαιον ὅτι πολλοὶ ἀνήλικοι παρουσιάζουν ἱκανὴν ὀριμότητα καὶ ἰδιοφυίαν ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας. Ἐξ ἰσοῦ δὲ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου διαγραφομένη ἀνικανότης αὕτη, παρίσταται ἐνίοτε ὡς ἐξαιρετικῶς ἐπαχθῆς διὰ τὸν ἀνήλικον, ἰδίως εἰς ἄς περιπτώσεις κληρονομεῖ οὗτος ἐπικερδῆ τινα ἐμπορικὴν ἐπιχειρήσιν. Μάλιστα, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ νομολογίᾳ ἄποψιν, καθ' ἣν δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ ἀνηλίκου ἡ ἄσκησις ἐμπορίας ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνηλίκου (ἀνωτ. §§ 104, 106), δὲν ὑφίσταται κἄν νόμιμος τρόπος ἐξακολουθήσεως τῆς τοιαύτης ἐμπορίας πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἀνηλίκου, ὅσονδῆποτε ἐπικερδῆς καὶ συμφέρουσα καὶ ἂν παρίσταται αὕτη διὰ τὸν ἀνήλικον¹. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω λόγων ὀρμώμενος ὁ Ἐμπορικὸς Νόμος ἐπέτρεψε τὴν ὑφ' ὀρισμέναις προϋποθέσεσι ἄρσιν τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνηλίκου, τόσον πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων, ὅσον καὶ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου. Αἱ προϋποθέσεις αὗται εἶναι, κατὰ τὸ ἄρθρον 2 Ε.Ν. αἱ ἑξῆς : α) ἡλικία 18 ἐτῶν συμπληρωμένων, β) ὁ ἀνήλικος νὰ εἶναι χειράφετος, γ) εἰδικὴ ἄδεια, δ) δημοσιεύσις τῆς ἐν λόγω ἄδειας. Ἡ ὑπὸ τὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις ἄρσις τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνηλίκου πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων ἢ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος καλεῖται τεχνικῶς ἀ π ο ν ο μ ῆ ἱ κ α ν ὀ τ η τ ο ς (habilitation) ἢ (κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Π ε τ ρ ῖ μ ε ζ ᾱ χρησιμοποιούμενον ὄρον) σ υ γ γ ν ὠ μ η ἡ λ ι κ ί α ς.

1. Εἰδικὴ νομοθετικὴ πρόνοια ἐλήφθη μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἀνηλικούς κληρονόμους τοῦ ἐταιρικῶς ἐργαζομένου ἐμπόρου, εἰς οὗς ἐπετρέπη ἡ ὑπεισέλευσις εἰς τὴν ἐταιρικὴν μερίδα τοῦ ἀποβιώσαντος καὶ ἡ ἐξακολουθήσις τῆς ἐταιρίας. Βλ. ἄρθρ. 773 Α.Κ., καὶ πρὸ αὐτοῦ, ἄρθρ. 1 παρ. 2 Ν.Δ. τῆς 28 Ἀπριλίου 1923 «Περί μεταρρυθμίσεως διατάξεων περὶ ἐταιριῶν». Πρὸβλ. Κ. Ρόκα, Συνέχισις ἐταιρίας μετὰ τῶν ἀνηλίκων κληρονόμων τοῦ ὁμορρυθμοῦ ἐταίρου, σχόλ. ἐν ΕΕΝ τα' 159 ἐπ.

108. Αί καθ' ἑκαστον προϋποθέσεις τῆς ἀπονομῆς ἰκανότητος—
 α) Ἡλικία 18 ἐτῶν. Ὁ νόμος, ἐν ὄψει τῆς σοβαρότητος τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν ἀνήλικον ἢ ἄρσις τῆς ἀνικανότητος αὐτοῦ, δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν διὰ τῆς χειραφεσίας κατὰ τὸν Ἀστικὸν Κώδικα ἐπερχομένην βελτίωσιν τῆς νοικικῆς ἰκανότητος αὐτοῦ—δυναμένην νὰ ἐπέλθῃ ὡς πρὸς τὰς θήλεις ἀνηλικους ἀπὸ τοῦ 14^{ου} ἔτους, διὰ τοῦ γάμου αὐτῶν—ἀλλ' ἐπεζήτησε νὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ πρόσθετον ἐχέγγυον ὠριμότητος, ἀπαιτήσας ὡς ἐλάχιστον ὄριον τὴν ὑπαρξίν ἡλικίας 16 ἐτῶν συμπληρωμένων¹.

109. β) Χειραφεσία. Πλὴν τῆς ὠρισμένης ἡλικίας, ἥτις ἀποτελεῖ ἀντικειμενικὴν προϋπόθεσιν, ὁ νόμος ἀπήτησε καὶ ὑποκειμενικὰς τοιαύτας, δηλ. ἀφ' ἐνὸς τὴν ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει ἀναγνώρισιν ὑπὸ τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνηλίτου ἐπιμέλειαν τῆς γενικῆς ὠριμότητος αὐτοῦ πρὸς τὸ δικαιοπρακεῖν, ἐκδηλουμένην διὰ τῆς χειραφεσίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀναγνώρισιν τῆς εἰδικῆς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐμπορίας ὠριμότητος, ἐκδηλουμένης διὰ τῆς ἀδείας. Ἡ χειραφεσία συντελεῖται κατὰ δύο τρόπους :

α) Διὰ δηλώσεως τοῦ πατρὸς ἢ, ἂν ὁ ἀνήλικος τελῆ ὑπὸ ἐπιτροπείαν, τῆς μητρός, μετ' ἄδειαν τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, παρέρχομένην ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου ἐν δημοσίᾳ συνεδρίῳ (ἄρθρ. 1668 Α.Κ.) ἢ, ἂν εἶναι ὄρφανὸς μητρός, δι' ἀποφάσεως τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου (ἄρθρ. 1669 Α.Κ.). Εἰς ἐκάστην τῶν περιπτώσεων τούτων ὁ ἀνήλικος δεόν νὰ ἔχῃ συμπληρώσῃ τὸ 18^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του.

β) Διὰ τοῦ γάμου, ὅστις συνάπτεται ἐγκύρως, διὰ μὲν τοὺς ἄρρενας ἀπὸ τοῦ 18^{ου} ἔτους, διὰ δὲ τὰς θήλεις ἀπὸ τοῦ 14^{ου}. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ χειραφεσία ἐπέρχεται αὐτοδικαίως ἀπὸ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου (ἄρθρ. 1667 Α.Κ.).

110. γ) Ἄδεια. αα) Πρόσωπα παρέχοντα αὐτὴν. Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 2 Ε.Ν., κατὰ πρῶτον λόγον εἶναι ἐνδεδειγμένος νὰ παρᾶσχῃ τὴν ἄδειαν ταύτην ὁ πατήρ. Ἐν περιπτώσει δὲ θανάτου, ἀπαγορεύσεως ἢ ἀπουσίας τούτου, ἢ μήτηρ. Ἡ ἔκφρασις τοῦ νόμου «ἐν περιπτώσει νομίμου ἀπαγορεύσεως» ἀποτελεῖ ἐσφαλμένην ἀπόδοσιν τοῦ γαλλικοῦ κειμένου, ὅπερ ὀμιλεῖ ἀπλῶς περὶ «ἀπαγορεύσεως». Δέον ὅθεν νὰ θεωρηθῇ ὅτι εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ νόμου περιλαμβάνεται καὶ ἡ περίπτωσις τῆς δικαστικῆς ἀπαγορεύσεως. Ἐξ ἄλλου ὁ ὅρος «ἀπουσία τοῦ πατρὸς» δεόν νὰ ἐρμηνευθῇ εὐρύτατα,

1. Τὸ προαπαιτούμενον τῆς ἡλικίας εἶναι ἀπαραίτητον, μὴ ἀναπληρούμενον ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἄλλων διατυπώσεων. Α.Π. 148/1894 Θέμ. Ε' 629 Ε.Ν. 911/1914, Θέμ. ΙΓ' 272.

δηλ. νά θεωρηθῆ ὡς περιλαμβάνων οὐ μόνον τὴν περίπτωσιν ἀφανείας τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν μακροτέραν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἄνευ εἰδήσεων, ὡς καὶ πᾶσαν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ πατήρ ἐξέπεσε τῆς πατρικῆς ἐξουσίας (ἄρθρ. 1525 Α.Κ.) ἢ ἀδυνατεῖ ν' ἀσκήσῃ ταύτην (ἄρθρ. 1500 Α.Κ.), μὴ περιλαμβανόμενων, φυσικά, τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἔπαυσε λόγῳ χειραφείας τοῦ ἀνηλίκου¹. Ἐν ἑλλείψει καὶ τῆς μητρὸς τὴν ἀδειαν παρέχει τὸ συγγενικὸν συμβούλιον διὰ διασκέμματος τὸ ὁποῖον πρέπει νά ἐπικυρωθῆ ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου. Ὑπο τὸν ὄρον τοῦ νόμου «ἑλλειψις τῆς μητρὸς» δεόν νά νοηθῶσι, κατ' ἀναλογίαν, τὰ κωλύματα τὰ ὁποῖα καθιστοῦν ἀνέφικτον τὴν παροχὴν τῆς ἀδείας ὑπὸ τοῦ πατρὸς². Τέλος, ἐπὶ ἐξωγάμου τέκνου μὴ νομιμοποιηθέντος ἢ μὴ ἐκουσίως ἀναγνωρισθέντος, τὴν ἀδειαν δίδει κατὰ πρῶτον λόγον ἡ μήτηρ καὶ ἐν ἑλλείψει αὐτῆς ὁ ἀναπληρῶν ἐν προκειμένῳ τὸ συγγενικὸν συμβούλιον εἰρηνοδίκης.

Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἄποψιν, ἡ παροχὴ ἢ μὴ τῆς ἀδείας ἀναπόκειται εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς ἢ ἄλλου δικαιουμένου εἰς παροχὴν αὐτῆς³, περιοριζομένων μόνον ἀπὸ τὰς περὶ καταχρήσεως δικαιώματος διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (ἄρθρ. 281 Α.Κ.).⁴

111. ββ) Τύπος καὶ περιεχόμενον τῆς ἀδείας. Ἡ ἀδεῖα ὀφείλει νά εἶναι ἔ γ γ ρ α φ ο ς καὶ νά π ρ ο η γ η θ ῆ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐμπορικῆς πράξεως ἢ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐμπορίας. Δέν πληροῖ, ἐπομένως, τὰς προϋποθέσεις τοῦ νόμου ἡ ἀδεῖα διδομένη ἐκ τῶν ὑστέρων ἢ προφορικῶς ἢ, ἔτι μάλλον, σιωπηρῶς, διὰ τῆς ἀπλῆς ἀνοχῆς ἐκ μέρους

1. Κ α ρ α β ᾶ ς, § 158, Π ἔ ρ δ ι κ α ς, § 37,3, α, Ἀ ν α σ τ α σ ι ᾶ θ η ς, § 44, Η α μ ε λ - Λ α κ α ρ δ ε, Ν° 348.

2. Κ α ρ α β ᾶ ς, § 158 ἐν τέλει, Π ε τ ι μ ε ζ ῶ ς, § 48,2. Κατὰ τὸν Π ἔ ρ δ ι κ α ν, § 37,3, β', ἡ μήτηρ δύναται καὶ ἐκουσίως ν' ἀπεμπολήσῃ τὴν ἀρμοδιότητα τῆς παροχῆς τῆς ἀδείας, ἀποψις ὁμοῦ δυσχερῶς συμβαζομένη πρὸς τὴν δημοσίας τάξεως φύσιν τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 2 Ε.Ν. Ἄλλο τὸ ζήτημα ἂν ἡ μήτηρ ζητήσῃ τὴν σ υ μ β ο υ λ ε υ τ ι κ ῆ ν γ ν ῶ μ ῆ ν τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, μὴ δεομένην, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δικαστικῆς ἐπικυρώσεως, ὅτε αἴρουνται τὴν σχετικὴν εὐθύνην τῆς μητρὸς.

3. Τ σ ι ρ ι ν τ ᾶ ν η ς, § 35, III, α, Π ἔ ρ δ ι κ α ς, § 37, 3, β. Ἄλλως Η α μ ε λ - Λ α κ α ρ δ ε, Ν° 348, οἵτινες δέχονται ὅτι ὁ ἀνήλικος, ἐν ἀρνήσει τοῦ δικαιουμένου εἰς παροχὴν τῆς ἀδείας, δύναται νά προσφύγῃ εἰς τὸ δικαστήριον. Τοῦτο, κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους, συνάγεται ἐκ τῆς γενικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου ἐπὶ παντός ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἀνήλικον.

4. Συνεπῶς, μόνον ἂν ἡ ἀρνήσις τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς νά χρησθῶσι τὴν ἀδειαν συνιστᾷ κατάχρησιν δικαιώματος, δύναται νά ἀπληρῶσῃ τὴν μὴ παρεχομένην ἀδειαν ἢ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου.

τοῦ δικαιουμένου εἰς παροχὴν ταύτης τῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου¹. Δὲν ἀπαιτεῖται, ὅμως, ἀπαραιτήτως δημόσιον ἔγγραφον (ὡς εἶναι τὸ συμβολαιογραφικόν, τὸ πρακτικόν τοῦ Εἰρηνοδίκου ἢ Γραμματέως τοῦ Πρωτοδικείου ἐνώπιον τοῦ ὁποίου γίνεται σχετικὴ δῆλωσις κλπ.), ἀλλὰ δύναται νὰ δοθῆ καὶ δι' (διωτικοῦ ἔγγράφου². Οὐδὲν ἄρα ἐμποδίζει ὅπως δοθῆ διὰ τῆς αὐτῆς πράξεως δι' ἧς παρέχεται ἡ χειραφεσία³.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον τῆς διδομένης ἀδείας, αὕτη δύναται ν' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀσκήσιν μεμονωμένης τινὸς ἐμπορικῆς πράξεως ἢ σειρᾶς, ἢ κατηγορίας ὁλοκλήρου ἐμπορικῶν πράξεων ἢ καὶ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀσκήσιν τῆς ἐμπορίας. Δύναται ἐπίσης ἡ ἀδεια νὰ περιλαμβάνῃ περιορισμούς, τοπικούς, χρονικούς, ποιοτικούς καὶ ἄλλους, ὡς π.χ., τὸν ὅρον τῆς ἀσκήσεως τῶν πράξεων ἢ τῆς ἐμπορίας ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ τῆς ἀσκήσεως τούτων ἐφ' ὀρισμένην χρονικὴν περίοδον, τῆς ἀποφυγῆς τῆς ἀσκήσεως ὀρισμένου εἴδους πράξεων ἢ ἐμπορίου κ.ο.κ. Οἱ τοιοῦτοι περιορισμοὶ δύνανται ν' ἀντιταχθῶσιν ἐναντι τῶν τρίτων, ὅσον ἀφορᾷ τὸ κύρος τῶν καθ' ὑπέρβασιν αὐτῶν ἐπιχειρηθεισῶν πράξεων, μόνον ἂν οὗτοι ἠδύναντο καὶ ὤφειλαν νὰ λάβουν γνῶσιν αὐτῶν⁴.

1. Καραβᾶς, § 160, Πετιμεζᾶς, § 48,3, Ἀναστασιάδης, § 44, γ', Lyon-Caen et Renault, I, N° 224, F. a m e l - L a g a r d e, N° 348. Οὐχὶ ὀρθῶς ἐκφράζεται ἡ Εἰρηνοδ. Ἀθηνῶν 1863/1938 Θέμ. ΜΘ' 744, δεχομένη ὅτι δύναται νὰ συναχθῆ σιωπηρῶς ἡ παραχώρησις τῆς ἀδείας, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτῆν ὀρθῶς ἐπικρίνεται ὑπὸ τοῦ Καραβᾶ, § 160 σημ. 53. Ἐν τούτοις, εἰς τὴν περίπτωσιν τὴν ὅποian εἶχεν ὑπ' ὄψιν τῆς ἢ ἐν λόγῳ ἀπόφασις, δηλ. ὁμόρρυθμον ἐταιρίαν συναφθεῖσαν μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του, ἡ ἀδεια τοῦ πατρὸς εἶχεν ἐκδηλωθῆ θετικῶς κατὰ τρόπον ἀπολύτως σαφῆ, οὐδεμίαν ἀφίνοντα ἀμφιβολίαν εἰς τοὺς τρίτους περὶ τῆς ἐπιθυμίας του νὰ ἐμπορευθῆ ὁ υἱὸς του, ἢ δ' ἐπιθυμία του, πάλιν, αὕτη εἶχεν ἐκδηλωθῆ διὰ θετικῆς πράξεως καὶ ἔγγράφως, ἀφοῦ περὶ τῆς ἐταιρίας εἶχε συνταχθῆ ἔγγραφον (ἐταιρικόν), εἶχον δὲ τηρηθῆ καὶ αἱ περὶ δημοσιεύσεως αὐτοῦ διατάξεις τοῦ νόμου, αἵτινες εἶναι αἱ αὐταὶ μετὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀδείας. Κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅθεν, ὀρθῶς ἀπεφάνθη ἡ ὡς ἄνω ἀπόφασις, δεχθεῖσα ὡς δεδομένην τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀδείας τοῦ πατρὸς. Ἡ ἀντίθετος ἀποψὶς θὰ παρέβλεπε τὸν διὰ τοῦ προαπααιτουμένου τῆς ἀδείας πρὸς ἐμπορίαν τοῦ ἀνηλίκου ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τοῦ νόμου, ὡς μόνον δ' ἀποτέλεσμα θὰ εἶχε τὴν καταβολήσιν τῶν συμφερόντων τῶν τρίτων.

2. Καραβᾶς, § 160, Πετιμεζᾶς, § 48,3, Ἀναστασιάδης, § 44.

3. Κροκιδᾶς, § 157, Καραβᾶς, § 152, Γ', Lyon-Caen et Renault, I, N° 224. Contra Πέρδικας, § 37, Α, 1.

4. Καραβᾶς, § 160 ἐν τέλει, Σ. Σημίτης, Β' σ. 149.

112. δ) Δημοσιεύσεις τῆς ἀδείας. Τὸ ἄρθρ. 2 Ε.Ν. διαγράφει καὶ εἰδικὸν τρόπον δημοσιεύσεως τῆς πρὸς τὸν ἀνήλικον χορηγηθείσης ἀδείας. Ἀπαιτεῖ δηλ. ὅπως ἡ ἀδεια: αα) καταχωρῆται εἰς εἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ τηρούμενον βιβλίον παρὰ τῷ Γραμματεῖ τοῦ Πρωτοδικείου τοῦ τόπου ὅπου πρόκειται νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰς ἐμπορικὰς πράξεις ἢ νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν ἐμπορικὴν του κατοικίαν, καὶ ββ) τοιχοκολλᾶται εἰς τὸ αὐτὸ Πρωτοδικεῖον. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην δὲν ἀπαιτεῖται ὠρισμένος χρόνος, καθ' ὃν πρέπει νὰ μείνῃ τοιχοκολλημένον εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον τὸ ἔγγραφον τῆς ἀδείας¹. Αἱ διατυπώσεις αὗται δημοσιεύσεως τῆς ἀδείας, σκοποῦσαι νὰ καταστήσουν εὐρέως γνωστὰ εἰς τοὺς μετὰ τοῦ ἀνηλίκου τυχόν συναλλαχθησόμενους τὸ γεγονός καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἐμπορικῆς του ἱκανότητος, δὲν εἶναι πλέον σκόπιμοι, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς σημερινῆς συναλλακτικῆς πρακτικῆς, διότι οἱ ἐμπορευόμενοι σπανίως συμβουλεύονται τὸ σχετικὸν βιβλίον τοῦ Πρωτοδικείου, οὐδέποτε δὲ τὰς ἐκεῖ δημοσιεύσεως τὸν ὅποιον εἰσήγαγεν ἐν Γαλλίᾳ ὁ νόμος τῆς 28 Μαρτίου 1931, διὰ τῆς καταχωρήσεως ἐν τῷ ἐμπορικῷ μητρώῳ².

113. Ἀποτελέσματα τῆς ἀπονομῆς ἱκανότητος. α') Ἀνήλικος τυχὼν ἀδείας πρὸς ἄσκησιν ἐμπορικῶν πράξεων ἢ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος, κατὰ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις λογίζεται, ὅσον ἀφορᾷ τὰς πράξεις ταύτας, ἢ τὸ ἐμπόριόν του ἐν γένει, ὡς ἐνήλικος³. Τοῦτο διατυπώνει ἐμμέσως μὲν τὸ ἄρθρ. 2 Ε.Ν., ρητῶς δὲ καὶ ἀπεριφράστως τὸ ἄρθρ. 1681 Α.Κ. Οὕτως, ἐν λόγῳ ἀνήλικος ὑπόκειται εἰς ὅλας τὰς συνετείας τῆς ἐμπορικότητος τῆς πράξεως, ἐὰν δὲ ἡ ἀδεια τῷ ἐδόθη πρὸς ἄσκησιν ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ εἰς τὰς συνετείας τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος, — ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, συντρέχουν καὶ αἱ λοιπαὶ πρὸς τοῦτο προϋποθέσεις, δηλ. ἢ κατ' ἐπάγγελμα ἄσκησις ἐμπορικῶν πράξεων κλπ. Ὁ ἀνήλικος οὗτος δύναται τότε καὶ νὰ προσωποκρατηθῇ διὰ τὰ ἐμπορικὰ του χρέη, νὰ πτωχεύσῃ κλπ⁴.

1. Καρραβᾶς, § 161, Πετιμεζᾶς, § 48, 4.

2. Escarra, N° 163, Hamel-Lagarde, N° 348. Ἀκόμη ὀλιγώτερον δικαιολογεῖται ἡ δημοσίευσις τῆς ἀδείας πρὸς ἐπιχείρησιν μεμονωμένης ἐμπορικῆς πράξεως ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου, ἥτις ἐνδιαφέρει μόνον τὸν μετὰ τοῦ ἀνηλίκου συναλλαχθησόμενον, ὅστις φυσικὰ θὰ ζητήσῃ ἐπίδειξιν τοῦ ἔγγραφου τῆς ἀδείας. Πρβλ. Καρραβᾶν, § 68α, Hamel-Lagarde, N° 351bis.

3. Α.Π. 79/1895 Θέμ. Γ' 243, Α.Π. 244/1895 Θέμ. Γ' 402, Πρωτ. Σύρου 1632/1891 Θέμ. Β' 541.

4. Πρβλ. Van Ryu, N° 118.

β) Ἐρίζεται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ παροχὴ γενικῆς ἀδειας πρὸς τὸ ἐμπορεύεσθαι παρέχει εἰς τὸν ἀνήλικον τὴν ἰκανότητα νὰ συνεταιρίζεται μετ' ἄλλων, καὶ δὴ ὡς ὁμόρρυθμος ἑταῖρος. Ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τινων ἡ ἀποφατικὴ ἀποψις, λόγῳ τῶν μεγάλων κινδύνων οὓς συνεπάγεται ὁ συνεταιρισμὸς ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ὁμορρυθμοῦ ἑταιρίας, διότι ὁ ἀνήλικος εὐθύνεται τότε ἐκ τῶν πρῶξεων τῶν συνεταιρῶν του¹. Ἡ γνώμη ὁμῶς αὐτῆ ὀρθῶς δὲν ἐπεκράτησε διότι περιορίζει τὴν συναλλακτικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνηλίκου ἄνευ ἱκανοῦ λόγου, δεδομένου ὅτι πάντως ὑπάρχει ἡ εὐχέρεια νὰ ἀπαγορευθῇ ὁ ἐν λόγῳ συνεταιρισμὸς κατὰ τὴν παροχὴν τῆς ἀδειας, ἂν συντρέχῃ λόγος πρὸς τοῦτο².

γ) Συναφές εἶναι καὶ τὸ ζήτημα, ἂν ὁ παρασχὼν εἰς τὸν ἀνήλικον τὴν γενικὴν πρὸς ἐμπορίαν ἀδειαν δύναται ἄνευ ἐτέρου νὰ συνάψῃ μετ' αὐτοῦ ὁμόρρυθμον ἑταιρίαν. Καὶ ἐνταῦθα συμφωνητέρα πρὸς τὸ γράμμα τῆς σχετικῆς διατάξεως, ἥτις δὲν διακρίνει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνάγκην μὴ παρεμβολῆς προσκομμάτων δυναμένων ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει νὰ βλάψουν τὴν ἐμπορίαν τοῦ ἀνηλίκου, εἶναι, καθ' ἡμᾶς, ἡ καταφατικὴ γνώμη³.

1. Κροκιδᾶς, § 164, Δαμασκηνός, § 47, Πέρδικας, § 37, 5, β, Lyon-Caen et Renault, I, N° 230, Escargot, N° 165, 495 (μετὰ σφοδρῶν ἐπιφυλάξεων φύσεως οἰκονομικῆς καὶ νομικῆς), Ε.Α. 1424/1893 Θέμ. Δ' 538 (πλειοψηφία), Ε.Α. 938/1930 Θέμ. ΜΒ' 118.

2. Οὐτῶ Πετιμεζᾶς, § 49, 4, Τσιριντάνης, § 37, Ἀναστασιάδης, § 46, Καραβᾶς, τ. Β', § 178, Τσάγκαρις, σ. 52, Σπηλιόπουλος, § 80, 3, καὶ ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ νομολογία, Α.Π. 79/1895 Θέμ. γ' 243, Α.Ν. 244/1895 Θέμ. γ' 402, Ε.Π. 506/1907 Θέμ. Κ' 601, Πρωτ. Σύρου 1632/1891 Θέμ. Β' 541.

3. Οὐτῶ, Καραβᾶς, τ. Β', § 179, Ἀναστασιάδης, § 46, σημ. 19, Τσάγκαρις, σ. 53. Ἐκ τῆς νομολογίας αἱ εἰς τὴν προηγουμένην σημείωσιν ἀναφερόμεναι Α.Π. 79 καὶ 244 ἔτους 1895, Πρωτ. Σύρου 1632/1891 καὶ Εἰρην. Ἀθην. 1868/1938 Θέμ. ΜΘ' 744. Ἀντίθετοι, πλὴν τῶν εἰς τὴν σημείωσιν 1 ἀνωτέρω ἀναφερομένων, καὶ οἱ Ράλλης, § 96, γ', Πετιμεζᾶς, § 49, 5, Σπηλιόπουλος, § 80, 5, Ε.Α. 1424/1893 Θέμ. Δ' 538. Ἡ ἀντίθετος αὐτῆ γνώμη, καθ' ἣν διὰ τὸν τοιοῦτον συνεταιρισμὸν ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἀδεια τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, ἢ εἰδικοῦ κηδεμόνος διοριζομένου ἐπὶ τούτῳ (ἄρθρ. 1672 Α.Κ., οὕτω ὁ Πέρδικας, § 37, 5, β'), βασιζέται κυρίως εἰς τὸν φόβον τῆς καταβολιεύσεως τῶν συμφερόντων τοῦ ἀνηλίκου ὑπὸ τοῦ παρασχόντος τῆς ἀδειαν, ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἑταιρίας. Ἐν τούτοις τὰ πρόσωπα περὶ ὧν πρόκειται (πατὴρ ἢ μήτηρ τοῦ ἀνηλίκου) εἶναι ἀκριβῶς τὰ παρέχοντα τὰ μελίζονα ἐγγύα τῆς ἐπιμεμηλημένης καὶ στοργικῆς ἐπαγρυπνήσεως ἐπὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ἀνηλίκου, ἐὰν δὲ ἦσαν νὰ τὸν καταβολιευθοῦν θὰ ἠδύναντο νὰ τὸ πράξουν κατὰ μυρίους ἄλλους τρόπους, ἰδίως δὲ μὴ παρέχοντα τὴν πρὸς ἐμπορίαν ἀδειαν καὶ διατηροῦντα, οὕτως, ἀμεσώτερον ἔλεγχον ἐπὶ τῆς περιστάσεως τοῦ ἀνηλίκου. Πάντως, ἐν ᾗ περι-

δ) Ἀντιθέτως, ἐπὶ συνεταιρισμοῦ, ὁ συμπληρώσας τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἀνήλικος δύναται νὰ καταστή ἄτομο μέλος αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ συνεταιρισμοῦ ἀπεριορίστου εὐθύνης, καὶ ἂνευ ἀδείας, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν εἶναι χειράφетος ἢ ὄχι, ἀρκεῖ νὰ ἔχη, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ νόμου, «ἰδίαν οἰκονομίαν» (ἄρθρ. 13 Ν 602/1914).

ε) Ἀμφισβήτησις ὑπάρχει ἐπίσης, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα, ἂν ἐπὶ τοῦ τυχόντος ἀδείας πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος ἀνήλικου ἔχη ἐφαρμογὴν τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος. Καὶ ἐδῶ ὑπεστηρίχθη ὅτι, χάριν προστασίας τοῦ ἐμπορευομένου ἀνήλικου, δὲν ἔχει τοῦτο ἐφαρμογὴν ἐπ' αὐτοῦ. Εὐλόγως ὁμοίως καὶ ἐν προκειμένῳ ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίθετος ἄποψις. Δεδομένου ὅτι συχνὰ ἡ ἐμπορικότης τῶν πράξεων δὲν εἶναι ἐμφανὴς ἐκ πρώτης ὄψεως, ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐμπορικότητος αὐτῶν ὑπὸ τοῦ συναλλασσομένου μετὰ τοῦ ἀνήλικου—ἢ τῆς ἐμπορικότητος θὰ ἦτο ἀποφασιστικὴ καὶ ὡς πρὸς τὸ κύρος τῶν πράξεων, διότι ἐὰν ἦσαν ἀστικαὶ θὰ ἔπρεπε νὰ τηρηθῶσιν αἱ διὰ τὸ κύρος τῶν πράξεων τοῦ ἀνήλικου διαγραφόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος διατυπώσεις—θὰ ἦτο δυσχερεστάτη καὶ θ' ἀπεφεύγοντο κατὰ τὸ ἐφικτὸν αἱ μετὰ τοῦ ἀνήλικου συναλλαγαι, τοῦθ' ὅπερ θὰ κατέληγεν εἰς βάρος τοῦ ἀνήλικου¹. Φυσικῶς τῷ λόγῳ καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ παρεπομένου ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τοῦ ἀνήλικου ἐμπορίου².

114. Ἐξαιρέσεις. Ἡ διὰ τῆς συγγνώμης ἡλικίας κτωμένη ἐμπορικὴ ἱκανότης τοῦ ἀνήλικου ὑπόκειται εἰς ὠρισμένας ἐξαιρέσεις.

α) Ἐνῶ περιλαμβάνει τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεριορίστου ὑποθηκείωσης τῶν ἀκινήτων του—ἐν σχέσει πάντοτε πρὸς τὰς ἐμπορικὰς του ὑποχρεώσεις,—προκειμένου περὶ τῆς ἐκποίησεως αὐτῶν ἀπαιτεῖται, κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 6 Ε.Ν., ἡ τήρησις τῶν διατυπώσεων τὰς ὁποίας ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ διαγράφει διὰ τὴν ἐκποίησιν τῶν ἀκινήτων τοῦ χειραφέτου ἀνήλικου (συναινέσις κηδεμόνος, γνωμοδότησις συγγενικοῦ συμβουλίου καὶ ἄδεια τοῦ δικαστηρίου—ἄρθρ. 1675 περίπτωσις 5 Α.Κ.). Ἡ τοιαύτη διαρρύθμισις τῆς ἱκανότητος

πτώσει κινδυνεύουν τὰ συμφέροντα τοῦ ἀνήλικου ἐκ τοῦ τοιούτου συνεταιρισμοῦ, ὑπάρχει πάντοτε ἡ προσφυγὴ εἰς τὸ δικαστήριον πρὸς ἀκύρωσιν αὐτοῦ. Πρβλ. Hamel-Lagarde, Ν° 348 καὶ τὴν αὐτόσε μνημονευμένην νόμολογίαν.

1. Καραβάς, § 165, Ἀναστασιάδης, § 46, Πατιμεζάς, § 49,6, Σπηλιόπουλος, § 80,6, Τσαγκαρίσ, σ. 54, καὶ ἐν ΝοΒ, 2, 473, Lyon-Caen et Renault, I, Ν° 233, Thaller-Percerou, Nos 153 ἐπ., Escarra, Ν° 166.

2. Hamel-Lagarde, Ν° 349.

τοῦ ἀνήλικου ἐμπόρου ὀρθῶς ἐπικρίνεται πανταχόθεν ἐν τῇ θεωρίᾳ, διότι ἡ ὑποθήκευσις ἀποτελεῖ καὶ αὕτη ἐκποίησην, ὑπὸ τὴν εὐρείαν τῆς λέξεως σημασίαν, καὶ διότι ἡ ὑποθήκευσις εἶναι πλέον ἐπικίνδυνος ἀπὸ τὴν πώλησιν διὰ τὸν στερούμενον ὀριμότητος ἀνήλικον, ὡς ἄγουσα συγκεκαλυμμένως καὶ ἐμμέσως εἰς ἐκποίησην¹. Τ.Ο. ἄρθρου 6 ὁμιλοῦντος μόνον περὶ ἀνήλικων ἐμπόρων, ἀμφισβητεῖται ἂν καὶ ὁ τυχὼν ἀδείας πρὸς ἐνέργειαν μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων ἀνήλικος ἔχη τὴν ἱκανότητα νὰ ὑποθηκεύῃ τὰ ἀκίνητά του, ἐν σχέσει πρὸς ὑποχρεώσεις του προκυπτούσας ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐν λόγῳ ἐμπορικῶν πράξεων². Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων περὶ τοῦ ἀσκόπου τῆς σχετικῆς διαρρυθμίσεως τοῦ νόμου ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀνήλικον ἔμπορον, θὰ πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀποφατικὴν ἀποψιν³.

β) Ὅπου ὁ νόμος ἀπαιτεῖ ὀρισμένην μείζονα ἡλικίαν, ὡς προσὸν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ νόμου, οἱ ἀνήλικοι δὲν δύνανται νὰ διορισθοῦν εἰς τοιαύτας θέσεις καί, συνεπῶς, κατ' ἀρχήν, οὔτε νὰ καταστοῦν τοιοῦτου εἶδους ἔμποροι. Τοῦτο συμβαίνει μὲ τοὺς χρηματιστὰς τοῦ χρηματιστηρίου ὀξιδίων καὶ τοὺς μεσίτας τῶν χρηματιστηρίων ἐμπορευμάτων (τὸ ἄρθρ. 9 Ν. 3632 ἀπαιτεῖ ἡλικίαν 30 ἐτῶν διὰ τοὺς χρηματιστὰς, τὸ δ' ἄρθρ. 8 παρ. 1 Ν.Δ. τῆς 2/11/923, ἡλικίαν 25 ἐτῶν διὰ τοὺς μεσίτας)⁴. Ἐὰν ὅμως παρὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀπαιτούμενης ἡλικίας, ἀνήλικος, τυχὼν νομίμως ἀδείας πρὸς ἐμπορίαν, διορισθῇ εἰς θέσιν χρηματιστοῦ κλπ., ὁ μὲν διορισμὸς του δύναται ἐνδεχομένως ν' ἀκυρωθῇ, αἱ ὑπ' αὐτοῦ ὅμως ἐπιχειρηθεῖσαι ἐμπορικαὶ πράξεις εἶναι ἔγκυροι καὶ ὁ ἴδιος κέκτηται τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου μέχρι τῆς ἀκυρώσεως τοῦ διορισμοῦ του, διότι ἡ ἡλικία τίθεται ἐν προκειμένῳ ἐν τῷ νόμῳ ὡς προσὸν τοῦ διορισμοῦ, καὶ ὄχι ὡς προαπαιτούμενον νομίμου ἱκανότητος. Διαφορετικὴ εἶναι ἡ περίπτωσις ὡς πρὸς τοὺς μεσίτας ἀστικῶν συμβάσεων ἢ μεσίτας ἐγχωρίων προϊόντων, διὰ τοὺς ὁποίους οἱ σχετικοὶ νόμοι ἀπαιτοῦν ὁμοίως ἡλικίαν 25 ἐτῶν (ἄρθρ. 2 Ν. 3505, ἄρθρ. 2 Ν. 4487).

1. Ράλλης, § 95. Δαμασκηνός, § 46, Τσιριντάνης, § 37, II, β', Καραβᾶς, § 165α, Πέρδικας, § 37,5, Ἀναστασιάδης, § 46, Πετιμεζᾶς, § 49,3, Escarra, N° 165, a, Lyon-Caen et Renault, I, N° 223, Lacour-Bouteron, N° 94.

2. Ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς ἀπόψεως Κροκιδᾶς, § 173, Πετιμεζᾶς, § 49, Lyon-Caen et Renault, I, N° 235.

3. Οὕτω Δαμασκηνός, § 50, Τσιριντάνης, § 35, IV, Καραβᾶς, § 68α, δ', Ἀναστασιάδης, § 46, σημ. 16, Σπηλιόπουλος, § 79, Β'.

4. Πρβλ. Καραβᾶν, § 165α, 3ον.

διότι οι τελευταίοι οἱ τοὶ δὲν ἀποκτοῦν τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα διὰ τοῦ διορισμοῦ των, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ σχετικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐπομένως ἀνήλικος, τυχὼν ἀπονομῆς ἰκανότητος, ἐπαγγελλόμενος δὲ τὸν μεσίτην ἀστικῶν συμβάσεων ἢ ἐγχωρῶν προϊόντων, καθίσταται ἔμπορος βάσει τοῦ ἀντικειμενικοῦ συστήματος, καὶ διατηρεῖ τὴν ἰδιότητα αὐτήν, παρά τὴν ἀνάκλησιν ἢ ἀκύρωσιν τοῦ σχετικοῦ διορισμοῦ του, ὑποκείμενος μόνον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας ποινάς, διὰ τὴν ἀνευ διορισμοῦ ἀσκήσιν τοῦ ἐπαγγέλματος (ἄρθρ. 6 παρ. 2 Ν. 3505, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Α.Ν. 1228/1938, ἄρθρ. 9 Ν. 4487)¹.

γ) Κατὰ τὸ ἄρθρ. 9 Ν. 184/1914 ἐκλόγιμοι εἰς τὴν Διοίκησιν τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων εἶναι τὰ μέλη τὰ ἀποτριετίας ἐξασκούντα τὸ ἐπάγγελμά των ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Ἐπιμελητηρίου. Ἡ διάταξις αὕτη ἐμμέσως ἀποκλείει τοὺς ἀνήλικους ἐμπόρους ἀπὸ τῆς ἐκλογιμότητος, ἐνῶ τὸ ἄρθρ. 5 τοῦ αὐτοῦ νόμου ρητῶς δίδει εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν.

115. Συνέπειαι παραβιάσεως τῶν διατυπώσεων τῆς ἀπονομῆς ἰκανότητος. Ἐν προκειμένῳ δεόν νὰ διακρίνωμεν τὰς συνεπείας, ἃς ἔχει ἢ παραβίασις τῶν ἐν λόγῳ διατυπώσεων ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνηλικίου ἐπιχειρουμένων ἐμπορικῶν πράξεων, ἀπὸ τὰς συνεπείας, ἃς ἔχει τοιαύτη παραβίασις ἐπὶ τῆς ἀποκτήσεως ἢ μὴ τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου ἐκ μέρους τοῦ ἀνηλικίου.

α) Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κύρος τῶν, κατὰ παραβίασιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 2 Ε.Ν. διαγραφόμενων προϋποθέσεων, ἐπιχειρουμένων ὑπὸ τοῦ ἀνηλικίου ἐμπορικῶν πράξεων, ἐδιδάχθησαν δύο κυρίως ἀπόψεις: τῆς ἀπολύτου² καὶ τῆς σχετικῆς ὑπὲρ τοῦ ἀνηλικίου ἀκυρότητος, ἐνῶ τινες δέχονται ὅτι ἢ ἐκ τοῦ ὡς ἄνω λόγου ἄκυρος, ὡς ἐμπορικὴ πράξις, δικαιοπραξία, δύναται νὰ εἶναι ἰσχυρὰ, κρινομένη κατὰ μετατροπὴν, ὡς ἀστικὴ³. Ἡ πλειονότης, πάντως, τῶν συγγραφέων καὶ τῆς νομολογίας τάσσεται μὲ τὴν ἀποψιν τῆς σχετικῆς ἀκυρότητος, καθ' ἣν μόνον ὁ ἀνήλικος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ δύναται νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἀκυρότητα τῶν ἐν λόγῳ πράξεων, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ μετὰ τοῦ ἀνηλικίου συναλλαγέντες⁴. Ἡ ἀποψις αὕτη εἶναι

1. Βλ. ἀνωτ. §§ 98, 88' καὶ 99, ζ', σ. 123 σημ. 2.

2. Καραβᾶς § 153, Κροκιδᾶς, § 174, Ἀναστασιάδης, § 47, Μπαλῆς, Γεν. Ἀρχαί, § 35.

3. Ἀναστασιάδης, § 46 εἰς τὴν ἀποψιν αὐτὴν παρέχει ἔρεισμα ἢ διατύπωσις τοῦ ἄρθρ. 6 Βελγ. Ε.Κ., ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς 15, 12, 1872, Βλ. Fredericq, I, N° 71, Van Ryyn, N° 119. Ἐκθεσιν τῶν ἀπόψεων αὐτῶν βλ. ἐν Καραβᾶ, § 163.

4. Ράλλης, § 96β, Σ. Σημίτης, Β', σ. 166, Τσιριντάνης.

σύμφωνος πρὸς τὰς συνεπειὰς τῆς παραβιάσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ἄστικοῦ Κώδικος διαγραφομένων προϋποθέσεων τοῦ κύρους τῶν πράξεων τοῦ ἀνηλίκου (ἄρθρ. 1514, 1652, 1683 Α.Κ.). Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ παραβίασις τῶν ἐν ἄρθρ. 2 Ε.Ν. τιθεμένων προϋποθέσεων καὶ διατυπώσεων, ἐν ἑλλείψει λεπτομερεστέρως ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου ρυθμίσεως τῶν συνεπειῶν τῆς, κρίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναλόγων συνεπειῶν τοῦ Ἄστικοῦ Κώδικος, λόγῳ τῆς συμπληρωματικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἄστικοῦ Δικαίου. Ἡ ἀποψις αὕτη εἶναι καὶ ἡ μᾶλλον προσαρμοζομένη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προστασίας τοῦ ἀνηλίκου, τὸν ἐπιδιωκόμενον διὰ τῆς ἠϋετιμένης ἐμπορικῆς ἀνικανότητος αὐτοῦ (ὄνωτ. § 107). Ἡ σχετικὴ αὕτη ἀκυρότης αἴρεται ἐὰν ὁ ἀνήλικος, μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν του, ἐγκρίνη ρητῶς ἢ σιωπηρῶς τὴν πράξιν¹.

Ὅρθως, ἐπίσης, γίνεται δεκτόν, ὅτι ἐπὶ τῶν κατὰ παράβρεσιν τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἄρθρ. 2 Ε.Ν. ἐπιχειρηθεισῶν ἐμπορικῶν πράξεων ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ ἄρθρ. 137 Α.Κ., καθ' ὃ ὁ συμπληρώσας τὸ 18^{ον} ἔτος ἀνήλικος δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀκυρότητα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιχειρηθείσης δικαιοπραξίας. Ἔνεκα τῆς περιορισμένης σύτοῦ ἱκανότητος, ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς πράξεως ἔπεισε διὰ δόλου τὸν μετ' αὐτοῦ συμβληθέντα ὅτι εἶναι ἐνήλικος².

Ἐπίσης, εὐλόγον εἶναι, ὁ ἀνήλικος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ἐπικαλούμενοι τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐμπορικῆς πράξεως, νὰ εὐθύνονται ἀστικῶς, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ, εἰς ἀπόδοσιν τοῦ περιελθόντος αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀκύρου ταύτης δικαιοπραξίας³.

Προκειμένου περὶ τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου, ἡ παραβίασις οἰασθῆποτε ἐκ τῶν διατυπώσεων τῆς παροχῆς ἱκανότητος συνεπάγεται ἀπόλυτον ἀδυναμίαν προσκλήσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου. Συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι ὁ

§ 36, V, Πατιμεζᾶς, § 50, 3, Σηλιόπουλος, § 79, Γ', Lyon-Caen et Renault, I, N° 238, Thaller-Percerou, N° 155, Lacour-Bouteron, N° 97, Hamel-Lagarde, N° 350, Van Ryen, N° 119, Escarra, N° 167, Ε.Π. 505/1907 Θέμ. Κ' 601, Ε.Π. 158/1911 Θέμ. ΚΓ' 447, Ε.Α. 34/1922 Θέμ. ΛΔ' 217, Ε.Α. 787/1927 Θέμ. ΛΘ' 217.

1. Ε.Α. 175/1903 Θέμ. ΙΔ' 505, Ε.Π. 157/1911 Θέμ. ΚΓ' 447, Ε.Α. 787/1927 ΛΘ' 217.

2. Καραβᾶς, § 163, Πατιμεζᾶς, § 50, 4, Lyon-Caen et Renault, I, N° 237, Hamel-Lagarde, N° 349, Ε.Α. 938/1930 Θέμ. ΜΒ' 118, Ἀντίθετος Α.Π. 147/1888 Θέμ. Α' 581.

3. Κροκιδᾶς, § 175, Πατιμεζᾶς, § 50, 4, Καραβᾶς, § 163, Hamel-Lagarde, N° 350, Πρωτ. Σπάρτης 231/1932 Δ κή Δ' 309.

άνηλικος δὲν δύναται νὰ προσωποκρατηθῆ, νὰ κηρυχθῆ εἰς πτώχευσιν κ.ο.κ., ἀκόμη καὶ ἂν ὁ ἴδιος ἐπικαλεῖται τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου. Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν δημοσίας τάξεως σημασίαν, ἣν ἔχει ὁ χαρακτηρισμὸς προσώπου τινὸς ὡς ἐμπόρου¹.

116. Ἀνάκλησις τῆς ἀπονομῆς ἱκανότητος. Ἡμφεσβητήθη τὸ δυνατόν τῆς ἀνακλήσεως τῆς πρὸς ἄσκησιν ἐμπορικῶν πράξεων ἢ ἐμπορικῶ ἐπαγγελματικῶν χορηγηθείσης ἀδείας. Ἡ ἄποψις αὕτη, ἢ ἀρνούμενη τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακλήσεως, εὐλόγως δὲν ἐπεκράτησε. Συνεπῆς ὁμοῦ μοῖ φαίνεται ἢ ἐν προκειμένῳ διδασκομένη ἄποψις, καθ' ἣν ἡ ἀνάκλησις δὲν ἀπόκειται εἰς τὴν ἀπόλυτον διακριτικὴν εὐχέρειαν τοῦ παρασχόντος αὐτήν, ἢ τοῦ δικαιουμένου εἰς ποροχὴν αὐτῆς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνακλήσεως, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀνήλικος δύναται νὰ προσβάλλῃ δικαστικῶς τὴν ἀνάκλησιν, ὡσάκις αὕτη ἐγένετο ἀκαίρως καὶ ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, αἰτούμενος τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς². Κατὰ μείζονα λόγον χωρεῖ ἡ δικαστικὴ ἀκύρωσις τῆς ἀνακλήσεως, ὡσάκις συντρέχει περίπτωσις ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος περὶ καταχρήσεως δικαιώματος (ἄρθρ. 281 Α.Κ.)³. Δέον ἐπίσης νὰ γίνῃ δεκτὸν, ὅτι ἡ ἀνάκλησις τῆς ἀδείας δέον νὰ δημοσιευθῆ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ λάβουν γνῶσιν αὐτῆς οἱ τρίτοι, ἄλλως δὲν ἔχει συνεπείας ἐναντι αὐτῶν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ ἀνάκλησις τῆς ἀδείας δὲν ἔχει ἐπιρροὴν διὰ τὰς πρὸ ταύτης συναφθείσας σχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις. Ὡς πρὸς ταύτας ὁ ἀνήλικος ὑπόκειται εἰς ὅλας τὰς συνεπείας τῆς ἐμπορικότητος τῆς πράξεως ἢ τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος⁴.

Ἡ ἐμπορικὴ ἱκανότης τοῦ ἀνηλίκου παύει, ὁμοίως, διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῆς χειραφεσίας αὐτοῦ (ἄρθρ. 1679 Α.Κ.), δεδομένου ὅτι αὕτη ἀπτελεεῖ οὐσιώδη προϋπόθεσιν τῆς ἱκανότητός του. Μάλιστα, ἐνῶ

1. Κροκιδᾶς, § 175, Καραβᾶς, § 162, Πετιμεζᾶς, § 50, 7, Τσαγκαρίδης, σ. 54, Lyon-Caen et Renault, I, N° 239, Hamel-Lagarde, N° 350, Escarra, N° 167, Α.Π. 147/1888 Θέμ. Α' 581, Α.Π. 148/1894 Θέμ. Ε' 629, Ε.Α. 337/1899 Θέμ. Ι' 552, Ε.Α. 1271/1927 Θέμ. Αθ' 393.

2. Κροκιδᾶς, § 160, Τσιριντάνης, § 36, Πέρδικας, § 38,6, Πετιμεζᾶς, § 48,5 Lyon-Caen et Renault, I, N° 226 Hamel-Lagarde, N° 351. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 5 Βελγ. Ε.Κ., ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τῶν νόμων τῆς 30/5/1924 καὶ 9/3/1929, ἡ ἀνάκλησις τῆς ἀδείας δέον νὰ γίνῃ ἐν πάσῃ περιπτώσει μετὰ δικαστικὴν διάγνωσιν, βλ. Van Ry n, N° 116.

3. Πρβλ. Καραβᾶν, § 164.

4. Δαμασκηνός, § 45, Ἀναστασιάδης, § 45, Καραβᾶς, § 164, Lyon-Caen et Renault, I, N° 226, Thaller-Percegeou, N° 151

ἐπὶ ἀνακλήσεως τῆς ἀδείας ἢ οὕτως ἐπερχομένη ἀνικανότης δύναται νὰ ἀρθῇ καὶ πάλιν διὰ τῆς παροχῆς νέας ἀδείας, ἢ διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῆς χειραφείας ἐπερχομένη ἀνικανότης μόνον διὰ τῆς συνάψεως γάμου εἶναι δυνατόν ν' ἀρθῇ ἐκ νέου, δεδομένου ὅτι, ἀπαξ ἀνακληθείσης τῆς δοθείσης χειραφείας, ὁ νόμος δὲν ἐπιτρέπει νὰν χειραφείαν (ἄρθρ. 1620 Α.Κ.)

Β'. Ἡ νομικὴ ἱκανότης τῆς ἐγγάμου γυναικός.

117. Ἡ νομικὴ θέσις τῆς ἐγγάμου γυναικός. Κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βασιλείου ἐν γένει, αἱ γυναῖκες ἔχουν σχεδὸν ὅπολύτως ὅμοια ἀστικά δικαιώματα πρὸς τοὺς ἄνδρας¹. Ὡς ἐκ τούτου προξενεῖ ἐκ πρώτης ὄψεως ἔκπληξιν ἢ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 4 τοῦ Ε.Ν., καθ' ἣν: «Ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐμπορευῆται δημοσίως χωρὶς τὴν συναίνεσιν τοῦ ἀνδρὸς τῆς». Ἡ ἐξήγησις τῆς διατάξεως ταύτης ἀνευρίσκεται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὸν Γαλλικὸν Ἐμπορικὸν Κώδικα εἶχε, τούλάχιστον κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεώς του, τελείως διαφορετικὴν σημασίαν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἔχει παρ' ἡμῖν. Πράγματι, συμφώνως πρὸς τὸ Γαλλικὸν Ἀστικὸν Κώδικα, καὶ μέχρι τοῦ ἔτους 1938, ἡ ἐγγαμὸς γυνὴ ἦτο ἀνίκανος νὰ δικαιοπρακτῆσῃ ἐν ζωῇ ἄνευ εἰδικῆς ἐν ἐκάστη περιπτώσει συμπράξεως ἢ συναινέσεως τοῦ συζύγου τῆς². Συνεπῶς, ἡ ἐφ' ἀπαξ παροχὴ τῆς συναινέσεως τοῦ συζύγου ὅπως ἀσκήσῃ ἐμπόριον, συνεπαγομένη ἱκανότητα ταύτης πρὸς δικαιοπραξίαν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ἐμπόριόν τῆς³, ἀπετέλει βελτίωσιν τῆς δικαιοπρακτικῆς τῆς θέσεως. Ἐπὶ πλέον ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἴσχυε, καὶ ἰσχύει ἔτι, κατὰ μεγίστην πλειονότητα, τὸ σύστημα τῆς κοινοκτημοσύνης μεταξὺ τῶν συζύγων, πᾶσα-πρᾶξις τῆς γυναικός, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἢ πτώχευσις αὐτῆς, ἔχει ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς συζυγικῆς περιουσίας⁴.

Ἀντιθέτως, παρ' ἡμῖν, ὅπου, ὡς ἐξετέθη, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐγγαμὸς γυνὴ εἶχε καὶ ἔχει ἀπόλυτον δικαιοπρακτικὴν ἱκανότητα, ἀφ'

1. Ἐλάχιστοι ὑπῆρξαν αἱ ἐξαιρέσεις, κατάλοιπα, συνήθως, τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, ὡς εἶναι ἡ διὰ τοῦ ἀρθροῦ 11 τοῦ Ν.Δ. 3082/1954 καταργηθεῖσα ἀδυναμία νὰ χρησιμεύουν ὡς μάρτυρες εἰς συμβόλαια, ἢ καταργηθεῖσα ἤδη ἀπὸ τοῦ 1911 ἀπαγόρευσις τῆς ἐγγυήσεως εἰς τὰς γυναῖκας κ.λ.π. Ἐξαιρέσιν ἀπετέλει, ὁμοίως, ἡ ρύθμισις τοῦ Ἰονίου Κώδικος, ὅστις εἶχεν ὡς πρότυπον τὸν Γαλλικὸν Κώδικα.

2. Παλαιὸν ἀρθρ. 217 C. Civ.

3. Παλ. ἀρθρ. 220 C. Civ.

4. Πρβλ. Escargot, N° 168.

ξέτερου δὲ ἰσχύει τὸ προικῶν σύστημα, (δηλ. τῆς αὐτοτελείας τῶν περιουσιῶν τῶν δύο συζύγων), ἢ ἐν λόγῳ διατάξεις ἐμφανίζεται ὡς μειωτικὴ τῆς νομικῆς ἱκανότητός της καὶ κατακρίνεται πανταχόθεν¹.

Ἐπὶ τὰς συνθήκας αὐτάς, ἢ σκοπιμωτέρα λύσις θὰ ἦτο νὰ γίνῃ δεκτόν, ὅτι αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἱκανότητα τῆς ἐγγάμου γυναικὸς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 4, 5, καὶ 7 Ε.Ν. δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν παρ' ἡμῖν, λόγῳ ἐλλείψεως τῶν ἀστικοῦ δικαίου προϋποθέσεων, ἐφ' ὧν βασιζονται αὐταί².

Ἐποστηρίζεται, ὅμως ὅτι αἱ ὑπὸ κρίσιν διατάξεις ἔχουν καὶ πρόσθετον δικαιολογίαν ὑπάρξεως τὴν κοινωνικὴν εὐπρέπειαν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ οἰκογενειακῇ συμβίωσει³. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν θὰ ἐπρόκειτο μᾶλλον περὶ διατάξεων οἰκογενειακοῦ δικαίου, αἱ ὁποῖαι θὰ εἶχον τὴν θέσιν τῶν εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει θὰ εἶχον σημασίαν μόνον ὡς πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς μεταξὺ τῶν συζύγων σχέσεις, μὴ ἔχουσαι ἐπιρροὴν εἰς τὰς μετὰ τῶν τρίτων συναλλακτικὰς σχέσεις τῆς ἐγγάμου γυναικὸς⁴. Ἐπομένως, ἢ παρὰ τὴν ἔλλειψιν συναινέσεως τοῦ συζύγου τῆς ἐμπορευομένη γυνὴ θὰ ἔδει ν' ἀποκτῆ υολαταῦτα τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου, ὑποκειμένη καὶ εἰς πτώχευσιν⁵, ὅχι ὅμως καὶ εἰς προσωπικὴν κράτησιν, διότι κατὰ τὸ ἀρθρὸν 1003 Π.Δ. αἱ γυναῖκες οὐδέποτε προσωποκρατοῦνται δι' ἰδιωτικὰ χρέη. Ὁμοίᾳ λύσει δίδεται καὶ ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὴν διὰ τῶν νόμων τοῦ 1938 καὶ 1942 τροποποίησιν τῶν περὶ ἱκανότητος τῆς ἐγγάμου γυναικὸς διατάξεων τοῦ Γαλλ. Ἀστικοῦ καὶ Ἐμπορικοῦ Κώδικος⁶.

Ὅθεν, κατὰ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἢ διατάξεις τοῦ άρθρου 4 Ε.Ν. δὲν εἰσάγει παρ' ἡμῖν νομικὴν ἀνικανότητα τῆς ἐγγάμου γυναικὸς, ἀλλ' ἠθικῆς τάξεως ἀπαγόρευσιν, μὴ ἐμποδίζουσαν τὰς συνεπείας τῆς ἐμπορικότητος, ἀνάλογον πρὸς τὰ ἀσυμβίβαστα τὰ ὁποῖα ἐξε-

1. Πρβλ. Κ α ρ α β ἄ ν, § 172, Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ν, § 38, I, Π ε τ ρ ι μ ε ρ ῆ ν, § 51, 4, Π ἑ ρ δ ι κ α ν, § 38, 2, Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ν, § 81, 1 καὶ 12.

2. Ἡ κατάργησις τῆς συναινέσεως τοῦ ἀνδρὸς εἶχεν ἐπιτευχθῆ ἐν Ἰταλίᾳ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1919. ἐνῶ ὁ Γερμ. Ε.Κ. τοῦ 1897 δὲν εἶχε περιλάβει ἐξ ἀρχῆς τὴν σχετικὴν διατάξιν τοῦ Γεν. Γερμ. Ε.Κ. τοῦ 1861.

3. Πρβλ. Κ α ρ α β ἄ ν, § 157, Κ ρ ο κ ι δ ἄ ν, § 189, Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ν, § 38, I. Ἐπὶ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ἢ διατάξεις τοῦ άρθρ. 4 Ε.Ν. παρίσταται ὡς σύμφωνος πρὸς τὴν διατάξιν τοῦ άρθρ. 1367 Α.Κ., καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ ὡς κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας ἐπιφορτίζεται περὶ παντός δι.τὶ ἀφορᾷ τὸν συζυγικὸν βίον.

4. Πρβλ. Τ σ ι ρ ι ν τ ἄ ν η ν, § 33, I ἐν τέλει.

5. Π ἑ ρ δ ι κ α ς, § 38, 2, καὶ Ἐρμηνεία Ε.Ν. σελ. 198 ἐπ., Κ α ρ α β ἄ ς, § 172.

6. Escarra, N° 172.

τάζονται κατωτέρω (§ 126). Ἡ λύσις αὕτη εἶναι ἐδλογος, διότι εἶναι παράλογον νὰ ὑφίστανται οἱ τρίτοι τὰς συνεπείας μιᾶς ἀπαγορευέως ἐχούσης ὡς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν μεταξὺ συζύγων εὐπρέπειαν, καὶ — ἐν ἑλλείψει τῆς «αλλιτέρας λύσεως, ἣτις θὰ ἦτο ἡ νομοθετικὴ κατάργησις τῶν σχετικῶν ἄρθρων τοῦ Ε.Ν.—εὐκταῖον θὰ ἦτο νὰ υἱοθετεῖτο ὑπὸ τῆς νομολογίας τῶν δικαστηρίων μας. Ἄτυχως, ἡ νομολογία μας, παρασυρομένη ἐν τούτῳ ἀπὸ τὰ ἐν Γαλλίᾳ παλαιότερον κρατοῦντα, ἠρμήνευσε ἀνεκάθεν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 4 Ε.Ν. ὡς εἰσάγουσαν νομικὴν ἀνικανότητα τῆς ὑπάνδρου γυναικός, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμπόρου¹.

Δέον ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι, παρ' ἡμῖν, εὐτε ἡ νομολογία οὐτε ἡ θεωρία ἀμφισβητοῦν ὅτι ἡ ἔγγαμος γυνὴ δύναται νὰ ἐπιχειρῇ οἰασδὴποτε καὶ ὁσαοδὴποτε μεμονωμένας ἐμπορικὰς πράξεις, ἀνευ συναινέσεως τοῦ συζύγου τῆς².

118. Ἡ συναινέσις τοῦ συζύγου. α) Τύπος. Τοῦ ἄρθρου 4 Ε.Ν. ὁμιλοῦντος ἀπλῶς περὶ «συναινέσεως» τοῦ συζύγου, γίνεται δεκτόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν «ἄδειαν», ἣτις παρέχεται πρὸς τὸν ἀνήλικον, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ συναινέσις δύναται νὰ δοθῇ εἴτε ἐγγράφως, εἴτε π ρ ο φ ο ρ ι κ ῶ ς, εἴτε πρὸ εἴτε μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς γυναικός ἔναρξιν τῆς ἐμπορίας, ἀκόμη δὲ δύναται νὰ παρασχεθῇ καὶ οἰωπηρῶς, δηλ. διὰ τῆς ἀνοχῆς ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρός τῆς ἀσκήσεως ἐμπορίας ὑπὸ τῆς συζύγου του, χωρὶς νὰ ἐναντιωθῇ³.

119 β) Εὐχέρεια ἀρνήσεως τῆς συναινέσεως. Ἐρίζεται τὸ ζήτημα, ἐάν ἡ παροχὴ τῆς συναινέσεως ἐναπόκειται εἰς τὴν διακριτικὴν εὐχέρειαν τοῦ ἀνδρός ἢ δύναται αὕτη ν' ἀναπληρωθῇ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἐν προκειμένῳ, νομίζομεν, ὅτι δέον νὰ γίνῃ ἡ ἐπομένη διάκρισις. Διὰ τοὺς παραδεχομένους τὴν οἰκογενειακὴν ἀπλῶς φύσιν τῆς ὑπὸ κρίσιν ἀπαγορευέως, συνεπὲς θὰ ἦτο νὰ δεχθοῦν τὴν

1. Α.Π. 164/1896 Θέμ. Ζ' 370, Ε.Α. 1838/1898 Θέμ. Ι' 264.

2. Ράλλης, § 107, Δαμασκηνός, § 56, Πετιμεζᾶς, § 51,12, Κροκιδᾶς, 177, Καραβᾶς, § 168, Ἀναστασιάδης, § 48 σημ. 31. Τσάγκαρις, σ. 56.

3. Τοῦτο καταφαίνεται σαφέστερον εἰς τὴν διατύπωσιν τὴν δικαίαν ἔξωθεν εἰς τὸ ἄρθρον 4 c. com. ὁ γαλλικὸς νόμος τῆς 22.9.1942: «Ἡ γυνὴ δύναται νὰ εἶναι ἔμπορος, ἐάν δὲν ἀντιτίθεται εἰς τοῦτο ὁ σύζυγος». Ἀντιθέτως ἐν Βελγίῳ, ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς 20.7.1932, τροποποιήσαντος τὰ ἄρθρα 213·224 Βελγ. Α.Κ., ἡ ἔγγαμος γυνὴ διὰ ν' ἀσκήσῃ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα ἔχει ἀνάγκην τῆς ρητῆς ἀδείας τοῦ συζύγου τῆς, ἣτις δέον νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ δικαστήριον καὶ τὸ ἐμπορικὸν μητρῶον, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ ἀδεία ἡ διδομένη πρὸς τὸν ἀνήλικον. Ἡ ἑλλείψις τῶν διατυπώσεων αὐτῶν ἐπιφέρει ἀκυρότητα τῆς ἀδείας καὶ ἡ γυνὴ δὲν καθίσταται ἔμπορος. Πρὸβλ. Van Ry n, N° 120 ἐπ.

ἀπόλυτον διακριτικὴν εὐχέρειαν τοῦ συζύγου πρὸς παροχὴν τῆς συναιδέσεως, περιοριζομένου μόνον ἀπο τὰς περὶ καταχρηστικῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐν λόγῳ δικαιώματός του διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος¹. Ἀντιθέτως, διὰ τοὺς δεχομένους τὴν ἐν λόγῳ ἀπαγόρευσιν ὡς θεμελιώσαν νομικὴν ἀνικανότητα τῆς ὑπάνδρου γυναικός, ἢ ἀναγνώρισιν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ δικαιώματος, ὅπως ἀναπληρώσῃ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως τὴν συναίνεσιν, τὴν ὅποیان ἐκ δυστροπίας τῆς ἀρνεῖται ὁ σύζυγος, γαρίσεται ὡς φιλελευθερώτερα καὶ δικαιοτέρα. Τοιοῦτον δικαίωμα δίδουν εἰς τὴν γυναῖκα, ἐν Γαλλίᾳ, τὰ ἀρθρ. 223 c. εἰν. καὶ 7 c. com. ὡς ἐτροποποιήθησαν δια τῶν νόμων τῆς 18.2.1938 καὶ 22.9.1942².

120. γ) Περιορισμοὶ εἰς τὴν συναίνεσιν. Παρόμοιον εἶναι τὸ ζήτημα, ἐάν ἡ ὑπὸ τοῦ συζύγου πρὸς τὴν γυναῖκα του παρεχομένη συναίνεσις πρὸς ἐμπορίαν δύναται νὰ δοθῇ ὑπὸ περιορισμούς, ἀναλόγους πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ τεθοῦν εἰς τὴν ἀδειαν τὴν παρεχομένην πρὸς τὸν ἀνήλικον, π.χ., ὡς πρὸς τὸν τόπον, τὸν χρόνον, τὸ εἶδος τῆς ἀσκηθησομένης ἐμπορίας. Καὶ ἐνταῦθα δέον, καθ' ἡμᾶς, νὰ γίνῃ ἡ αὐτὴ ὡς ἄνω διάκρισις. Ἐφ' ὅσον ἤθελέ τις δεχθῆ τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ συναίνεσις ἔχει σημασίαν μόνον διὰ τὰς προσωπικὰς μεταξὺ τῶν συζύγων σχέσεις, οὐδεὶς συντρέχει λόγος ν' ἀποκλεισθῇ εἰς τὸν σύζυγον τὸ δικαίωμα ὅπως παράσῃ ὑπὸ περιορισμούς τὴν συναίνεσιν του. Ἀπαξ οὗτος δικαιούται ν' ἀρνηθῇ ἐντελῶς ταύτην, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ μείζον, δικα οὔται ἀσφαλῶς νὰ προβῇ καὶ εἰς τὸ ἔλασσον, δηλ. εἰς τὴν παροχὴν τῆς συναιδέσεως του ὑπὸ ὄρους³. Ἀντιθέτως, ὑπὸ τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ συναίνεσις τοῦ συζύγου ἀπαιτεῖται ὡς προϋπόθεσις τῆς νομικῆς ἰκανότητος τῆς γυναικός, τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἀντιτασσομένης ἐναντὶ τῶν τρίτων, καὶ δεδομένου ὅτι δὲν προβλέπεται ἐν τῷ νόμῳ ὄρισμένος τύπος δημοσιότητος τῆς συναιδέσεως, οἰσοδήποτε περιορισμὸς τιθέμενος ὑπὸ τοῦ συζύγου θὰ ἐδημιούργει κίνδυνον διὰ τοὺς μετὰ τῆς γυναικός συναλλασσομένους τρίτους, διαταρασσομένης οὕτως ὑπερβαλλόντως τῆς ἀσφαλείας τῶν συναλλαγῶν⁴. Διὰ τῆς διδασκομένης ἐν προκειμένῳ λύσεως,

1. Οὕτω Τσιριντάνης, § 38, III, Καραβᾶς, § 171, Σπηλιόπουλος, § 81,3.

2. Βλ. Escarra, N° 173. Hamel - Lagarde, N° 359.

3. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἐν τῷ κειμένῳ διακρίσεως, τὴν καταφατικὴν ἀποψιν δέχονται οἱ Δαμασκηνός, § 57, Σ. Σημίτης, Β', σ. 188 ἐπ., Ἀναστασιάδης, § 49, Πετιμεζᾶς, § 51,2, Lyon-Caen et Renault, I, N° 245.

4. Πρβλ. Καραβᾶν, § 169.

καί' ἦν εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς συναινέσεως θὰ ἔπρεπε νὰ δοθῆι «εὐλογος» ἢ «ἡ δέουσα» δημοσιότης¹, δὲν προστατεύεται ἐπαρκῶς ἡ ἀσφάλεια τῶν συναλλαγῶν. Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦτο θὰ ἔδει, καθ' ἡμᾶς, νὰ λυθῆι καὶ τὸ ἀμφισβητούμενον ζήτημα, ἂν γυνή, τυχοῦσα τῆς συναινέσεως τοῦ συζύγου τῆς πρὸς ἐμπορίαν, δύναται νὰ συνεταιρισθῆι ἄνευ ἐτέρου μετ' ἄλλου ἀνδρὸς ἢ χρειάζεται ἐιδικὴν συναίνεσιν τοῦ συζύγου τῆς πρὸς τοῦτο². Ὑπὸ τὴν ἄποψιν τῆς συναινέσεως ὡς αἰρούσης νομικὴν ἀνικανότητα τῆς γυναικός, θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν δύναται κἂν διὰ ρητοῦ ὄρου νὰ περιορίσῃ ἐν προκειμένῳ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γυναικός. Ὑπὸ τὴν ἄποψιν τῆς οἰκογενειακῆς εὐπρεπείας, θὰ ὄφειλε νὰ δεχθῆι τις τὴν δυνατότητα νὰ περιορίσῃ ὁ σύζυγος τὴν σχετικὴν ἐλευθερίαν τῆς συζύγου διὰ ρητοῦ περιορισμοῦ τιθεμένου εἰς τὴν συναίνεσιν του³.

Ἐξ ἄλλου, κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου (ἄρθρ. 13 τοῦ Ν. 602/1914), ἡ ἔγγαμος γυνή δύναται νὰ καταστῆ μέλος συνεταιρισμοῦ καὶ ἄνευ συναινέσεως τοῦ συζύγου, ἐφ' ὅσον ἔχη ἴδιαν οἰκονομίαν.

121. δ) Ἀναπλήρωσις ἐν ἀδυναμίᾳ τοῦ συζύγου. Ἀμφισβητεῖται ἐπίσης, τί γίνεται ἐν ἡ περιπτώσει ὁ σύζυγος τελεῖ ἐν ἀδυναμίᾳ ὅπως παράσχῃ τὴν συναίνεσιν του, συνεπιεία φυσικοῦ ἢ νομικοῦ κωλύματος, π.χ., ἀπουσίας, ἀπαγορεύσεως, κ.ο.κ.⁴. Διευτυώθησαν διάφοροι γινώμαι, ὡς ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς γυναικός ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου ἀνακύπτει ἀπόλυτος⁵, ὅτι ἡ συναίνεσις ἀναπληροῦται διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως⁶, ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς γυναικός ἀνακύπτει μόνον ἐπὶ ἀπουσίας ἢ δικαστικῆς ἀπαγορεύσεως, ἐνῶ ἡ νόμιμος ἀπαγόρευσις τοῦ συζύγου δὲν θεωρεῖται κώλυμα πρὸς συναίνεσιν⁷, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ γυνή δὲν δύναται

1. Οὕτως Ἀναστασιάδης, § 49 σημ. 35, Πετιμεζᾶς, § 51,2 Σπηλιόπουλος, § 81,2.

2. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἔννοιαν Ράλλης, § 104, Ἀναστασιάδης, § 49.

3. Ἀκριβῶς τὰς ἀντιστρόφους λύσεις ὑποστηρίζει ὁ Κροκιδᾶς, §§ 188 ἐπ., ἀρνούμενος τὴν δυνατότητα τοῦ περιορισμοῦ τῆς γυναικός. Ἐπίσης ἐναντίον τῆς ἀνάγκης ἐιδικῆς συναινέσεως Δαμασκηνός, § 71, Πετιμεζᾶς, § 51,14. Μέσην τινὰ γνώμην ὑποστηρίζει ὁ Τσιριντάνης, § 38, VII, καθ' ἣν ἐιδικὴ συναίνεσις δὲν ἀπαιτεῖται τότε μόνον, ὡς ἂν εἶναι ἀδιάβλητος ὁ συνεταιρισμὸς λόγῳ τοῦ προσώπου τῶν συνεταιρῶν (π.χ., συνεταιρισμὸς μετ' ἀδελφοῦ).

4. Βλ. ἐκτενῶς Τσιριντάνην § 38, IV.

5. Σ. Σημίτης, Β', σ. 187, Τσιριντάνης, § 38, IV.

6. Ἀναστασιάδης, § 49.

7. Οὕτω Καραβᾶς, § 170, δ-ς', Πετιμεζᾶς, § 51, V, Σπηλιόπουλος, § 81, 4.

νά καταστή ἔμπορος¹ κ.ἄ. Καθ' ἡμᾶς, ἐν ὄψει τῶν σημερινῶν οἰκογενειακῶν καὶ κοινωνικῶν ἐν γένει ἐντιλήψεων, ἡ μόνη ὀρθὴ λύσις εἶναι νά δεχθῶμεν ὅτι ἐν κωλύματι τοῦ συζύγου, ἐκ πάσης αἰτίας προερχομένου, καὶ δὴ ὑφ' ὁλιγόποτε τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων περὶ τῆς φύσεως τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἄρθρ. 4 Ε.Ν., ἀνακύπτει πλήρως ἡ ἐλευθερία τῆς γυναικὸς ὅπως καταστή ἔμπορος.

122. ε) Ἀνηλικιότης συζύγων. Ἐπὶ ἀνηλικιότητος τῆς γυναικὸς, πλὴν τῆς συναινέσεως τοῦ συζύγου ἀπαιτεῖται νά τηρηθοῦν καὶ αἱ διατυπώσεις τῆς ἀπονομῆς ἱκανότητος². Ἀντιθέτως, διδάσκεται ὅτι ἡ ἀνηλικιότης τοῦ ἀνδρὸς οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀσκεῖ ὡς πρὸς τὴν συναίνεσιν. Αὕτη παρέχεται ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς, ἔστω καὶ ἀνηλικίου³. Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι συνεπὴς διὰ τοὺς δεχομένους τὴν οἰκογενειακὴν εὐπρέπειαν ὡς λόγον τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 4 Ε.Ν., ὅχι ὅμως καὶ δι' ἐκείνους οἵτινες ἀναζητοῦν τὸν λόγον τῆς διατάξεως ταύτης εἰς τὴν fragilitas sexus καὶ τὴν ἐντεθθεν προκύπτουσαν ἀνάγκην τῆς ἐπιζητημένης προστασίας τῆς γυναικὸς, διότι ποίας ἐγγυήσεις ὀρίμου κρίσεως, προστατευτικῆς τῆς γυναικὸς, δύναται νά πορευθῆσθαι ὁ ἀνήλικος σύζυγος;

123. ς) Ἀνάκλησις συναινέσεως. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα, ἐν εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπὸ τοῦ συζύγου ἀνάκλησις τῆς παρασχεθείσης εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ συναινέσεως πρὸς ἐπαγγελματικὴν ἀσκήσιν τῆς ἐμπορίας, καθὼς καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ δικαιώματος τῆς γυναικὸς ὅπως ἀντιδράσῃ εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάκλησιν. Ἐπικρατεῖ ἡ καταφατικὴ λύσις, ὑπὸ τὸν ὅρον νά δημοσιευθῆ «προσηκόντως» ἡ ἀνάκλησις, οὕτως ὥστε νά λάβουν γνῶσιν οἱ τρίτοι, οἱ συναλλασσόμενοι μετὰ τῆς γυναικὸς. Διδάσκεται ἐπίσης, ὅτι ἐν περιπτώσει κακοβούλου ἀνακλήσεως ἡ σύζυγος δύναται νά ζητήσῃ τὴν δικαστικὴν ἀκύρωσιν ταύτης⁴. Καθ' ἡμᾶς, καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο δέον νά ὀδηγηθῶμεν ἀπὸ τὸν σκοπὸν τῆς προκειμένης ἀπαγορεύσεως. Ἐὰν αὕτη δι-

1. Δαμασκηνός, § 59, Lyon-Caen et Renault, I, N° 250, Thaller-Percegeou, N° 161.

2. Ἐκ τούτων ἡ χειραφεσία ὑπάρχει πάντως, ὡς ἐπελθοῦσα διὰ τοῦ γάμου, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 2 Ε.Ν. προβλεπομένη ἀδεια παρέχεται ὑπὸ τῶν αὐτόθι προβλεπομένων προσώπων καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ συζύγου, ὅστις κατὰ τὸ ἄρθρ. 1670¹ Α.Κ. εἶναι ὁ κηδεμὼν τῆς, ἂν εἶναι ὀρφανὴ πατρός. Βλ. Τσιριντάνη, § 38, VI.

3. Ράλλης, § 99, Κροκιδᾶς, § 180, Ἀναστασιάδης, § 49, Πετιμεζᾶς, § 51, β, Τσιριντάνη, § 33, VI, Καραβᾶς, § 170, β.

4. Ράλλης, § 99, Δημασκηνός, §§ 64 ἐπ., Ἀναστασιάδης, § 50, Τσιριντάνη, § 38, V, Καραβᾶς, § 171, Πετιμεζᾶς, § 51, 9 ἐπ.

καιολογῆται ἐκ μόνης τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκογενειακῆς εὐπρεπείας, προφανές εἶναι ὅτι ὁ σύζυγος δεόν νά ἔχη τὸ δικαίωμα τῆς ἐν πάσῃ στιγμῇ ἀνακλήσεως ταύτης, πλην ὅταν ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τοῦ τούτου παρίσταται ὡς κατάχρησις δικαιώματος. Ἀντιθέτως, ἐν ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἄρθρ. 4 Ε.Ν. σκοπῆ τὴν δημιουργίαν νομικῆς ἀνικανότητος τῆς οὐ ζύγου πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος, θά πρέπει νά δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀπαξ δοθεῖσα συνείνεσις δὲν ἀνακαλεῖται πλέον, ἐκ λόγων σεβασμοῦ τῆς ἐλευθερίας τῆς γυναικὸς καὶ ἀσφαλείας τῶν συναλλαγῶν.

124. Χωριστὴ ἐμπορία. Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 5 παρ. 2 Ε.Ν. «ἡ γυνὴ δὲν λογίζεται δημόσιος ἔμπορος ὅταν λιανοπωλῆ μόνον τὰς πραγματείας τῆς ἐμπορίας τοῦ ἀνδρὸς τῆς, ἀλλ' ὅταν αὐτὴ ἐμπορεῦται χωριστά». Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης δὲν σκοπεῖται ν' ἀπαγορευθῆ εἰς τὴν γυναῖκα ἡ συνεμπορία μετὰ τοῦ συζύγου τῆς ὑπὸ τὴν μορφήν ἐταιρίας¹. Ἀπλῶς δημιουργεῖται νόμιμον τεκμηρίον περὶ τοῦ ὅτι, ὡσάκις δὲν ὑπάρχει ἐμφανῆς ἐταιρικὸς δεσμός μετὰ τῶν συζύγων, ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἔμπορος, ἀλλ' ἀπλῶς βοηθὸς τοῦ συζύγου τῆς. Τὸ τεκμηρίον ὅμως τοῦτο δύναται ν' ἀνατραπῆ διὰ τῆς ἀποδείξεως ὅτι ὑπάρχει συνεστημένη ἀφανῆς ἐταιρία μετὰ τῶν συζύγων ἢ ἀκόμη, ὅτι ἡ ἐμπορία ἀσκεῖται ὑπὸ μόνης τῆς γυναικὸς, τοῦ ἀνδρὸς ὄντος ἀπλοῦ βοηθοῦ τῆς². Δέον, ὅμως, νά τονισθῆ, ὅτι ὑπὸ τὸ σημερινὸν καθεστῶς τῆς ἐκαγγελματικῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐμπορίου, τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀναγγελίας εἰς τὸ ἐπιμελητήριον κλπ., ἡ ἀνταπόδειξις κατὰ τοῦ τεκμηρίου θά εἶναι δυσχεροειάτη.

¹ Ὅσον ἀφορᾷ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 5 περίοδ. 1 Ε.Ν. (συνυπεύθυνον τοῦ συζύγου) καὶ ἄρθρ. 7 Ε.Ν. (περιορισμοὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκποίησην ἢ ὑποθήκυσιν τῶν ἀκινήτων τῆς ἐμποροῦ γυναικὸς), νομίζομεν ὅτι αὗται εἶναι ἀνεφάρμοστοι παρ' ἡμῖν, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τοῦ Ἀστικοῦ μας Δικαίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Γαλλικόν, καὶ δεόν νά θεωρηθοῦν ὡς μὴ ἰσχύουσαι³.

1. Ράλλης, § 103, Κροκιδᾶς, § 191, Δαμασκηνός, § 67, Πετιμεζᾶς, § 51, 15, Τσιριντάνης, § 38, VIII, Καραβᾶς, § 173. Ἀντιθέτως, ἐν Γαλλίᾳ, ἡ νομολογία, παρὰ τὰς ἐπικρίσεις μέρους τῆς ἐπιστήμης, θεωρεῖ ἄκυρον τὴν μετὰ τῶν συζύγων ἐταιρίαν, ἐπὶ τῇ αἰτιολογίᾳ ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος ἐν τῷ ἐταιρικῷ δεσμῷ. Πρβλ. Escartre, N° 174, 499 ἐπ., Hamel-Lagarde, N° 445, Α.Π. 315/1931 Θέμ. ΜΒ' 760, Ε.Α. 154/1934 Θέμ. ΜΕ' 493.

2. Πρβλ. διὰ τὰ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ ἰσχύοντα Escartre, N° 171, Ripert, N° 249, Van Ryn, N° 125.

3. Οὕτω Κροκιδᾶς, § 185, Σ. Σημίτης, Β', σ. 192, Καρα-

II. ΑΣΥΜΒΙΒΑΣΤΑ, ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

125. Ἐλευθερία ἀσκήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἡδὴ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ εἰς ἀντίθρσιν πρὸς τὴν πρότερον ἰσχύουσαν μονοπώλησιν τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων ὑπὸ τῶν συντεχνιῶν, εἶχεν ἐπικρατήσει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐμπορίας. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἥτις ἐπρυτάνευσε ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Γαλλικοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος, ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύῃ καὶ νῦν ἐτι βασικῶς παρ' ἡμῖν, μολοντί ὁ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ὀλονὲν ἐπεκτεινόμενος παρεμβατισμὸς τοῦ κράτους, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἐμπορίας, ἔχει καταστήσει ἐν πολλοῖς πλασματικὴν τὴν ἐλευθερίαν ταύτην.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀνέκαθεν ἐθεωρήθησαν ὡς μὴ ἀντικείμενοι πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου ὀρισμένοι περιορισμοὶ ἐπιβαλλόμενοι εἴτε ὑπὸ τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ εὐκοσμίας, εἴτε ὑπὸ τοῦ γενικωτέρου συμφέροντος¹. Ἰδίως δὲν ἐθεωρήθη ὡς ἀντικείμενη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου ἡ καθιέρωσις τοῦ ἀσυμβιβάστου τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐμπορίας πρὸς ὀρισμένα ἐπαγγέλματα ἢ ιδιότητες.

126. Ἐπαγγέλματα καὶ ιδιότητες ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν ἀσκῆσιν τῆς ἐμπορίας. Διὰ διαφόρων διαταξεῶν, ὡς ἐπι τὸ πολὺ ἐκτός τῶν ἐμπορικῶν νόμων κειμένων, ἀπηγορεύθη ἡ ἀσκῆσις τῆς ἐμπορίας εἰς ὀρισμένας κατηγορίας προσώπων. Οὕτω:

α) Ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἀπαγορεύεται ἡ ἀσκῆσις παντὸς εἴδους ἐμπορίας εἰς τοὺς κληρικούς.

β) Ὁμοίως ἀπαγορεύεται ἡ ἀσκῆσις τέχνης ἢ ἐμπορίας εἰς τοὺς δικαστικούς ὑπαλλήλους καὶ ὑπηρετάς (ἄρθρ. 277 Ὁργαν. Δικαστηρίων) καὶ εἰς τοὺς Δικηγόρους (ἄρθρ. 63 παρ. 1 Ν.Δ. 3026/1954 περὶ Κώδικος Δικηγόρων). Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἀφορᾷ τόσον τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀσκῆσιν ἐμπορίας, ὅσον καὶ τὴν ἀσκῆσιν μεμονωμένων ἐμπορικῶν πράξεων, πλὴν τῶν τυπικῶς μόνον τοιούτων, ὡς εἶναι π.χ., ἡ συναλλαγματικὴ, ἡ τραπεζικὴ ἐπιταγὴ κ.ἄ.²

β ᾱ ς, §§ 168, 172, Τ σ ι ρ ι ν τ ᾱ ν η ς, § 38, I, Σ π η λ ι ὀ π ο υ λ ο ς, § 81,9. Ἄντιθετοι, Ρ ᾱ λ λ η ς, § 105, Κ ρ ο κ ι δ ᾱ ς, § 186 κ.π.

1. Χαρακτηριστικόν εἶναι, ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ νόμος τῆς 2/17 Μαρτίου 1791, ὁ ὁποῖος ἐκῆρυξε ἐν Γαλλίᾳ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου, ἐπέβαλε τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἐμπόρων διὰ τινος διπλώματος ἐπὶ τῇ καταβολῇ ὀρισμένων τελῶν καὶ τὴν συμμόρφωσιν τούτων πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀυτονομικὰς διατάξεις. Βλ. E s c a r t t a, N° 1.

2. Βλ. Ρ ᾱ λ λ η ν, § 111, Π ε τ ι μ ε ζ ᾱ ν, § 45, 4, Τ σ ι ρ ι ν τ ᾱ ν η ν, § 35, 2, δ. Ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν, δηλ. περιοριζόμενον εἰς μόνην τὴν

γ) Γενικώτερον απαγορεύεται εις πάντα έν γένει δημοσιον διοικητικόν υπάλληλον ή κατ' έπάγγελμα άσκησις έμπορίας, ή σύστασις συνεταιρισμών επιδιωκόντων κερδοσκοπικούς σκοπούς, ή ή συμμετοχή του εις τοιούτους συνεταιρισμούς (Άρθρ. 51 παρ. 3 Ν. 1811/1951).

δ) Διά τοϋ άρθρ. 13 παρ. 1 τοϋ Ν.Δ. 3329/1955 «περί συστάσεως σώματος όρκωτων λογιστών» ώρισθη ότι το λειτουργήμα τοϋ όρκωτοϋ λογιστοϋ είναι άσυμβίβαστον, μεταξύ άλλων, και πρὸς τήν ιδιότητα τοϋ έμπόρου.

ε) Έπίσης άπηγορεύθη εις τόν Διοικητικήν και 'Υποδιοικητήν της Τραπεζής της 'Ελλάδος ή άσκησις δι' ίδιον λογαριασμόν οιασδήποτε έπιχειρήσεως (άρθρ. 35 Ν. 3424/1928).

Πλήν τών ως άνω περιπτώσεων, καθ' ός απαγορεύεται γενικώς ή άσκησις έμπορίας εις μη έμπόρους, υπάρχουν και ώρισμένοι τινές απαγορεύσεις, καθ' ός απαγορεύεται εις ήδη κεκτημένους τήν ιδιότητα τοϋ έμπόρου ή άσκησις άλλου είδους έμπορίας ή ώρισμένου είδους έμπορίας. Ούτω:

α) Απαγορεύεται εις τούς χρηματιστάς και μεσίτας τών χρηματιστηρίων άξιων ν' άσκοϋν άλλο είδος έμπορίας πλήν της τοϋ χρηματιστοϋ ή μεσίτου, καθώς και ή άσκησις δι' ίδιον λογαριασμόν χρηματιστηριακών συναλλαγών επί προθεσμίω, δώρω ή επί διπλασιασμή (άρθρ. 12 παρ. 3, IV και I, άρθρ. 13 παρ. 5 Ν. 3632/1928).

β) Όμοίως απαγορεύεται εις τας Τραπεζας ή κατ' έπάγγελμα και δι' ίδιον λογαριασμόν άσκησις έμπορίου ή βιομηχανίας (άρθρ. 16 § 1 Ν. 5076/1931).

γ) Απαγορεύεται εις τόν διαχειριζόμενον Γενικήν Αποθήκην ή υπ' αυτόϋ άμεσος ή έμμεσος έμπορία, και έν γένει συναλλαγαι, επί πραγμάτων αποθηκευμένων έν τή Αποθήκη, ής έχει τήν διαχειρισιν (έκτός άν ταϋτα περιήλθον αύτῶ κατά τινά τών έν τῶ Ν.Δ. 3077/54 όριζομένων περιπτώσεων), ως και ή έπ' όνόματί του έκδοσις τίτλων αποθηκεύσεως δι' άποτεθέντα πράγματα της κυριότητός του (άρθρ. 32 Ν.Δ. 3077/1954).

Εις πάσας τας άνωτέρω περιπτώσεις άσυμβίβαστων, ή συνέπεια της παραβιάσεως της απαγορεύσεως δέν είναι άκυρότης της πράξεως ή άδυναμία αποκτήσεως της έμπορικης ιδιότητος, άλλ' άπλώς ή πειθαρχική ή ποινική ευθύνη τοϋ παραβάτου. Ούτω, π.χ., ό κληρικός ό ένεργών έμπορικάς πράξεις ευθύνεται έμπορικώς έξ

έπαγγελματικήν άσκησιν της έμπορίας, δέχεται το άσυμβίβαστον τοϋτο ό Κ α ρ α β ᾶ ς, § 151.

1. Ε.Α. 422/1932 Θέμ. ΜΔ' 249.

αὐτῶν, ἂν δὲ ἐπαναλάβῃ ταύτας συστηματικῶς καθίσταται καὶ ἔμπορος μὲ ὄχι τὰς σχετικὰς συνεπείας (προσωπικὴ κράτησις, πτώχευσις κλπ.). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν δικαστὴν, δικηγόρον κ.ά. ¹

127. Ἀπαγορεύσεις. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων ἀσυμβιβάστου τῆς ἀσκήσεως ἔμπορίας πρὸς ὠρισμένα ἐπαγγέλματα, ἢ παραβάσεις τῶν ὁποίων δὲν συνεπάγεται ἀκυρότητα τῆς πράξεως, ἀλλὰ μόνον πειθαρχικὰς ἢ ποινικὰς κυρώσεις, ὑπάρχουν καὶ ὠρισμένοι ἀπαγορεύσεις, διὰ τὴν παραβίασιν τῶν ὁποίων ὁ νόμος ἀπαγγέλλει τὴν ἀκυρότητα τῆς πράξεως. Οὕτω :

α) Δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 15 τοῦ Ν. 2. 151/1920 ἀπηγορεύθη εἰς τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα ἢ ἐξάσκησις παντὸς ἐπαγγέλματος ἢ ἐπιτηδεύματος, ἄρα καὶ ἔμπορικῶν τοιούτου. Ἡ ἐκ μέρους τῶν σωματείων ἐπιχειρηθεῖσα σχετικὴ πρᾶξις εἶναι ἄκυρος ².

β) Ἀπαγορεύεται ἡ συμβατικὴ ἀπαλλοτριώσις ἢ ὑποθήκευσις ἐλληνικῶν ἐπιβατηγῶν ἢ φορτηγῶν πλοίων ἄνω τῶν 500 κόνων, ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, πρὸς ἀλλοδαπούς, ἄνευ ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου Ἑμπορικῆς Ναυτιλίας. Ἡ παραβίασις τῆς διατυπώσεως αὐτῆς συνεπάγεται ἀκυρότητα τῆς μεταβιβάσεως καὶ ποινικὰς κυρώσεις (ἄρθρ. 1 καὶ 4 Α.Ν. 17/18 Ἰουνίου 1935 καὶ Β.Δ. 14/16 Σεπτεμβρίου 1939).

128. Ἀπαγορεύσεις χάριν τῆς δημοσίας τάξεως ἢ ὑγείας - Μονοπώλ.α. Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, ὁ νόμος προβαίνει εἰς ἀπαγορεύσιν τῆς ἀσκήσεως ὠρισμένου εἴδους ἔμπορίας, ἐκ λόγων ἀφορώντων εἰς τὴν δημοσίαν ἠθικὴν, ὡς, π.χ., ἡ ἔμπορία ἀσέμων δημοσιευμάτων, εἰκόνων, κινηματογραφικῶν ταινιῶν κλπ. (Ν. 4311/1929 καὶ 5060/1930) ἢ εἰς τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ὡς, π.χ., ἡ ἄνευ ἐδικτικῆς ἀδείας ἔμπορία πυροβόλων ὄπλων, ξιφῶν κλπ. (Ν. 216/1914), ἢ εἰς τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ὡς, π.χ. ἡ ἄνευ ἐδικτικῆς ἀδείας ἔμπορία ναρκωτικῶν, (Ν. 5539/1932, 2430/1940), ἢ εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἐθνικῶν θησαυρῶν, ὡς, π.χ. ἡ ἔμπορία ἀρχαιοτήτων ἄνευ ἀδείας τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας (ἄρθρ. 54 Π.Δ. 9/24 Αὐγ. 1932).

Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δεόν νὰ θεωρηθοῦν ὑπαγόμεναι αἱ

1. Ράλλης, § 112, Κροκιδᾶς, § 146, Πετιμεζᾶς, § 45, 4 Ἀναστασιάδης, § 41, Τσιριντάνης, § 35, II. Κασοβάς, § 151, Ε.Α. 185/1915 Θέμ. ΚΖ', 277 (δικηγόρος), Ε.Α. 1170/1910 Θέμ. ΚΣ' 517, (ἔμμισθος πρόξενος), Πρωτ. Εὐρυταν. 55/1910 Θέμ. ΚΑ' 269, Ε. Κερκ. 103/1931 (ἔμμισθος ὑπάλληλος), Α.Π. 323/1948 Θέμ. ΝΘ' 827, ΕΕΜ Ιε' 756, Θέμ. ΜΓ' 458 (δημὸς, ὑπάλληλος), Α.Π. 5194 1952 Θέμ. ΞΔ' 255 (ὑπάλληλος νομ. προσ. 3ημ. δικαίου), (δικηγόρος), Ε.Α. 5194 1952 Θέμ. ΞΔ' 255 (ὑπάλληλος νομ. προσ. 3ημ. δικαίου), Lyon - Caen et Renault, I, N° 215, Thaller - Percerou, N° 145, Hamel - Lagarde N° 333, Van Ryen, Nos 100, 127.

2. Ε.Α. 339/1917 Θέμ. ΚΘ' 282, Πετιμεζᾶς, § 45, 5, ε'.

ἀπαγορεύσεις τῆς ἐλευθέρως ἐμπορίας εἰδῶν, ἐφ' ὧν διὰ νόμου ἔχει συσταθῆ μ ο ν ο π ῶ λ ι ο ν τοῦ Κράτους, ὡς εἶναι τὸ ἄλας, τὸ πετρέλαιον, τὰ πυρεῖα, τὸ σιγαρόχαρτον, τὰ παιγνιόχαρτα, ἡ κίνηνη, ἡ κοπή τοῦ καπνοῦ κ.ο.κ.

Εἰς τὴν σύστασιν μονοπωλίου ἐμπορίας προϊόντος ἐκ μέρους τοῦ Κράτους δυνατόν νά συντείνουσι, κατὰ τὰς περιπτώσεις, καί λόγοι δημοσίας ὑγείας, κυρίως ὅμως ἐπιβάλλονται ταῦτα ἐκ λόγων φορολογικῶν.

129. Διοικητικαὶ ἄδειαι καὶ ἐγκρίσεις. Διὰ τὴν ἄσκησιν πολλῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων ἀπαιτεῖται εἰδικὴ διοικητικὴ ἄδεια. Καὶ ὁ περιορισμὸς οὗτος ἐπιβάλλεται ἐκ λόγων δημοσίου συμφέροντος, ἰδίως προστασίας τῆς δημοσίας ὑγείας. Οὕτω, π.χ., διὰ τὴν ἴδρυσιν φαρμακείου, ἀρτοποιείου, πρατηρίου βενζίνης κλπ., ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἄδεια τῆς διοικήσεως. Ὁμοίως, διὰ τὴν ἴδρυσιν πρακτορείου ταξιδίων (Β.Δ. 17/30 Μαρτίου 1939), πρακτορείου μεταναστεύσεων (ἄρθρ. 12 ἐπ. Ν. 2475/1920), ὡς καὶ γραφείου ἐμπορικῶν πληροφοριῶν (ἄρθρ. 5 Ν.Δ. 8/13 Αὐγούστου 1926).

Εἰδικὴ ἄδεια ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας ἀπαιτεῖται ἐπίσης διὰ τὴν ἴδρυσιν οἰαοδήποτε βιομηχανίας ἢ ὀρισμένων βιοτεχνιῶν.

Ὡσαύτως, ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου ἀπαιτεῖται διὰ τὴν σύστασιν ἀνωνύμου ἐταιρίας (ἄρθρ. 37 Ε.Ν., ἄρθρ. 4 Ν. 2190), ἰδιαιτέρα δὲ ἄδεια ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἄσκησιν πάσης ἰδιωτικῆς ἀσφαλιστικῆς ἐπιχειρήσεως (ἄρθρ. 3 Ν. 1023/1917).

Ὁμοίως, διὰ τὴν σύστασιν Γενικῆς Ἀποθήκης ἀπαιτεῖται ἄδεια χορηγουμένη διὰ Β. Διατάγματος ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου (ἄρθρ. 3 Ν.Δ. 3077/1954).

Ἄκριβως εἰς τὰς ἐκ τῆς διοικητικῆς ἐγκρίσεως τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας ἀνωνύμου ἐταιρίας ἐγγυήσεις ὀφείλουσι καὶ ἀνεμοθετικαὶ διατάξεις, καθ' ἃς ἀσφαλιστικαὶ καὶ τραπεζικαὶ ἐπιχειρήσεις δύνανται νά λειτουργήσουσι ἐν Ἑλλάδι μόνον ἂν εἶναι περιβεβλημένοι τὸν τύπον τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας (ἄρθρ. 2 Ν. 1023/1917, ἄρθρ. 11 Ν. 5076/1931).

Εἰς τὰς ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν διοικητικῆς ἀδείας καὶ ἐγκρίσεως δέον νά ὑπαχθῆ καὶ ὁ διὰ τινὰ ἐμπορικὰ ἐπαγγέλματα ἀπαιτούμενος διορισμὸς ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως. Τοιοῦτος διορισμὸς ἀπαιτεῖται, π.χ., διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ χρηματιστοῦ καὶ μεσίτου τῶν χρηματιστηρίων ἀξιών, τοῦ μεσίτου ἐστικῶν συμβάσεων, τοῦ ἐμπορικοῦ ἀντιπροσώπου ἑλλοδαπῶν οἴκων κ.ο.κ. (ἄρθρ. 9 καὶ 13 Ν. 3632/1928, ἄρθρ. 2 Ν. 3505/1928, Α.Ν. 2765/1941).

Αἱ διοικητικαὶ ἀδείαι καὶ οἱ διορισμοὶ τελοῦν πολλάκις ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν ὑπαρξίν ὄρισμένων προσόντων, ἰδίᾳ ἐπιστημονικῶν ἢ γραμματικῶν γνώσεων, π.χ., πτυχίου Πανεπιστημίου διὰ τοὺς φαρμακοποιοὺς, ἀπολυτηρίου Γυμνασίου διὰ τοὺς χρηματιστὰς κ.ο.κ.

Ἡ παραβίασις τῶν ὡς ἄνω διατάξεων δὲν συνεπάγεται πάντοτε ἀκυρότητα τῶν ἐπιχειρουμένων ὑπὸ τοιούτων προσώπων ἐμπορικῶν πράξεων, οὔτε ἀδυναμίαν ἀποκτήσεως τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος. Οὕτω, π.χ., αἱ καθ' ἕκαστον πράξεις αἱ ἐπιχειρούμεναι ὑπὸ φαρμακοποιοῦ ἢ ἄρτοποιοῦ, μὴ κεκτημένου κανονικὴν ἀδειαν λειτουργίας, εἶναι ἔγκυροι, καὶ ἡ καθ' ἐπάγγελμα ἄσκησις τῶν προσῶδων εἰς αὐτὸν τὴν ἐμπορικὴν ἰδιότητα. Ὁμοίως, ἡ ἔλλειψις διορισμοῦ προσώπου ἀσκοῦντος μεσιτείας ἐπὶ ἀστικῶν συμβάσεων δὲν συνεπάγεται σκυρότητα τῶν τοιούτων μεσιτικῶν ἐργασιῶν, οὐδ' ἐμποδίζει τὴν παρὰ τοῦ προσώπου τούτου ἀπόκτησιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος βάσει τοῦ ἀρθρ. 1 Ε.Ν.¹. Ἀντιθέτως, αἱ ὑπὸ ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων μὴ νομίμως λειτουργουσῶν ἐν Ἑλλάδι συναπτόμεναι ἀσφαλίσεις κηρύσσονται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ἀπολύτως ἄκυροι (ἀρθρ. 32 παρ. 5 Ν. 1023/1917 ὡς συνεπληρώθη διὰ τοῦ Ν.Δ. 403/1941).

130. Διοικητικαὶ ἀδείαι σχετικαὶ πρὸς τὴν κρατικὴν ρύθμισιν τοῦ ἐμπορίου. Ἰδιαιτέραν κατηγορίαν περιορισμῶν τοῦ ἐμπορίου, ὑπὸ τύπον διοικητικῶν ἀδειῶν, ἀποτελοῦν αἱ ὑπὸ τῆς νομοθεσίας ἐνίοτε ἀπαιτούμεναι ἀδείαι εἰσαγωγῆς ἢ ἐξαγωγῆς διαφόρων ἐμπορευμάτων. Αἱ ἐν λόγῳ ἀδείαι παρίστανται κυρίως ὡς μέσον ἐφαρμογῆς τῆς παρεμβατικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους ἐν τῇ ρυθμίσει τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἔχουν ὁμως ἐνίοτε καὶ ἔντονον δημοσιονομικὸν χαρακτήρα.

Σχετικὰ πρὸς τὴν τοιαύτην ρυθμιστικὴν λειτουργίαν τοῦ Κράτους ἐν τῷ ἐμπορίῳ εἶναι καὶ τὰ κατὰ ταιρούς θεσπισθέντα μονοπώλια εἰσαγωγῆς ἢ ἐξαγωγῆς ὄρισμένων ἐμπορευμάτων ὑπὲρ διαφόρων ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, ὡς εἶναι αἱ ποικιλώνυμοι ἐνώσεις εἰσαγωγῶν ἢ ἐξαγωγῶν, διὰ τῆς (ἄλλοτε) ἀποκλειστικῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐκδόσεως τῶν ἀντιστοίχων διοικητικῶν ἀδειῶν (κατ. §§ 139 ἐπ.).

131. Ἡ ἄσκησις ἐμπορίας ὑπὸ ἀλλοδαποῦ. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 4 Α.Κ. «ὁ ἀλλοδαπὸς ἀπολαύει ὧν καὶ ὁ ἡμεδαπὸς ἀστικῶν δικαιωμάτων». Ἡ διάταξις αὕτη ἐρμηνεύεται ὡς καθιερούσα, κατ' ἀρχήν, τὴν ἐλευθερίαν ἀσκήσεως τῆς ἐμπορίας ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἐν τούτοις, ἡ ἐλευθερία αὕτη τοῦ ἀλλοδαποῦ περιορίζεται, ἐν τῇ

1. Ε.Α. 1522/1911 Θέμ. ΚΔ' 317 Ἀντίθετος Ε.Α. 1358/1920 Θέμ. ΜΒ' 232.

πράξει, σημαντικῶς, διὰ πληθώρας νομοθετικῶν διατάξεων καὶ περιορισμῶν¹. Οὕτω :

α) Βασικῶς ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐκ μέρους ἀλλοδαποῦ ἀσκήσιν ολουδήποτε ἐπαγγέλματος ἐν Ἑλλάδι, συνεπῶς καὶ τοῦ ἐμπορικῶ, σχετικὴ ἀδεια τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας (ἄρθρ. 13 Ν. 4310/1929)². Συνηθίζεται εἰς τὰς Συμβάσεις Ἐμπορίου καὶ Ἐγκαταστάσεως μετὰ τῶν διαφόρων χωρῶν νὰ περιλαμβάνεται ρήτρα ἀμοιβαίας ἐπιτρέψεως καὶ διευκολύνσεως τῆς ἀσκήσεως ἐμπορίου ὑπὸ τῶν ὑπηκόων τῆς μιᾶς χώρας ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς ἄλλης. Ἡ διάταξις αὕτη ἐπεκτείνεται αὐτομάτως εἰς τοὺς ὑπηκόους καὶ ἄλλων χωρῶν, ἢ μετὰ τῶν ὁποίων παρομοία Σύμβασις περιλαμβάνει τὴν ρήτραν τοῦ μὲλλον εὐνοουμένου Κράτους.

β) Ἀπὸ τῆς ἀσκήσιν ὠρισμένων ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων, διὰ τὰ ὁπῶτα ἀπαιτεῖται ἀδεια ἢ διορισμός ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως, ἐξαιροῦνται οἱ ἀλλοδαποί. Οὕτω, π.χ., ἡ ἐλληνικὴ ἱθαγένεια ἀπαιτεῖται ὡς προσὸν διὰ τὴν παροχὴν τῆς ἀδειᾶς συστάσεως φαρμακείου ἢ πρακτορείου μεταναστεύσεως (Ν. 5607/1932, 2475/1920), διὰ τὴν παροχὴν διπλώματος ἀσκήσεως ἐπαγγέλματος μεσίτου ἀστικῶν συμβάσεων ἢ ἐγχωρίων προϊόντων (Ν. 3505/1938 καὶ 4487/1930), ὡς καὶ διὰ τὸν διορισμὸν εἰς τὰς θέσεις τοῦ χρηματιστοῦ ἢ μεσίτου τῶν χρηματιστηρίων ἀξίων (Ν. 3632/1928 ἄρθρ. 9 καὶ 13).

Ἐντοῦθα ἀνάγεται καὶ ὁ περιορισμός, καθ' ὃν ἀπαγορεύεται εἰς τὰ ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν πλοῖα ἢ συμμετοχὴ ἀλλοδαποῦ κατὰ μερίδα ὑπερβαίνουσαν τὸ ἡμισυ τῆς ἀξίας τοῦ πλοίου (ἄρθρ. 4 Διατ. Ἐμπ. Ναυτιλίας 1836), καθὼς καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκλογῆς ἀλλοδαπῶν ὡς μελῶν τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων κατ' ἀναλογίαν μεγαλυτέραν τοῦ ἑνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν (ἄρθρ. 23 Ν. 184/1914).

γ) Κατ' ἀρχὴν ἀπαγορεύεται εἰς πλοῖα ὑπὸ ἀλλοδαπὴν σημαίαν ἡ ἀσκήσις ἀκτοπλοϊκῶν μεταφορῶν, δηλ. μεταφορῶν μεταξὺ ἐλληνικῶν λιμένων, ἐν Ἑλλάδι (ἄρθρ. 2 Ν. 6059/1934).

δ) Ἄλλοτε, αἱ ἀλλοδαπαὶ ἀνώνυμοι εἰσαίρει εἶχον ὀνάγκην τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῶν διὰ Β. Δ/τος, ἵνα δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ἐν Ἑλλάδι (ἄρθρ. 2 Ν. ΧΠΑ' 1881)³. Νῦν ἡ ἀλλοδαπὴ ἀνώνυμος εἰσαίρεια

1. Πρβλ. ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς Κ α ρ α β ᾶ ν. § 175.

2. Ἀνάλογοι περιορισμοὶ ὑπάρχουν εἰς ὅλας τὰς χώρας. Πρβλ. π.χ. διὰ τὸ Βέλγιον V a n R y n, Ν° 130, διὰ τὴν Γαλλίαν R i p e r t, Ν° 235 ἐπ., E s c a r t a, Ν° 143 ἐπ.

3. Βλ. Ἄ. Σ. Δ ε λ ο ὁ κ α, Περὶ τῆς νομικῆς καταστάσεως τῶν ἀλλοδαπῶν εἰσαίρειων, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀνώνυμων, ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1907.

μονον δσάκις θέλει νά ἐγκριταστήσῃ ὑποκατάστημα ἢ πρακτορεῖον ὑποχρεοῦται νά ὑποβάλλῃ ὀρισμένα στοιχεῖα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου, μὴ ἀπαιτουμένης ἐγκρίσεώς τινος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργεῖου (ἄρθρ. 50 Ν. 2190).

Ἡ κατὰ τὸ ἄρθρ. 19 τοῦ Β.Δ. τῆς 8/20 Ὀκτ. 1920 (Κωδικοποιημ. Ν. 1023) ἀπαιτουμένη ἄδεια λειτουργίας πάσης ἀλλοδαπῆς ἀσφαλιστικῆς ἐταιρίας δὲν ἀποτελεῖ ἰδιάζουσαν μεταχειρίσιν τῶν ἀλλοδαπῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν, ἀφοῦ κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ ἰδίου νόμου ἡ αὐτὴ ἄδεια ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἄσκησιν καὶ πάσης ἐλληνικῆς ἀσφαλιστικῆς ἐπιχειρήσεως.

ε) Τέλος, ὑπάρχει πληθὺς ἄλλων διατάξεων, δι' ὧν ἐπεκτείνεται εἰς ἀλλοδαποὺς ἐμπόρους προστοσία παρεχομένη εἰς τοὺς ἡμεδαποὺς ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ ὑπὸ τινος προσθετοῦς διατυπώσεις (π.χ., ἄρθρ. 23 Ν. 146/1914 ὡς πρὸς τὸν ἀθέμιτον ἔνταγωνισμόν, ἄρθρ. 35 Ν. 1998/1939 ὡς πρὸς τὰ «ἀλλοδαπά» σήματα).

Κατὰ τὴν διάρκειαν πολεμικῶν περιόδων λαμβάνονται συνήθως αὐστηρότερα μέτρα κατὰ τῶν ἀλλοδαπῶν ὑπηκόων ἐχθρῶν κρατῶν, ὡς εἶναι, π.χ., ἡ ἀπαγόρευσις τῆς μετὰ τούτων συναλλαγῆς, ἢ θέσις ὑπὸ μεσεγγύησιν τῆς παρουσίας των κ.ἄ. (π.χ., Ν. 1073/1917, Ν. 2636/1940, ὡς μεταγενέστερον ἐτροποποιήθη). Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα μέτρα, ἀφ' ἐνός μὲν ἀφοροῦν εἰς πᾶσαν ἐν γένει συναλλαγὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐμπορικὴν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι προσωρινῆς ἰσχύος, μὴ ἐκτεινόμενα πέραν τοῦ τέλους τοῦ πολέμου, καθ' ἃν ἐπεβλήθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

I. Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Α'. Κρατικά ὑπηρεσία ἀσκοῦσαι τὴν ἐποπτεῖαν
ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου ἐν γένει

132. Τὰ Ὑπουργεῖα Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κράτους ὑπὲρ τοῦ ἐμπορίου ὑπῆρξεν ἀνεκαθεν ζωηρόν, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς πλέον ἐλευθέρου οἰκονομίας. Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἀνήκε μέχρι τοῦ 1910 εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Διὰ τοῦ Ν. ΓΨΚΔ' τοῦ 1910 ἰδρύθη τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας, Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας, τὸ ὁποῖον ὀλίγα ἔτη βραδύτερον ἐδιχάσθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας. Τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (ἀρχικὸς νόμος 241/1914) συνεκέντρωσεν εὐρυτάτας ἀρμοδιότητος. Πλὴν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν ἀναγαμένων εἰς τὸ κυρίως ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ὑπὸ τὸ ἐν λόγω Ὑπουργεῖον ὑπήχθη καὶ ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας, τῶν μεταλλείων, τῶν ἀλυκῶν, τῆς ἀλιείας, τῆς στατιστικῆς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως. Μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1937 ἰδρύσεως ἰδιαιτέρου Ὑπουργείου Ἐργασίας ἡ σχετικὴ ἀρμοδιότης ὑπηγετο ὡσαύτως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Εἰς τὸ ἐν ἔτει 1937, εἴτα, ἰδρυθὲν Ὑπουργεῖον Ἐφοδιασμοῦ ὑπήχθησαν ὠρισμέναι ἀρμοδιότητες ρυθμίσεως τοῦ ἐμπορίου. Κατὰ τὴν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἔτους 1951 τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐδιχάσθη εἰς Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου καὶ εἰς Ὑπουργεῖον Βιομηχανίας. Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου ὑπήχθη ἡ γενικὴ ἀρμοδιότης ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας κ.ἄ., ὑπ' αὐτὸ δὲ ὑπήχθη ὡς Ὑφυπουργεῖον τὸ μέχρι τοῦδε Ὑπουργεῖον Ἐφοδιασμοῦ. Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Βιομηχανίας ὑπήχθησαν ἅπασαι αἱ ἀρμοδιότητες ἐπὶ τῆς βιομηχανίας, ἀποσπασθεῖσάν τῶν ἀντιστοιχῶν τεχνικῶν ἀρμοδιοτήτων (μηχανολογικῆς καὶ ἠλεκτρολογικῆς) ἀπὸ τὰ λοιπὰ τεχνικὰ ὑπουργεῖα, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν μεταλλείων, ἀλυκῶν, ἀλιείας καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὑπὸ τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Ἐμπορίου τοῦ ὁμωνύμου Ὑπουργείου ὑπάγονται εἰδικώτερον αἱ διευθύνσεις Εἰσαγωγῶν, Ἐξαγωγῶν, Ἐσωτερικοῦ Ἐμπορίου (εἰς ταύτην ὑπάγονται τὰ Ἐπιμελητήρια καὶ λοιπαὶ ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις, ὡς καὶ ἡ βιομηχανικὴ ἰδιοκτησία), Ἐκθέσεων καὶ σχέσεων μετὰ τῶν παροικίων ἐξωτερικοῦ, Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν καὶ Συμβατικοῦ.

Ἀφ' ἐτέρου, ὑπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Βιομηχανίας ὑπάγονται αἱ διευθύνσεις Βιομηχανίας, Ἰδιωτικῶν Μεταλλείων, Δημοσίων Μεταλλείων, Ἀλιείας, Ἀλυκῶν, Μηχανολογική, Ἡλεκτρολογικὴ καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

133. Διοικήσις Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου. Τὸ ἐξωτερικόν, δηλ. τὸ μετὰ τῶν ἄλλων χωρῶν, ἐμπόριον ἔχει ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πλουτοπαραγωγικῶν ἐν γένει πηγῶν καὶ τοῦ ἰσοζυγίου τῶν λογαριασμῶν τῆς χώρας. Ὡς ἐκ τούτου τὸ Κράτος ἀπέδωσε σχετικῶς ἐνωρὶς ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν ὀργάνωσιν αὐτοῦ. Οὕτως, ἐν ἔτει 1934, ἰδρύθη ὁ Ὄργανισμὸς Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου (Ν. 6099), καταργηθεὶς ὀλίγα ἔτη βραδύτερον.

Διὰ τοῦ Ν. Δ. 480/1947 συνέστη ἡ Διοικήσις Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου, ὡς αὐτοτελὴς ὑπηρεσία, ὑπαγομένη διοικητικῶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ ἐνιαία ὀργάνωσις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, καὶ ὁ συντονισμὸς καὶ ἔλεγχος τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν. Οὕτως, ἀρχικῶς, οὐδεμία εἰσαγωγή ἢ ἐξαγωγή ἐμπορευμάτων ἐκ μέρους ἐμπόρων, ἰδιωτῶν, ἢ καὶ δημοσίων ἀκόμη ὑπηρεσιῶν, ἠδύνατο νὰ ἐνεργηθῇ ἄνευ ἀδείας τῆς Διοικήσεως Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου¹. Τὰ ὄργανα αὐτῆς εἶναι :

α) Τὸ Συμβούλιον Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου, ἀποτελούμενον ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς τοῦ Συντονισμοῦ, Ἐμπορίου, Βιομηχανίας, Οἰκονομικῶν καὶ Γεωργίας καὶ ἀπὸ τὸν ἐντεταλμένον Διευθυντὴν τῆς Διοικήσεως. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Συμβουλίου συνίσταται κυρίως εἰς τὴν χάραξιν τῆς γενικῆς πολιτικῆς ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόγραμμα τῶν πάσης φύσεως εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν, ὡς καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν σχετικῶν κανονισμῶν καὶ διαδικασιῶν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν λόγῳ προγράμματος.

β) Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν ἐντεταλμένον Διευθυντὴν τῆς Διοικήσεως καὶ τοὺς Γενικὸν Γραμματέα καὶ Γενικὸν Διευθυντὴν Ἐμπορίου τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπο-

1. Τὸ καθεστῶς αὐτὸ τοῦ ἀπολύτου διακανονισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν μέσῳ τῆς Διοικήσεως Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου ἐχαλαρώθη διὰ τοῦ Ν. Δ. 2415/1953 (ἀρθρ. 4).

ρίου. Αὕτη ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ἐκδίδη τοὺς εἰδικωτέρους κανονισμοὺς καὶ ἐδηγίας, ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου καθορισθείσης πολιτικῆς, πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχετικοῦ προγράμματος.

γ) Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικήσεως, ὅστις εἶναι ἀμερικανικῆς ὑπηκοότητος πρόσωπον, τελοῦν ἐν συμβατικῇ καὶ ὑπαλληλικῇ πρὸς τὸ Κράτος σχέσει, καὶ ὅστις εἶναι τὸ κυρίως ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῆς Διοικήσεως.

δ) Τὸν Διευθυντὴν πλαισιοῖ ὑπαλληλικὴ ὑπηρεσία ἀποτελοῦσα τὴν Γραμματεία τῆς Διοικήσεως.

Β'. Ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων.

134. α) **Δημοσίου Δικαίου ὀργανώσεις.**—Τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικὰ Ἐπιμελητήρια. Ταῦτα διέπονται βασικῶς ὑπὸ τοῦ Ν. 184 1914, εἶναι δὲ ὑποχρεωτικαὶ ἐνώσεις ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων ὠρισμένης περιφερείας, ἀποτελοῦσαι νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Συστάνται διὰ Β. Δ/τος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου. Μέλη εἶναι ἐκ τοῦ νόμου πάντες οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ οἴκειο Ἐπιμελητηρίου ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, συμπεριλαμβανομένων τῶν καθαρῶς ἐμπορικῶν σκοπῶν συνεταιρισμῶν, προμηθείας, κοινῆς πωλήσεως καὶ κατὰναλώσεως.

Τὰ ὄργανα τῶν Ἐπιμελητηρίων εἶναι: α) Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, ἐκλεγόμενον μεταξὺ τῶν ἐχόντων τουλάχιστον Ζετῆ ἐμπορίαν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ μελῶν, ὑφ' ὄλων τῶν μελῶν τοῦ Ἐπιμελητηρίου καὶ β) ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Προέδρου, ἐνός ἢ δύο Ἀντιπροέδρων, τοῦ Γραμματέως καὶ τοῦ Ταμίου, ἐκλεγομένων μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ἡ ἀρμοδιότης τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων συνίσταται κυρίως εἰς τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν γενικωτέρων συμφερόντων τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν, εἰς τὴν ἔρευναν παντός ζητήματος σχετιζομένου μετὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν σχετικὴν εἰσήγησιν πρὸς τὰς ἀρμοδίας ἀρχάς. Εἰδικώτερον, γνωμοδοτοῦν ἐπὶ σχεδίων νόμων καὶ διαταγμάτων ἀφροώντων εἰς τὰ ἀνωτέρω θέματα, συλλέγουσιν καὶ καταγράφουσι τὰ ἐμπορικὰ ἔθιμα καὶ συνηθείας τῆς περιφερείας τῶν, παρέχοντα καὶ πληροφορίας ἐπ' αὐτῶν, ἐχοῦσας τὴν ἰσχὴν ἀπλοῦ δικαστικοῦ τεκμηρίου, προῦν πρωτόκολλον ἐπισημασμένων τῶν πάσης φύσεως ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς περι-

φερίας των, τέλος δὲ συντάσσουν καταλόγους προσώπων ἐξ ὧν διορίζονται, ὑπὸ τῶν δικαστηρίων μὲν οἱ πραγματογνώμονες καὶ οἱ σύνδικοι τῶν πτωχεύσεων, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου δὲ οἱ μεσίται καὶ κολλυβισταί.

* Ἄλλη σπουδαία σημασία ἀρμοδιότης τῶν Ἐπιμελητηρίων τούτων εἶναι ἡ ἐν ἀρθροῖς 40-53 τοῦ νόμου προβλεπομένη διαιτητικὴ διαδικασία, δι' ἧς τὰ μέλη τῶν Ἐπιμελητηρίων δύνανται νὰ ἐπιλύωσι τὰς μεταξὺ των διαφορὰς. Αὕτη μάλιστα εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ἐκείνους οἵτινες, ἐκ τῶν προτέρων, διὰ γενικῆς δηλώσεως ἢ διὰ ρήτρας συνομολογηθείσης εἰς συγκεκριμένας συμβάσεις των, ὑπέβαλον ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐν λόγῳ διαδικασίαν (ἄρθρ. 40).

135. Τὰ Ἐπαγγελματικά καὶ Βιοτεχνικά Ἐπιμελητήρια. Οἶον σκοπὸν ἐκπληροῦν τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικά Ἐπιμελητήρια διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἐκπληροῦν τὰ Ἐπαγγελματικά καὶ Βιοτεχνικά Ἐπιμελητήρια διὰ τὴν βιοτεχνίαν. Ἀρχικῶς καὶ ταῦτα ὑπήγοντο ὑπὸ τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικά Ἐπιμελητήρια, ὡς ἰδιαιτέρα τμήματα τούτων, μεταγενεστέρως ὁμως ἀπεχωρίσθησαν ἀποτελέσαντα αὐτοτελῆ Ἐπιμελητήρια. Καὶ τὰ Ἐπαγγελματικά καὶ Βιοτεχνικά Ἐπιμελητήρια συνιστῶνται διὰ Β. Διατάγματος καὶ ἀποτελοῦν νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Μέλη τούτων εἶναι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς κατηγορίας τῶν ἐπαγγελματιῶν, χειροτεχνῶν καὶ βιοτεχνῶν, τὰς ὀνομαστικῶς ἀριθμουμένας εἰς τὸ ἄρθρ. 6 τοῦ νόμου. Ρητῶς ἐξαιροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀποτελέσουν μέλη τῶν ἐν λόγῳ ἐπιμελητηρίων, ἐπιχειρήσεις χονδρικοῦ ἐμπορίου ἢ τοιαῦτα ἀσκούμενα ὑπὸ τύπον ἀνωνύμου ἐταιρίας, ὡς καὶ χειροτεχνικαὶ ἢ βιοτεχνικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐνεργοῦσαι ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον.

Ἡ ὁ ρ γ ἄ ν ω σ ι ς των ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων. Ἐχουν δηλ. καὶ ταῦτα Διοικητικὸν Συμβούλιον, ἐκλεγόμενον διὰ μίαν ἐξαετίαν, καὶ Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἡ ἀ ρ μ ο δ ι ὀ τ η ς των συνίστανται εἰς τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν συμφερόντων τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ βιοτεχνικῶν τάξεων, ἐκτίθεται δὲ εἰδικώτερον εἰς τὸ ἄρθρον 15 τοῦ νόμου κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων. Ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι ἡ αὐτόθι ἐπιβαλλομένη εἰς αὐτὰ ὑποχρέωσις, ὅπως μεριμνῶσι διὰ τὴν ἀναπτύξιν προμηθευτικῶν συνεταιρισμῶν δὲ τὴν ἀπ' εὐθείας προμήθειαν τῶν ἀναγκαιούντων εἰς τοὺς ἐπαγγελματίας ἐργαλείων καὶ πρώτων ὀλῶν, πρὸς ἐνάσκησιν τῆς τέχνης ἢ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν. Ὁμοίως, ἐπὶ τῶν ἐπιμελητηρίων τούτων ἐπεξετάθησαν αἱ διατάξεις τοῦ Ν. 184 περὶ διαιτησίας, πραγματογνωμοσύνης καὶ δειγματοληψίας.

Ἡ ἐπὶ τῶν ἐπιμελητηρίων τούτων ἐποπτεία, ὡς καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἐμποροβιομηχανικῶν, εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου.

136. Χρηματιστήρια ἀξίων. Τὰ χρηματιστήρια ἀξίων, ἅτινα διέπονται βασικῶς ὑπὸ τοῦ Ν. 3632/1928, συνητήσαμεν ἤδη ἀνωτέρω, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐρεῦνης τῶν ἐμπορικῶν πράξεων (ἀνωτ. § 64). Εἶναι ταῦτα μόνιμοι ἐμπορικαὶ ἀγοραί, ὀργανωμένοι ὑπὸ μορφήν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, εἰς τὰς ὁποίας γίνεται διαπραγμάτευσις ὀρισμένων κινητῶν ἀξίων (ὀνομαζομένων χρηματιστηριακῶν πραγμάτων)¹. Ἡ σύστασις τῶν χρηματιστηρίων ἀξίων γίνεται διὰ νόμου. Μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι ἔχουν συσταθῆ τοιαῦτα χρηματιστήρια μόνον ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ, τοῦ δευτέρου ὁμῶς οὐδέποτε λειτουργήσαντος.

Τὰ ὄργανα τοῦ χρηματιστηρίου ἀξίων εἶναι ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ (Χρηματιστηριακὴ Ἐπιτροπὴ) καὶ ὁ Κυβερνητικὸς Ἐπόπτης. Ἄλλοτε ὑπῆρχε καὶ τρίτον ὄργανον, τὸ Εἰδικὸν Συμβούλιον, ὅπερ ὁμῶς κατηργήθη, τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ μεταβιβασθείσης εἰς τὴν Διοικοῦσαν Ἐπιτροπὴν τοῦ χρηματιστηρίου². Ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ ἀποτελεῖται ἐξ ἐπτά χρηματιστῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν μελῶν τοῦ χρηματιστηρίου (χρηματιστῶν καὶ μεσιτῶν), δια δύο ἔτη. Ἡ ἀρμοδιότης τῆς συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐφορευῇ τῶν ἐργασιῶν τοῦ χρηματιστηρίου, νὰ διοικῇ καὶ νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν αὐτοῦ (ἄρθρον 8), ἔτι δὲ νὰ δικάζη τὰς μεταξὺ χρηματιστῶν καὶ μεσιτῶν χρηματιστηριακὰς διαφορὰς (ἄρθρ. 28), νὰ ἀσκῇ τὴν πειθαρχικὴν δίκωξιν ἐπὶ τῶν χρηματιστῶν, μεσιτῶν καὶ ἀντικρουστῶν (ἄρθρ. 31-32) καὶ νὰ γνωμοδοτῇ σχετικῶς πρὸς τὴν τροποποίησιν τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ χρηματιστηρίου (ἄρθρ. 35). Ἀφ' ἑτέρου, ὁ κυβερνητικὸς ἐπόπτης, ὅστις εἶναι ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου, διορίζεται διὰ Διατάγματος καὶ ἀποτελεῖ τὸν παρὰ τῷ χρηματιστηρίῳ ἐκπρόσωπον τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου πρὸς ἀσκήσιν τῆς κρατικῆς ἐποπτείας ἐπὶ τοῦ χρηματιστηρίου, ἣτις διαγράφεται ἀρκετὰ εὐρεῖα ἐν τῷ νόμῳ. Παρίσταται ἀπαραιτήτως εἰς ὅλας τὰς συγκεντρώσεις τῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς καὶ ἔχει δικαίωμα ἀναβλητικῶν νετῶ ὡς πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι δύναται νὰ ἀναστέλλῃ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν μέχρις ὅτου τελικῶς ἀποφασίσῃ ὁ Ὑπουργὸς Ἐμπορίου.

Τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν μέρος εἰς τὸ χρηματιστήριον, εἶναι οἱ χρηματισταί, οἱ μεσιταὶ καὶ οἱ ἀντικρου-

1. Βλ. ἄρθρ. 17 Ν. 3632/1928, ἀνωτ. § 64.

2. Ἄρθρ. 3 Ν. 3632/1928, ὡς ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 3 Ν. 285/1945.

σ τ α ί. Καί οἱ μὲν χρηματίζονται καὶ μεοῖται εἶναι πρόσωπα μὲ αὐτοτελεῖ ἐπαγγελματικὴν ὑπόστασιν καὶ θεωροῦνται ἔμποροι, ἐνῶ οἱ ἀντικρυσταὶ εἶναι ὑπάλληλοι τῶν χρηματιστῶν, βοηθοῦντες αὐτοὺς ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶντων. Ὁ διορισμὸς τῶν γίνεται τῇ προτάσει τοῦ προσλαβόντος αὐτοὺς χρηματιστοῦ, δι' ἀποφάσεως τῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς, δημοσιευομένης ὑπὸ τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπόπτου τοῦ χρηματιστηρίου, διὰ δὲ τὰς πράξεις καὶ παραλείψεις τῶν εὐθύνεται ἐξ ὀλοκλήρου ὁ χρηματιστής.

Οἱ χρηματίζονται δύνανται, τηροῦντες τὰς προϋποθέσεις τοῦ νόμου (ἄρθρ. 12), νὰ συνάπτωνται καὶ εἰς ὁμόρρυθμον ἑταιρίαν μεταξὺ τῶν καὶ εἰς ἑτερόρρυθμον μετὰ τρίτων (χ ρ η μ α τ ι σ τ η ρ ι α κ ῆ ἑ τ α ι ρ ί α).

Τὰ περὶ ὑποχρεώσεων τῶν χρηματιστῶν, μεσιτῶν καὶ ἀντικρυστῶν, καὶ τὰ τοῦ τρόπου διεξαγωγῆς τῶν χρηματιστηριακῶν ἐν γένει ἐργασιῶν, ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ χ ρ η μ α τ ι σ τ η ρ ι α κ ο ὁ κ α ν ο ν ι σ μ ο ὁ, ὅστις ἐκδίδεται διὰ Β. Διατάγματος μετὰ συμφωνον γνώμην τῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς τοῦ χρηματιστηρίου (ἄρθρ. 36).

Ὁ νόμος 3632 εἰσήγαγε καὶ εἰδικὴν διαδικασίαν διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν διαφορῶν καὶ διενέξεων, αἵτινες προκύπτουν ἐκ τῆς χρηματιστηριακῆς ἐν γένει συναλλαγῆς (χ ρ η μ α τ ι σ τ η ρ ι α κ ἄ δ ι κ α σ τ ῆ ρ ι α). Καὶ διὰ μὲν τὰς μεταξὺ χρηματιστῶν καὶ μεσιτῶν διαφορὰς ὥρισεν, ὅτι αὗται ἐκδικάζονται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ δικαστηρίου ἀποτελουμένου ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς τοῦ χρηματιστηρίου (Χρηματιστηριακὸν Δικαστήριον Α'), διὰ δὲ τὰς διαφορὰς μεταξὺ χρηματιστῶν ἢ μεσιτῶν καὶ ἰδιωτῶν συνέστησεν εἰδικὴν δικαστήριον ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς ἐφέτου, ἑνὸς πρωτοδίκου, τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπόπτου τοῦ χρηματιστηρίου, ἑνὸς χρηματιστοῦ καὶ ἑνὸς ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς (Χρηματιστηριακὸν Δικαστήριον Β'). Τὸ δικαστήριον τοῦτο δικάζει καὶ τὰς ἐφέσεις κατὰ τοῦ Δικαστηρίου Α', ἐνῶ αἱ ἐφέσεις κατὰ τῶν ἰδίων τοῦ ἀποφάσεων δικάζονται ὑπὸ τῶν τακτικῶν ἐφετείων. Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τῶν χρηματιστηριακῶν δικαστηρίων, ὡς καὶ ἡ παρ' αὐτοῖς διαδικασία διέπονται ὑπὸ τοῦ Πρωτοδρ. Δ/τος τῆς 15 Ἀπριλίου 1929.

137. Χρηματιστήρια ἐμπορευμάτων. Καὶ ταῦτα ἀποτελοῦν ἐμπορικῆς ἀγορᾶς συνιστωμένης διὰ Διατάγματος καὶ ὀργανωμένης ὑπὸ μορφήν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Διαφέρουν τῶν χρηματιστηρίων ἀξιῶν κυρίως κατὰ τὰ πράγματα, τῶν ὁποίων γίνεται διαπραγματεύσεις ἐν αὐτοῖς. Χρηματιστηρια-

κά πράγματα είναι ἐν προκειμένῳ ἐμπορεύματα, καθοριζόμενα διὰ Διατάγματος κατόπιν γνωμοδοτήσεως τοῦ οἰκείου Ἐπιμελητηρίου, ἐνδεχομένως δὲ καὶ ναυλώσεις καὶ ἀσφάλειαί, ἐφ' ὅσον ἔχουν συστάθῃ ἀντίστοιχα τμήματα ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ (ἄρθρ. 16 Ν.Δ. τῆς 2/10 Νοεμβρίου 1923). Μία ἄλλη διαφορά ἀπὸ τῶν χρηματιστηρίων ἀξιών εἶναι ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν προκειμένων χρηματιστηρίων ἐποπτεία τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου εἶναι ἔμμεσος. Ἡ ἔμμεσος ἐποπτεία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου δὲν ὑπάρχει διωρισμένος καὶ κυβερνητικὸς ἐπόπτης παρ' αὐτοῖς.

Μέλη τοῦ χρηματιστηρίου ἐμπορευμάτων εἶναι αὐτοδικαίως, ἐκ τοῦ νόμου: 1) τὰ φυσικὰ πρόσωπα, ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, τὰ ἐγγεγραμμένα εἰς τὸ μητρῶν τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου, εἰς 8 ὑπάγεται τὸ χρηματιστήριον, ἐφ' ὅσον ἐνασκοῦν τὸ ἐπάγγελμα ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ Ἐπιμελητηρίου, 2) οἱ ἐταιρικῶς ἀσκούμενοι ἔμπορικαὶ ἢ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, 3) οἱ διωρισμένοι ὡς μεσιταὶ παρὰ τῷ χρηματιστηρίῳ. Εἰδικῶς προκειμένου περὶ τοῦ χρηματιστηρίου ἐμπορευμάτων Πειραιῶς εἶναι μέλη του καὶ ὅλοι οἱ ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, φυσικὰ πρόσωπα καὶ ἐταιρίαι, οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸ Ἐπιμελητήριον Ἀθηνῶν πλὴν τῶν ὡς ἄνω μελῶν τῶν χρηματιστηρίων ἐμπορευμάτων δικαίωμα εἰσόδου καὶ συναλλαγῆς ἐν αὐτοῖς ἔχουν καὶ πάντες οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς πᾶν Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς χώρας, ὡς καὶ ἄλλοδαποὶ οἴκοι διὰ τὸ εἶναι Ἐλλάδι ἐμπορικῶν τῶν ἀντιπροσώπων.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ χρηματιστηρίου ἐμπορευμάτων ἀποτελεῖται ἐξ ἑννέα μελῶν τακτικῶν καὶ τεσσάρων ἀναπληρωματικῶν, ἐκλεγομένων ἐν μέρει ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἐπιμελητηρίων. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐποπτεύει τὰς ἐργασίας τοῦ χρηματιστηρίου, παρακολουθεῖ τὴν τήρησιν τῶν νομῶν καὶ κανόνισμῶν, διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν τοῦ χρηματιστηρίου καὶ ἀσκεῖ τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν μελῶν, πλὴν τῶν μεσιτῶν. Τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τελευταίων ἀσκεῖ ἰδιαίτερον πειθαρχικὸν συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Προέδρου τοῦ οἰκείου Ἐπιμελητηρίου, τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ χρηματιστηρίου καὶ ἑνὸς ἐκπρὸςώπου τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου.

Αἱ συναλλαγαὶ ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ ἐμπορευμάτων καταρτίζονται βάσει συμφωνητικῶν, τῶν ὁποίων τὸν τύπον καταρτίζει ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ χρηματιστηρίου καὶ ἐγκρίνει ὁ Ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου διὰ πράξεώς του.

Καὶ διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν διαφορῶν τῶν προερχομένων ἐκ συν-

αλλαγών τοῦ χρηματιστηρίου ἔμπορευμάτων ὁ νόμος εἰσήγαγεν εἰδικὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν. Κατὰ πρῶτον βαθμὸν δικάζονται αὐτὰ: ὑπὸ εἰδικοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου, ἐνῶ κατ' ἔφεσιν δικάζονται ὑπὸ δικαστηρίου ἀπαρτιζομένου ἐξ ἐνός ἐφέτου καὶ δύο διαιτητῶν (ἄρθρ. 13 παρ. 3-7).

Χρηματιστήρια ἔμπορευμάτων ὑπάρχουν μέχρις ὥρας δύο παρ' ἡμῖν, τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

138. 6) Ἰδιωτικοῦ δικαίου ὀργανώσεις. Γενικά. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω δημοσίου δικαίου ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων τῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων, ὑπάρχουν καὶ ἀναρίθμητοι ὀργανώσεις ἰδιωτικοῦ δικαίου (σωματεῖα) ὑπὸ διαφορώτατα ὀνόματα: σύνδεσμοι, ἐνώσεις, σὺλλογοι κ.ἄ., ἔχουσαι ὡς σκοπὸν εἴτε τὴν ἀπ' εὐθείας ἄσκησιν ἐμπορίου εἴτε ἀπλῶς τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν των.

139. Ἐνώσεις εἰσαγωγέων. Ἰδιάζουσιν θέσιν μεταξὺ τῶν ἰδιωτικοῦ δικαίου ὀργανώσεων τῶν ἐμπόρων κατέχουν αἱ ὑπὸ τοῦ Α.Ν. 1960/1939 προβλεπόμεναι Ἐνώσεις Εἰσαγωγέων διαφόρων ἐμπορευμάτων. Σκοπὸς τῶν Ἐνώσεων αὐτῶν εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ δι' αὐτῶν εἰσαγωγή τῶν οἰκείων ἐμπορευμάτων (ἄρθρ. 1). Μέλη τῆς Ἐνώσεως δύνανται νὰ εἶναι ὅσοι ἔμποροι ἦσαν εἰς τὸ παρελθὸν εἰσαγωγεῖς τοῦ ἐμπορεύματος, δι' ὃ συνέστη ἡ Ἐνωσις, καὶ διατηροῦν ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς Ἐνώσεως, τὰ δὲ κεφάλαια εἰσφέρονται ὑπὸ τῶν μελῶν, ὄντων καὶ προσωπικῶς ὑποχρέων κατὰ λόγον τῆς μερίδος αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἐξαρκοῦν ταῦτα πρὸς ἐξόφλησιν τῶν ὑποχρεώσεων τῆς Ἐνώσεως. Τὸ ἰδιάζον εἰς τὰς Ἐνώσεις ταύτας ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι, καίτοι ἐπιδιώκουν κατὰ κύριον λόγον ἰδιοτελεῖς σκοποὺς καὶ εἶναι προφανῶς νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἰδρύονται διὰ πράξεως τῆς Διοικήσεως, ἦτοι δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου, εἰς ὃν καὶ ἀπονέμονται εὐρύταται ἐξουσίαι ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τοῦ ὀργανισμοῦ των (ἄρθρ. 3), καθὼς καὶ ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν αὐτῶν. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη τοῦ Ὑπουργοῦ ὀλοκληροῦται διὰ τοῦ διορισμοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου παρὰ τῆς Ἐνώσεως, ὅστις παρακολουθεῖ καὶ ἐποπτεύει τὰς ἐργασίας τῆς Ἐνώσεως, τηρῶν περὶ τούτου ἐνήμερον τὸν Ὑπουργὸν Ἐμπορίου, καὶ ὅστις ἔχει ἀναβλητικὸν veto ἐπὶ πάσης ἀποφάσεως τῆς Ἐνώσεως μέχρις ὅτου ἀποφασίσῃ ὁ Ὑπουργὸς (ἄρθρ. 10). Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ Ἐνωσις διοικεῖται ὑπὸ Ἐπιτροπῆς, ἣτις ὅμως καὶ αὕτη, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐνώσεως (ἄρθρ. 9). Τὰ τῆς ἐσωτερικῆς λειτουργίας, διοικητικῆς καὶ λογιστικῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐνώσεως,

καθορίζονται διά κανονισμό, συντασσομένου υπό της 'Ενώσεως και έγκρινομένου ή τροποποιουμένου υπό τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου.

Γενικῶς εἰπεῖν ἢ ἐπέμβασις τοῦ Ὑπουργοῦ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῶν Ἐνώσεων εἶναι αὐτόχρημα δικτατορικὴ, δύναται δὲ νὰ δικαιολογηθῇ μόνον ἐκ τῶν εὐρυτάτων πλεονεκτημάτων τῶν παρεχομένων εἰς τὰ μέλη αὐτῶν, συνισταμένων εἰς τὴν μονοπωλιακὴν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει παρῳχημένων κριτηρίων εἰσαγωγῆν ἔμπορευμάτων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Τὸ σύστημα τῆς διὰ τῶν Ἐνώσεων Εἰσαγωγῶν διενεργείας, τῶν εἰσαγωγῶν ἐχρησιμοποίηθη κατὰ κόρον κατὰ τὴν ἀμέσως προτοῦ τελευταίου πολέμου περίοδον, διὰ νὰ περιπέσῃ εἰς σχετικὴν ἀχρηστίαν κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Διοικήσεως Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου.

140. Ἐνώσεις ἐξαγωγῶν. Κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰς ὡς ἄνω ἐνώσεις, ὁ Α.Ν. 2592/1940 προέβλεπε περὶ τῆς ἰδρύσεως Ἐνώσεων ἐξαγωγῶν ἑλληνικῶν προϊόντων. Τοῦ νόμου τούτου προηγήθη ὁ Α.Ν. 1490/1938 περὶ ἐλέγχου ἐξαγωγικοῦ ἔμπορίου, ὅστις κατοχύρωσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐξαγωγέως ἑλληνικῶν προϊόντων, ὑποβαλῶν εἰς ὠρισμένας προϋποθέσεις τὴν ἄσκησιν αὐτοῦ.

141. Ἐτεροὶ ἰδιωτικαὶ ὀργανώσεις ἐμπόρων. Μεταξὺ τῶν ἀπειραριθμῶν τούτων ὀργανώσεων δεόν νὰ ἐξαρθοῦν κατὰ πρῶτον λόγον οἱ κατὰ τόπους Ἐμπορικοὶ Σύλλογοι, οἵτινες εἶναι ἀνεγνωρισμένα σωματεῖα ἀποτελούμενα ἀπὸ τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἢ προϋπάρχοντας ἐμπόρους, τραπεζίτας καὶ παραγγελιοδόχους, ἔχοντα ὡς σκοπὸν τὴν μέριμναν περὶ τῆς προαγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ἔμπορίου καὶ τῶν συναφῶν αὐτῷ παραγωγικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου. Ἐπίσης ὁ «Σύνδεσμος τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀνωμένων Ἐταιριῶν», σωματεῖον ἀνεγνωρισμένον, τοῦ ὁποίου μέλη δύνανται νὰ εἶναι πᾶσαι αἱ ἐν Ἑλλάδι νομίμως ἐργαζόμεναι ἡμεδαπαῖ ἢ ἀλλοδαπαὶ ἀνώνυμοι ἑταιρίαι, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μελέτης, προαγωγῆς καὶ κατοχυρώσεως τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν τοῦ ἀπονομικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως.

Ἄλλη τοιαύτη ἀντιπροσωπευτικὴ ὀργάνωσις εἶναι ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἑλληνῶν Βιομηχάνων, ἰδρυθεὶς ἐν ἔτει 1907 μὲ σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας, τὴν ἀμοιβαίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ ὑποστήριξιν πρὸς προαγωγῆν τοῦ ἔργου, ἐκάστου καὶ τὴν διάδοσιν τῶν βιομηχανικῶν καὶ τεχνικῶν γνώσεων. Μέλος δύναται νὰ καταστῇ πᾶς Ἑλλην βιομήχανος διατηρῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ διατηρήσας ἐπὶ ἰκανὰ ἔτη ἐργοστάσιον ἐπεξεργασίας ἐγχαρῶν ἢ ἀλλοδαπῶν πρώτων ὀλῶν.

Τέλος, υπάρχει άπειρία άλλων μερικωτέρων οργανώσεων υπό διάφορα όνόματα (Σύνδεσμοι, Σύλλογοι, Ένώσεις κλπ.) σκοπώντων την προαγωγήν των ειδικωτέρων επαγγελματικών συμφερόντων των επί μέρους κλάδων του έμπορίου και τφ. βιομηχανίας.

142. γ) Διεθνείς οργανώσεις. Πλήν των δημοσίων και ιδιωτικών έσωτερικών επαγγελματικών οργανώσεων του έμπορίου και της βιομηχανίας, υπάρχουν ανάλογοι οργανώσεις επί διεθνούς έπιπέδου. Ός αντιπροσωπευτικώτερα και σπουδαιώτερα έξ αυτών δύναται να θεωρηθῆ τό έν έτει 1919 ίδρυθέν, και έν Παρισίοις έδρευόν, Διεθνή Έμπορικόν Έπιμελητήριον. Μέλη τακτικά του έν λόγω έπιμελητηρίου δύναται να καταστούν πάσαι αι έθνικαί και τοπικαί ενώσεις, αι αντιπροσωπευτικαί έμπορικών επαγγελματικών συμφερόντων, μη επιδιώκουσαι κερδοσκοπικούς σκοπούς, οϊόν τά διάφορα έμποροβιομηχανικά και επαγγελματικά έπιμελητήρια, έμπορικαί και βιομηχανικαί σύλλογοι κ.ο.κ. Αντεπιστέλλοντα μέλη δύναται να γίνουν και άτομικαί ή εταιρικαί έπιχειρήσεις, έμπορικαί, βιομηχανικαί, τραπεζιτικαί, μεταφορών, ασφαλιστικαί κ.ά.

Σκοπός του είναι ή διά παντός προσφόρου μέσου προαγωγή των διεθνών έμπορικών συναλλαγών, και έν γένει των διεθνών σχέσεων, επί του πεδίου του υπό εύρυτάτην έννοιαν έμπορίου. Ειδικώτερον επιδιώκει την κωδικοποίησιν των διεθνών έμπορικών συνηθειών, την απλούστευσιν των πάσης φύσεως διοικητικών περιορισμών του έμπορίου, την δικαίαν και ίσην μείσχειρισιν των έν έκάστω κράτει έγκατεστημένων άλλοδαπών έπιχειρήσεων κ.ο.κ. Ιδιαίτέρως δέον να έξαρθῆ ή συμβολή του Διεθνούς Έμπορικού Έπιμελητηρίου εις την επίλυσιν των έν τφ διεθνεί έμπορίω άναφουμένων διαφορών, διά της ίδρύσεως ειδικής μονίμου διεθνούς έμπορικῆς διαιτητικῆς δικαιοδοσίας και της έκπονήσεως ειδικών κανόνων, έχόντων έφαρμογήν επί της τοιαύτης διαιτησίας. Μεγάλην σημασίαν έχει, έπίσης, ή καθιέρωσις όμοιομόρφου έρμηνείας των συνηθών έν τφ διεθνεί έμπορίω συνηθιακών όρων (cif, fob κλπ.), ώς και όμοιομόρφων κανόνων σχετικών πρός τάς δι' έμπορευμάτων ήσφαλισμένας τραπεζικαίς πιστώσεις (crédit documentaire).

Τά όργανα του Διεθνούς Έπιμελητηρίου είναι: α) ή Γενική Συνέλευσις των μελών, συνεργομένη άνά διετίαν εις έκάστοτε καθοριζομένην πόλιν, αποφασίζουσα την γενικήν κατεύθυνσιν και πολιτικήν της οργανώσεως. β) Τό Συμβούλιον, αποτελούμενον από αντιπροσώπους πασών των κατά χώρας Έθνικών Έπιτροπών, συνεργομένη δις του έτους. γ) ή Έκτελεστική Έπιτροπή, αποτελουμένη από μικρότερον αριθμόν εκπροσώ-

πων τῶν Ἐθνικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ ἀποφαινομένη ἐπὶ τρεχόντων ἢ ἐπειγόντων θεμάτων τῆς ὀργανώσεως. δ) Αἱ Ἐθνικαὶ Ἐπιτροπαί, αἵτινες εἶναι αἱ εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἐκπρόσωποι τοῦ Δ.Ε.Ε., ἀποτελοῦσαι τὸν σύνδεσμον αὐτοῦ πρὸς τὰς Κυβερνήσεις τῶν ἀντιστοίχων χωρῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις μελῶν τοῦ Ἐπιμελητηρίου (ὀργανώσεων ἢ ἐπιχειρήσεων). Τοιαύτη «Ἐθνικὴ Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Δ.Ε.Ε.» πρὸς ἐκπρόσωπῶν τῶν ἑλληνικῶν ὀικονομικῶν ἐν γένει συμφερόντων παρὰ τῷ Δ.Ε.Ε. Ἰδρύθη ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ Ν.Δ. ἀπὸ 31.12.1925 καὶ λειτουργεῖ ἔκτοτε συνεχῶς. ε) Ὁ Πρόεδρος καὶ ἡ Γραμματεία, αἵτινα εἶναι τὰ κύρια ἐκτελεστικὰ ὄργανα τοῦ Δ.Ε.Ε. Ἐπὶ πλέον τὸ Δ.Ε.Ε. διατηρεῖ στενὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν, εἰσηγούμενον εἰς αὐτὸν ἐπὶ θεμάτων τῆς ἀρμοδιότητός του καὶ παρασκευάζον ταῦτα διὰ τὸν Ο.Η.Ε., διαθέτει δὲ καὶ τεσσαράκοντα ἐν δλω μόνιμους ἐπιτροπὰς μελέτης τῶν διαφόρων θεμάτων τῆς ἀρμοδιότητός του.

II. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Α'. Τὰ ἐμπορικὰ βιβλία

143. Γενικὰ περὶ ἐμπορικῶν βιβλίων. Ἡ τήρησις ἐμπορικῶν βιβλίων, καὶ γενικώτερον ἡ λογιστικὴ, εἶναι ἀπαραίτητος εἰς πάντα ἔμπορον, ἵνα δύναται οὗτος εὐχερῶς ἀνὰ πᾶσαν σιγμὴν νὰ ἐλέγῃ τὴν ὀικονομικὴν του ἐν γένει κατάστασιν, νὰ γνωρίζῃ τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα τοῦ ἔμπορίου του καὶ νὰ δύναται νὰ λαμβάνῃ τὰ ἀνάλογα μέτρα. Ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχει παλαιοτάτη συνήθεια τῶν ἐμπόρων νὰ τηροῦν ἐμπορικὰ βιβλία, ἀναγομένη ἀμέσως μὲν εἰς τὰς συνήθειας τῶν Ἰταλῶν ἐμπόρων τοῦ Μεσαίωνα, ἐμμέσως δὲ εἰς πολὺ παλαιότεραν ἐποχὴν. Οὕτως, ὑπάρχουν ἱστορικὰ στοιχεῖα πειθόντα ἡμᾶς, ὅτι ἡ συνήθεια τῆς τηρήσεως λογιστικῶν βιβλίων ἦτο εὐρέως διαδεδομένη ἐν Ρώμῃ, καὶ ἀκόμη ἐνωρίτερον εἰς τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τοὺς τραπεζίτας¹.

Ὁ λόγος ὁμοίως, διὰ τὸν ὅποτον ἡ νεωτέρα νομοθεσία ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρεωτικὴν τήρησιν ἐμπορικῶν βιβλίων, δὲν εἶναι ἡ εὐρυθμὸς λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' εἴτε ἡ διευκόλυνσις τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἀποδείξεως ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ ἔμπορου, εἴτε ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἔμπορου διὰ λόγους φορολογικούς. Οὕτως ἐξηγεῖται ὅτι διατάξεις περὶ ἐμπορικῶν βιβλίων ἀπαντῶμεν εἰς τρεῖς κυρίως κατηγορίας νόμων: α) εἰς τὸν Ἐμπορι-

1. Βλ. Καραβάν, § 198.

κόν Κώδικα (άρθρ. 8-17), β) εις τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν (άρθρ. 408, 416-418) καὶ γ) εις φορολογικοὺς νόμους (ιδίως εις τὸν Κώδικα περὶ τελῶν χαρτοσήμου ἀρθρ. 44, καὶ εις τὸν Κώδικα φορολογικῶν στοιχείων).

144. Νομοθετικὰ συστήματα. Ὡς πρὸς τὴν ὑποχρέωσιν τηρήσεως ἐμπορικῶν βιβλίων, ἀκολουθοῦντα ὑπὸ τῶν διαφόρων νομοθεσιῶν διάφορα συστήματα. Οὕτω, κατὰ τὸ ἀγγλικὸν δίκαιον οὐδεμία νομοθετικὴ ὑποχρέωσις τηρήσεως ἐμπορικῶν βιβλίων ἐπιβάλλεται, πλὴν προκειμένου περὶ ἐταιριῶν. Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ γερμανικὸν δίκαιον ἐπιβάλλεται κατ' ἀρχὴν ἡ ὑποχρεωτικὴ τήρησις ἐμπορικῶν βιβλίων, χωρὶς νὰ καθορίζεται καὶ εἰδικῶς ποῖα εἶναι ταῦτα (§ 38 Γερμ. Ε.Κ.). Ὁ ἡμέτερος Ἐμπορικὸς Νόμος ἀκολουθεῖ ἐνδιάμεσον σύστημα. Καθορίζει ὀρισμένα βιβλία ὡς ὑποχρεωτικά, ἅτινα εἰδικῶς κατονομάζει καὶ περιγράφει, ἀφίνει δὲ εις τὴν διάκρισιν τοῦ ἐμπόρου νὰ τηρήσῃ καὶ ἄλλα.

Ἡ κατὰ τὸν Ἐμπορικὸν Νόμον ὑποχρέωσις τηρήσεως ἐμπορικῶν βιβλίων ἀφορᾷ, κατ' ἀρχὴν, π ἄ ν τ α ἔμπορον, εἴτε φυσικὸν πρόσωπον, εἴτε ἐταιρία ἢ ἄλλο νομικὸν πρόσωπον εἶναι οὗτος, εἴτε κανέστι ἔμπορος βάσει τοῦ ἀρθρ. 1 Ε.Ν. εἴτε κατὰ τὸ τυπικὸν σύστημα¹. Ἐν τούτοις, συμφώνως πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ἀποψιν, τῆς ἐν λόγῳ ὑποχρέωσεως ἀπαλλάσσονται οἱ μικροῦ ἐμποροί². Ἐκ τῶν ξένων νομοθεσιῶν ὁ Γερμανικὸς Ἐμπορ. Κώδικς (§ 4) καὶ ὁ Ἰταλ. Α.Κ. τοῦ 1942 (ἀρθρ. 2214) ἐξαιροῦν ρητῶς τοὺς μικροεμπόρους τῆς ὑποχρέωσεως πρὸς τήρησιν βιβλίων.

145. Ὑποχρεωτικὰ ἐμπορικὰ βιβλία. Ταῦτα συμφώνως πρὸς τὰ ἀρθρα 8 καὶ 9 Ε.Ν. εἶναι τὰ ἑξῆς τρία :

α) Τὸ ἡμερολόγιον. Εἰς τοῦτ' ἀναγράφονται ἡμέραν πρὸς ἡμέραν αἱ ἐμπορικαὶ ἐργασίαι τοῦ ἐμπόρου, αἱ εἰσπράξεις ἐν γένει καὶ πληρωμαὶ του, αἱ ἀποδοχαὶ ἢ ὀπισθογραφῆσεις συναλλαγματικῶν καὶ ἄλλων ἐμπορικῶν χρηματογράφων, κατὰ μῆνα δὲ τὸ ποσὸν τῆς οἰκιακῆς του δαπάνης. Ὑπάρχει ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὸ ἂν εἰς τὸ ἡμερολόγιον δεῖον ν' ἀναγρά-

1 Προφανές εἶναι, ὅτι οἱ δόμροθυμοὶ ἐταῖροι, καίτοι θεωρούμενοι κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀποψιν ἔμποροι δὲν ὑποχρεοῦνται εἰς τήρησιν ἰδίων ἐμπορικῶν βιβλίων, χωριστῶν ἀπὸ τῶν τῆς ἐταιρίας. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ ὑποχρέωσις τηρήσεως βιβλίων εἶναι δημοσίας τάξεως καὶ ἀφορᾷ καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἔχοντας τὴν κατοικίαν των ἢ τὴν ἔδραν των ἐλλοδαποὺς ἐμπόρους. Κ ρ ο κ ι δ ᾱ ς, § 203, Ἀ ν α σ τ α σ ι ᾱ δ ῆ ς, § 55 σημ. 3, Ε.Α: 1481/1911 Θέμ. ΚΔ' 296.

2. Βλ. ἀνωτ. § 92.

φονται και αι μη εμπορικαι συναλλαγαι του εμπόρου (π.χ. αγορά η πώλησις οικίας του, ληφθεϊσα η δοθεϊσα προίξ κ.ά.). Η κρατοδσα γνώμη δέχεται την καταφατικήν λύσιν, επί τῷ λόγῳ ἔτι η̄ περιουσία του εμπόρου εἶναι ἐνιαία, και δι:αι και αι καθαρῶς ἀστικαι συναλλαγαι του δύνανται νά ἔχουν ἀντίκτυπον ἐπί της οἰκονομικῆς του καταστάσεως ὡς εμπόρου¹. Εἰς τοῦτο οἱ ὁπαδοὶ της δευτέρας ἀπόψεως ἀντιτάσσουν, δι:αι της ἐγγραφῆς και δλων ἐν γένει τῶν ἀστικῶν συναλλαγῶν του εμπόρου τὸ ἡμερολόγιον θά καθίστατο ἐξαιρετικῶς ὀγκῶδες και δύσχρηστον².

β) Τὸ βιβλίον ἀντιγραφῆς ἐπιστολῶν. Εἰς τοῦτο ὁ ἔμπορος δέον ν' ἀντιγράψῃ τὰς ἐπιστολάς τὰς ὁποίας αὐτὸς στέλλει, ἐνῶ τὰς ἐπιστολάς τὰς ὁποίας λαμβάνει ἀρκεῖ νά θέτῃ εἰς φάκελλον. Ἐν τῇ πράξει, και τῶν ἐπιστολῶν ἄς στέλλει ὁ ἔμπορος κρατοῦνται ἀντίγραφα της γραφομηχανῆς, ἅτινα τίθενται εἰς εἰδικοὺς φακέλλους ταξινομήσεως (classeurs) η̄ και βιβλιοδετοῦνται εἰς τόμους.

γ) Τὸ βιβλίον ἀπογραφῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 9 Ε.Ν. ὁ ἔμπορος ὑποχρεοῦται νά κάμῃ κατ' ἔτος ἰδιωτικῆν ἀπογραφὴν τῶν στοιχείων της περιουσίας (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δημοσίαν ἀπογραφὴν τὴν συντασσομένην ὑπὸ συμβολῆς ογράφου), και ν' ἀντιγράψῃ ταύτην εἰς εἰδικὸν ἐπὶ τούτῳ τηρούμενον βιβλίον. Ἡ τοιαύτη ἀπογραφὴ ῥησιμεύει εἰς τὸν ἔμπορον ὡς βάσις και διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἰσολογισμοῦ του.

Δι' ἄλλων διατάξεων τοῦ Ε.Ν., η̄ διὰ νεωτέρων ἐμπορικῶν νόμων, εἰσῆχθησαν και πρόσθετα εἰδικὰ ὑποχρεωτικὰ βιβλία δι' ὀρισμένης κατηγορίας ἐμπόρων. Οὕτως:

α) Ὁ παραγγελιοδόχος μεταφορῶν διὰ γῆς η̄ ὕδατος ὀφείλει νά τηρῇ βιβλίον ἀντιγραφῆς ἀγωγιαστηρίων (ἄρθρ. 101 Ε.Κ.)

β) Οἱ συνεταιρισμοὶ ὑποχρεοῦνται νά τηροῦν ὀνομαστικὸν βιβλίον τῶν συνεταιρίων τῶν (ἄρθρ. 10 Ν. 602).

γ) Οἱ χρηματισταὶ και οἰμεῖται τοῦ χρηματιστηρίου ἀξίων ὑποχρεοῦνται νά τηροῦν τὸ σημειωματάριον, τὸ βιβλιάριον τριπλοτύπων πινακιδίων, και τὸ βιβλίον δεκαπενθήμερων ἐκκαθαρίσεων πελατῶν (ἄρθρ. 12 παρ. 2 και 13 παρ. 3 Ν. 3632/1928).

1. Πετιμεζᾶς, § 54, α', Τσιριντάνης, § 54, II, Καραβᾶς, § 200, α, Ε.Π. 45/1949 Θέμ. Ξ' 631.

2. Ἀναστασιάδης, § 56, Ἐσκαργα, Ν° 205.

δ) Ἀνάλογον βιβλίον ὑποχρεοῦνται νὰ τηροῦν οἱ μεστὰι τῶν χρηματιστηρίων ἐμπορευμάτων (ἄρθρ. 10 Ν.Δ. τῆς 2/10 Νοεμβρίου 1923).

Τέλος, δυνάμει τοῦ Κώδικος Φορολογικῶν Στοιχείων (Β.Δ. τῆς 7/7 Ἰουλίου 1952), οἱ ἔμποροι, καὶ γενικώτερον οἱ ἐπιτηδευματῆαι, ἐχωρίσθησαν εἰς τέσσαρας κατηγορίας, ἀναλόγως τῶν ἐτησίων ἀκαθαρσίτων ἐσόδων των, ὑποχρεομένης ἐκάστης κατηγορίας νὰ τηρῆ ἢ αὐτόθι ἀναφερόμενα βιβλία. Οὕτως, οἱ ἐπιτηδευματῆαι τῆς πρώτης κατηγορίας ὑποχρεοῦνται νὰ τηροῦν βιβλίον ἀγορῶν ἀγαθῶν (ἄρθρ. 3), οἱ ἐπιτηδευματῆαι τῆς δευτέρας κατηγορίας βιβλίον χρεωστῶν καὶ πιστωτῶν καὶ βιβλίον ταμείου (ἄρθρ. 5), οἱ τῆς τετάρτης κατηγορίας γενικὸν καθολικὸν καὶ, κατὰ τὰς περιστάσεις, βιβλίον ἀποθήκης καὶ βιβλίον παραγωγῆς (ἄρθρ. 7) κ.ο.κ. Ὁρισμένοι ἐπιτηδευματῆαι ἐκάστης τῶν ἐν λόγῳ κατηγοριῶν ὑποχρεοῦνται εἰς τὴν τήρησιν ἐδικῶν προσθέτων βιβλίων (π.χ. οἱ ράπται καὶ οἱ παραγγελιοδόχοι βιβλίου παραγγελιῶν, οἱ ἐκμεταλλεῦται δημοσίου θεάματος βιβλίου διαθέσεως εἰσιτηρίων κ.ο.κ.).

146. Προαιρετικὰ βιβλία. Ταῦτα εἶναι ὅσα, καίτοι συνήθη εἰς τὸ ἐμπόριον, δὲν κηρύσσονται ὑποχρεωτικὰ ὑπὸ τοῦ νόμου. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν κατέστησαν δι' ἐδικῶν νόμων, μεταγενεστέρων τοῦ Ἐμπορικῶς Νόμου, ὑποχρεωτικὰ δι' ὀρισμένης κατηγορίας ἐμπόρων. Τοιαῦτα βιβλία, μὴ ὑποχρεωτικὰ διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐμπόρων, εἶναι, π.χ., τὸ καθολικόν, ὅπερ περιλαμβάνει μερίδας παριστανούσας τοὺς ἐδικωτέρους λογαριασμοὺς τῶν προσώπων μεθ' ὧν ἔχει συναλλαγὰς ὁ ἔμπορος, ἢ τὰ ἐδικώτερα τμήματα τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸ πρόχειρον, εἰς ὃ καταχωροῦνται προχειρῶς αἱ συναλλαγαὶ τοῦ ἐμπόρου διὰ νὰ μεταφερθοῦν εἴτα εἰς τὸ ἡμερολόγιον ἢ τὰ ἄλλα βιβλία, τὸ βιβλίον ταμείου, τὸ βιβλίον συναλλαγμάτων καὶ γραμματίων, ἐνθα σημειοῦνται αἱ λήξεις τῶν ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ὑπογραφομένων ἐν λόγῳ χρηματογράφων, τὸ βιβλίον ἀγορῶν καὶ πωλήσεων, τὸ βιβλίον ἀποθήκης κ.ο.κ. Ὁ ἀντίδικος τοῦ ἐμπόρου, ἀποδεικνύων ὅτι οὗτος τηρεῖ προαιρετικὰ βιβλία, δύναται νὰ ἀξιώσῃ τὴν ἐκ μέρους τοῦ ἐμπόρου ἐπίδειξιν αὐτῶν¹.

147. Τρόπος τήρησεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων. Ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὸ λογιστικὸν σύστημα τήρησεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων οὔτε ὁ Ἐμπορικὸς Νόμος, οὔτε ἡ Πολιτικὴ Δικονομία ὀρίζουν τι σχετικῶς.

1. Πρωτ. Θεσ. 2915/1951 ΕΕΝ 18' 235.

Συνεπώς ο έμπορος είναι ελεύθερος να κάμει χρήση του άπλο-
γραφικού ή του πλέον εξειλιγμένου διπλογραφικού συ-
στήματος. Ένιστε ειδική τις διάταξις, φορολογικού κυρίως νόμου,
έπιβάλλει την τήρησιν τούτου ή εκείνου του συστήματος. Ούτω, π.χ.,
κατά τὸ άρθρ. 7 παρ. 2 τοῦ Κώδικος φορολογικῶν στοιχείων, οἱ ἀντί-
κοντες εἰς τὴν τετάρτην κατηγορίαν ἐπιτηδευματίαι ὀφείλουν νὰ
τηριοῦν τὰ εἰς αὐτοὺς ἐπιβαλλόμενα βιβλία «κατὰ τὴν διπλογραφι-
κὴν μέθοδον».

Ἐξ ἄλλου ὁ νόμος ἀπαιτεῖ τὴν τήρησιν ὠρισμένων διατυπώ-
σεων σχετικῶς πρὸς τὴν τήρησιν τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων, προωρισμέ-
νων νὰ ἐξασφαλίσουν, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν γνησιότητα τῶν ἐν αὐ-
τοῖς ἐγγραφῶν ἢ ἐπιβαλλομένων ἐκ καθαρῶς φορολογικῶν σκοπῶν.
Οὔτω:

α) Τὰ ὑποχρεωτικά ἐμπορικά βιβλία δέον, πρὸ πάσης χρήσεως
αὐτῶν, νὰ ἀριθμῶνται καὶ μονογραφῶνται ἀνά πᾶσαν σελίδα, να
θεωρῶνται δὲ εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα, γινομένης μείας τῶν σελί-
δων κλπ., (ἄρθρ. 11 Ε.Ν., 416 παρ. 1 Π.Δ.). Ἡ τοιαύτη μονογρά-
φισις καὶ θεώρησις γίνεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου τῆς
κατοικίας τοῦ ἐμπόρου (ἄρθρ. 44 Κώδικος χαρτοσημοῦ, τροποποιή-
σαντος ἐν τούτῳ τὰς προαναφερθείσας διατάξεις τοῦ Ε.Ν. καὶ τῆς
Π.Δ., ἐπίσης ἄρθρ. 18 Κώδικος φορολογικῶν στοιχείων). Ἡ διατύ-
πωσις αὕτη σκοπεῖ νὰ προλάβῃ τὴν ἀφαιρέσιν, προαθηκὴν ἢ ἀντι-
κατάστασιν φύλλων ἀπὸ τὰ ἐμπορικά βιβλία.

β) Εἰδικῶς τὸ ἡμερολόγιον καὶ τὸ βιβλίον ἀπο-
γραφῶν δέον νὰ θεωρῶνται καὶ μονογραφῶνται κατ' ἔτος (ἄρθρ.
10 παρ. 1 Ε.Ν.).

γ) Ὅλα τὰ ἐμπορικά βιβλία δέον «νὰ συντάσσωνται κατὰ χρο-
νολογικὴν σειρὰν, χωρὶς ἄγραφα διαστήματα, χάσματα ἢ παραπομ-
πὰς εἰς τὸ περιθώριον» (ἄρθρ. 10 παρ. 2 Ε.Ν.) καὶ «ἄνευ ὑπεργρα-
φῶν καὶ παρεγγραφῶν» (ἄρθρ. 416 ἀριθ. 2). Ἐν γίνῃ λάθος τι κατὰ
τὴν ἐγγραφὴν, τοῦτο πρέπει νὰ διορθωθῇ κατωτέρω δι' ἐναντίας ἐγ-
γραφῆς, ὅταν ἀνακαλυφθῇ. Καὶ ἡ διατύπωσις αὕτη σκοπεῖ νὰ προ-
λάβῃ τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀλλοίωσιν τῶν ἐγγραφῶν.

δ) Τὰ βιβλία δέον νὰ τηρῶνται εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.
ἐκτός ἂν ὑπάρχῃ διωρισμένος ἔμεισθος διερμηνεὺς τῆς ὑπὸ τοῦ ἐμ-
πόρου χρησιμοποιουμένης γλώσσης εἰς τὸ Εἰσηνοδικεῖον ἢ τὸ Πρω-
τοδικεῖον τῆς κατοικίας αὐτοῦ (ἄρθρ. 416 ἀριθ. 3 Π.Δ.)¹. Ἐξαιρέσεις

1. Οὔτω Καραβᾶς, τ. Α', τεύχ. β', § 208, Τσιριντάνης, § 55,
III, Πετιμεζᾶς, § 57,3, Ε.Α. 1481/1911 Θέμ. ΚΔ' 296. Ἀντιθέτως, κατὰ

έγένετο διά τούς μὴ δυναμένους νὰ τηροῦν ἑλληνιστὶ τὰ βιβλία των Ἰσραηλίτας, ἐπιτραπέντος νὰ τηροῦν ταῦτα εἰς τὴν Ἰσπανοεβραϊκὴν ἢ γαλλικὴν (ἄρθρ. 25 Ν. 24⁵6/1920).

ε) Ὅλα τὰ ἐμπορικὰ βιβλία ἀπαιτεῖται νὰ χαρτοσημαίνωνται (ἄρθρ. 44 Κώδικος Χαρτοσήμου).

148. Χρόνος διατηρήσεως τῶν βιβλίων. Ὁ χρόνος καθ' ὃν εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ ἔμπορος νὰ διατηρῇ τὰ ἐμπορικὰ βιβλία εἶναι μία δεκαετία (ἄρθρ. 11 παρ. 2 Ε.Ν.), ἀρχομένη κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀποψιν ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τῆς τελευταίας ἐν αὐτοῖς ἐγγραφῆς ¹. Ἡ διάταξις αὕτη ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἅμα τῇ παρόδῳ τῆς 10ετίας παύει πλέον νὰ ὑπάρχη τεκμήριον κατὰ τοῦ ἐμπόρου περὶ διατήρησης τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ὑπ' αὐτοῦ, δὲν ἀποκλείεται ὅμως εἰς τὸν ἀντίδικον τοῦ ἐμπόρου νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἔμπορος, καίτοι μὴ ἔχων ὑποχρέωσιν, ἐν τούτοις διατηρεῖ ταῦτα ². Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ὑποχρεωθῇ ὁ ἔμπορος νὰ προσκομίσῃ ταῦτα, ἄλλως δυνατὸν νὰ ἐπιβληθῇ συμπληρωματικὸς ὄρκος εἰς τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ (ἄρθρ. 17 Ε.Ν.). Ἐπίσης δὲν ἀποκλείεται ὁ ἔμπορος νὰ ἐπικαλεσθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ βιβλία του, ἔστω καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῆς δεκαετίας.

Τὰ κατὰ τὸν Κώδικα Φορολογικῶν Στοιχείων βιβλία ἀρκεῖ νὰ διαφυλάσσωνται ἐπὶ μίαν δετίαν ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐγγραφῆς (ἄρθρ. 35 Κ.Φ.Σ.), δεδομένου ὅτι μετὰ τὸ διόστημα τοῦτο παραγράφονται αἱ ἐκ φόρων ἀπαιτήσεις τοῦ Δημοσίου.

149. Ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων. Ἐν προκειμένῳ δεόν νὰ διακρίνωμεν κατ' ἀρχὴν τὰ ὑποχρεωτικὰ ἐμπορικὰ βιβλία ἀπὸ τῶν προαιρετικῶν.

α) Ἐπὶ τῶν ὑποχρεωτικῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ἡ ἀποδεικτικὴ τῶν ἰσχύς ἐξαρτᾶται, πρῶτον, ἐκ τῆς τακτικῆς, δηλ. συμφώνως πρὸς τὰς νομίμους διατυπώσεις, τηρήσεως τούτων, καί, δεύτερον, ἐκ τοῦ προσώπου ὅπερ τὰ ἐπικαλεῖται.

Κατ' ἀρχὴν δεόν νὰ ἔχουν τηρηθῇ νομίμως. Τὰ μὴ συμφώνως πρὸς τὰς προϋποθέσεις τοῦ νόμου τηρηθέντα βιβλία δὲν ἀποδεικνύουν ὑπὲρ τοῦ τηρήσαντος αὐτὰ (ἄρθρ. 13 Ε.Ν.). Ἐξ ἀντιδιαστο-

τινας, ἡ τήρησις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι ὑποχρεωτικὴ μόνον διὰ τὸ ἡμερολόγιον βλ. Ἀναστασιάδην, § 57, σημ. 15. Πάντως, ὡς πρὸς τὰς ἀνωνύμους ἐταιρίας καὶ τὰς ἀσφαλιστικὰς τοιαύτας, ἡ τήρησις τῶν ἐμπορικῶν τῶν βιβλίων εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπεβλήθη δι' εἰδικῶν διατάξεων (ἄρθρ. 23α Ν. 2190 ὡς προσετέθη διὰ τοῦ ἄρθρ. 9 Ν. 5076/31, ἄρθρ. 24 Ν. 1023/1917).

1. Καραβάς, § 209, Τσιριντάνης, § 55, IV, Ἀναστασιάδης, § 59, Πετιμεζάς, § 58.

2. Α.Π. 141/1912 Θέμ. ΚΔ' 591.

λης πρὸς τὴν διάταξιν ταύτην συνάγεται ὅτι ἐναντίον τοῦ τηρήσαντος δύνανται ν' ἀποδείξουν καὶ τὰ ἀτάκτως τηρηθέντα βιβλία, ἐκτὸς ἂν ἡ ἀτάξια συνίσταται εἰς τὴν μὴ προσήκουσαν χαρτοσήμανσιν αὐτῶν¹, ὁπότε μόνον εἰς ποινικὴν δίκην δύνανται νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ὡς ἀπόδειξις, ἐκ δὲ τῶν πολιτικῶν δικῶν εἰς ἐκείνας μόνον ὅπου ὁ δικαστὴς κρίνει ἐκ τῶν ἐνόμων (π.χ. προεδρική διαδικασία, διαδικασία μικροδιαφορῶν, ἐργατικὴ κλπ.)

*Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῶν προσώπων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύουν. Οὕτω:

α) Μεταξὺ ἐμπόρων ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις εἶναι ἰσχυροτέρα διότι ἀποτελοῦν ἀπόδειξιν, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ, περὶ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀπαιτήσεως (ἄρθρ. 12 Ε.Ν., 417 Π.Δ.). Καὶ ἐδῶ δεόν νὰ ὑποδιακρίνωμεν τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν ἐναντίον τοῦ τηρήσαντος ἐμπόρου, ἥτις, κρινομένη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐξωδίκου ὁμολογίας (αἱ σχετικαὶ ἐγγραφαὶ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἀδιαιρέτως), εἶναι ἰσχυροτέρα, ἀπὸ τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν ὑπὲρ τοῦ τηρήσαντος, ἡ ὁποία δύναται ἐνδεχομένως ν' ἀναιρεθῇ ὑπὸ ἀντιθέτων ἐγγραφῶν τοῦ ἀντιδίκου ἐμπόρου, κατὰ τὴν δυνατικὴν ἐν προκειμένῳ ἐκτίμησιν τοῦ δικαστοῦ.

β) Μεταξὺ ἐμπόρου καὶ μὴ ἐμπόρου, καὶ δὴ ὑπὲρ τοῦ πρώτου, ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων εἶναι ἀσθενεστέρα διότι ἀποδεικνύουν μόνον περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀπαιτήσεως, ἐνῶ ἡ ὑπαρξις αὐτῆς δεόν νὰ θεμελιωθῇ δι' ἄλλων ἀποδεικτικῶν μισῶν. *Ἀλλὰ καὶ ἡ τοιαύτη ἀποδεικτικὴ ἰσχύς εἶναι χρονικῶς περιορισμένη, διαρκοῦσα μόνον ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς, ἐκτὸς ἂν ἐγένετο ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ὑπογράφαντος εἰς τὸ βιβλίον (ἄρθρ. 418 Π.Δ.).

β) Περὶ τῆς ἀποδεικτικῆς ἰσχύος τῶν προαιρετικῶν ἐμπορικῶν βιβλίων σιωπᾷ ὁ νόμος. Γίνεται ὡς ἐκ τούτου δεκτόν, συμφώνως πρὸς τὰς γενικὰς δικονομικὰς ἀρχὰς, ὅτι ταῦτα ἔχουν ἰσχύον ἀπλῶν δικαστικῶν τεκμηρίων. Δύνανται ὅθεν νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν μόνον ὅταν ἐπιτρέπονται καὶ μάρτυρες².

150. Αἱ συνέπειαι τῆς μὴ προσήκουσης τηρήσεως. Αὗται εἶναι διαφοροὶ, ἀναλόγως τοῦ ἂν παρεβιάσθησαν αἱ διατάξεις τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου, τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ἢ τῶν φορολογικῶν νόμων. Οὕτω:

α) Ἐὰν παρεβιάσθησαν αἱ διατάξεις τοῦ Ε.Ν., ταῦτα στε-

1. Ε.Α. 3792/1953 ΕΕΔ Ε' 33.

2. Ἄρθρ. 276 Π.Δ., Ε.Α. 1481/1911 Θέμ. ΚΔ' 296.

ροούνται πάσης αποδεικτικής δυνάμεως· ὑπὲρ τοῦ τηρήσαντος αὐτὰ ἐμπορίου, ἐνῶ ἀποδεικνύουν κατ' αὐτοῦ.

β) Ἐάν παρεβιάσθησαν αἱ διατάξεις τοῦ Ε.Ν., ἀφ' ἑνός στεροούνται ἀποδεικτικής δυνάμεως ὑπὲρ τοῦ τηρήσαντος ἐμπορίου (ἄρθρ. 13 Ε.Ν.), ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐν περιπτώσει πτωχεύσεως αὐτοῦ, εἶναι δυνατὸν νὰ διωχθῆ οὗτος ποινικῶς ὡς ἀπλοῦς χρεωκώπος (ἄρθρ. 682 ἀρ. 5 Ε.Ν.).

γ) Ἐάν παρεβιάσθησαν αἱ περὶ χαρτοσημάνσεως διατάξεις δὲν ἔχουν ἀποδεικτικὴν δύναμιν ἐν πολιτικῇ δίκῃ (πλὴν εἰς τὰς ἐκ τῶν ἐνόνητων διαδικασίας), καὶ δὴ εἴτε ὑπὲρ εἴτε κατὰ τοῦ ἐμπορίου (ἄρθρ. 44 Κώδικος Χαρτοσήμου).

δ) Ἐάν παρεβιάσθησαν αἱ διατάξεις τοῦ Κώδικος Φορολογικῶν Στοιχείων ἐπιβάλλεται πρόστιμον, κλείσιμον τοῦ καταστήματος, ἐν ὑποτροπῇ δὲ καὶ φυλάκισις (ἄρθρ. 55 Κ.Φ.Σ.).

151. Ἀνακοίνωσις καὶ ἐμφάνισις τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ἐπὶ δικαστηρίου. Ἐν πάσῃ δίκῃ, εἰς τὴν ὁποίαν λαμβάνει μέρος ἔμπορος, τὸ δικαστήριον δύναται, τῇ αἰτήσῃ ἑκατέρου τῶν διαδίκων, ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως, νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν διατάσσουσαν τὴν δικαστικὴν ἐξέτασιν τῶν βιβλίων τοῦ ἐμπορίου. Ὁ νόμος διακρίνει ἐνταῦθα :

α) Τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ συνόλου τῶν ἐγγραφῶν τοῦ σχετικοῦ βιβλίου, διὰ τῆς παραδόσεως αὐτοῦ ὀλοκλήρου πρὸς ἐξέτασιν εἰς τὸ δικαστήριον ἢ εἰς τὸν ἀντίδικον. Τὸ ἐπίσημον κείμενον τοῦ ἄρθρ. 14 Ε.Ν. ὀμιλεῖ ἐσφαλμένως περὶ «ἐμφανίσεως» ἐνῶ εἰς τὸ γαλλικὸν κείμενον ἀπαντᾷ ὁ ὄρος «communication» (= ἀνακοίνωσις). Ἡ διαταγὴ περὶ ἀνακοίνωσεως τῶν ἐμπορικῶν τοῦ βιβλίων εἶναι λίαν δραστικὸν μέτρον ἐναντίον τοῦ ἐμπορίου, διότι ἐξ αὐτῆς ἐξακριβοῦται ἡ ὄλη ὀικονομικὴ του κατάστασις. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ νόμος (ἄρθρ. 14) ἐπιτρέπει αὐτὴν εἰς τρεῖς μόνον περιπτώσεις : α) ἐπὶ κληρονομίας, β) ἐπὶ κοινοκτημοσύνης καὶ γ) ἐπὶ ἐταιρίας, εἰς τὸν ὁμόρρυθμον ἢ ἀπλοῦν ἑτερόρρυθμον ἑταῖρον, ἤδη δὲ καὶ εἰς τὸν ἑταῖρον ἐταιρίας περιωρισμένης εὐθύνης (οὐχὶ δὲ εἰς τὸν μέτοχον ἑτερορρυθμοῦ κατὰ μετοχὰς ἢ ἀνωνύμου ἐταιρίας).

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ ἐμπορία τοῦ κληρονομουμένου ἔχει πλέον λήξει, ἐνῶ εἰς τὰς δύο τελευταίας ὁ κοινωνὸς ἢ ὁ ἑταῖρος ἔχει ἴδιον συμφέρον νὰ τηρήσῃ μυστικότητα.

β) Τὴν ἀπλὴν ἐμφάνισιν (représentation). Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἀπλὴν ἐξαγωγήν ἐκ τῶν βιβλίων μιᾶς εἰδικῆς ἐγγραφῆς, ἣτις ἐνδιαφέρει τὸ δικαστήριον ἢ τὸν αἰτοῦντα αὐτὴν, χωρὶς νὰ πα-

ραδώς ὁ ἔμπορος τὴν κατοχὴν τοῦ βιβλίου. Συνήθως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὀρίζεται εἰδικὸς πραγματογνῶμων¹.

Ἐν ἀρνήσει τοῦ διαδίκου ἐμπόρου ν' ἀνακοινώση ἢ ἐμφανίσι, τὰ ἐμπορικὰ του βιβλία, τὸ δικαστήριον δύναται νὰ ἐπιβάλη ὄρκον (συμπληρωματικὸν ἢ ἀπαλλακτικόν) εἰς τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ (ἄρθρ. 17 Ε.Ν.).

Β' Δημοσιεύσεις ἐπιβαλλόμεναι εἰς τοὺς ἐμπόρους

152. Γενικέ. Ὁ Ἐμπορικὸς Κώδιξ, καθὼς καὶ μεταγενέστεροι ἐμπορικὸι νόμοι, ἐπέβαλον εἰς τοὺς ἐμπόρους τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως προβαίνουν εἰς ὠρισμένας δημοσιεύσεις σχετιζόμενας ἀμέσως ἢ ἀμέσως πρὸς τὸ ἐμπόριόν των, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ πληροφοροῦνται οἱ τρίτοι σχετικῶς. Οὕτω, γνωστὴ ἤδη εἰς ἡμᾶς, εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τῶν ἐμπόρων, τόσοσιν τῶν φυσικῶν προσώπων, ὅσον καὶ τῶν ἐταιριῶν καὶ νομικῶν ἐν γένει προσώπων, ὅπως δηλώνουν ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐμπορίας των τὴν ἐμπορικὴν των ἐπωνυμίαν, καθὼς καὶ ὠρισμένα ἄλλα στοιχεῖα (κατοικίαν, διακριτικὸν τίτλον, τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρήσεως, τοὺς κλάδους αὐτῆς, τοὺς πράκτορας κλπ.) εἰς τὸ Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον τοῦ τόπου τῆς ἐμπορικῆς των ἐγκαταστάσεως (ἄρθρ. 54 Ν. 184).

Ἄλλαι τοιαῦται ὑποχρεώσεις εἶναι, ἢ πρὸς δημοσίευσιν τῆς ἀδείας τῆς παρεχομένης εἰς τὸν ἀνήλικον πρὸς ἄσκησιν ἐμπορικῶν πράξεων ἢ ἐμπορίας (ἄρθρ. 2 Ε.Ν.), ἢ ὑποχρεώσεις πρὸς δημοσίευσιν τοῦ ἐταιρικοῦ τῆς ὁμορρυθμοῦ ἢ ἑτερορρυθμοῦ ἐταιρίας (ἄρθρ. 42 Ε.Ν.) ἢ τοῦ καταστατικοῦ τῆς ἀνωνόμου (ἄρθ. 1 Β.Δ. τῆς 16/22 Ἰαν. 1930 περὶ Δελτίου Ἄνων. Ἐταιριῶν) κ.ο.κ.

Ὁρισμένα ἄλλαι ὑποχρεώσεις δημοσιεύσεων, ὡς π.χ., τῶν σημάτων τὰ ὅποια ἐγένοντο δεκτὰ πρὸς κατάθεσιν, τῶν ἐφευρέσεων κ.ἄ., βεβύουν τὴν Διοίκησιν καὶ ὄχι ἀπ' εὐθείας τοὺς ἐμπόρους (ἄρθρ. 7 παρ. 6, ἄρθρ. 13 Ν. 1998/1939, ἄρθρα 29, 31 Ν. 2527/1920).

¹ Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ νομολογίᾳ ἀποψιν ὁ αἰτούμενος τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων τοῦ ἀντιδίκου. ὀφείλει νὰ προσδιορίσῃ καὶ τὴν σελίδα τοῦ βιβλίου, ὅπου ὑπάρχει ἡ ἐπικαλουμένη ἐγγραφή ἄλλως τὸ αἴτημα εἶναι ἀόριστον. Ε.Α. 19/1910 Θέμ. ΚΒ' 88, Ε.Α. 3792/1953 ΕΕΔ Ε' 53. Ἡ ἀποψις αὕτη ὀρθῶς κατακρίνεται, διότι ὠρισμένον πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἀντικείμενον, εἰς ὃ ἀφοοᾷ ἡ ἐγγραφή, καὶ ὄχι ἡ θέσις τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὰ βιβλία τοῦ ἀντιδίκου. Οὕτω Πέριδικας, § 45, Γ', 2, Ράμμος, Στοιχ. Πολ. Δικον., τόμ. I τεύχ. Γ', § 172, V, Ε, Α.Π. 61/1921 Θέμ. ΛΒ' 258, Ε.Ν. 214/1931 Θέμ. ΜΒ' 808.

153. Αἱ δημοσιεύσεις τῶν ἀρθρ. 65 - 70 Ε.Ν. Ὁρισμέναι εἰδικαὶ δημοσιεύσεις ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἐγγάμους ἐμπόρους ἀπὸ τὰ ἀρθρ. 65 - 70 Ε.Ν. Κατὰ τὰς ἐν λόγῳ διατάξεις, δεόν νὰ τοιχοκολληθῶνται εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ Εἰρηνοδικείου ἢ τοῦ Πρωτοδικείου τῆς κατοικίας τοῦ ἐμπόρου, καθὼς κα' νὰ δημοσιεύεται εἰς εἰδικὸν φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τῇ ἐπιμελείᾳ τούτου, πᾶσα ἀπόφασις διατάσσουσα τὴν ἐκάλυψιν τοῦ ἐμπόρου (ἀρθρ. 66 Ε.Ν. ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀρθρ. 680 Π.Δ.), καθὼς καί, ἐν περιλήψει, πᾶν γαμικὸν σύμφωνον μεταξὺ ἐμπόρου καὶ συζύγου του.

Ἄμφισβητεῖται ζωηρῶς ἂν ἰσχύουν παρ' ἡμῖν αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις, αἵτινες ἔχουν ὡς βᾶσιν τὸ δίκαιον τοῦ Γαλλικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, καθ' ὃ τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα εἰς τὰς περιουσιακὰς μεταξὺ τῶν συζύγων σχέσεις εἶναι τῆς κοινοκτημοσύνης. Τοῦτο καθιστᾷ ἐκεῖ ἀναγκαῖον, ὅπως πᾶσα παρέκβασις ἀπ' αὐτοῦ, ἔχουσα ἄμεσον συνέπειαν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἐμπόρου, δημοσιεύεται προσηκόντως, ἵνα λάβουν γνῶσιν οἱ τρίτοι μετὰ τοῦ ἐμπόρου συναλλασσόμενοι. Παρ' ἡμῖν ὅμως, ὅπου τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα εἶναι τὸ προικτικόν, καθ' ὃ οἱ σύζυγοι ἔχουν χωριστὰ τὰ ὑπάρχοντά των, καὶ δεξομένου μάλιστα, ὅτι τὸ σύστημα τῆς δημοσιεύσεως καὶ ἐπιβάλλεται διὰ τῶν ἐν λόγῳ ἀρθρῶν εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀλυσιτελὲς καὶ ἀπρόσφορον, σκοπιμώτερον εἶναι νὰ δεχθῶμεν, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ρατοῦσαν ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ νομολογίᾳ ἔποψιν, ὅτι αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις εἶναι ἀνεὺς ἀξίας καὶ δὲν ἔχουν ἰσχύον¹.

1. Καραβᾶς, § 194, Τσιριντάνης, § 57.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΤΗΤΟΣ

	Σελίς
1. Βασικά έννοιαι τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν	1
2. Ἀντικειμενικόν καί ὑποκειμενικόν σύστημα	2
3. Τό σύστημα τοῦ ἡμετέρου Ἐμπορικοῦ Κώδικος	4
4. Ἔτεροι διατάξεις προσδιοριστικά τῆς ἐμπορικότητος	6

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

(ΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΓΕΝΙΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑΙ

I. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΥΤΗΣ

5. Ὁρολογία τοῦ νόμου καί νομική φύσις	8
6. Χαρακτήρ τῆς ἀριθμήσεως τοῦ νόμου	9
7. Κριτήρια τῆς ἐμπορικότητος. α) Τό κριτήριον τῆς κερδοσκοπίας	11
8. β) Τό κριτήριον τῆς διαμεσολαβήσεως	13
9. γ) Τό κριτήριον τῆς κυκλοφορίας	14
10. δ) Τό κριτήριον τῆς ἐπιχειρήσεως	15
11. Βασικόν κριτήριον τῆς ἐμπορικότητος ἢ συνειδήσις τῶν συναλλασσομένων	16

II. Η ΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΤΗΤΟΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΤΙΝΟΣ

12. α) Οὐσιαστικά συνέπειαι τοῦ χαρακτηρισμοῦ σχέσεώς τινος ὡς ἐμπορικῆς	20
13. β) Δικονομικά συνέπειαι	22
14. γ) Φορολογικά καί ποινικά συνέπειαι	24
15. Ἐμπορικότης καί δημοσία τάξις	24

III. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

16. Ἀντικειμενικά καί ὑποκειμενικά ἐμπορικά πράξεις	25
17. Ἀμφιμερῶς καί μονομερῶς ἐμπορικά πράξεις	26
18. Αἱ συνέπειαι τῆς ἐμπορικότητος ἐπὶ τῶν μονομερῶς ἐμπορικῶν σχέσεων	26
19. Ἔτεροι διακρίσεις τῶν ἐμπορικῶν πράξεων	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

Ι. ΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΧΕΡΣΑΙΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Σελ.

20. Προσπάθειαι συστηματικής κατατάξεως 29

Α'. Ἡ ἀγορά πρὸς μεταπώλησιν

21. Τὰ στοιχεῖα τῆς πράξεως	29
22. α) Ἀγορά	30
23. β) Πρόθεσις μεταπωλήσεως	31
24. Κυρία πρόθεσις μεταπωλήσεως	33
25. Πρόθεσις ἀποκτήσεως κέρδους	33
26. γ) Ἀντικείμενον τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν	34
27. Ἀποκλεισμός τῶν ἀκινήτων	35
28. Ἀγοραπωλητοὶ ἀποκλειόμενοι τῆς ἐμπορικότητος	37
29. α) Γεωργικὴ παραγωγή	37
30. β) Δασική, κτηνοτροφικὴ παραγωγή, ἰχθυοτροφεία	38
31. γ) Μεταλλευτικαὶ καὶ ἐξορυκτικαὶ ἐκμεταλλεύσεις	39
32. δ) Πνευματικὴ παραγωγή	40
33. ε) Ἐκδοτικαὶ ἐπιχειρήσεις	40
34. ς) Πράξεις στενωῶς συνδεόμεναι πρὸς ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα	42
35. ζ) Ἐκληπτορία	43

Β'. «Αἱ ἐπιχειρήσεις»

36. Ἡ ἔννοια τῆς «ἐπιχειρήσεως»	43
37. Α' Ἀποψις: Ὁργάνωσις τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς	43
38. Β' Ἀποψις: Σύνθετος χαρακτήρ τῆς σχετικῆς δραστηριότητος	45
39. Γ' Ἀποψις: Ὁργάνωσις ξένης ἐργασίας	45
40. Δ' Ἀποψις: Ὁ ὅρος «ἐπιχειρήσεις» ταυτόσημος πρὸς τὸν ὄρον «πράξις»	46
41. Ε' Ἀποψις: Ὁ ὅρος «ἐπιχειρήσεις» ταυτόσημος πρὸς τὸν ὄρον «ἐπάγγελμα»	47
42. α) Ἡ ἐπιχειρήσις χειροτεχνίας	50
43. Τεχνίται	52
44. Γεωργικαὶ χειροτεχνίαι	53
45. Ἐπιχειρήσεις κατασκευῶν	55
46. β) Ἐπιχειρήσις παραγγελίας	55
47. γ) Ἐπιχειρήσις μεταφορᾶς	58
48. δ) Ἐπιχειρήσις προμηθείας	61
49. ε) Ἐπιχειρήσις πρακτορίας	62
50. ς) Ἐπιχειρήσις πλειστηριάσεων	64
51. ζ) Ἐπιχειρήσις δημοσίων θεαμάτων	65

Γ'. Αἱ «ἐργασίαι»

52. Ἡ ἔννοια τῶν ἐργασιῶν ἐν τῷ δ/τι ἀρμοδ. ἐμποροῦ	66
53. α) Κολλυβιστικαὶ ἐργασίαι:	68
54. β) Τραπεζικαὶ ἐργασίαι	69

	Σελ.
55. Αι έργασαι τῶν Δημοσίων Τραπεζῶν	70
56. γ) Αι μεσιτικά έργασαι	72

Δ'. Ἐτεροι ἐμπορικαὶ πράξεις τοῦ ἑρδρ. 2 Δ.Α.Ε.

57. Ὑποχρεώσεις μεταξὺ ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν	74
58. Ἡ συναλλαγματική	74
59. Ἀποστολαὶ χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον	75

**Ε'. Ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις, εἰσαχθεῖσαι
διὸ μεταγενεστέρων νόμων**

60. Γενικά	75
61. Ἡ ἐπιχειρήσεις γενικῶν ἀποθηκῶν	76
62. Ἀποθετήρια καὶ ἐνεχυρόγραφα	77
63. Ἡ χερσαία ἀσφάλις	78
64. Αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαι	81
65. Τραπεζικὴ ἐνέγγυος πιστώσις	82
66. Γραμμάτιον εἰς διαταγήν	83
67. Τραπεζικὴ ἀπιταγή	84

II. Αἱ ἀντικειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις τοῦ θαλάσσιου ἐμπορίου

68. Γενικά	84
69. α) Ἐπιχειρήσεις κατασκευῆς πλοίων	85
70. β) Ἀγορά, πώλησις καὶ μεταπώησις πλοίου	86
71. γ) Θαλάσσιαι ἀποστολαὶ	87
72. δ) Ἀγορά ἢ πώλησις ἀρμένων, ἐξαρτίων καὶ ζωοτροφῶν	87
73. ε) Ναύλωσις	88
74. ς) Ναυτικὸν δάνειον	88
75. ζ) Θαλάσσιαι ἀσφαλίσεις	89
76. η) Συμβάσεις ἀφορῶσαι τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν	89
77. θ) Συμβάσεις μισθώσεως πληρώματος	90

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Αἱ ὑποκειμενικῶς ἐμπορικαὶ πράξεις

I. Ἡ θεωρία τοῦ παρεπομένου

78. Ἐννοια	91
79. Ἐκτασις ἐφαρμογῆς	92

II. Τὸ τεκμήριον τῆς ἐμπορικότητος

80. Ἐννοια καὶ φύσις	93
81. Ἐφαρμογὴ τοῦ τεκμηρίου	94
82. Λειτουργία τοῦ τεκμηρίου	97

**III. Σητήματα ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ παρεπομένου καὶ
τοῦ τεκμηρίου τῆς ἐμπορικότητος**

83. Θεωρία καὶ τεκμήριον ἐπὶ μὴ ἐμπόρου	98
84. Θεωρία καὶ τεκμήριον ἐπὶ ἀκινήτων	99
85. Θεωρία καὶ τεκμήριον ἐπὶ ἀγορᾶς ἐμπορικοῦ καταστήματος	99

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΤΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
(ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΕΝΝΟΙΑ, ΚΤΗΣΙΣ, ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ

	Σελ.
I. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ	
86. Γενικά περί τῶν ὑποκειμένων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου . . .	100
87. Συστήματα ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπόρου . . .	101
88. Ἡ ἔννοια τοῦ ἐμπόρου κατὰ τὸν Ε.Ν.	102
89. α) Ἀσκήσις ἐμπορικῶν πράξεων	103
90. β) Σύνηθες ἐπάγγελμα	103
91. γ) Ἴδιῳ ὀνόματι ἀσκήσις	106
92. Μικρέμποροι	107

II. Η ΙΔΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ ΕΠΙ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ
ΝΟΜΙΚΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

93. Ἐταιρίαι καὶ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου	109
94. Τὸ Κράτος καὶ τὰ νομικὰ ἐν γένει πρόσωπα δημοσίου δικαίου ὡς ἔμποροι	110
95. Νεώτερά τινες μορφαὶ συμμετοχῆς τοῦ Κράτους εἰς ἐμπορικὰς ἐκμεταλλεύσεις	114
96. Ἀσκήσις ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ ἄλλοδαποῦ δημοσίου	116

III. ΝΟΜΙΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ

97. Συνέπειαι τοῦ χαρακτηρισμοῦ προσώπου τινὸς ὡς ἐμπόρου	116
---	-----

IV. ΚΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ

98. Κτήσις τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος	118
99. Ἀπώλεια τῆς ἐμπορικῆς ιδιότητος	121

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΙΣ Τὴν ΑΣΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

100. Γενικά	124
-----------------------	-----

I. ΝΟΜΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΣΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ (ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΣ)

101. Διττὴ ἀποψις τῆς ἐμπορικῆς ἰκανότητος	124
102. Ἰκανότης πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων α) Γενικὴ ἐκ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου	124
103. β) Εἰδικὴ ἐκ τῆς Ἐμπορικῆς Νομοθεσίας	126
104. Ἀσκήσις ἐμπορικῶν πράξεων ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀνικάνου προσώπου	127
105. Ἰκανότης πρὸς τὸ ἔχειν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου	128
106. Ἐπαγγελματικὴ ἀσκήσις ἐμπορίας ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ανικάνου	129

Α'. Ἡ ἐμπορικὴ ἱκανότης τῶν ἀνηλίκων		Σελ.
107.	Λόγοι τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνηλίκου	131
108.	Α' καθ' ἕκαστον προϋποθέσεις τῆς ἀπονομῆς ἱκανότητος:	
	α) Ἡλικία 18 ἐτῶν	132
109.	β) Χειραφεσία	132
110.	γ) Ἄδεια. αα) Πρόσωπα παρ' ἔχοντα αὐτήν	132
111.	ββ) Τύπος καὶ περιεχόμενον ἀδείας	133
112.	δ) Δημοσίευσις τῆς ἀδείας	135
113.	Ἀποτελέσματα τῆς ἀπονομῆς ἱκανότητος	135
114.	Ἐξαιρέσεις	137
115.	Συνέπειαι παραβιάσεως τῶν διατυπώσεων τῆς ἀπονομῆς ἱκανότητος	139
116.	Ἀνάκλησις τῆς ἀπονομῆς ἱκανότητος	141

Β'. Ἡ ἐμπορικὴ ἱκανότης τῆς ἐγγάμου γυναίκος

117.	Νομικὴ θέσις τῆς ἐγγάμου γυναίκος	142
118.	Ἡ συναίνεσις τοῦ συζύγου α) Τύπος	144
119.	β) Εὐχέρεια ἀρνήσεως τῆς συναίνεσεως	144
120.	γ) Περιορισμοὶ εἰς τὴν συναίνεσιν	145
121.	δ) Ἀναπλήρωσις ἐν ἀδυναμίᾳ τοῦ συζύγου	146
122.	ε) Ἀνηλικιότης συζύγων	147
123.	ς) Ἀνάκλησις συναίνεσεως	147
124.	Χωριστὴ ἐμπορία	148

**II. ΔΥΣΜΒΙΒΑΣΤΑ, ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ
Εἰς τὴν ΔΙΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ**

125.	Ἐλευθερία ἀσκήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος	149
126.	Ἐπαγγέλματα καὶ ἰδιότητες ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν ἀσκήσιν τῆς ἐμπορίας	149
127.	Ἀπαγορεύσεις	151
128.	Ἀπαγορεύσεις χάριν τῆς δημοσίας τάξεως ἢ ὑγείας. Μονοπώλια	151
129.	Διοικητικαὶ ἀδειαι καὶ ἐγκρίσεις	152
130.	Διοικητικαὶ ἀδειαι σχετικαὶ πρὸς τὴν κρατικὴν ρύθμισιν τοῦ ἐμπορίου	153
131.	Ἡ ἀσκήσις ἐμπορίας ὑπὸ ἀλλοδαποῦ	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

**Ἡ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ**

I. Ἡ ἘΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

**Α'. Κρατικαὶ ὑπηρεσίαι ἐσκόψαι τὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ
τοῦ ἐμπορίου ἐν γένει**

132.	Τὰ Ὑπουργεῖα Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας	156
133.	Ἡ Διοίκησις Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου	157

Β'. Έπαγγελματικά οργανώσεις εμπόρων και διομηχάνων

	Σελ.
134. α) Δημοσίου δικαίου οργανώσεις. Τά εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια	158
135. Τά επαγγελματικά και βιοτεχνικά επιμελητήρια	159
136. Χρηματοστήρια αξιών	160
137. Χρηματοστήρια εμπορευμάτων	161
138. β) Ίδιωτικού δικαίου οργανώσεις. Γενικά	163
139. Ένώσεις εισαγωγέων	163
140. Ένώσεις εξαγωγέων	164
141. Έτεροι ιδιωτικοί οργανώσεις εμπόρων	164
142. γ) Διεθνείς οργανώσεις	165

II. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Α'. Τά εμπορικά βιβλία

143. Γενικά περί εμπορικῶν βιβλίων	166
144. Νομοθετικά συστήματα	167
145. Ύποχρεωτικά εμπορικά βιβλία	167
146. Προαιρετικά βιβλία	169
147. Τρόπος τηρήσεως τῶν εμπορικῶν βιβλίων	169
148. Χρόνος τηρήσεως τῶν βιβλίων	171
149. Ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν εμπορικῶν βιβλίων	171
150. Συνέπειαι τῆς μὴ προσηκούσης τηρήσεως	172
151. Ἀνακοίνωσις καὶ ἐμφάνισις τῶν βιβλίων ἐπὶ δικαστηρίου	123

Β'. Δημοσιεύσεις ἐπιβαλλόμεναι εἰς τοὺς ἐμπόρους

152. Γενικά	174
153. Αἱ δημοσιεύσεις τῶν ἀρθρῶν 65-70 Ε.Ν.	175